A. Piwowarczyk_LAHTINE AKEN

Poola keelest tõlkinud
Aleksander Kuitna

Kirjastus «Eesti Raamat» Tallinn 1973

T (Poola)
P 56

Originaali tiitel: Andrzej Piwowarczyk OTWARTE OKNO
Wydawnictwo Ministerstwa Obrony Narodowej Warszawa 1961 Wydanie I
Kunstiliselt kujundanud Endel Palmiste

Лнджеи Пивоварчик. ОТКРЫТОЕ ОКНО. На эстонском языке оформление: Э. Пальмисте. Издательство «Ээсти раамат», Таллин' Пярнуское шоссе, 10. Toimetaja A. Ravel. Kunstiline toimetaja S Liiva' Tehniline toimetaja H. Kruustee. Korrektorid M. Sepp ja A Nurmoia Laduda antud 31. VIII 1972. Trükkida antud 11. I 1973 Paber 54X84/16 a™™.»8"^1',1!,16,11 Tingtrükipoognaid 13,44. Arvestuspoognaid 15,60. Trükiti eo „00-,Te)]imise nr. 857. Trükikoda «Punane Täht», Tallinn, Pikk t 04/58 Hind 79 kop.
7^-3—4 147^7F

1

See oli 1959. aasta maikuus, kui polkovnik mind oma kabinetti kutsus ja teatas, et ta usaldab mulle — just nõnda ta ütles — erakordselt huvitava asja.

«Tänasest peale tuleb sul hakata postmarke koguma,» pillas ta oma kustunud piipu popsides kergelt. «Hakkad koguma vanu postmarke, see tähendab fi-la-te-list-lik-ke objekte,» kordas ta rõhukalt. «See on a-met-lik ülesanne: sul tuleb tutvust teha filateeliaga. Tunni aja pärast ütlen, milles asi seisab!»

«Kuidas ma niimoodi ülepeakaela markide kallale asun? Meil siin Valitsuses on filateliste küll ja küll. Juba minu kolleegide hulgas on mehi, kes ammust aega markide kogumisega tegelevad, võtame näiteks leitnant Jemiola või major Kowalski...» püüdsin ma vastu puigelda.

Ta tõusis, sirutas end, niipalju kui tüsedus lubas, astus kirjutuslaua tagant välja ja peatus minu tooli kõrval:

«Leitnant Jemiolal ja major Kowalskil on praegu teised - tööd käsil.»

«Ja ega nemad ole ainukesed, kes meil marke koguvad,» põetasin vahele.

«Seda küll. ..» möönis ta viivitamisi, «aga meil on vaja, et selle asja, millest ma sulle kohe räägin, võtaks enda kätte mõni selge peaga mees, kellel jätkuks järjekindlust ja kes suudaks asjasse süveneda kainelt ning pead kaotamata. Olen kuulnud, et see kollektsioneerimine on eriti komplitseeritud ja ohtlik harrastus. Kõikidele, filatelistidele on minu meelest kõige parem vastumürk , ..»

«Polkovnik, õngemees ma juba olen,» ütlesin samuti püsti tõustes ja teda ennetades. «Kas võin lahkuda?»

«Jah, aga .. . oota. Nägin sinu töötoas tühja kohvipurki, alles eile oli ta veel seal. On sul seda millekski vaja?»

3

«Ei, Ema hakkab homme petuuniaid istutama. Võin teile selle kohvitopsi tuua koos vihmaussidega.»

«No näed! Sellest ma saan juba aru,» haaras ta pakkumisest rõõmsalt kinni. «Muidugi mõista on mulle seda topsikut vaja söötade jaoks, aga kui su ema just... Tead, sinu taibukus asendab tervet osakonda! Täna oma armast ema minu nimel juba ette. Tule minu juurde,» — ta sihtis oma pisut vanamoelise uuri numbrilauda — «tunni aja pärast. Ma ootan toimikut. Vahepeal anna sekretariaadis üle mõned vähem tähtsad juurdlused. Teised asjad võivad oodata... Noh, ole siis hea ja ära unusta kohvipurki,» lisas ta igaks juhuks.

Mõtlesin ukse taga: kui kõik vajaksid õnnelik olemiseks niisama vähe nagu meie polkovnik!

Mul tulid korraks silmade ette ta tüüakas kogu ja esile-tükkiv kõhukumerus, ta väikesed, tihtipeale alluvaid läbi-puurivad silmad — säärastel puhkudel oli pa*rem maa alla vajuda — ja roosad lohukestega punnpõsed, mis tema kõuetaadikuulsusega põrmugi kokku ei klappinud.

«Tänasest peale hakkad postmarke koguma. See on ametlik ülesanne . ..» Seisin nüüd Peavalitsuse määratu suure hoone koridoris ja pidasin aru, millest alustada

Et Valitsuse ohvitserid üht või teist uurimiseks antud asja juba järgmisel päeval kirusid — see oli tavaline. Praegu aga näis juba loo algus mulle niisama hämar nagu koridor, kus vajaliku toanumbri leidmiseks tuli taskulambiga valgust näidata.

Olgu . . . Mööngem, et asi polegi teab kui keeruline, sest' kes siis nooruses poleks markidega jahtinud. Lasksin mõttes läbi pea käia kõik oma koolipõlised margikogumise seiklused. Kõigepealt kleepisin kastanijahust kliistriga vihikusse kodustelt kirjadelt võetud vanad margid, mis kujutasid Maria Theresiat, Franz Josephit ja mitmeid Romanovite soost habemikke. Seal oli ka vähem või rohkem määrdunud mitmevärvilisi Washingtoni pildiga marke, marke hiina džonkidega, Jaapani omi Fudžijamaga, tiigriga «Moyen Congo» ja — mis kõlas ühtaegu uhkelt ja eksootiliselt — «Orange River Colony»! Tolle viimase pärast olid koolivennad mulle kadedad . . .

Sudaani «Kaamelid» käisid käest kätte kusagil viiendast klassist kõrgemal, sel ajal kui mina alles teises käisin. Seitsmendast klassist alates maksis muinasjutulisi summasid Hispaania «Maja». Keelatud viljana rändas ta käest kätte, kuni viimaks paratamatult jõudis preestrist prefekti rahataskusse!

4

Preestril olnud (nagu väitsid saladusse pühendatud) kõige suurem ja kõige hinnalisem kollektsioon, ja tema 'käes nähtud dublettidena kümmekonda «Majat», mida tal ei õnnestunud õpilaste uudishimulike pilkude eest varjata.

«Maja»! Kuulus «Alasti maja» — igavene tüütus. Teda oli kolmes värvis: ühe-, nelja- ja kümnepeseetane. Vaselõige kirjaga «Espana Correos». 1930. aasta väljalase. See oli ammu, väga ammu ... Ja nagu kõik, mis oli ammu, kuulus see nüüd minevikku koos paljude muude poisipõlve harrastustega, mälestus sellest oli tuhmunud, aastatega pihuks puderienud.

«Noh, mis- siis ikka! Tuleb koolipoisiaastatesse tagasi minna!» laususin alistunult ja seadsin sammud peakantse-leisse Jadzia poole.

Nagu alati, käis ümaranäolise Jadzia ümber nagu Paabeli torni ehitamine. Kõik telefonid helisesid vahetpidamata. Siin sähvisid läbisegamini nii madalamate kui ka kõrgemate ülemuste kõige vastukäivamad käsud, asju ajavad kolleegid karjusid üksteisest üle, aga Jadzia (äsja «Gabrieli» juures tehtud soenguga!) ujus ametiasjade ajamise voolus otsekui pikamaatšempion. Suurivaevu trügisin kirjutuslaua juurde, kus igaühel oli mõni maailma kõige tähtsam asi õiendada, ja sosistasin momendiks vabanenud kõrva juurde kummardudes:

«Jadziakene, anna mulle näputäis vanu marke nende ümbrike pealt, mida sul enam tarvis ei lähe!»

Jadzia jahmus tummaks.

«Ka sina? Gleb, jumalapärast! Mis sinuga lahti on? Kuule, tahad sa kraadiklaasi või... annan parem aspiriini?» küsis ta.

«Kuula nüüd, see on ametlik asi. Polkovnik käskis!» õiendasin ma ähmakalt.

«Päh! Teietaolisi on ennegi nähtud. Polkovnik käskis! Mulle paistab, et... te kõik tulete siia ikka ja alati ainult ametiasjus. Ise igavesed vanad sokud, aga jahivad markidega nagu ... jõmpsikad.» Ta haaras kähku telefonitoru, tõstis selle kõrva juurde ja ütles helistaja ärritatud häälest välja tegemata: «Jemiola käis juba hommikul vara siin ja võttis kõik kaasa, mis tänase postiga tuli. Homme on major Kowalski kord. Ülehomme saab koristaja oma jao. Poeg koguvat. . . Pane ennast järjekorda, võib-olla saad midagi tuleval nädalal. Või mine kauple Jemiolaga. Järsku annab tema sulle midagi omade hulgast..» Hallo, pea-kantselei kuuleb!»

5

Hm... väljavaated ei olnud just roosilised. Sellest hoolimata panin end nende nimekirja, kellele tasuta mark| antakse, ja otsustasin minna Jemiota juurde. Ei saa jü nädal aega oodata, kui polkovnik andis materjaliga tutvumiseks üheainsa tunni!

Läksin teisele korrusele.

Leitnant Jemiola oli lõpetanud paksu valuutahangeldaja ülekuulamise, ent kuulnud minu soovi, kiskus näo kipra. Ta koputas pliiatsiga vastu lauda, libistas peoga üle kiirupaljaku ja torises:

«Kõik tulevad ühtelugu minu käest nuiama. Justkui kärbsed meepoti ümber. Ole siin nagu FK ehk Filateelia Keskus! Mul ei ole! Siit ei saa sa midagi! Mul läheb praegu neid kõiki endal vaja! Pealegi .. . mul hakkas tütar marke koguma.» Ta keeras ühe laeka lukku ja kummardus asjalikult oma toimikute kohale. «Tead, mine parem major Kowalski juurde. See on kõik, mis ma oskan sulle kui kolleegile soovitada. Võid talle öelda, et mul pole midagi selle vastu, kui ta annab sulle midagi seitsme ja poole frangi väärtuses — Zumsteini kataloogi järgi. Ta võttis minult kord «Belgia talveabi» puhta seeria, selle «Püha Martiniga». Varsti saab kaks aastat, kui lubas tagasi anda!»

Saba jalge vahel, läksin koridori. Aga mu teadmised olid tublisti täienenud. Ta ju ütles, et on olemas mingi FK ehk Filateelia Keskus, et on olemas Belgia «Püha Martini» mar-

gid ja et nende hinda täpsustatakse Zumsteini kataloogi järgi; see aga arvestab väärtuse Šveitsi frankides.

«Teadagi, et valuutas!» pomisesin endamisi, minnes major Kowalski toa poole.

«Jemiola saatis mind selle seitsme ja poole frangise margivõla pärast, mis tal «Püha Martini» eest saada on .. .» alustasin ladusalt, sest olin trepil omaette harjutanud, et mitte segi minna.

Kowalski pisikesed sinised silmad tõmbusid naerukissi:

«Ah nii? Jemioia andis siis selle laenu sinule üle, eks ole? Tore nali!» naeris ta, nagu poleks ammuilma midagi vaimukamat kuulnud. «Sinu Jemiola tuletab seda «Püha Martinit» juba neli aastat meelde,» muutus ta tõsiseks. «Kulla mees, sa oled mõni viies või kuues, kes selle pärast minu juurde tuleb. Lugu on nii: kõige kõrgema nimiväärtusega mark, kataloogis kümnes — viis pluss viis, «Püha Martin» hobuse seljas — oli tembeldatud. See ei võinud ju Jemiolal kahe silma vahele jääda. Ta pole enam esimese klassi laps. Peavalitsuse vastutav ohvitser, pealegi filatelist, peab teadma, et niisuguseid eksemplare on sadu,

ah, mis ma räägin — tuhandeid. Ja selle eest võib anda kõige rohkem kolmkümmend protsenti kataloogi hinnast. Selle eest sai ta minu käest Belgia 1942. aasta «Tuberkuloosi»-bloki ja Hollandi olümpiamängude «Jahi». Arvad sa, et seda sinist «Jahti» on kerge saada? Sa võid ta muidugi saada, aga ainult seerias, terve komplektina. Tollest ajast, võta teatavaks, on olümpiamarkide hinnad maailmas oma kolm kuni neli korda tõusnud! Sellel on ju kahekordne väärtus: «Jaht» passib täiendama laevadeteemalist kogu ja kuulub ühtlasi sporditeemaliste hulka — kui olümpiamängudest lähtuda. Nii et Jemiola ise on mulle võlgu umbes kaks või kolm franki! Niimoodi on see lugu tegelikult. Aga .. . missuguseid sa õieti kogud, Gleb?»

Ta puuris oma väikesed heledad silmad minu omadesse ja mul oli järsku tunne nagu kurjategijal, keda saja arusaamatu termini abil ummikusse on aetud, et lõpuks otsustav ja paljastav küsimus esitada.

«Mis? Missuguseid ma kogun? — Laevu!» pahvatasin ma pikemalt mõtlemata.

«Laevu? See klapib ju suurepäraselt! Mul on Iisraeli kaubalaevastiku viimane seeria, mõlemad — nii puhas kui ka tembeldatud. Just vahetamise jaoks. Ja suured Hispaania «Carabellased» Kolumbuse reisi viiesajanda aastapäeva auks. Mis sa vastu pakud? On sul täna pärast tööd aega? Ma tulen hea meelega sinu juurest läbi. Mis kell sa koju lähed?»

Ta puistas mu üle kümnete mõistetega, mille tähendusest mul aimugi polnud. Seisin tema laua ees nagu tobu. Ta muudkui jahvatas ja jahvatas. «Ei jää muud, kui tuleb vist kokku leppida!» Ta peab tingimata mu kollektsiooni vundamenti nägema ja selle asjatundja pilguga ära hindama. Ta võib ka paljast sõprusest ja täiesti omakasupüüdmatult nõu anda. «Kõige rohkem vahetame ehk paar marki,» arvas ta. Ja siis võtab ta mu oma hoolduse alla nagu vaese sugulase!

«Oleks kole, Gleb, kui sa kohe alguses vanade haide ohvriks langeksid,» ütles ta kenasti kujundlikult.

Markide asjus on ta küll niisama ogar nagu Jemiola, otsustasin ma major Kowalski toast lahkudes endamisi. Tulin tagasi pika ninaga. See on ala, mis teeb muidu täiesti normaalsed inimesed veidrikuks. Seda ei saa kuidagimoodi näiteks . . . kalastamisega võrrelda.

Minul endal polnud aimu isegi sellest, mis nägu on käibel olevad margid, mida kirja posti pannes lähimast leheputkast ostetakse ja ümbrikule kleebitakse. Juba aastaid

polnud ma sellele tähelepanu pööranud. Muidugi, noorest peast sai neid ju kogutud, aga see ei andnud mulle vähimatki õigustust markidega ametlikult tegelema hakata.

Läksin oma tuppa tagasi, ja et aega oli veel veerand tundi, hakkasin seismajäänud toimikuid korrastama: kolm või neli tavalist mõrvajuhtumit, siis ei tea mis hea pärast just minule sokutatud toimik kahe direktori kohta, kellest üks osutas teisele vastutulekut ja vahetas võltsitud sajadollarilise kaheks võltsitud viiekümneliseks, igikorduv temp klaasitüki müümisest briljandi pähe — sedapuhku oli see pärit «šahhi mitrast», sest selle oli kaasa toonud keegi, kes Andersi armeega Lähis-Idas kolas —, ja veel tosinajagu väikesekaliibrilist sulitükke ...

Andsin suurema osa toimikutest sekretariaat! üle ja teatasin osakonna sekretärile Krzysiale polkovniku korraldusest. Vastupidi Jadziale ei lausunud Krzysia, kes polkovniku isevärklikke ideid juba tundis, mitte sõnagi, kui kuulis, et mulle antakse mingi markide lugu.

«Võid kohe minna, vana sai toimikud laboratooriumist kätte ja juba ootabki,» ütles ta hermeetiliselt suletud kabinetiuksele viidates.

Polkovnik oli vormikuue seljast võtnud ja istus laua taga. Tal oli suur luup käes ja ta tegeles tähtsalt. . . markidega! Vaevalt sain üle läve, kui ta ütles:

«Astu aga lähemale, Gleb! Vaata, kui ilusad nad on! Oled sa varem midagi sihukest näinud? Bosnia ja Hertsegoviina! Enne Esimest maailmasõda yälja antud. Mäletan, kord trampisin terve Balkani poolsaare läbi. Ainult et siis olin natuke noorem! Jah, aastad kaovad... Vaata siia: see kahehellerine lilla mark kujutab Hertsegoviina pealinna Mostarit. Oli seal alles tubakas! Kust me pärast teist sõda enam sihukest tubakat võtame!» vaatas ta kurvalt oma piibutobi. «Aga see järgmine, kahekümne viie helle-rine pruun mark, no kas ta pole ilus? Siin on Bei mošee Sarajevos,» vedas ta täitesulepeaga mööda tillukest kujutist. «Kui siit paremale minna, jõuame vanasse türgi linnaossa. Seal kaugemal on suurturg — baštšaršija — ja katlamaja. Kuidas teie, lapsed, võiksitegi seda ette kujutada! ... Pärast sõda liikus ringi üks vene lauluke — «Balkani taeva all». Kui sa teaksid, Gleb, missugune taevas seal on! Meie oma ei kõlba kõrvale pannagi. Seal on juba Ida väravad. Ja kui muezzin minareti rõdule ilmub ja klaasterava, habemenoana lõikava päikese all oma «La illah Allahhi» hüüdma hakkab, sureb kogu ümbruses elu välja. Usklikud langevad põlvili ja hakkavad Meka poole kummardama.

Ja terve taeva all pole midagi muud kui ainult suur vaikus üle turu ja katlamaja. Ja taevas — kümme korda puhtam ja kõrgem kui meil! Ainult lumi sätendab mäeharjadel kuigi all on nelikümmend pügalat sooja. Ning lõikav,' hingepõhjani tungiv hääl, mis tõuseb otsekui tema sisemusest taeva poole ... Eh, lapsed, seda peab oma kõrvaga kuulma! Seda peab nägema! Ja kui ise pole kuulnud ega näinud, siis ei õpi seda ühegi ekraani kaudu tundma. Ükski foto ei anna sulle sellest ettekujutust. Tolle silmapilgu meeleolu ei suuda kirjeldada ka kõige parema kirjaniku sulg ...»

Seisin kirjutuslaua"kõrval ja imetlesin marke läbi luubi. Tema meel läks härdaks, nagu minul omal ajal «Orange River Colony» pärast, mõtlesin ma. Ainult et mina olin hardunud endamisi, südames, tema aga avalikult, otsekui väike laps.

Ta silitas üsna mahukat margialbumit, ja ei viinud juttu sei korral oma hobile — kalastamisele. Muidugi mõista ei saanud meie sõbralik «siesta» lõpmatuseni kesta. Me olime ikkagi riigiametnikud oma maa pealinnas, ja mitte Hertsegoviina mägedes uitavad vandersellid.

Kuldaväärt ülemus pani albumi kinni ja osutas toolile:

«Gleb, kui ma sinuga tunni aja eest rääkisin, arvasin, et öösel teatatud asi ei ole jänes, kes eest ära jookseb. Aga karta on, et ta võib siiski põgeneda — sõna otseses tähenduses . . . Miks? Ma ei ole markide alal asjatundja; ise ma neid hinnata ei oska. Tegemist on asjadega, mida meie riigis peetakse üldiselt tühisteks, kuid välismaal on neil teatav väärtus. Võib oletada, et kurjategija või kurjategijad tahavad neid riigist välja toimetada . ..»

Ta rääkis tõsise näoga ja kustunud piipu popsides. Viimaks avas ta nüüdsama alustatud toimiku, millel seisis kiri: «Eeluurimine N. N. vastu art. 225, § 1».

Teadagi oli kurjategija tundmatu, kuid konkreetne artikkel osutas, et mul tuleb tegelda mõrvaga.

«Siin on dokumentatsioon,» nihutas ta kiirköitja minu poole. «Häire põhjustas teade, et mõrvati üks margikoguja. See juhtus öösel. Sealjuures kadus ühe hinnalise margi kollektsioon, mille nimi on «10 kopikat lood» ehk «Poola esimene». Peale selle langes mõrvari saagiks filateeliamaa-ilmas väga kuulus eksemplar, mis kannab nime «Krakovi kümnekroonine». Mida see tähendab, seda ma ei tea. Lähemaid üksikasju kuuled MS-i käest suusõnal...»

Tol ajal tunti Peavalitsuses lühendi MS all meie laboratooriumi juhatajat. Signatuur MS tuli sõnadest «Meie

Sõber». Meie polnud teineteist paar nädalat näinud. Nüüd, võttes kätte esimese ettejuhtuva foto, tundsin peatse kohtumise üle endamisi rõõmu.

13 X 18 formaadis fotol oli näha osa kirjutuslauast, tugitool ja tugitooli ning raamatukapi vahel kössis umbes kuuekümneaastase mehe laip .., Tõstsin pilgu ja küsisin:

«Kas peale toimikus leiduvate dokumentide on veel mingeid andmeid?»

«Ütlesin ju, et lähemalt kuuled pärast lõunat MS-i käest!»

«Aga mis margialbum teil siin laual on?»

Polkovnik toppis kustunud piibu täis, laksatas peoga vastu albumikaant ja ütles:

«See kogu on pärit meie arhiivist. Ei teagi, missuguse looga seoses ta siia sattus. Võta ta kaasa, sest see võib aidata sul margikogujate hulka pääseda. Küllap saad sealt jäljed kätte. Krzysia laual on pakk katalooge. Sain need hommikul FK-st ehk Filateelia Keskusest. Võta ka need, ja olgu sul neist abi. Kui raha vaja läheb, ja seda võib hõlpsasti juhtuda, siis ära minu toetust arvesta. Ma ei kirjuta alla ühelegi arvele. Kombineeri ise ... Siin albumis on kaks marki kirjaga «10 kopikat lood». Mingisugune väärtus neil kindlasti on. Võid nad maha müüa. Aga pea meeles, et album on asutuse oma. Muidugi on sul vabad käed temaga opereerimiseks: võid osta, müüa, vahetada. Aga praeguse väärtuse piirides. Kui juurdlus on lõpetatud, tuleb album arhiivi tagasi anda, et teisedki võiksid seda vajaduse korral kasutada ...»

Mul. polnud põhjust vastu vaielda. Käsk oli täiesti selge. Polkovnik ei sallinud vasturääkimist. Väljavaade, et võin markide ostu-müügi tehingutega, mille sooritamiseks mul kogemused puuduvad, kogu oma varanduse kaotada, kutsus minus ainsa reageeringuna esile küsimuse:

«Kas teie, polkovnik, kas teie ... kogute ka marke? Näiteks kaladega?»

«Millest sa seda arvad?» küsis ta rahulikult. Iroonia läks tal kõrvust mööda. Ta ei märganudki nöökamist.

«Selle järgi, mis ma siin Bosnia ja Hertsegoviina markide kohta kuulsin.»

«Oh ei... Ma ei kogu ega hakkagi koguma,» ütles ta mitte just väga veenvalt. «Muide, kas sa oled näinud kaladega marke?»

Kostsin tõele vastavalt, et kord reklaamis ajaleht kaladega marke ja et nägin neid kunagi lehe pühapäevalisas.

10

«Hea küll,» tõusis ta laua taga püsti, märkimaks, et jutf on otsas. «Ülejäänud informatsiooni saad laboratooriumist» MS ootab sind kella viieks. Vahepeal võta minu auto jft sõida Filateelia Keskusse. Keskuse direktor juba teab, et sa tuled, ja ütles, et ajab meelsasti natuke juttu . .. Ainult mitte sõnagi sellest, mis on juhtunud. Tegemist ei ole usalduse puudumisega, vaid ettevaatusega. Süüdlane või süüdlased võivad meie sammudest haisu ninna saada ja see oleks vesi nende veskile . . . Loodan, et nädala jooksul tuleme toime?»

«Mõrvari leidmisega?»

«Nii andekatele ohvitseridele, kelleks minu alluvad end peavad, võiks see olla . .. tundide küsimus! Kadunud markide leidmine seevastu võib minu arvates võtta kümme, noh, kõige rohkem kaksteist päeva!»

Kuldaväärt ülemus arvestas nagu alati varuvõimalus!, kuid . . . teises mõttes!

«Kuule, kalake, anna leht paberit või mõni suurem ümbrik,» ütlesin kabinetist tulles Krzysiale, polkovniku sekretärile.

«Ei pistnudki sind nahka? Kui toimikud laboratooriumist kohale toodi, oli ta küll väga sünge ... Mõrvad mõjuvad talle alati niimoodi,» lisas tõmmu ja sihvakas Krzysia, ümaranäolise Jadzia täielik vastand.

Ma pidin albumi paberisse pakkima, sest kartsin, et kohtan koridoris Kowalskit. Ja nagu oleksin ma selgeltnägijal juba esimese nurga taga kleepiski major Kowalski end mulle külge.

«Tead, ma olen praegu vaba, kell neli oleksin hea meelega sinu käsutuses,» pani ta ette.

Mine tea, milleks mul sind veel vaja läheb, mõtlesin endamisi. Parem kui ma sind enda vastu üles ei ärrita.

«Kahju küll, minagi seadsin ennast selleks filatelistlikuks kohtumiseks valmis. Aga sa ju tead — sõprus sõpruseks, teenistus teenistuseks... Pean lõunat sööma ja Lääne linnaosas ühe asjaga tutvuma. Seal võib minna kesköönі, kui mitte hommikuni välja,» luiskasin igaks juhuks.

«Kahju. Õudselt kahju. Homne õhtu on mul kinni. Leppisin kokku, et astun Kesklinna filatelistide klubisse sisse, Kas sina ka seal käid?»

«Paraku ei. Ma ei tea . . . uut aadressi.»

«No aga Jasna tänavas sa ikka käisid?»

Noogutasin. Muidugi, käisin kord paari valuutaloo pärast Jasna tänavas asuvas pangas . ..

11

Nüüd võttis ta mul kuuenööbist kinni ega kavatsenudki taanduda.

«Muidugi, seda' võis juba arvata. Üht-teist sa ju tead. Aga enesetäiendamise suhtes oled hirmus lohakas .. Hiljuti viidi koosolekud Jasna tänavast ühte Kesklinna saali üle.

Teisipäeval, neljapäeval ja pühapäeval. Nagu tavaliselt — oksjoniga. Täpne aadress on Zlota 2.»

«Mõtlesin just natukese aja eest, et peaksin aadressi küsima!» ütlesin patukahetseja näoga.

«Ma sokutan sind Kesklinna filatelistide klubisse. Mul on seal käsi sees ...»

Õnneks segati meie juttu major Kowalskiga. Koridori teises otsas ilmus nähtavale Jemiola. Vaevalt oli too sammud meie poole seadnud, kui Kowalskile meenus ... ääretul! tähtis telefonikõne. Nad ei talunud teineteist, vähemalt filateeliaga seoses mitte. Ilmselt süvendas nende antipaatiat veel vanade arvete õiendamine, millesse Jemioia ka mind oli mässinud.

Läksin oma tuppa.

Mõninga arupidamise järel pistsin albumi portfelli. Mõtlesin, et vaatan seda kodus ja hindan, kui oskan. Tuleb «isikliku koguga» tutvuda, kui mul peaks tarvis tulema mõnda neist «käibele» lasta. Et selleks pintsetti vaja läheb, seda mäletasin veel koolipõlvest. Võib-olla leian mõne ülearuse MS-i laboratooriumist või astun kuhugi Filateelia Keskuse kauplusse. Vanalinna turuplatsi ääres on üsna sümpaatne pood ... Ja võib-olla saan tolles poes teada ka «10 kopikat lood»-nimeliste markide hinna?

Tõtt öelda ei teadnud ma veel praegugi, millest alustada.

Võtsin albumi uuesti portfellist välja ja uurisin polkovniku osutatud marke. Nendetaolised pidid olema mõrva põhjuseks .. .

Kaks tillukest kandilist, püstformaadis paberilipakat: neil oli tumeroosa foon Poola kuningriigi vapiga ja Vene tsaaride valge kotkaga, mõlemal serval venekeelne kiri «10 kopikat lood». All, vapist madalamal jooksis poolakeelne kiri «10 kopikat lood». Number «10» oli margi igas nurgas. Esimese margi postitemplil oli mustade rõngaste vahel number 323. Teisel templil oli number 237.

Panin mõlemad margid tsellofaanümbrikku ja läksin alla Peavalitsuse fuajeesse, et sööklas ära käia. Teenistusauto «Warszawa» juht lubas albumi ja kataloogide paki vahepeal mulle koju, Gornošlgska tänavasse viia. Tahtsin neid õhtul põhjalikult uurida.

12

«Warszawa» jõudis tagasi parajaks ajaks. Kell oli kaks 151 i. Sõitsime kiiresti läbi kevadise Kesklinna Filateelia Keskuse poole.

2

Nagu polkovnik ütles, oli Filateelia Keskusesse minu tulekust juba teatatud. Kui ma direktori kabinetti astusin, tuli ta mulle poolele teele vastu ja nihutas tugitooli külalislahkelt lähemale. Vanaldase hallipäise härra näol mängles lahke naeratus. Nagu koridoris, nii olid ka kabinetis seinad täis margiplanšette, kuid mul polnud aega neid lähemalt silmitseda.

«Nagu ma teie ülemuselt kuulsin,» alustas ta, «tahaksite tutvuda, filateeliaga, eriti aga huvitab teid Keskuse töö. Noh, meie ülesanne on igasuguste hinnaliste markide ostmine ja müümine . .. Aga mul on muidugi raske lähemalt rääkida, kui ma ei tea, mis teid kõige rohkem huvitab ja kui suured on teie eelteadmised.»

«Mitte väga suured. Olen veel kaunikesti võhik. Mind huvitab esialgu kõik,» vastasin ma.

«Ah nii!» puhkes ta naerma. «Kõigest ei jõua me rääkida. Teema on liiga avar. Isegi pärast aastaid kestnud margikogumist ja nendega kauplemist seisab inimene äkki ühe või teise probleemi ees, justkui oleks ta alles algaja ... Kas te koolis marke kogusite?»

«Muidugi kogusin. Kes seda sel ajal pole teinud,» vastasin ma. «Aga sellest on aastaid möödas. Tean ainult, et margid jagunevad puhasteks ja tembeldatuteks, neid on lõigatud ja hämmastatud servadega. On olemas ka mitmesuguseid sarju ja seeriaid, mille eest noorest peast oldi valmis pool elu ära andma ...»

«Hüva, kas teile ütleb midagi «Guajaana» või «Mauritius»?» katkestas ta mind. «Tean ainult niipalju, et säärased margid on olemas.» «On teil aimu nende hinnast?»

Et ma vastuse võlgu jäin, astus ta kapi juurde ja võttis sealt väikese pilditahvlitega raamatu.

«Palun vaadake seda. See on kataloog, «The Rajest Stamps of the World», maailma kõige haruldasemad margid. Koos andmetega, joonistega ja hindadega, mille eest neid viimastel aastatel on müüdud.»

Ta tõmbas tooli laua juurde ja hakkas raamatut lehitsedes selgitama:

«Näete, siin ongi «Mauritius», Inglise saar, Madagaskarist

ida pool. Telliskivivärvi, kuninganna Victoria peaga, aastast 1848. Niisuguse eksemplari hind ulatub 30000 dollarini . .. Siin on Rootsi vapp, samuti telliskivikarva taustal, aastast 1855. Õigupoolest peab see mark olema sina-kasroheline. Trükiviperuse tõttu peetakse teda kõikide Euroopa markide hulgas kõige kallimaks eksemplariks. Viimane müügihind oli 40 000 dollarit. . . Siin jälle — palun vaadake! — määrdunud, rebenenud, ebaühtlaselt lõigatud tükike punakat paberit, millelt on võimatu midagi aru saada. See ongi kuulus «Guajaana». Selle kataloogi andmetel, mis meil praegu käes on, maksab ta 100 000 dollarit. Kelle valduses ta praegu on, ei ole teada. Nagu kirjutatakse, olevat see maailma kõige paremini hoitud saladus!»

Ta kütkestas mind Hea Lootuse neeme esimeste markide joonistega, kuninganna Victoria vanade portreedega Kanada, Tseiloni, Kullaranniku, Uus-Meremaa markidel. Venemaa, Rumeenia, Saksa keisririigi ja Skandinaavia-maade, Šveitsi kantonite kõrgesti hinnatud esimeste markidega . . .

Olin rohkem segaduses kui Peavalitsuses major Kowalskiga vesteldes; Et markidel on teatav väärtus, seda ma teadsin. Aga et nende hinnad ulatuvad maailma börsidel sadade tuhandeteni ja et nende eest antakse välja pööraseid summasid, see oli üllatav uudis.

Kui olime kataloogi «The Rarest Stamps» vaatamisega valmis, küsisin:

«Härra direktor, kas võite öelda, kui sageli satub sääraseid eksemplare teie Keskuse käibesse?»

Direktor istus uuesti laua taha, vaatas mulle tõsiselt otsa ja selgitas:

«Maailmas ei ole ühtki riiki, mis oleks nii lagedaks tehtud kui meie oma. Viimase sõja ajal mustasid sakslased neile omase pedantsusega kõiki meie kogusid . . . Pidage meeles, et nn. esimese iseseisvuse ajal oli meil kakskümmend üheksa Rembrandti maali. Praegu on neist ainult kolm alles . . . Sedasama, vahest isegi suuremal määral, võib öelda markide kohta. Neist asjust teatakse vähem ja nad on ka raskemini taibatavad. Näete, lihtsalt väike paberitükk. «The Rarest Stamps'is» toodud näidised puuduvad meil juba ammu. Need, millega meie Keskus kaup leb, on eranditult keskmise ja vähese väärtusega, samm; hilisemate väljalasete margid ...»

Panin ühe osa saadud informatsioonist selleks võetu! märkmikku kirja. Mõned andmed võisid ees ootavate ülesannete

14

puhul tarvilikuks osutuda. Direktor žestikuleeris, tõstis kirjutuslaual pabereid ümber ja juhatas mind saladustesse, mida pidin tundma, kui tahtsin tegelda Lääne linnaosas toimunud mõrvaga.

«Kas teil on ettekujutust, kui palju on praegu maailmas margikogujaid? Nende hulk arvatakse ulatuvat üle viiekümne miljoni! Filatelistid moodustavad peaaegu suurriigi, milles valitsevad omad õigused ja seadused, mis kõiki kollektsionääre üksteisele lähendavad . .. Jah, see on väga võimas suurriik! Kes seda ei tea, see ei mõista margiprob-leemide tähtsust!»

Nagu kõik tõelised direktorid, ei näinud ta midagi väljaspool oma eriala maailma. Ta pidas Filateelia Keskust riigi majanduses väga tähtsaks lüliks ...

Minu saabumisest Filateelia Keskusse oli möödunud juba tund aega ja direktor hakkas kokkuvõtet tegema:

«Muidugi on markide kogumisel teatav üldühiskondlik väärtus. Tegemist on sidemetega, mis sõlmitakse kogu maailma rahvaste vahel. Filatelistlik vahetus soodustab eri rahvaste ja eri keskkondade mitmesuguste sotsiaalsete kihtide lähenemist. Tänu sellele õpime vastastikku tundma üksteise ajalugu, kultuuri, faunat, floorat, folkloori, mis kõik on markidel kujutamist leidnud. Seesugused kollektsioonid, isegi kui nad endast suuri rahalisi väärtusi ei kujuta, on ülimalt huvitavad.»

«Aga kui leiduks mõni haruldase väärtusega kogu, kas on võimalik, et selle omanik katsub kõige kallimaid eksemplare üle piiri välja saata või viia?» küsisin ma.

«Muidugi mõista. Kui. . . kui niisugune ainult leiduks!» kostis skeptiline vastus.

Arutasime veel umbes veerand tundi, mispeale tõusin, et... mitte lõplikult peast segi minna! Tuli välja, et filateelia tähendab tõepoolest suurte üllatuste köitvat maailma.

«Te olete tüüpiline profaan, major,» nentis direktor mind ukseni saates. «Muu hulgas on profaanidele iseloomulik, et nad peavad klaasi briljandiks ja kalduvad liialdama. Maailmas on välja antud umbes-30Ö000 erisugust marki. Ainult mõnesajal nende hulgas on teatav väärtuA . . 300 000! Ja arvestades seda, et marke trükitakse sadades miljonites ja veelgi suuremates tiraažides, saame kokku juba mitte enam miljoniteni, vaid miljarditeni ulatuva rohutirtsuparve nii-öelda masstoodangut.. . Ehkki ma selles kahtlen, soovin ma ometi igaühele, ka teile, et satuksite kord «Mauritiusele» või «Guajaanale»!»

15

Juhtinud mind koridori, jättis direktor lahkelt hüvasti ja läks oma toimetuste juurde tagasi.

Kui ma nüüd koridoris kõndides planšette vaatasin, ei leidnud ma neilt midagi erilist. Nende markide hulgas ei olnud eksemplare, mis oleksid meenutanud «The Rarest Štamps'is» nähtuid.

Oli jäänud ainult tund aega kohtumiseni MS-iga tema laboratooriumis, mis asus linna teises servas. Otsustasin mõnda Keskuse kauplusse sisse astuda.

Äkki õnnestub osta endale kolmnurkne kaelkirjakuga «Njassa» või mõni Sudaani «Kaamelitest», 'rääkimata eksootilisest «Orange River Colony'st», mis mu noores, kergesti süttivas südames kord vaimustust äratas.

Pärast direktorilt kuuldud juttu tundus marke ümbritsev nimbus enne Lääne linnaosas tegevusse asumist veelgi ahvatlevam ja köitvam.

Läksin läbi lämmatavalt palava Kesklinna trammipeatusse, et paari minuti pärast Vanalinna turuplatsil maha astuda. Päikesekell näitas neljandat tundi, kui ma Filateelia Keskuse vanamoelise, kuid kahjuks suletud margipoe ette jõudsin. «Inventuur!» teatas sakramentaalne silt. Suure vaateakna taga gooti võlvide all askeldas mitu inimest. Letil lebas virnas katalooge ja mitut värvi albumeid. Vitriinis ahvatlesid kirevad margid, seda ilusamad, mida kättesaamatumad nad olid ...

Tegin juttu asjahuvilisega, kes minu kõrvale seisma jäi ja niisama kurvalt poe sisemusse kiikas. Ta oli keskealine ja keskmist kasvu. Tema välimus, eriti aga pikliku näo intelligentsus äratas usaldust.

«Mul oli vaja mõningaid uudiseid oma Ameerika korrespondentide jaoks,» tunnistas ta. «Ega teil juhuslikult seenteseeriat ei ole? Ostaksin hea meelega ära . . .» Läksime paar sammu koos edasi.

«Kahjuks ei ole mul vahetuseksemplare kaasas,» vastasin ma, et kontakti mitte kaotada. Hakkasin selle esimese kirgliku filatelisti vastu, kellega ma peale Peavalitsuses nähtud ametivendade kohtusin, huvi tundma.

«Võib-olla astume kuhugi sisse ja joome klaasi limonaadi? Ilm on kohutavalt kuum,» tähendas võõras kohvikusse viiva trepi juures.

Mul oli ees vaba tund. Võtsin kutse vastu ja varsti istusime jahedas sajandilõpumiljöös ning viipasime ettekandja.

«Olge nii lahke ja tooge meile kaks limonaadi ja kaks

šokolaadijäätist,» tellis mu vestluskaaslane. «Mida te kogute?» küsis ta minult nagu major Kowalski.

Muigasin endamisi.

«Põhiliselt kogun . . . laevu!»

Sama hästi oleksin võinud ütelda, et mul on kirg koguda seente või rahvariietega marke — ka see oleks tõele vastanud. Ent mind huvitas säärase — arvestades, et Jemiola ja Kowalski olid ohvitserid — tsivilistist kollektsionääri mentaliteet.

Ta sirutas käe istme alla, tõstis portfelli põlvedele ja ulatas mulle margialbumi.

«Palun vaadake" seda. Ehk leiate sealt midagi enda jaoks?»

Minu tähelepanu paelus Ameerika markide seeria daatumiga 1492—1892. Mõned selle seeria eksemplarid olid mulle meelde jäänud kataloogist «The Rarest Stamps».

«Kas teil pole juhuslikult tervet seeriat?»

Ta kõhkles hetke, vaatas ringi ja võttis siis portfellist väikese ribaraamatu.

«Poolas ei ole võimalik tervet komplekti saada,» ütles ta. «Aga siin on ühe- ja kolmedollarine samast seeriast, Neid pole jalaga segada . . .»

Esimesel, rõhtformaadis punasel margil, kuulas Hispaania Isabella Christoph Kolumbuse raportit. Teisel, rohelisel, saabus Kolumbus oma kolmandalt Ameerika-reisilt tagasi. . . Uurisin hetke hämmastust ja templeid. Mõlemad eksemplarid olid laitmatud.

«Absoluutne garantii. Kokku viiskümmend tuhat franki Yverfi järgi. Kui tahate, võime kontrollida,» tegi mu vestluskaaslane portfellist kataloogi võttes ettepaneku.

Kontrollisin igaks juhuks ja küsisin:

«Viiskümmend tuhat? See tähendab... kui palju sularahas?»

«Ei ole just kallis . .. Keskelt läbi kümme krossi frangi eest. Kokku umbes viissada zlotti,» selgitas ta.

«Ja kui kallid on kataloogi järgi Poola margid «10 kopikat lood»?»

Ta lehitses natuke, enne kui vastas.

«Ümmarguselt kakskümmend tuhat. Muidugi rikkumata eksemplaride eest.»

Et ka teda millegagi rabada ja mitte maha jääda, pistsin samuti käe portfelli.

«Siin on kaks tükki! Templiga «237» ja «323».»

«Dubletid?» küsis ta tsellofaanümbrikku võttes.

«Muidugi!» ei suutnud ma suurustamata jätta.

17

Ta silmitses mõlemaid eksemplare vastu valgust, uuris taskust kahmatud luubi abil, pigistas huuled kokku ja ütles:

«Kui teid laevad huvitavad, aga laevade kogu ei ole ilma «Neljasajase Kolumbuseta» mõeldav, oleksin hea meelega nõus vahetust tegema.»

«See tähendab, et vahetamise korral peaksin teile kümnele tuhandele frangile vastava summa maksma, sest kaks eksemplari «10 kopikat lood» on väärt nelikümmend tuhat, teie «Kolumbused» aga viiskümmend?»

«Ei. .. See tähendab, et oleksime tasa,» ütles ta. «Mind huvitab väga see «10 kopikat lood». Noh, need «Kolumbused» on ka hinnas. Küllap te teate seda?»

Mind lõbustas olukord, millesse ma nii ootamatult olin sattunud. . . Mees ootas vastust. Lähemal tutvumisel äratas ta veelgi suuremat sümpaatiat.

«Olgu!» puhkesin ma naerma ja ulatasin talle mõlemad «10 kopikat lood» eksemplarid.

«Noh, mis siis ikka. Minu «Kolumbused» rändavad nüüd teie tasku. Ma küll ei tea, kas tegin õigesti. Aga. .. olgu, nagu te äsja ütlesite!»

Pistsin tasku kaks üsna väärtuslikku «Kolumbust». Neid ei saanud võrrelda «The Rarest Stamps'i» tüüpi haruldus-tega. Aga . . . juhtum pakkus lõbu, sest ma hakkasin ju alles nüüdsama marke koguma! Vahetus ja müük sobisid teenistusülesannete raamidesse.

«Kas te klubis käite?»

Ma ei saanud öelda «jah», aga eitada ka ei kõlvanud. Leidsin kuldse kesktee:

«Lähen tuleval pühapäeval.»

«Noh, siis me kohtume,» lõpetas ta.

Me mõlemad olime ootamatu vahetuskaubaga rahul... Paraku ei olnud mul enam aega. Päikesekell kohviku akende vastas nurgal näitas viis.

«Tänan. Kindlasti kohtume!» ütlesin ma arvet tasudes.

«Oleks meeldiv!» kostis mulle kõrvu, kui olin juba lävel.

Peatasin vaba takso, kihutasin Kesklinna poole ja olin kümne minuti pärast MS-1 laboratooriumis.

Tubades, kus ei tehtud liiga pakilisi uurimisi, hakati parajasti koristama. Läikisid niklist ja klaasist moodsad mehhanoskoopia aparaadid, kemikaalide lahustamise anumad, tsentrifuugid, hermostaadid, reaktiividega koormatud riiulid ... Väikese muuseumi ühes klaaskapis hoiti

18

muuhulgas püstoleid: neid oli tikutoosis, vihmavarju käepidemes, pliiatsis ja isegi — uuriripatsis. Need siin polnud mitte inimvaimu nupukuse, vaid pigem millalgi kordasaadetud roimade tunnistajad.

Läksin läbi tühja sekretariaadi ja koputasin valgele lakitud uksele.

MS tõusis tohutu kirjutuslaua tagant peaaegu rõõmsa näoga. Tal olid unetusest kergelt tursunud silmad, mis teda — ime küll! — alati kümme aastat nooremaks tegid.

«Mis kuuldub, Gleb? Töötad ikka veel erakuna? Millega sa praegu mässad? Tšekid? Valuuta? Briljandid?»

«Ei seda ega teist Sa ei arvanud sinnapoolegi. Hommikust peale — kirjamargid!»

«Vhüit!» vilistas ta. «Nüüd oled, vennas, vahel! Oota, sinu vana vist sokutas selle Lääne linnaosa loo sinu kaela?!»

«Jah. Vana mu siia saatiski. Nagu alati, teadvat sina kõik. Räägitakse isegi, et sa oskad ette öelda, mis sünnib tuleval aastal samal päeval kell kuusteist!»

«Võite mind seal oma PV-s pilgata, niipalju kui kulub,» naeris ta. «Ilma minu laboratooriumita olete kõik nagu pimedad kassipojad!»

«Ettevaatust. Ma räägin vanale ette!»

«Äh, tühjad ähvardused . .. Kuule,» tõmbus ta korraga tõsiseks. «Ega sa ise marke ei kogu?»

«Kuidas juhtub!»

«Nonoh, kui koguksid, oleksin sellest ammugi kuulnud. Sellepärast ma vanale helistades sinu kandidatuuri ette toppisingi.»

«Tänan. Püüan seda samasuguse eestkostega tasuda!»

«Eks näe, kuidas see sul õnnestub ...»

Nöökisime teineteist natuke ja siis hooples ta oma uue magnetofoniga — ta oli minu hääle lindile võtnud. Aga kohe asus ta asja juurde:

«Tuleb alustada päris otsast.. . Vaata, see filateelia, saad aru, on täielik ogarus. Kalad, millega sinu vana tegeleb, on veel vähegi talutavad. Aga markide pärast tehakse tegusid, mida vist ainult kord ajaloo kestel ette tuleb. See on viinud riikidevaheliste konfliktideni. Kas sa oled kuulnud tulbisibulate kogumisest Hollandis umbes kolmiada aastat tagasi? Rembrandt isiklikult kaotas tulbihulluse tõttu poole oma varandusest. Võta mõni entsüklopeedia ja ... Selletaolise psühhoosiga, mis omal ajal haaras kolmveerandi kõigist hollandlastest, on meil praegu tegemist ka filateelias. USA-s olevat 22 miljonit margikogujat.

Saksa Föderatiivses Vabariigis poolteist miljonit. Meil on Filatelistide Seltsis registreeritud kolmkümmend kaks tuhat täiskasvanut. Registreerimata kogujaid on kindlasti kaks korda rohkem, jõmpsikatest rääkimata . ..»

«Tean. Ära mine igavaks!» katkestasin ma teda.

«Kust sa seda tead? Ütle kohe välja. Kui sa kogud ...»

«Ära karda. Käisin Filateelia' Keskuse direktori juures. See seletas mulle.»

«Ah nii. Noh, olgu. ..» jätkas ta rahustatuna, «kuhu sa ka kivi ei viskaks, ikka trehvad filatelisti pihta! — See metsik taud hakkas ka minu laboratooriumisse tungima. Muide, minu teada tuli see siia Peavalitsuse majast . .. Sellepärast, kui küsimuses on Lääne linnaosas toimunud kuritegu, siis tausta silmas pidades on vaja inimest, kes oleks selge peaga ja igati omal kohal. . . Loo juured ulatuvad neljakümne kaheksandasse aastasse. Tollal keriti see asi-puntrasse, aga nüüd hakkab ta hargnema, võib isegi päris lahti hargneda .. . Miks ma sõitsin Lääne linnaossa üksinda? Sellepärast, et kui sealsest jaoskonnast helistati ja paluti neile appi tulla, sest neil puuduvat jäljed, siis vastati minu küsimuse peale, kellega on tegemist, et seal mõrvati Varssavi kõige suurem filatelist! Kui

ma oleksin saatnud sinna mõne oma abilistest, oleks too, selle asemel et silmad-kõrvad lahti hoida, kukkunud otsekohe markides tuhnima. Ja niimoodi kogu juurdluse lörri tuhninud! Mina ei puudutanudki marke. Pärast laiba äraviimist pandi toa uks lukku ja pitseeriti kinni...»

«Tahaksin loota ka akna sulgemist, et tuul sealt midagi välja ei kannaks,» tähendasin ma irooniliselt.

Minu hämmastuseks läks ta näost kaameks ja tõusis äkki püsti:

«Kust sa tead, et... Ei?! Ah sa sunnik!»

«Nii. Meie Peavalitsuses oleme need pimedad kassipojad!» meenutasin ma talle.

«Ära targuta!» vastas ta. «Hobusel on neli jalga ja ikkagi komistab. Aga,» meenus talle, «tuba on ju teisel korrusel.-. .»

«Õues, või pigem aia pool, kasvab oksik remmelgas, mis ulatub just teise korruseni. Selleks, et sealtkaudu hõlpsamini sisse pääseda...» leidsin ma tema ärritamisest kenakest rahuldust. Ta oli liiga enesekindel -— nagu alati-

«Kui sa oled seal käinud, siis ära mängi pimesikku, ütle kohe välja!» kargas tal äkki hing täis. «Kas vahepeal on midagi juhtunud?»

«Ei tea ma midagi. Ja ei oska aimatagi, kus see maja

asub,» rahustasin ma teda. «Muide, tuleme markide juurde tagasi; kas sul pole siin mõnda vaba pintsetti?»

Ta pistis käe laualaekasse ja võttis pintseti, mis mulle täpipealt sobis.

«Kui kõlbab, võid endale võtta. Aga sul on tõepoolest varjatud andeid, Gleb! Sind peaks edutatama, mitte looma-taltsutajaks, vaid toreadooriks. Õrritada võid sa vahel saja mehe eest.. . Aga see asi on tõsine. Vana muidugi ütles, et Lääne linnaosas kadus markide «10 kopikat lood» sari koos «Krakovi kümnekroonise» eksemplariga?»

See, et on olemas mark «10 kopikat lood», oli mul teada. Ka mina olin teinud vahetust kahe «Loodi» margi vastu. See-eest ei teadnud ma, mis nägu on «Krakovi kümnekroonine». Küsisingi:

«Mis see «Kümnekroonine»"on?»

«Tont võtaks! Kas sa siis koolis pole käinud? See on lihtsalt. . . noh . . . kümnekroonine!»

«Niisama hästi võid sa ütelda viieteistkümnekroonine, ja ma olen sama tark kui enne, sest sinu «kümnene» ei ütle mulle midagi.»

«Kohe näha, et sul on veel aabitsat vaja!»

Ta haaras telefonitoru ja võttis ühenduse laboratooriumi raamatukoguga. Hetk hiljem, kui ta oli andnud mingi korralduse, hakkas ta pajatama:

«1948. aastal oli meil üks selgitamata lugu. Rahvapanga seifidest leiti tollal ilma omanikuta kogusid. Osa albumeist otsustati Sidemuuseumile üle anda, aga saadetis läks tee peal kaduma . . . Kes oleks meil tollal markidest hoolinud!

Vargus võeti teatavaks ja unustati. Kümne aasta jooksul on muuseumi teenistujate kaader paar korda vahetuda jõudnud. Seda lugu ei mäleta seal praegu enam keegi.

Võtsin hommikul kõne Wroclawiga, sest seal see Sidemuuseum asubki.. . Aga see-eest on meil Varssavis Oleš Krieger. Ta on üks väheseid, kes on näinud nii «Loodi» markide sarja kui ka «Krakovi kümnekroonist», mis tookord teel kaduma läksid. Ta sõitis konsultandina Lääne linnaossa, vaatas laiba üle, viskas pilgu albumitesse ja kinnitas: võib

oletada, et juhtunul on mingi seos tolle mine-
vikku vajunud afääriga ...»

«Ja mismoodi mõrv sooritati?» küsisin ma, et lõpuks asja juurde jõuda.

«Mismoodi? Nii lihtsalt, et see on peaaegu geniaalne! Mõrvatud margikoguja, olgu sul teada, sai süste. Ta kasutas arstiteaduse üliõpilaste koondise teeneid, need seal teenivad protseduuride tegemisega kõrvalt. Tema juures

käis iga päev üks meedik. Mees avas enamalt jaolt ise ukse ja laskis üliõpilase sisse. Tapetu naine ja vana usaldusväärne majapidaja vahel nägid, vahel ei näinudki seda meedikut. Mõlemad lahkusid majast eile kella nelja paiku. Maja arvatavasti valvati. Hetk hiljem helistati koondisse, et meedikut ei ole täna vaja. Süsti pidi tegema patsienti külastav arst. Mõrvatu oli ihnuskoi ja meedikule, kes asutas ennast juba tema juurde minema, tundus see seletus täiesti usutavana.»

«Tolle kohta, kes helistas, ei ole ilmselt midagi teada?»

«Helistaja esitles end arstina. Meediku antud tunnistuse järgi oli tal madal, võib-olla veidi moonutatud, kuid igal juhul summutatud hääl. Muide, sa pead meedikuga ise rääkima. Nimi ja aadress on toimikus, mille vana sulle andis.»

«Oletame,» arutasin ma edasi, «et valearst tuli kohe pärast tapetu naise ja majapidaja lahkumist. Et ta oli võrdlemisi noor, esitles ta end mõrvatu juures käinud tudengi asendajana ja . . .»

«Ja ilmutas sealjuures hämmastavat rahu,» jätkas MS. «Tuleb oletada, et ta paluti tuppa, kus ta süstla valmis pani ja siis . . . patsiendile mürki süstis. Mürgi koostis on meile veel tundmatu.»

«Mida meedik talle tavaliselt süstis?»

«Mõrvatud margikoguja sai strofantiini.»

Nagu ma kuulsin, ei mäletanud lesk ega majapidaja, et surnud margikoguja oleks kunagi arsti välja kutsunud. Samuti ei olnud võimalik, et ta oleks saanud süsti mõnelt juhuslikult meedikult.

«Mõlemad naised tõrjuvad seesugused oletused kõrvale,» heietas MS. «Peale selle ei jätnud too mees, kes seal käis, endast mingeid jälgi. Tal olid kogu aeg kindad käes, vähemalt süstimise hetkest peale küll, sest niikaua kui ohver elas, oleks see võinud kahtlust äratada ... Laekad on avatud võtmetega, mis lebasid alati kirjutuslaual. Nagu lesk väidab, peitis mõrvatu võtmetasku ainult siis ära, kui ta majast lahkus.»

«Aga ampull? Või süstimise juures kasutatav vatt?»

«Need võttis mõrvar ilmselt kaasa,» vastas MS.

Ukse tagant kostsid sammud, tuli arhivaar ja pani lauale kataloogi.

«Vaata, see oh Scotti Ameerika kataloog,» selgitas MS. «Ja siit leiad sa leheküljelt 563 märksõna Poi and alt: ««Kümnekroonine», värvus violett, hele või tume». Nagu näed, on tegemist esialgse Austria margiga, millele Krakovi

post 1918. aastal ületrüki tegi. Tal on must litograafiline kiri «Poola Post». Tiraaž — viisteist tükki... Järelikult võivad kõige rohkem viisteist inimest olla Poola markide täieliku kogu omanikud. Viisteist viiekümne miljoni ogaraks läinud filatelisti kohta. Teiste sõnadega: see «Krakovi kümnekroonine» on juba midagi väärt!»

Ta võttis telefoni, lülitas kuuldesüsteemi valjuhääldi ja küsis:

«Kas sina, Oles? Servus, kuidas läheb?» Ma kuulasin tema sõbralikku vestlust kirurgiga, doktor Aleksander Kriegeriga pealt. «Hästi. Mis vaja, Julek?»

«Sina ju tead kõike, mis puutub markidesse maa peal ja maa all, kosmoses ja teises ilmas . ..»

«Tahad sa paradiisi postkontoriga ühendusse astuda?»

«Sedapuhku mitte. Merci... Ütle, Oleš, kui palju võiks maksta «Krakovi kümnekroonine», ületrükk Austria lisa-maksu-margil?»

Hääl teises otsas muutus asjalikuks.

«Ma ju ütlesin sulle eile ...»

«Seda küll. Aga minu juures on- üks sõber. Tahaksin, et ta seda oma kõrvaga kuuleks.»

«Noh, sõpradele informatsiooniks: teoreetiliselt vähemasti viiskümmend tuhat. Sellepärast teoreetiliselt, et «Krakovi kümnekroonine» ujub pinnale ainult kord kahe-kümne viie aasta kohta. Seda liiki imeasjad kolisid meilt välja ammu enne 1939. aasta septembrit. Sõja ajal kollektsioneeris ka gestaapo. Tean juhust, kus ühe säärase eksemplari omanik saadeti Oświecimi. Hitleri Reichi Riigipank müüs kolm «Kümnekroonist» valuuta eest Šveitsi. . . On sul veel midagi vaja?»

«Ei. Tänan, Oles. Pea vastu!»

«Sina samuti!» lõpetas doktor kõneluse, kasutades samasugust argood.

«No näed. Nii on lugu,» tõmbas MS rahulolevalt hinge. «Mis puutub kogusse, kus olid «Loodi» margid, siis lese arvates oli neid marke Lääne linnaosas 1262 .. . Homme ja ülehomme olen kinni. Aga kui tahad, sõidan sinuga otsekohe sündmuskohale. Selle... lahtise akna päfrast. AJ?sm asja nurja!» lisas ta tusaselt.

Oli ilmne, et tänu doktor Kriegerile teadis ta markidest rohkem, kui mina kogu elu jooksul teada võiksin saada. Kui doktor, kirglik filatelist, oli juba kõik üle vaadanud, mis Lääne linnaosas pärast röövimist ja mõrva alles oli jäänud. kui ta oli juba ise seal käinud, siis otsustasin temalt

abi paluda. Pidin tingimata temaga isiklikult kontakti astuma.

«Oota,» ütles MS. «Selle korraldame kohe ära.»

Ta valis uuesti doktor Kriegeri numbri.

«Kuule, Oles! Siin on poiss, kes lubab meile õhtusöögi välja teha. Täna. Kell üheksa — «Bristolis»! Kas lööd kampa?»

Doktor ei lasknud end kaua paluda. Ta lõi kampa . . .

Nii olin Lääne linnaosas toimunud mõrva pärast tahtmatult sunnitud õhtusöögi välja tegema.

«Poole arvest tasun mina,» irvitas MS. «Aga ainult poole. Soodavee eest,» lisas ta, et mul illusioone ei tekiks . . .

«Sa laulsid mulle hümne «Kümnekroonisest» ja «Loodi» markidest,» alustasin ma jälle, kui olime trepil, «aga kas sa ka tead, Julek, mis on «Orange River Colony»?»

«Ei tea. Äkki võid sina öelda?»

Ta läks õnge ... Küsis veel pärastki, ja oli kogu tee tusane, et ma midagi ei räägi. Sain talle kirbu kõrva pista. Et ta vihastas, see mind ei häirinud.

3

Kui me Lääne linnaosa piiridesse jõudsime, hakkas päike loojuma. Visla kaldaäärsel asfaldil kihutasid mootorrattad, Poola jõgede kuninganna lainetel ajasid jahid üksteist taga ja üks kuueline sõudepaat algajatest aerumeestega tegi visalt treeningsõitu.

«Kahju, et see siiski nii läks,» ütles MS ja võttis suuna siinsamas lähedal asuva, alla Visla äärde tuleva tänava poole. «Oleksin võinud sada meetrit maha summida,» vaatas ta kurvalt tagasi. «Mis sa arvad, Gleb, kas jõuaksin ujuda sinna ja tagasi.»

Kehitasin õlgu.

«Helista igaks juhuks enne jõemiilitsasse, et nad teaksid, kuskohas sa sisse hüppasid . . . Miks sa peaksid inimestel elu raskeks tegema ja oma ametivendi laiba otsimise tülika tööga kiusama?»

«Kas sa arvad, et minust pole enam asja?» kargas ta krapsakalt üle suure kivihunniku.

Ent hüpe ei olnud pooltki seesugune, millega me vanasti metsas hakkama saime. Sõja lõpust oli möödas viisteisti aastat. Siiamaani ei olnud MS küll veel «bürokraatlikku»! rasva kogunud. Ta püüdis end formaalsetest nõupidafflis'] test kõrvale hoida, vältis konverentse, kus sõelaga vett

kanti või niisama tuult jahvatati. Ta oli kõhetu, pisut kottis silmaalustega, aga kui asi oli tõepoolest tähtis, lõid tal silmad särama ja ta suhtus oma elukutsesse nagu hobisse.

Ajaga pidas ta vapralt sammu. Tema nimi esines kümmekonnas mitmekeelses bülletäänis ja erialases ajakirjas. Kui mõnel õnnestus teda vahel konverentsile meelitada, vahtis ta seal lakke ja igavles nii õnnetu näoga nagu kaotav kaebealune kohtus protsessil. Eriti hasarti ajasid teda nõndanimetatud ideed...

Et ta Lääne linnaosas toimepandud kuriteo vastu huvi hakkas tundma, selle põhjust ei tulnud otsida mitte üksnes roima ebatavalisuselt, vaid eelkõige .. . lahtijäetud aknast!

Astusime üle tühja välja üksikelamu poole, mille korsten punetas puude vahelt.

«Mis sa arvad, kas ta läks pärast seda Visla kallast mööda bussipeatusse või istus oma autosse?» küsisin ma.

«Ei. Arvan, et see oleks liigset riski tähendanud,» arvas MS. «Sellel kellaajal, kui too lugu toimus, oli tänavat mööda ohutum minna. Põiki üle välja kõndides torkab inimene siin kõigile silma. Pealegi oli äsja sadanud ja ta on kindlasti üks seesuguseid, kes enne otsustavat tegu kõik poolt ja vastu seigad hästi läbi kaalub. Siia väljale oleksid jäänud selged jäljed. Kõnniteel ja vihmase ilmaga ei ole jälgi üldse näha .. . No kurat võtaks! Ma olen tõesti akna lahti jätnud!»

Jõudsime tänavale, kus mõrvatu oli elanud, ja juba paistiski müür, mis aeda kõnniteest eraldas. Üle müüri läikisid lahtijäetud akna ruudud loojuvas päikeses . ..

Väljast tuppa pääsemiseks ei olnud mingeid erilisi takistusi, pealegi kui raudvarbadest jalgväravat võis kasutada redeli eest.

«Kusagil pole märki, et seal oleks keegi sees käinud või väljast sisse roninud,» pomisesin ma, ehkki oma sõnades kaheldes.

«Aga mulle näib, et niisuguse juhuse oleks kasutamata jätnud ainult viimane kretiin!» ühmas MS vastu. «Me lukustasime, pitseerisime toa, lõikasime ta korteri poolt ära, kaitstes toda tundmatut lese ja majapidaja eest! Ta Peaks olema idioot, kui ta poleks seda märganud.»

«Mis sa kraaksud ...»

Ma ei lõpetanud lauset, sest just siis pillas ta tikutoosi. Me olime paari sammu kaugusel müürist, otse jalgvärava ees. Tahtsin kummarduda, aga ta hoidis mind tagasi: «Oota! Ja pea suu ...»

la pistis sigareti suhu, ja kui me jalgväravast möödas

25

olime, jäi seisma. Hakkas taskutes tuhnima ning pöördus tagasi, otsekui oleks alles nüüd tikkude kaotamist märganud. Tõstis tikutoosi kõnniteelt üles, läitis sigareti, pistis tikud tasku ja tuli mulle järele.

«Käis!» kähistas ta vihaselt. «On jäljed! Nägin. Ta ronis jalgvärava kaudu müürile. Peame teesklema, et me seda ei märganud. Seestpoolt tuleb ikkagi üle vaadata ...»

Heitsin vargsi pilgu selja taha. Teispool tänavat asuvatest majadest võis vabalt jälgida, mis siinpoolsel kõnniteel toimub. Keegi, kes seal eesriide taga istub, võib näha ka sellesse tuppa, mis meid praegu huvitab.

Trepikotta viiv uks oli lahti. Me läksime kiiresti teisele korrusele, mis oli mõrvatu käsutuses olnud. Rohkem kortereid üleval ei olnud.

Terava ja räige kellahelina peale ei reageerinud esialgu keegi. Alles mõne aja pärast kostsid liipavad sammud. «Kes seal on?» küsiti ukse tagant.

«See on lesk,» selgitas MS.' «Paistab, et ta on üksi...»

Valjusti ütles ta: «Olge nii lahke ja tehke uks lahti. Loodan, et tunnete mind häälest ära?»

Uks avanes tasakesi ja me seisime nüüd pimedas esikus. Vanem, pikka kasvu ja piitsavarrena kõhn mustas kleidis lesk sirutas käe lüliti poole. Laes vilgatas midagi, aga ruumis jäi ikka niisama hämaraks nagu enne, kui esikut oli valgustanud ainult tagapool rippuva pildi ees põlev lamp.

«Homme on matused. Mu mees on juba kabelis,» informeeris ta meid üsna ebalevalt.

«Jah, see on masendav ja üpris traagiline juhtum,» ütles MS selle peale.

«Kas teil on midagi selgunud? Võin ma teile kuidagi kasulik olla?»

Ikka veel ei palunud ta meid edasi astuda ja seadis koguni selja kõrvaluksele ette.

«Tahaksime paluda selle toa võtit ja teie luba sisse astuda,» vastas MS.

Just siis hakkas suletud ukse taga, tühjas, lahtijäetud aknaga toas, kus oli toimunud mõrv, telefon helisema.

«Oh! Mind on see telefon juba ära tüüdanud! Helistavad ja helistavad. Aga me ei tohi ju pitserit lahti murda. Mitte kunagi pole meile nii palju helistatud.» Ta läks murelikult kööki ja tuli võtmega tagasi. «Kas helistamisele võib vastata?»

«Palun väga,» vastas MS.

Ma võtsin pitserinööri noaga lahti, MS pistis sel aja' võtme lukuauku ja katsus tagajärjetult ust lahti keerata.

26

«Ega te ei eksinud, on see ikka õige võti?» küsis ta erutust varjamata.

Kontrollisin mahavõetud nööre! need olid terved. Siit, orteri poolt ei olnud keegi katsunud sisse minna. MS ei kuulanud kinnitusi, et teist võtit pole. Ta kummardus ja tõmbas tikku.

«Vaata siia,» ütles ta viivu pärast. «Sina oled lukkude alal suurem spets kui mina!»

Ma vaatasin lukuauku. Uks oli seestpoolt lukus .. . seal oli teine võti ees. Esimesel pilgul oli see vaevalt nähtav. Ilma abivahendeid kasutamata ei olnud nüüd siitpoolt avamine võimalik.

«Nähtavasti on lukk rikkis,» valetasin ma.

«Noh. .. kui lubate, perenaine, siis tuleme homme tagasi,» otsustas MS. «Tuleb lukksepp kaasa tuua. Ta on asjatundja ja ei riku ust,» lisas ta.

Jutuajamine toimus ikka veel hämaras. Lesel polnud tahtmist meid edasi kutsuda.

«Mina pean ära sõitma,» jätkas MS, «sellepärast hakkab mõrva ja röövimisega tegelema minu kolleeg, kes täna kaasa tuli.»

«Kui te nii paremaks peate ...» vastas lesk. «Hommikul sõidame majapidajaga kalmistule. Arvan, et lõunaks oleme tagasi.»

«Hea küll, ma tulen siis lõuna paiku,» tähendasin leplikult.

«Palun väga, "jään teid ootama ...»

Ma ei mallanud ära oodata, millal saan tuppa sisse vaadata. Ukse oleksin võinud avada ükskõik missuguse traadi-jupiga. Et aga MS vestlust juhtis, ei saanud ma tema plaanidele kriipsu peale tõmmata. Pealegi müksas ta mind mõistaandvalt, et ma suu peaksin.

Pidime juba lahkuma, kui üks uks avanes ja esikusse tuli kühmus eideke — küllap majapidaja.

«Ah see olete teie,» ütles ta MS-i nähes. «Tere õhtust. Parast seda kui meie peremees ära viidi, unustasite te ööseks akna lahti. Tahtsin tuppa minna ja võtsin võtme, aga proua ei lasknud ja ütles, et uks olevat kinni pifcee-ritud. Pärast hüppas sinna vist aitrahva kass sisse. Peremehetses seal kuni hommikuni.»

MS-il oli niisugune nägu, nagu vannuks ta iseennast Põrgupõhja.

«Akna paneme homme kinni,» katkestas ta järsult. «Lukk on rikki läinud ja sellepärast tuleb enne lukksepp kutsuda.»

«Oligi mitu aastat kasutamata ...» ohkas lesk. «Meie sõidame homme peremehe juurde. Tema ei sallinud iialgi, et võõrad inimesed üksi tema toas käisid,» lisas majapidaja.

«Ära sina oma pead sellega vaeva, Anielka. Ta tuleb pärast lõunat. Me leppisime juba kokku,» rahustas lesk minule viibates. «Palun teid oodata, kuni me kalmistult tagasi jõuame ...»

Siin polnud enam midagi teha. MS müksas mulle külge, et hakkaksime ära minema.

«Head ööd! Meil on tõesti väga kahju.» «Head ööd,» vastasid nad raugahäälega.

«Säh sulle lopsu! Ronis jalgväravat mööda müürile, müürilt läbi akna sisse ja peremehetses seal nagu oma kodus!» alustas MS, astudes kiiresti hoopis teises suunas kui tulles.

«Oletame, et ta jälgis, mis majas pärast mõrva juhtus,» hakkasin mina arutama. «Nägi kiirabi tulekut, siis jaoskonna miilitsameeste kohalejõudmist, sinu tulekut, autot, mis laiba ära viis. Lõpuks märkas, et tuba on korteri poolt küljest pitseeritud. .. Kuule, kas sa juhuslikult temaga mestis ei olnud? See aken on ju praegugi veel lahti!»

Ta heitis mulle kiire pilgu, tõmbus tusaselt kühmu, aga ei vastanud. Me kõndisime kiirel sammul Kommuuni väljaku poole.

«Kõik näib tunnistavat, et ta on kuratlikult kaval. Tal läks ootamatult ludinal. Hämmastavalt hästi vedas mehel,» jätkasin ma. «Ja et see nii läks, siis hakkas tal isu kasvama!»

«Sul on õigus,» ütles MS. «Ja seepärast toimus majas veel teistkordne röövimine. Kadusid margid või markide seeriad, millest meil pole veel aimugi. Ainult see võis olla ta tagasituleku eesmärk... Mul on tunne, et ta on veel praegugi kusagil siin läheduses ja hoiab silma peal!»

«Sellepärast sa vist tahtsidki, et me sealt kohe ära tulek-, sime?»

«Jah. Sellepärast ma tahtsingi, et me sealt kohe ära tuleksime. Sest . .. kindlasti õnnestub meil kurjategija juba lähemate tundide jooksul kinni võtta.»

«Võti?»

«Muidugi mõista: aken, telefon ja võti,» loetles ta. «Aken on ikka veel lahti, telefon ei vasta, võtit pole seni märgatud..»

28

«Mis tähendab, et keegi korteri kaudu tuppa ei pääse,» täiendasin mina. «Just võtme pärast ta läkski alt?»

«Selge see,» kinnitas MS. «Ja see sunnib meid lõksu üles seadma. Võti mängib siin õngekonksu osa. Ta arutab nii: kui nad selle õnge läksid ja neil ka teisest röövimisest aimu on, kui nad taipasid, et kavatsen seal kolmandatki korda käia ja neid takistab sisse pääsemast ainult võti, siis sõidab meeskond kohale ning tõuseb kõva kära. Nad hakkavad jälgi otsima, müüri uurima, toas süüdatakse valgus; pärast saginat pannakse aken kinni ja maja jäetakse valve alla. Meie lahkumine ja rahulik õhtu seevastu jätab talle mulje, et meil ei tulnud mõttessegi lukuauku vaadata . .. Sul on õigus, Gleb. Tema isu hakkas koos õnnestumistega kasvama. Ta tuleb majja ka kolmandat korda, sest ta pole jõudnud albumitest veel kõike kätte saada. Nendesse . koguti ju ligi sada aastat marke!»

«Miks sa arvad, et just sada aastat?»

«Lesk ütles . . . Ehkki sel ei ole praegusel momendil mingit tähtsust. Margid võtame käsile hiljem. Vahepeal nabime selle nurjatu kinni. Mul on . . . idee!»

Me seisime Lääne linnaosa keskuses Kommuuni väljakul õllekioski ees. Meie kõrval lasksid paar päevavarast kangel porteril hea maitsta.

«Magada tahaksin!» haigutas MS.

«Mina samuti,» ühinesin ma tema laia haigutusega.

See oli õigesti tehtud: kurjategija võis ju naabermajast tulles meie kannul kõndida, võis meie kohta kelleltki andmeid saada. Või. .. seisiski juba väljaku teises servas trammipeatuste lähedal ja jälgis, mida me kavatseme ette võtta?

Haigutasime veel kord, mispeale MS ostis naaberkios-kist õhtuse «Expressi».

«Gleb, sina sõida vastassuunas ja püüa tunni-poolteise pärast kusagil siin kandis tagasi olla,» ütles ta ajalehe varjust. «Kuu ei tõuse enne kui kakskümmend kaks kolmkümmend. Taevas on täna tema jaoks ebasoodus. Mitte pilvekübetki. Sellepärast tuleb ta millalgi loojangu ja kuu tõusmise vahepeal. Sa pead olema majas enne, kui tema kohale jõuab. Mina sõidan linna, et valmistada ette manöövrit, mis ta eksiteele viib ...»

Ta vahtis ajalehte ja andis mulle nii ükskõikse häälega korraldusi, et see ei võinud kelleski kahtlust äratada. Plaan oli medalit väärt. Haigutades noogutasin talle nõusoleku märgiks.

«Olgu nii, Gleb, kui sul vastuväiteid ei ole. Anname

29

nüüd hästi nähtaval kohal, otse väljaku keskel teineteisele kätt ja siis läheb igaüks oma kanti,» otsustas MS lõpetuseks.

Jätsime hüvasti.

Paar minutit hiljem istus tema linna poole sõitvasse bussi, mina astusin trammi, mis läks vastassuunas, et niisama näiliselt Lääne linnaosast lahkuda.

Võis oletada, et kui ta tõesti siin oli, siis andis meie demonstratiivne ärasõit talle julgust oma plaane teoks teha.

Pikkamisi hakkas hämarduma. Sõitjate arv kahanes. Trügimist oli ainult Kesklinna lähedal. Tulin enne viimast peatust maha ja hakkasin aegamisi üle väljade Visla poole minema.

Eespool kullendasid Lääne linnaosa tänavate esimesed õhtutuled. Jalgrada mööda nende poole sammudes mõtlesin:

Mis kuradi pärast oli mul vaja hommikul uut ülikonda selga panna! Kes teab, mis sellest nüüd järele jääb! Ma pean ju tuppa pääsemiseks mööda müüri ronima. Peaie selle — see mõrvarist tõbras on kindlasti spordimees. Pole kahtlust, et kokkupõrke korral paneb ta viimase välja. Tal võib ka relv olla ..'. Ma üllatan teda sel hetkel, kui ta hakkab albumeid kahmima. Fotol, mille ma hommikul polkovnikult sain, oli albumeid täis kapp kohe laiba kõrval...

Ei! Albumeid kahmima ta ei hakka. Mitmekilone kandam oleks talle takistuseks. Pigem katsub ta parimad eksemplarid välja valida. Kui ta pole seni kõike vajalikku kätte saanud ... Ilmselt ei ole, sest miks ta muidu võtme seestpoolt lukuauku jättis ja hiljem helistas ning ootas, kas keegi võtab toru . ..

Mitmeid võimalusi kaaludes astusin aeglaselt mööda väljateed Lääne linnaosa poole.

Kultuuripalee tornide ja «Warszawa» hotelli katusel paikneva televisiooniantenni küljes ning Kesklinnas asuva Poola Raudteevalitsuse pilvelõhkuja kohal hõõgusid punased hoiatustuled. Kaugel lennuvälja kandis tiirlesid öised lennukid. Lääne linnaosa oli juba pimedusse vajunud nagu teisedki linna ääred.

Minu taga teispool Vislat, otse pühapäevaste väljasõitude metsa vastas, säras tuhandetes tuledes autotehase territoorium. Põuast hoolimata oli jõgi tänavu aukartustäratavalt

lai. Taastatud Varssavi jättis öösel tõelise euroopaliku suurlinna mulje.

Oli veel aega. Võisin kruusahunnikul istuda ja veidi oodata. Arutasin endamisi:

Kui ta lõksu läheb ja me ta kinni nabime, lõpetatakse asi paar päeva varemgi, kui kuldaväärt ülemus ette nägi. .Vaatame järele, kes see tema õige on, mis «kanalid» ja sidemed tal on, nabime kinni, või harilikus keeles öeldes — areteerime ta kaaslased, kui tal neid peaks ^olema, ja mina hakkan pärast järjekordse ülesande täitmist südamerahuga ning enda huvides ... marke koguma!

«Nakatab sind, jnakatab see... margihaigus! Punni vastu!» pomisesin ma endale nina alla.

Ega midagi. Tõusin ja hakkasin pikkamisi astuma rohtunud jäätmaa poole, mille taga algas tapetu maja juurde viiv tänav. Oli vaikne, kedagi polnud näha. Miski ei osutanud, et peaksin end varjama või vargsi ühe puu tagant teise taha hiilima.

Kell hakkas kümnele lähenema. Oma «ideed» järgides peab MS nüüd paari minuti pärast manöövrit alustama, s. t. haarangu lavastama.

Kui tema siin varitseb, peavad patrullid tal müüri juurde viiva tee ära lõikama, juhtima ta tähelepanu kõrvale ja hõlbustama sellega minul teisele korrusele pääsemist. Antud juhend nõudis, et raevukale otsimisele vaatamata ei tohi kedagi kinni pidada.

«Niipea kui märkan, et oled müüril ja varsti ka toas,» ütles MS mulle Kommuuni väljakul, «nabitakse mind äkki kinni. Tehakse kära ja viiakse Kesklinna poole. Tulen sealt üksinda maja juurde tagasi. Võtab vähemalt veerand tundi, enne kui kurjategija taipab, et teda miski ei ohusta, et haarang ei olnud seotud tema isikuga. Siis asub ta tegevusse ...»

Nõjatusin vastu aeda. Mind eraldas majast ja jalgväravast, mida mööda tuli üles ronida, umbes viiskümmend meetrit. Vaatasin ühtelugu kella.

Kuid haarang hilines ... . ..

Kell oli veerand üksteist, kui kõrvaltänavast hakkas hääli kostma. Väljaku pool undas häiresireen, kostsid valjud hõiked Keegi tuli käänaku tagant välja ja pistis jooksu

Tundsin jooksjas silmapilk ära MS-i. Kui ta minu kohale jõudis hakkasin kõhklematult tema kannul liikuma. Meid ajasid taga paar valjusti käratsevat haarangumeest.

31

Tänavat valgustati korraga mitme mootorratta laternast. Tuled kustusid ja süttisid vaheldumisi, et meie «tundmatu» — kui ta läheduses juhtub olema — jõuaks peitu minna.

MS möödus jalgväravast ja andis mulle käega märku: tee on vaba!

Sel ajal kui otsiti, et mitte midagi leida, ronisin kähku müürile ja roomasin pimeduse katte all aknani. Kätega aknalauast kinni haarata, end üles vinnata ja pehmele vaibale hüpata oli juba naljaasi.

«Appi! Päästke!» röökis MS väljas täiest kõrist,

Kükitasin toas akna alla. MS võetakse kinni, tal pan? nakse käed raudu, seejärel — tema enda «idee» kohaselt — viiakse teda konvoi saatel Kesklinna poole.

Algul sõitis mööda üks, pärast teine mootorratas, võisin seda siit ainult kuulda. All läks saginaks. Kuulsin tuttava seersandi häält:

«Käpad ette, lurjus! Küll ma sind õpetan ringi laaber-dama! Säh! Säh!»

«Säh» pidi tähendama kumminuia kasutamist.

«Inimesed! Appi!» röökis arvatav huligaan.

See ei liigutanud kedagi. Tundus, et ümbruskonnas ei kiirustanud keegi akent avama.

Varsti valitses Lääne linnaosa selles lõigus vaikus.

Võtsin mugavalt istet ja tõmbasin põlved lõua alla. Tuli silmi pimedusega harjutada ,. .

Siinsamas kõrval, vastu vasakut seina, seisis suur ja raske paokilustega kapp. Niipalju kui mäletan, olid foto peal uksed veel kinni! Vastas, eesriide taga, mustendas esikusse viiv pitseeritud uks. Muidu oli minu ees olev sein lage. Minust paremat kätt paistsid vastasnurgast diivanilaua ja tugitoolide kontuurid. Paremat, fotol puuduvat seina katsid laest kuni vaibani raamaturiiulid. Samuti paremal, käeulatuses, seisis põiki massiivne kirjutuslaud, mis varjas toa nurga. Selle laua tagune pakkus ainukesena kohta, kus võisin märkamatuks jääda ja kust mul aknani oli kõige lähem. Varjupaik ukse-eesriide taga ei tulnud arvesse. Seal lahutaks mind aknalauast umbes kuus meetrit...

Minu ülesanne oli lasta mõrvarist röövlil tuppa hüpata, ja niipea kui ta sees on, teha ta džudžitsu võtte abil relvituks.

Kogu aeg kükakil liikudes nihkusin kirjutuslaua poole. Pidin proovima, kas kirjutuslaua vasaku ja parema külgkapi vaheline ruum, kuhu istuja tavaliselt jalad paneb,

32

on küllalt avar või tuleb mul end kirjutuslauatooli taha nui ka suruda.

Toas ja majas valitses hauavaikus. Esimese korruse elanikud magasid. Neid ei olnud äratanud isegi see lavastatud haarang. Majapidaja ja lesk olid vist samuti magama läinud. Ja kui nad ka ei maganud, siis olid nad kindlasti juba voodis.

Äkki tundus, nagu kostaks müürilt krabinat... Tardusin liikumatuks . . . Krabin kordus . . .

Olin pinevil, silmad aknal, ise kükakil, parem abaluu kõvasti vastu kirjutuslaua nurka surutud. Nurk ja tool olid mu selja taga.

Muidugi oleks kõige sobivam talle just sel hetkel selja tagant kuklasse karata, kui ta kapi ees seisab ja taskulambiga albumite selgi hakkab valgustama. Selleks pidanuksin veel kaks või kolm sammu tahapoole tõmbuma ja end paremini varjama.

Krabin siiski ei kordunud ega järgnenud ka oodatavat tuppahüppamist. Kellegi mõrtsukalikud käed ei haaranud aknalauast kinni. Ükski kavalalt luurav nägu ei vaadanud tuppa.

Pikapeale närvid rahunesid. Võisin lihaseid lõdvestada ja mugavama asendi valida, ehkki endiselt kükitades.

Oh, kas ma kunagi lühikestes pükstes ringi traavides ja eksootilisest «Orange River Colony'st» ning kaelkirjakutega «Njassast» joobudes võisin arvata, et mul tuleb täiskasvanud mehena vana margikogu valvurit mängida! Tont teab, kui palju peitub siin kapis ja albumites kirevaid «Orange River Colony» marke! Kui palju kaelkirjakutega «Njassasld», kui mitu «Moyen Congot» hüppeks valmistuva tiigriga, kui palju kõrbes rühkivaid kaameleid Sü3aani markidel, kui palju Cheopsi püramiide ja sfinkse nende naabermaa Egiptuse markidel! . . .

Aga võib-olla. . . võib-olla on siin ka seesuguseid eksemplare, mille koopiaid nägin kataloogis «The Rarest Stairips»? Küllap on! Kahtlemata on, sest muidu poleks seda mõrva sooritatud! Mul hakkas igav ja pähe kippusid igasugused lollused. Tore oleks kas või sajandik siin olevaist albumejft endale koju saada. Nende vaatamine tähendaks tõelist pinust läbi võõraste ja eksootiliste maade .. .

Vahepeal hakkas mulle tüli tegema taskusse pistetud pintsett; see oli kuuevoodri külge kinni jäänud ja torkis reide.Liikmed surid vähehaaval ära. Ei juhtunud mitte kui midagi…

33

Ja ikkagi olen ma täbarasse olukorda sattunud! Vaat, mis tähendab MS-i «idee» ja. . . ilmeksimatu teaduslik deduktsioonimeetod! Võttis endale midagi pähe, ajas pool linna komandantuuri jalule ja häireolukorda, kiskus inimesed kodunt välja — ja nüüd?

Istub vist niisamuti kui mina kusagil augus kägaras ja kirub hirmsat moodi, et ma pole küllalt otsustavalt tegutsenud ja tema kahtlase väärtusega juhendist kinni pidanud.

Või... või ei õnnestunud haarang ja see, keda ma tahan kinni nabida, kohutati ära? Või ehk . . . märgati kõikidest tähelepanu kõrvalejuhtimistest hoolimata' minu ronimist? Ootan veel veerand tundi. MS saab kindlasti aru, et oleme mööda lasknud.

Nihutasin end kükkis püsides sügavamale kirjutuslaua varju ja toetasin küünarnukid selja taha toolile.

Kui saaks suitsu teha? . . . Kas selles lauas on puukoisid? Aga võib-olla on teispool mind varjavat lauda keset tuba kass? Seesama, kellest majapidaja rääkis? Ronis päeva ajal aknast sisse ja ärkas nüüd tugitoolis?

Kergitasin end pisut, et tüütavat pintsetti taskust välja võtta. Vaatasin kirjutuslaua taha ja jõudsin, vaevalt mõtelda, et loom vist ehmus ja hüppab minu poole, kui sain vastu pead kohutava hoobi, mis paiskas mu nagu kuristikku.

4

«Tõin sulle margialbumi ja pintsetid, nagu sa palusid,» ütles ema palatisse astudes. «Peale selle on kolme moodi kompotti ja omaküpsetatud kooke. Mis kataloogidesse

puutub, siis anna andeks, aga minu aastates on nende tassimine juba tülikas. Võtsin ühenduse sinu vanaga, et tema nad kaasa tooks, kui ta siia tuleb ...»

Võtsin ühenduse sinu vanaga! — mu ema ametlik väljend viis mind heasse tujju. Naeratasin ja lõin lõunauinakust virgudes silmad päriselt lahti:

«Albumi eest aitäh. Vanale helistasid sa küll ilmaasjata! Poleks vaja olnud teda tülitada.»

«Vaja või mitte, seda tean ma ise paremini. Alati veab! ta sind mõnesse õnnetusse. Muide, ma viskasin eile õhtul
pilgu sellesse albumisse. Seal on niisamasugune «Njassa» nagu see, mis sinul kord koolis kaduma läks. Pärast oli veel kole draama.. .»

Vaatasin tema kurnatud, pisut kahvatut nägu. Ta meenutas

34

ühte Whistleri vananeva naise portreed Louvre'i' muuseumist. Oli kord säärane violetne Ameerika mark, välja lastud kas 1934. või 1935. aastal. Ema peaks puhkama, aga nüüd... istub kindlasti päevade kaupa haigla koridoris, justkui oleks tõepoolest midagi tõsist juhtunud!

Vahepeal oli ema voodi kõrvale valgele toolile istunud ja hakkas küsima:

«Kuule, miks ei ole kõik margid sinu ametialbumis sakiliste servadega? Need on vist praagid, nagu sa vanasti ütlesid?»

Tundsin end tähtsana:

«Mitte sugugi, ema. Mitte kõik hämmastamata margid ei ole praagid. On ka niisuguseid, mis on kohe algusest peale olnud hämmastamata ja lihtsalt lõigatud. Neid lõigati poogna küljest kääridega lahti,» selgitasin ma nagu asjatundja.

«Aga mis need plokid on?»

«Blokk on kas üks või mitu marki, mis trükitakse erilisele paberile ja millel on tavaliselt vastavale sündmusele viitav kiri servadel...»

«Ja missugused margid on rohkem väärt, kas puhtad või tembeldatud?»

«Missugused?» (Hehee, kallis emake, sa hakkad kogumise vastu liiga palju huvi ilmutama!) Seletasin: «Põhiliselt peavad puhtad, kasutamata margid olema kallimad, sest kasutamata margi eest pead sa näiteks kioskis kuuskümmend krossi maksma. Tembeldatud margi aga võime saada tasuta, ümbriku pealt... Ja ülepea, ma ei tea markidest rohkem kui kass lusikast!»

Tema üpris tõsine nägu ja täiesti ootamatu jutuaine ajas mulle naeru peale.

«Kui, sa neist midagi ei tea, mispärast sa- siis tollesse villasse kippusid? Polkovnik peseb käed puhtaks ja väidab, et selle idee pani sulle pähe kallis Juleczek!»

Nii nimetas ta tavaliselt MS-i.

«Kas vähemalt tema tuli sellest loost terve nahaga välja?» küsisin ma.

«Juleczek? Ära tema pärast muretse! Tema ei kõrveta juuksekarvagi. Ta muudkui usub oma ideedesse ja kontrollib neid sinusuguste lihtsameelsete peal!»

«Ära räägi, ema! See oli nii tema kui ka minu idee,» ütlesin ma enesekindlalt.

«Ah nii. No siis olete paar parajaid. Peaaegu nagu Sllanu kaksikud!»

Kehitasin õlgu: torise, kui tahad, mind see ei häiri…

35

Ikka veel hoiti mind nagu klaaskupli all. Ma ei teadnud, mis sel saatuslikul ööl seal Lääne linnaosas edasi juhtus. Sellest hetkest peale, kui too kass mulle vastu pead hüppas, oli kõik kuni tänaseni väljaspool mu teadvust ja otsekui udusse mattunud.

«Te peate end kannatlikkusega varustama ja teadlikku distsipliini üles näitama, major,» manitses mind doktor Krieger.

Ta ei olnud selle haigla arst, vaid jälgis minu ravimist ainult sõpruse poolest ja muidugi mõista MS-i palvel.

«Paari päeva pärast saate kõik teada. Midagi traagilist seal ei olnud ega olegi!»

Kuulsin neid sõnu alles päeval pärast õnnetust, kui teadvusele tulin. Pea valutas ja silmade ees oli udu. Rääkimine läks .vaevaliselt. Eilsest peale aga tundsin end paremini ja tahtsin lõpmatult lobiseda.

«Linnaga suhtlemise keeld on tühistatud,» teatas doktor Krieger hommikul. «Palun, major, teil lubatakse isegi helistada.»

Kasutasin kohe võimalust ja helistasin polkovnikule. Kahjuks urises mu kuldaväärt ülemus vastu, et tal on nõupidamine, aga ta peab mind meeles.

«... Ja üldse olen ma praegu teenistuskohuste täitmisel, kolleeg major,» põristas ta, kui püüdsin MS-i kohta teateid saada. «Palun ärge püüdke mind hullutada!»

See oli täpipealt tema stiilis. Ta oli tujukas.

Panin toru hargile ja ei teinud doktor Kriegeri pilkavast ilmest väljagi. Ta kuulis pealt ja koguni muigas sealjuures, nagu peamine ässitaja ja minuvastase vandenõu ninamees:

«Kannatust, veel natuke kannatust, major ...»

«Palun ärge püüdke mind hullutada!» Ma oleksin võinud solvuda ja mitmesuguseid oletusi teha, kui ma oleksin oma kuldaväärt ülemusega esmakordselt kokku puutunud. Ja kui ma poleks märganud, et doktor Krieger mu tervislikku seisundit tõepoolest südamesse võtab.

Mind tublisti manitsenud ja mulle hulganisti tema meelest tarvilikke näpunäiteid andnud, tõusis ema toolilt ja hakkas end minekule seadma.

«Et sa juba jalul käid ja sul enam suuremat häda ei ole, siis jätan kompotipurgid akna vahele. Vaata, et tuul neid akna pealt alla ei tõuka. Kirsikoogid on karbis, kohupiim3' kook pärgamentpaberis, aedmaasikad «Wedeli» karamellipurgis. Kui sa kohe ei söö, lähevad hallitama.» Ta vaatas

aknast välja. «Noh, nüüd ma kaon. Sealt tuleb see tüütu vanamees koos armsa Juleczekiga. Tšao! Ja ära lase ennast jälle mõnda uude afääri meelitada...» lisas ta minnes.

Varsti paotatigi ust ja õde piilus diskreetselt sisse.

«Doktor Krieger andis hommikul korralduse, et kõik külaskäigud tuleb jätta teie otsustada. Praegu tuli kaks külalist. Kui teil väsitavaks peaks minema või jutuajamine teid erutab, vajutage kolm korda kellanupule.»

«Ärge muretsege! Niipea kui nad tüütavaks muutuvad, annan kella ...»

Kohe poetaski end palatisse köhatav ja jalalt jalale tammuv ümmargune teiviilriides polkovnik. Kuldaväärt ülemusel oli nelgikimp peos jäta ei teadnud vist, kuidas käituda.

«Hm-hm,» köhatas ta, «kuidas käsi käib, Gleb? Va armas . . . Andis sulle kena kopsaka pähe, eks? Siin on kataloogid. Näe, need on nelgid! Otsustasin sulle erakorralist puhkust anda.» Ta oli ilmselt segaduses ja isegi kogeles.

«Kannan ette, polkovnik, et hakkan pikkamisi tervise juurde jõudma,» vastasin jahedalt.

«Ohoo!» nihkus nüüd MS ettepoole. «Linnas oli juba kumu lahti, et tuleb pärg tellida. Kurat võtaks, tal pole ju mitte midagi viga. Ma tean seda Oles Kriegeri kaudu. Teeskleb ainult..Tahab meid süüdlaseks teha!»

«Rahune maha ... sa kõikteadja,» katkestasin teda teravalt. «Muidu hakkad veel kinnitama, et selle imepärase idee autor oli polkovnik!»

«Kuulete, polkovnik! Ta olevat sinna majja minu pealekäimisel pugenud. Paduumaješ! Mina küll selles süüdi ei ole, et teil nii delikaatsed ohvitserid on!»

«Palun minu ohvitseride hindamine lahkelt minu enda hooleks jätta,» ütles polkovnik ametlikult.

«Just nii, polkovnik, aga . . .»

Nad oleksid teineteise pilku vältides ja aknast välja vaadates veelgi vaielnud, kui ma poleks selga vastu seina toetanud ja asjalikku juttu alustanud:

«Lubage tähendada: juhtus nii, et kui ma seal Lääne linnaosas pea kirjutuslaua tagant välja pistsin, sadas mulle kass pähe . . . Tahaksin hea meelega kuulda, mis edasi juhtus.»

«Ma ütlesin ju kohe, et ei juhtunud midagi! Ja ülepea pole põhjust teda haletseda,» alustas MS. «Lubage, polkovnik… Tead' saa aru,» jätkas ta voodile istudes, «pärast seda kui su tallad akna vahel välkusid ja sa juba toas olid, « võeti mind kinni. Varsti katkestati plaani kohaselt haa-

rang. Ümbruse läbikammimise ajal ei nähtud kedagi ega midagi. Ma tulin Kesklinna poolt tagasi ja võtsin müüri vaatluse alla... Poole tunni pärast oli mulle kõik selge: me pingutasime üle! Tollel seal kas pole üldse kavatsust tulla ja telefonihelin lukustatud toas oli juhuslik või ta ehmatati ära ja ta ei tulegi tagasi. Või teine võimalus, mis mulle nälja ja väsimuse pärast sugugi meele järele ei olnud, et ta on alles teel... Kombineerisin endamisi, kuidas sinuga kontakti astuda, kui nägin äkki, et sa vaatad aknast välja, kummardud ettepoole ja kavatsed majast lahkuda...»

«Ah nii. Sa oled haruldaselt terava nägemisega! See olin siis mina!»

«Ära sega .. . Tahtsin lähemale tulla, kui Kommuuni väljaku poolt lähenes auto. Laternavalgus libises üle seina ja korraks ka üle akna. Oletasin, et need on tema kaasosalised ja võivad meie asja nurja ajada. Jooksin kiiresti, et neile selja taha pääseda. Mõtlesin: ehk õnnestub auto kas või kivi tuuleklaasi visates ohutuks teha. Kui nad edasi sõidavad, hakkavad nad ilma esiklaasita ikkagi silma ja meil õnnestub nende põgenemissuunda hõlpsasti kindlaks teha'. . . Aga see oletus läks märgist mööda. Kahtlane «Mercedes» kuulus ühele tuntud professorile. Täna tegin selle kindlaks. Et valgus aknale langes, tuli sellest, et auto asfaldiaugust läbi sõites õõtsatas . . .»

«Edasi ma juba tean,» katkestasin ma teda. «Sel ajal kui sina ringi jooksid, pääses mõrvar, kes püüdis mind ohutuks teha, toast välja, hüppas müürilt maha, ja kui sina jälle tagasi jõudsid, oli ta juba pimedusse kadunud?»

«Just. Kui taipasin, et see oli tema, kes aknast välja vaatas, tõusid mul juuksed püsti. Ronisin kähku müürile, et sulle appi tulla.»

«Tänan. Abi oli täiesti õigeaegne. Vahepeal oleks ta jõudnud mind seal hakklihaks teha.»

«Parem hilja kui mitte kunagi,» ütles kuldaväärt ülemus vahele, et meid lepitada.

«Just nii,» haaras MS sellest kohe kinni. «Sinu kass oli vanaaegne vasknurkadega fotoalbum. Ja see, kellele me lõksu seadsime, kükitas siis, kui sina tuppa hüppasid, juba kirjutuslaua ja riiulite'vahel'. Ta jäi ootama, ja kui sa pea välja pistsid, põrutas ta sulle

esimese kätte juhtunud asjaga pähe .. . Kas enne või pärast seda võttis ta muidugi mõista albumitest kõik välja, mis tal vaja läks.»

«SN—_selge nagu kaks korda kaks!» ütles polkovnik

SN — surmanuhtlus.

38

järsult. «Arvestades esimest mõrva ja Glebi elu kallale kippumist, ei ole juttugi pehmendavatest asjaoludest. Ta tegutses ettekavatsetult ja külmavereliselt.»

«Huvitav, miks ta mind ei tapnud?»

«Sellepärast, et neljakäpukil mööda müüri ronides olid sa kaotanud rahatasku koos töötõendiga,» selgitas MS. «Ma leidsin selle aiast müüri äärest. Kuue rinnataskus oli sul tõend närvihaiglast väljakirjutamise kohta. Ta luges selle läbi ja viskas kõrvale.»

«Jah. Ma leidsin tõepoolest niisuguse tõendi. See vedeles Peavalitsuse koridoris. Vist oli kellelgi toimikust välja kukkunud, unustasin kantseleisse üle anda ... On teil tema sõrmejäljed olemas?»

«Jah, muidugi.. . Põdranahksed! Ta töötas puhtalt. Kogu aeg olid kindad käes. See-eest andis sinu pintsett talle suurepärase idee juurdlust valejälgedele juhtida. Pintsett tähendas ju, et ka sina olid tulnud markide järele. Ja langetõvehoos lõid pea ära ... Poiss järeldas, et kohtas seal sugulashinge. Et oled samasugune sulinägu nagu tema ja tulid mõrvatu tuppa röövimise eesmärgil, mistõttu me peame süü sinu kui hullumeelse kraesse ajama... Vahemärkusena olgu öeldud, et leidsin sinu rahataskust kaks Ameerika marki. Annan nad sülle nüüd tagasi.» Ta pani tekile tsellofaanümbriku.

«See on minu kui koguja esimene vahetuskaup,» ütlesin ma. «Selge, et sellel pole roimaga mingeid kokkupuutepunkte ... On sul peale oletuste ka mõningaid konkreetseid andmeid?»

«Ei. Kõik on vana moodi. Meil pole mingeid jälgi. Seis on niisugune, et me teame, et me midagi ei tea. Oleš Krieger käis minuga uuesti Lääne linnaosas ja tegi kindlaks, et albumitest on jälle ära võetud kõige hinnalisemad eksemplarid. Röövimine on toime pandud külmavereliselt ja asjatundlikult. Mõrvar rebis liimiku abil albumisse kinnitatud margid ettevaatlikult välja.»

«Sellest võib järeldada, et kui õnnestuks leida albumites olevate jälgedega kokkulangevaid liimiku tükke ...» arutasin ma edasi.

«Selge see . . . Ainult kust ja kuidas neid otsida?» ütles kuldaväärt ülemus mõtlikult. «Kui laseksin läbi tuhnida kõik prügikastid nende majade juures, kus elab filateliste, teeks see kokku kolmkümmend tuhat prügihunnikut! Sest nii palju kodanikke koguvat marke! Ei. Jäägu see minust tegemata,» otsustas ta. «Niisuguseks asjaks ma nõusolekut ei anna.»

39

«Kas Peavalitsus või kohalik jaoskond on astunud samme, millest ma veel teadlik ei ole?» Polkovnik vangutas nukralt pead:

«Saan ma saata vojevoodkondade valitsustele niisuguse sisuga telefonogrammi: «Otsige marke . ..» Missuguseid marke?» küsis ta MS-i käest.

«Venemaa. Kolmkümmend kopikat, kahevärviline, 1858. aasta väljalase, vesimärk kolm,» hakkas MS märkmikust lugema. «Otsustades kataloogis toodud märkuse järgi, oli margi keskmine kujund trükitud tagurpidi.»

«Palun väga!» katkestas polkovnik. «Lisaks veel:., keskmine kujund tagurpidi ehk jalad püsti! Enne kui ma mõne mõistliku käsu saan anda, tuleb igas rajoonis vähemalt kahele

ohvitserile filateeliakursused korraldada. Kas sina, Gleb, kujutad ette selle tagajärgi? Ühel heal päeval täituvad meie kodumaa kõik arestikambrid margikogüjatega! Sest katsu sa provintsi ametivennale selgeks teha, et otsid tagurpidi trükitud kujundiga kahevärvilist kolme-kümnekopikalist marki, 1858. aasta väljalase! Siin algab juba ... must maagia. Mina pesen käed puhtaks!»

Vaikisime.

«Püüdsin kindlaks teha mõrvatu tutvuskonda,» alustas jälle MS. «Aga ka siin läks kõik untsu. Lesk ei tea midagi ja ei kahtlusta kedagi.»

«Jah, see röövmõrv on küll üks meistritöö,» tähendas polkovnik. «Ja selle juurdlus võib kergesti lootusetult liiva joosta. See on tõepoolest ebatavaline asi. .. Arstide konsiilium ja doktor Krieger on arvamusel, et Gleb võib lähematel päevadel tööle asuda. Muidugi mõista, kergemale tööle.»

«Kuulsin äsja, et kavatsete teda puhkusele saata,» pomises MS endale nina alla.

«Puhkusele? — Kes seda ütles? Mina? No kuulge, on alles idee! Poiss just nüüd puhkusele saata?»

MS kissitas ükskõikselt silmi: «Pole minu asi — tee mis tahad.»

«Gleb, kas sa tõesti tahad praegu puhkusele minna?» kostis imestav küsimus.

«Selle erakorralise puhkusega, mida te mulle äsja lubasite, võime oodata,» ütlesin ma, meenutades pakkumist, mille ta palatisse tulles oli teinud.

«Niisiis — dogavariilis,» nõustus ta. «Pealegi poleks mõtet seda Lääne linnaosa mõrva mõnele teisele anda. Sina alustasid, sina said vastu pead, nüüd anna ka tagasi. .. Las toimetab juurdlust 'edasi. On tal Peavalitsuses kord juba

eraku seisund, siis olgu tal ka enda rehabiliteerimise ja isiklike arvete õiendamise võimalus!»

Tuli välja, et minu külastajate vaidlus ja MS-i mure minu puhkuse pärast olid juba varem ette plaanitsetud.

MS virildas tehtult nägu. Ta ei lasknud mul sõna võtta.

«Nagu mä ütlesin, käis Oles Krieger minuga uuesti Lääne linnaosas. Seadsin tema abil kokku albumitest "puuduvale markide nimekirja. Annan selle sulle,» pistis ta käe põue. «Olešiga räägi ise . .. Ah jaa! Et ma ei unustaks: leidsin akna kõrvalt naela küljest tükikese sinu ülikonnast. Kui sa selle riide eest sada zlotti maksid, nagu ma kunagi kuulsin, siis alusta protsessi Tekstiilikeskuse vastu. Mul ön piinlik, et Peavalitsuse ohvitser laskis ennast haneks võtta nagu mõni metsakolka külamees. Teine kord vaata, et nad sulle kanaarilinnu asemel varest ei sokutaks. See käib ka võimalike vahetustehingute kohta, kui sa margi-kogujatega peaksid kokku saama . . . Koduste palvel vabastati mõrvatu tuba pitseri alt, niisugune oli prokuröri otsus. Virtin ja lesk ei ole siiamaani peale protokolli kantud lakooniliste lausete ühtegi sõna öelnud, mis tähelepanu vääriksid. Schluss. Finiš. Ende.»

«Nii. Sedamoodi näeb see kõik kokku välja,» lisas kuldaväärt ülemus, silitas kergelt kõhukest ja püüdis nagu tavaliselt, kui ta asja lõpetatuks pidas, jalga tagajärjetult üle põlve visata.

Tegime MS-iga näo, nagu ei oleks me seda märganud.

«Üleeile tõmbasin välja vägeva säga,» vahetas ta kõneainet. «Järgmise kala katsun koos visiitkaardiga sinu emale saata. Loodan siiski, et ta muretseb mulle neid rasvaseid vihmausse. Üldse näib, et Görnošlgska ümbruse sööt on üks paremaid. Zoopargi vastas,

teispool Vislat, püüab mul igal pühapäeval üks sõbramees. Tal on imeväärne kannatus. Töötab tuletõrjes. Kuuldavasti kaevab ka tema Gõrnošlaskalt vihmausse. Ta tõbrik ei taha seda ainult tunnistada ...»

«Näen, et oled tõsiselt otsustanud Lääne linnaosas uurimist jätkata,» ütles MS kuldaväärt ülemuse kalamehejuttu katkestades.

Ta hakkas padja alt väljalibisenud albumit lehitsema.

«Gleb, näita talle Bosnia ja Hertsegoviina seeriat,» soobas polkovnik. «Las vaatab!»

«See on isegi imeiik,» hakkas MS arutama. «Kui ilusate piltidega tegemist oleks, saaksin ma veel hädapärast aru — inimesed koguvad miniatuurseid graafikareprosid —, aga katsugu mulle keegi selgeks teha (templitega määritud,

räpase ja häguse «Guajaana» või Moldaavia «Härja pea» ilu. Niisugune mark on ju olemas!»

Taipasin, et ta on kas katalooge sirvinud või doktor Kriegerilt uusi teadmisi ammutanud.

«Räägid nii, nagu poleks sa iial koolis käinud, nagu poleks sa iial marke kogunud ega tänu nendele maailma tundma õppinud. Küll on sul lühike mälu!» tormit-sesin ma.

«Olgu! Aga ma ei lase ennast markidega haneks võtta. Mind ei veena keegi ega miski nende asjadega sekeldama. See on tegevus, mis ei anna midagi, isegi mitte tinglikku kasu ...»

Vaatasin kuldaväärt ülemuse poole. Tal oli igav. Kõige parema meelega oleks ta kas või kalale läinud. Praegu peaks hästi võtma, sest nüüdsama tuli vihma.

MS marssis akna juurest ukse juurde ja veenis ennast üha edasi, et miski ei suuda panna teda marke koguma.

Mul oli juba paar minutit sõrm kellanupul. Vajutasin kolm korda.

Uksele ilmus õe tuttav kogu:

«Tahaksin teile meelde tuletada, et olete meie külalislahkust juba kuritarvitanud ...»

Kuldaväärt ülemus lõi selle uudise peale näost särama. Ta tõusis ja sirutas käe:

«No näed, Gleb! Tahaksin küll kauemaks jääda, sest sinuga on ütlemata meeldiv ühest ja teisest lobiseda, aga kuulsid ise — meid visatakse siit välja! Midagi pole parata!»

Nad sulgesid enda järel ukse.

Kohe pärast õhtusööki avasin ametialbumi. Enne uuele aktsioonile asumist oli tingimata vaja markide vahel vahet tegema ja katalooge kasutama õppida.

Esimestena läksid tule alla kaks «Kolumbuse»-seeria eksemplari, mis ma Vanalinna kohvikus otse enne sedal juhtumit Lääne linnaosas olin vahetanud …

5

Valmistusin haiglast lahkuma. Portfell pidžaama, hambaharja ja ametialbumiga ning kataloogide pakk olid valge palatiukse kõrval. Palat oli mulle nädala jooksul korteriks ja töötoaks olnud.

Lahkumisvisiit haigla ordinaatorile oli tehtud, nüüd oleks

sünnis hüvasti jätta ka doktor Kriegeriga, et tänada teda priitahtliku abi eest.

Doktor võttis mu vastu ühe puhkusel oleva kolleegi kabinetis. Mul oli selle visiidiga veel lisaeesmärki tahtsin saada vahetut informatsiooni Lääne linnaosa sündmuste kohta.

Kui olin ära kuulanud ta tohterlikud manitsused, millest mul — nagu tervekssaanud inimestel enamasti — polnud vähimatki kavatsust kinni pidada, asusime mõrvaga seotud asjaolude juurde. Küsisin, mida ta sellest arvab, ja mitte kui arst, vaid kui filatelist.

«Hm . . . mida ma Võiksin teile ütelda, major,» jäi ta hetkeks mõtlema. «Rääkisime sellest MS-iga juba tol ööl, kui mõrvatu lahkamisele toodi. Juhtusin prosektooriumis olema, sest,tundsin huvi ühe selgitamata põhjustel surnud inimese lahkamise vastu... Sain kohe aru, kellega on tegemist. Olime mõrvatuga mitmel korral markide pärast isegi võistelnud. Ainult et mina olin alati sunnitud alla vanduma. Tema võis maksta ja minu meelest maksis koguni üle. Lõpuks lakkas ta Kesklinna Filatelistide klubis käimast. Ühed rääkisid, et tal on näpud põhjas või et ta on kogu oma kapitali teisale paigutanud. Teised kahtlustasid, et ta on suurema summa eest haruldase väärtusega margi-klassika kogu ostnud. See oli umbes kümme aastat tagasi.»

«Kas haruldase väärtusega kogu, millest te praegu rääkisite, doktor, võis teie arvates pärineda Rahvapanga seifidest ja olla seesama, mis algul oli määratud Sidemuuseumile?»

Doktor vaikis mõne aja.

«Võis küll. Püüan teile kohe seletada, miks ma nõnda arvan. Nagu te teate, on olemas üks 1860. aastast pärinev Poola mark — «10 kopikat lood». See mark, mis kannab ümmargust templit numbriga «1», ei kuulu harulduste hulka. Selletaolisi eksemplare on suhteliselt palju: Aga Peale hämmastusega «Loodi» on ka lõigatud marke. Nende ehtsust kontrollitakse serva laiuse järgi. Need peavad hämmastusega markidest laiemad olema,» seletas ta, «ja kuuluvad muidugi harulduste hulka. Seda laadi, hammastuseta «Loode» võib maailmas olla ainult mõni üksik või kõige rohkem kümmekond . .. Niisamasugune lugu on Krakovi kümnekroonisega» või ütleme Austria 30-kreutserise «Merkuriga» 1851. aastast. . . Roosakat «Merkuri», millel on ületrükk«Przemyšl». võib näha ainult üks kord elus. Nii et kui teie ees ei ole mitte üksik mark, vaid te näete korraga ütleme hämmastusega «Loodi», «Krakovi

kümnekroonist», «Merkuri», «Zürichit» number 4 ja 2 ning mitu aastat hiljem sama valiku jälgi, albumitest Väljarebitud liimikute jälgi seal kohal, kus need margid loogiliselt peaksid asuma, siis võite täie kindlusega väita, et rariteedid on ühest ja samast kohast pärit.»

«Kas see vastab olukorrale, mille leidsite eest Lääne linnaosas, doktor? Kas tühjade kohtade ja liimikute jälgede järgi otsustades rööviti mõrva ajal just need margid?»

«Jah,» kinnitas ta. «Nagu MS teile vist ütles, olin kümmekond aastat tagasi ühe pangadirektori kabinetis just sel momendil, kui seifist toodi välja väga hinnaline kollektsioon, et saata seda muuseumi, kuhu ta küll ei jõudnud . . . Sellepärast jäigi see valik, millest ma äsja rääkisin, mulle nii hästi meelde. See ei saanudki mul mitte meelde jääda! öeldes, et Lääne linnaosa kollektsioonist puuduvad just need margid, võin täiesti eksimatult väita, küst nad pärit on ja kus ma neid varem olen kohanud . . . Röövitud markide nimekiri on MS-i käes. Aga seda tuleb veel kontrollida. Märkasin, et haiglas viibides ei lasknud te aega raisku minna, vaid istusite kõrvuni kataloogides,» naeris ta. «Nii et kui mõni eksitus juhtus, palun vabandust. Abistasin MS-i Lääne linnaosa korteris kui asjaarmastaja, ja mitte kui eriteadlane.»

Ta rääkis lihtsalt ja mõistis, mida ma suudan otsekohe taibata ja mis mulle kui võhikule pärale ei jõua. Lõpuks pistis ta käe portfelli ja võttis sealt väikese margialbumi,

«Mainisin äsja, et «Lood» templiga «1» ei kujuta endast midagi ebatavalist. Muidugi mõista — mitte just koolilaste hulgas. Aga olgu lisatud, et on ka teisi templeid. Arvudega 20, 29, 237, 270, 323 . ..» loetles ta, kuna mina andmeid üles märkisin. «Neid tuleb vahel aastate kaupa otsida. Kõige parem tõend, et ma neid mäletan... Sain üleeile tõesti haruldasi eksemplare. Vaadake!»

Heitsin pilgu albumisse ja tundsin kohe ära kaks tuttavat «Loodi», millel olid numbrid «537» ja «323»!

«Kas tohib küsida . .. kust te nad saite ja kui palju te maksite?»

«Ostsin nad Kesklinna filatelistide klubist. Mul vedas. Vedas sellepärast, et juba juhus ise on haruldane. Pange tähele erakordselt värskeid värve. Nad on puhtad nagu pisar,» ütles ta. «Ma sain nad isegi odavalt. Kaks tuhat tükk.»

Kviteerisin doktori «juhust» vaikides. Mõlemad «Kolumbuse» margid — minu esimese vahetuse tulemus — olid parandatud ega maksnud kahtsada zlottigi. Tegin selle

palatis istudes luubi abil kindlaks. Taipasin Vanalinna margikaupluse ees kohatud kollektsionääri kombinatsiooni liiga hilja!

«Kui lubate, veel üks küsimus.»

«Palun.»

«Niipalju, kui ma mäletan, ütles-MS, et tudengist meedik, kes mõrvatud kollektsionäärile süste tegi, on teie tuttav?»

«Meedik? ,Jah. Väga korralik poiss. Muide, rääkige temaga ise. Ma tean, et ta on praegu koondise kantseleis valves. See ei ole siit kaugel. ..»

Otsustasin tudengist meedikut kohe külastada. «Võtsin oma kraami, jätsin valveõega hüvasti ja astusin .tänavale.

Oli nii, nagu oleksin haiglasse tulnud tunni aja eest ja üksnes ametiasjus, kohustuse pärast. Tundsin end täiesti normaalselt. Peatasin möödasõitva takso ja palusin end viia majja, kus asus meedikute koondise kantselei.

Niimoodi õnnistasin sisse oma juurdlusasja esimese etapi. Kõik siiamaani toimunu oli ainult sissejuhatus .. .

Kantselei oli üüritud ühte erakorterisse ja hiilgas moodsa ambulatooriumisisustusega. Peale meediku, keda mul vaja läks, ei olnud ruumis kedagi. Meedik tuupis laua taga anatoomiat ja tal oli kurnatud välimus nagu pgistel, kes püüavad iga hinna eest õpinguid lõpetada. Ta tõusis ja tegi viisaka kummarduse.

«Kas teate,» muutus ta mõne aja pärast avameelseks, «mulle oli see väga ebameeldiv, sest see oli. . . oli esimene niisugune juhtum minu praktikas. Mul pole veel kordagi tegemist olnud patsiendiga, kes ära sureb. Mul on väga kahju ja ma ei saa kuidagi lahti mõttest, et miks ma sinna varem ei sõitnud, vaid viimase minutini viivitasin.»

«See tähendab — teile helistati just siis, kui olite Lääne linnaossa minemas, et teil ei ole vaja sõita, et majas on arst, kes tegi süsti juba ära?»

«Jah. Aga õigupoolest oleksin ma pidanud sel ajal juba teel olema.»

«Kas te võiksite mulle täpselt telefonikõne sisu kprrata?»

«Muidugi mõista. See jäi mulle meelde, sest mul polnud krossigi hinge taga, ja paarikümne zloti teenimise võimatusi ei ole just jalaga segada . . . Tõstsin toru hargilt

ning ^ulsin: «Siin räägib doktor .. .» — nimi öeldi segaselt. Kuulge, kolleeg, palun teid üliõpilasele, kes käib Lääne linnaosas strofantiini süstimas, edasi öelda, et visiteerisin

45

patsienti isiklikult ja tegin ära ka süsti. Nii et täna ei ele teda enam vaja ...» See oli kõik. Eksitust ei saanud olla, sest Lääne linnaosast oli meil ainult üks tellimus . .. Helistasin sinna järgmisel päeval, et küsida, kas patsient visiiti vajab, aga telefon ei vastanud. Mis tolle arsti häälesse puutub, siis kaldun arvama, et see oli sihilikult moonutatud.»

«Palun öelge, kas te siis, kui te süste tegemas käisite, kohtasite seal kedagi peale abikaasa ja majapidaja?»

«Ei. Terve nädal ei näinud ma mitte kedagi. Või siiski...» hakkas ta meenutama.

«Katsuge meelde tuletada. Ehk meenub teile seda juhtumit arvestades tagantjärele midagi huvitavat või koguni kahtlast.»

«Ma ei tahaks kellelegi kahtlust heita,» vastas ta. «Veel vähem tahaksin ma teid eksiteele juhtida. Siiski jäi mulle meelde, et paar päeva enne õnnetusjuhtumit kohtasin trepil meest, kes oli väga närviline. Mulle torkas see sellepärast silma, et ka minu patsient oli erutatud. Sellest mu] tuligi mõte, et neil võis kokkupõrge olla ...»

MS ei vihjanud ühelegi selletaolisele asjaolule. Ja sell lest ei olnud juttu ka meediku esialgses kirjalikus tunnistuses, millega ma haiglas tutvusin.

«Tuletage meelde, kas tol päeval olid patsiendi abikaasa ja nende majapidaja kodus?»

«Seda ma ei tea. Ukse avas patsient ise, ja nagu mai ennist ütlesin, oli ta erutatud.»

«Aga teistel kordadel?»

«Teistel kordadel avas mulle kas tema naine või nende majapidaja.»

«Kas teile ei meenu midagi rohkemat? Võib-olla jäi teile meelde mõni detail selle mehe välimusest, kes närvilisena trepist alla tuli?»

Tõin välja oma märkmed. Lääne linnaosa majas oli veell üks korter. See asus esimesel korrusel, üürnike tegevusalast ja nende külastajate nimekirjast, mille oli kokku seadnud linnaosa jaoskond, ei ilmnenud, et keegi oleks võinud esimest korrust külastades teisele korrusele eksida ja siis sealt alla tulla . .. Muide, terve esimese korruse, pere oli põhjalikult üle kuulatud. Selles osas võisin usaldada MS-i ja oma ametivendi Lääne linnaosa jaoskonnast.

«Ta oli kõige harilikum inimene. Niisugune, nagu te linnas liikudes iga päev tuhandeid võite kohata.»

«Hüva. Aga ehk suudate määrata ta kasvu. Öelda, kas

46

tal oli kübar peas või oli ta ilma peakatteta, oli ta kõhn või paks, kiilaspea?»

«Minu arust oli ta keskmist kasvu ja keskmist kaalu, ümaranäoline. Mõtlesin veel... et sel võib midagi pankreasega lahti olla...»

Märkisin mainitud üksikasjad üles ja lisasin meediku vihjete põhjal: viltkaabu, tume ülikond ja üle õla visatud mantel. Nii võis välja näha mees, kes oli provintsist tulnud.

«Kas te marke kogute? Kas teil markidest veidi aimu on?» olid mu järgmised küsimused.

«Markidest?» imestas ta. «Mõnevõrra küll. Nagu igaühel, kes koolis on käinud.»

«Kas te teate öelda, missugune on Poola kõige kallim mark?»

«Missugune? Võib-olla ... kaheksakümnezlotine, Roosevelti peaga? Mäletan seda sellest ajast, kui lütseumis käies korra tähitud ekspresskirja saatsin.»

Ilmselt ei olnud tal filateeliast aimugi...

See oli kõik, mis mulle huvi võis pakkuda.

Lahkusin meedikute koondisest üsna rahulolematuna. Minuga võrreldes teadis noormees markidest liiga vähe. Tema põlvkond võiks filateelias paremini orienteeruda kui minuealised.

Kuigi doktor Krieger oli valmis tema eest pea pandiks panema ja MS pidas meediku edasist ülekuulamist aja raiskamiseks, sõitsin Kesklinna telefonikeskjaama. Seal töötas üks mu hea tuttav.

Läksin tagauksest sisse.

«Kuidas läheb, Wacuš?»

«Lennates. Aga sinul, Gleb?»

«Elame veel,» vastasin ma.

«On sul midagi vaja?»

«Jah, va kallis Wacuš,» esitasin ma pärast sissejuhatavaid viisakusavaldusi oma palve. «Katsu kontrollida, kas Lõuna linnaosa meedikute koondisel oli kümne päeva eest telefon all right?»

«Saab tehtud!» Wacuš kohendas oma montöörimütsi, valis numbri ja palus telefoni juurde ühe sõbra. Oodates Puhus ta montööride kombe kohaselt mikrofonisse ... viivu pärast, kui sõber vastas, küsis ta:

«Feluš? Kuule, ega sul polnud kümne päeva eest mingit kaebust omä rajooni meedikute koondisest?»

Mõne minuti pärast saabunud vastus kinnitas mu ebamäärast kahtlust.

«Sa ütled,» kordas Wacuš sõbra sõnu, «et neil oli kolm ja pool päeva kaabel rikkis? Ja et nad pahandasid sinuga leivateenistuse tuksipaneku pärast? Nojah, selle telefoni toel nad ju elavadki. Aitäh, Feluš! Nägemiseni! ... Noh, muidugi,» pöördus ta nüüd minu poole. «Kui sul veel midagi vaja läheb, võid ennast alati näidata.»

Jätsin Wacušiga sõbralikult hüvasti. Ta oli partisanisõja päevil minu võitluskaaslane Kielce metsades.

Meie meedik valetab. Ta on kas bandiitide vandenõusse meelitatud või on teda keegi ähvardanud. Või... tegi lihtsalt ise surmava süsti ja kogu see helistamise lugu on õhust võetud, mõtlesin ma. Mantel ja viltkaabu maikuus? Usu veel inimesi: esimene mees, kes temaga pärast juhtumit vestles, oli MS! Ei. Lihtsalt võimatu!

Palusin taksojuhti, et ta paar minutit ootaks, astusin tele-foniputkasse ja valisin'MS-i numbri.

«Mis on? Oled juba väljas?» rõõmustas MS. «Tead, .üleeile käisin sinu vanaga kalal. Igaüht, kellega kokku trehvab, sunnib vihmaussidele peale sülitama. Ja tõmbas Narewist vana puukinga välja. Oli kindel, et otsas on mõni juurte vahele kinnijäänud säga. Noh, minul tuli sukelduda. Tõmbasin muda ninasse nagu tobu. No ja saingi kätte selle «säga»: ürgaegse puuklompsaku! Sihukese vana hulluga mina enam kalale ei lähe ...»

«Kuula nüüd,» katkestasin ma tema jutuvoolu. «Sinu meedik ei meeldi mulle. Mitte sugugi!»

«Miks?»

«Luiskab. Väidab, et talle helistati Lääne linnaosast ja, öeldi, et ei ole vaja tulla .. .»

«Mis asja? Oli neil telefon sel ajal rikkis või?»

«Oli, aga kust sina seda tead?» Ta lõi mind oma taiplikkusega otse tummaks.

«Kust? Oi-oi, Gleb, sul on veel memme hoolitsust vaja Koondis üüris ju toa korterist, mis kuulub ühele põetajale. Sellel on oma telefon. Ja see asub kohe teispool seina. Nagu tead, on Lõuna linnaosas ajutised kaablid. Et need ilmast ilma rikki lähevad, siis sõlmis koondis põetajaga lepingu. Telefoniraamatus on nende numbri kõrval ka tema number. Nii on neil kaks telefoni. Kui koondise number ei tööta, jätab põetaja oma toa ukse lahti — kui sa ei peaks kätte saama koondise numbrit, siis vaatad abonementraamatust ja valid teise . . . Selge?»

«Selge. Aga kas sa küsisid meediku käest, missuguse numbri kaudu ta selle teate Lääne linnaosast sai?» . I

«Küsisin … Ja sellele vaatamata helistan su emale

Görnošlaska tänavasse, et ta söödaks sulle ube. See pidavat ajutegevusele hästi mõjuma!»

Panin toru hargile. Ta oli siiski täpsem kui mina. Tema küsitlemiste põhjalikkust ja Lääne linnaosas toimunu ülevaatust võis usaldada.

Oli aeg lõunale minna.

«Kuhu nüüd?» küsis taksojuht,

Andsin Gõrnošlaska aadressi. Ja varsti astusingi koduuksest sisse, portfell käes ja kataloogide pakk kaenlas.

«Oled sa nüüd prii või lähed pärast lõunat Valitsusse tagasi?» küsis mu Louvre'! Whistleri portree näoga emake.

«Õigust öelda olen vaba. Aga ma ... tahaksin veidi Visla ääres ja Lääne linnaosas jalutada.»

Rääkisime nii, nagu poleks vahepeal mitte kui midagi juhtunud.

Asusin söögi kallale.

«Panin su kirjutuslauale klaasi alla ühe margi...» ütles ema söögi ajal.

Ma ei suutnud oma kärsitust varjata ja läksin magussöögikausiga oma tuppa.

«Kust sa selle said? Seda poleks ma sinust iialgi oodanud, ema!»

Ta vabastas enese mu kaisutusest.

«Sonisid palatis pool päeva «Orange River Colony'st» ja ma käisin seda Vanalinnas Filateelia Keskuse kaupluse juures ühe vaheltkaupleja käest otsimas. Täna toodi mulle koju. Ainult viie zloti eest.»

Kontrollisin kohe prantslaste Yverfi kataloogi järgi. Rohekassinine «Orange River Colony» ei tohiks maksta rohkem kui kümme või viisteist krossi. Kui see minu kätte oleks juhtunud, oleksin isegi kümme zlotti andnud. Sellele vaatamata tegin emale peapesu. Olin suurepärases tujus. Ta ei tohi edaspidi musta turgu kasutada!

«Pakkusin talle selle eest kaks zlotti. Siis kaks ja pool. Aga ta tegi mulle selgeks, et koloniaalmaadega tulevad alati vahendamiskulud juurde. Riigikauplustes asumaade marke pole. Ta leidis «Orange Riveri» Põhja linnaosast ja pidi trammiraha juurde panema.»

«Kindlasti sõitis jänest!» ütlesin ma, kaheldes kaunis kõvasti ka «vahendamiskuludes».

«Noh . . . teine kord otsi ise. Ja ära soni valjusti: ema, osta mulle «Orange River Colony»!»

«Kas ma veel midagi rääkisin?»

«Muidugi. Sonisid «Mauritiustest» ...' Aga doktor Krie-ger ütles, et isegi «Mauritiuste» fotode hankimine — neid saavat ühest ameerika ajakirjast — võtnud kaks aastat. Omanikud varjavat end valenimede taha ja neid olevat võimatu üles leida.»

«Vhüit!» vilistasin ma pikalt. Ema hämmastas mind oma teadmistega. «Kui sa veel midagi niisama huvitavat teada peaksid saama, siis loodan, et ütled mulle edasi.»

Ta vaatas mind pilkavalt.

«Ja sul ei olnud sellest aimugi? Sinul — kõikteadjal?»

Hammustasin huulde. Ei sobinud ennast omaenda kodus võhikuks lasta tembeldada.

Huvitav, kas ka minu armsast emast saab filatelist? Ja kas mulle antakse siis enam nii maitsvaid lõunaid? ... Ja üldse — kas ei puudu mu särkidel sellest peale nööbid, kui ta — jumal hoidku! — äkki marke hakkab koguma?

Keerutasin pisut toas ringi, vahetasin ülikonna ja läksin välja.

Kuldaväärt ülemus pidi olema mu tervekssaamisest kuulnud, sest ma ju helistasin MS-ile. Valitsuses teda polnud, küllap istus mõnel oma loendamatul konverentsil.

Kui ma paarikümne minuti pärast Lääne linnaosa majja jõudsin, kus mõrv oli toimunud, avas mulle ukse majapidaja. Tema lühinägelikkusest ja esikus valitsevast hämarusest hoolimata ei olnud mul vaja ennast tutvustada.

«Proua! Tuli see mees sealt Peavalitsusest,» hõikas ta kuhugi tahapoole kadudes.

«Tahaksin teiega paar sõna rääkida,» pöördusin ma lese poole. «Nagu ma kuulsin, on teil selle toa võti, kus õnnetus toimus?»

Mõlemad — nii lesk kui majapidaja — olid ikka veel rõhutud moega, aga mitte enam nii väga nagu tol õhtul, kui me nende teadmata otsustasime lõksu üles seada.

«Jah. Kohe,» vastas lesk. «Anielcia, tooge võti ja vaadake kirsside järele, need jäid pliidile.»

Nad kas-kuivatasid kompotimarju või tegid kirsikeedist.

Ust avades ja eesriiet kõrvale lükates astusin esimesena tuppa. Tuba ei olnud pikemat aega tuulutatud.

«Kas võin akna avada?» küsisin ma akna juurde astudes.

Ta istus tugitooli ja noogutas.

«Kas see mees, kes pärast teie visiiti öösel siin käis, on kinni võetud ja kas tema juurest leiti meie marke?» küsis ta.

«Ta ei teagi, mis sel ööl tegelikult juhtus,» ütles MS,

kui ma talle enne kodunt lahkumist helistasin. «Kui ma pärast sind sisse ronisin ja kohe Peavalitsust hakkasin välja kutsuma, ärkas ta alles minu häält kuuldes. Tahtis kisa tõsta. Õnneks sain mõlemad naised maha rahustada ja käskisin neil köögis istuda. Nii et nad ei näinud, kuidas me sinu lugupeetud isiku kanderaamil välja tassisime ...»

«Jah . .. see isik on kindlaks tehtud,» informeerisin ma teda ilma erilise vaimustuseta. «Tal oli taskus tunnistus närvihaiglast väljalaskmise kohta,» jätkasin ma täiesti tõele vastavalt. «Kahjuks ei leitud tema juurest marke, kuid meil on põhjust loota, et niihästi mõrvar kui ka margiröövel tabatakse ja saavad teenitud karistuse.»

«Nii et see polnud siis see? Te ei ole siis veel juurdlust lõpetanud ja .. .»

Mulle polnud kasulik üksikasjadesse laskuda, seepärast katkestasin:

«Saate kõik omal ajal teada. Aga enne kui see aeg kätte jõuab, oleme sunnitud teie abi paluma. Meil on vaja võimalikult täpset kirjeldust nende päevade sündmustest, mis äelnesid . . . kahjuks traagiliselt lõppenud juhtumile.» Ta noogutas jälle. Istet pakkunud, hakkas ta jutustama: «Hea küll, kuulake siis. Nädal enne seda, kui mu mees š-sai surmava süsti,» — seejuures vaatas ta vaipa selle kapi ees, kus korralike ridadena seisid margialbumid—«täpselt nädal enne seda läks mu mees arsti juurde. Arst kirjutas talle strofantiini. Et meil ei ole tasuta arstiabi nagu kõrges eas inimestele mujal, näiteks Rootsis, siis kutsus Anielcia (ühe Kommuuni väljaku lähedal elava põetaja. Esimest korda tegi süsti just see põetaja. Aga seesugused ei taha ju teise inimese õnnetuse arvel mitte ainult rikkaks paada — nende puhul ei tea sa ilmaski, millal säärane krahvinna suvatseb kohale tulla. Seepärast otsustas mees helistada arstiteaduse tudengite koondisse. Sellest ma juba rääkisin ja see on protokolli pandud . .. Meil hakkaski käima üks noori keskmist kasvu mustaverd meedik. Mees ffoli temaga väga rahul. Põetaja küsis kolmkümmend zlotti. Andsin talle kakskümmend kaks ja ta veel mossitas selle peale!»

Heitsin tahtmatult pilgu kapi poole.

Nagu doktor Kriegeri aruandest nähtub, on siin tunandeid tallel. Naine aga kurdab iga krossi pärast. Ilmselt kuulub ta nende hulka, kes korjavad laualt kokku viimasegi leivaraasukese, panevad purki ja peidavad sahvrisse est võib-olla suvatseb keegi talle, kümne aasta parast kana kinkida.

51

«Tol päeval,» jätkas ta, «läksime Anielciaga koos turule, sest seal pidid aedmaasikad odavamad olema. Siin küsiti viis zlotti kilost, sealt pidi nelja kuuekümnega saama . . .»

Jah, mõtlesin mina, otsekui oleksin nendega kaasas käinud — sõit tuli sedaviisi prii, vähemalt üks ots... Anielcia passib kontrolöri tagaukse juures, mina aga seisan ees. Kui ta peakski tulema, astume kohe maha! Mina ütlen, et Anielcia pidi piletid ostma, Anielcia jälle, et mina . ..

«Kui me tagasi jõudsime, hakkas juba hämarduma. Mees oli oma toas, see tähendab siin. Ma ei läinud kohe tema tuppa, sest see ei meeldinud talle. Pärast süsti ta harilikult puhkas, sest ei talunud seda hästi. Et ta toast välja ei tul-nudja mind ei kutsunud, siis olin kindel, et teda oli nüüdsama süstitud. Kui kägu kukkus kaheksa . . .»

«Mis kägu?» katkestasin ma teda.

«Meil on köögis Schwarzwaldi käokell.»

«Kas lubate seda hiljem vaadata?»

«On sellel siis mingi seos mõrvaga?»

«Ei. Uudishimust. Mind huvitavad vahel. .. kellad.»

«Nagu tavaliselt, viisin mehele kella kaheksa ajal tummi. Avasin ukse, ja mind pani imestama, et ta polnud veel tuld süüdanud. Arvasin,, et ta on laua taga tukkuma jäänud . . .»

Ta tõusis äkki püsti, ja nagu mingi seletamatu jõu tõukel hakkas minu ees kordama nädala eest toimunud stseeni. Läks ukse juurde. Lükkas eesriide kõrvale. Astus viivuks esikusse . . . Varsti kuulsin koputust.

«Karol,» kostis vaikne, justkui vabandav hääl. «Tõin sulle tummi...»

Tasa avati uks ja lükati kõrvale eesriie. Tema käsi oli ette sirutatud, otsekui kannaks ta taldrikut. Nägu oli liikumatu, silmad mittemidagiütlevad. Ta astus edasi nagu pimedaks jäänud inimene, kes korterit hästi tunneb. Astus kirjutuslaua juurde. Tegi nii, nagu paneks sinna taldriku. Pöördus ümber.

«Oh!» kostis ehmatushüüd.

Ma kargasin jalule.

«Aa. . . See olete teie!» hingas ta kergendatult. «Palun ärge tõuske.»

Oli selge, et tookord oli tugitool laua juures tühi, aga naine oli ju meest vist tihti seal istumas näinud. Liigagi täpselt ja ülima tõetruudusega elas ta nüüd oma osasse sisse.

«Jah. Aga tool oli tookord tühi... Mõtlesin, et meest ei ole toas ja süütasin laualambi.»

52

Kollase kupli alt levis tuppa mahedat elektrivalgust.

«Arvasin, et mees on välja läinud ja lauale sedeli jätnud.» Ta kummardus korraks laua kohale nagu midagi otsides. «Aga sedelit ei olnud ...»

Hetk vaikust.

Aeglaselt, sentimeeter sentimeetrilt, kartlikult pööras ta pea kapi poole. Kapiuksed olid pisut paokil. Ta langetas pilgu sinna, kus — nagu ma foto järgi mäletasin — lebas laip.

«Jah... ta lamas siin ja ei ilmutanud mingeid elumärke.» Naine vajus põlvili ja laskis käed nõutult rippu.

Siis tõusis ta ruttu püsti ja võttis telefonitoru. Kiiresti, väga kiiresti valis ta kiirabi kahekohalise numbri. Tõmbasin tai toru käest. Telefonineiu krapsakas hõige: «Kiirabi kuuleb!» jäi sedapuhku ilma vastuseta . . .

«Mul on kahju, et mu küsimused äratasid taas ellu teile üii ebameeldivad hetked. Võib-olla puhkate veidi.»

Talutasin ta tugitooli juurde. Ta hingeldas ja hoidis kätt kaelal. . . Läks tükk aega, enne kui mul õnnestus tema [tähelepanu sellelt kõrvale juhtida, mis siin toas oli juhtunud.

«Ütelge, palun, kui kaua te koos elasite?»

«Kolmkümmend viis aastat.. . Jah ... Kolmkümmend jiis aastat. Sellest ajast peale, kui tuli käibele esimene margiseeria zlottides. Enne seda olid Poolas margad ja pennid. Mu mees ei tähistanud laulatuse aastapäeva. Kui teil on vaja täpset päeva, siis seda saab kataloogist järele vaadata.»

Ma ei oleks selle pealegi tulnud, et aega võib arvata . . . markide väljaandmise daatumi järgi! Tõsi, maal muidugi öeldi küll: «Kolm päeva pärast mullust küünlapäeva,» ja küünlapäev on katoliku kirikus liikuv püha, siis tuli niisugusel puhul välja otsida tolle aasta kalender. Aga nii-suguse filatelistlikü kalendriga ei olnud mul seni tegemist unud.

«Meie kihluse aeg langes kokku devalvatsiooniga. Ma töötasin siis Krakovi postkontoris. Tutvusin oma mehega kassaluugi taga. Ta käis jä rebis alati poognatest trüki-defefektidega marke välja. Muretsesin talle mitu tagurpidi trükitud kujutisega marki...»

Tõstsin pea ja lõpetasin märkmete tegemise.

«Te vist ei tea, milles on asi?» jätkas ta. «Devalvatsiooni ajal kaotasid margid nimelt ühtelugu oma nominaalväärtuse. .Varssavist saadeti peaaegu üle päeva meile uusi marke. Ministeeriumil ei olnud aega markidel pilte vahetada.

53

Nii et nendesamade olemasolevate peale trükiti uued hinnad. Kiirustamisega tuli ette väga palju trükivigu. Teised kogujad, kes minu luugi juures käisid, ütlesid, et meie abielu olevat hobiabielu!» naeratas ta. «Kui mul kassas marke polnud, siis nöökasid: «Teadagi, olete oma peigmehe jaoks kõrvale pannud.» Või hiljem: «Meile te ei müü, sest oma mees ei ole poognaid läbi vaadanud ja vigadega marke välja otsinud. Pole veel jõudnud neile käppa peale panna.» Jah . . . see oli tõeline kirg!»

«Kas te töötasite postkontoris kaua?» küsisin ma. «Oli teil üldse vaja töötada?»

«Töötasin kuni sõja puhkemiseni. Kas mul oli vaja? Hm — mees käskis. Markide pärast. Ma olin sõnakuulelik, sest ma olen maalt pärit, talulaps . .. Muide, see oli väga huvitav!»

«Kas teie mehel oli viimasel ajal sõpru?»

«Ei. Ei olnud. Ja milleks? Juba kuus-seitse aastat ei vahetanud ta enam midagi. Ainult vahel harva müüs mõne tähtsusetu partii. Äraelamiseks.»

«Kas te tundsite tema kollektsionääridest kontrahente?»

«Ei. Selle kohta ei rääkinud ta mulle midagi. Vahel käis mõni külas. Aga sedagi juhtus ainult paar korda aastas. Ukse avas ta alati ise. Need olid meeste asjad. Ta kas vahetas või müüs. Aga müüs vastumeelselt...»

«Ehk on mõni ta kirjavahetus alles?»

«Ei. Mees ei säilitanud kirju, vaid hävitas need kohe ära. Meil oli niigi korter igasugust prahti täis.»

Panin selle kõrva taha.

«Nii et teie teada ei olnud teie mehel paaril viimasel aastal mingit seltskondlikku suhtlemist? Siinsed filatelistid tema juures ei käinud ja tema ise nende juures ka ei käinud? Oli nii?»

«Arvan, et. .. jah! Sest ei olnud enam kedagi, kes oleks talle vastu saanud. Neil polnud meile enam midagi pakkuda. Kõik, mida ta tahtis, oli tal juba olemas. Kollektsioonile pani 1850. aastal aluse tema vanaisa. Pealegi tundis mu mees asja võrratult paremini kui keegi teine! Teil ei ole markide alal kogemusi,» arutas ta, «aga see tundmatu, kes mehele surmava süsti tegi, pidi olema asjatundja. Ta noppis välja kõik, mis meil kõige väärtuslikumat oli.. . Ma aitan teid albumite läbivaatamisel. Ja ma palun teid väga kaasa aidata, et röövitud margid oma kohale tagasi jõuaksid. Mul ei ole ju enam mitte kui midagi! Paljast pensionist ma ära ei ela. Te ju teate, kui vähe postiametnikele antakse!»

Tundus, nagu oleksin temas usaldust äratanud. Mehest ei olnud enam juttu. Lein oli ununenud, ta teadis, et nüüd on vaja hoolitseda ainult oma ülalpidamise eest.

«Ma aitan teil selles orienteeruda, mis siit puudub. Teie aga aidake mul röövitud margid tagasi saada. Jah . .. ärge kartke, et ma teile tasumata jätan! Uskuge, mul on võimalik teile korralikult tasuda!»

Ahaa ... aga alles ta kurtis, et peab elama paljast postiametniku pensionist!

Vahepeal oli mulle selgeks saanud, et mõrvatu albumites oli seesuguseidki marke, mille reproduktsioone ma nägin paar tundi enne oma õnnetust Filateelia Keskuse direktori kabinetis «The Rarest Stamps'is».

Juurdlus muutus keeruliseks, sest ma ei olnud veel kindel, kui palju marke on mõrvari või mõrvarite saagiks langenud ja kui palju on naine ise ära peitnud. Kelle eest ja missugustel kaalutlustel, seda ma veel ei teadnud.

«Kui lubate, lõpetame selleks korraks. Ma tulen homme hommikul tagasi,» ütlesin ma igaks juhuks akent sulgedes. «Ma mõtlen öösel need asjad läbi, millest meil siin täna juttu oli.»

«Võib-olla... tohin ehk einet pakkuda? Me pole küll kuigi hästi varustatud, aga tavalist õhtusööki võiksin siiski teha.»

Olin näljane küll, aga väljavaade, et ta läheb ja tuleb kohe tagasi tummiga, nagu ta väga selgesti mõista andis, oleks võinud isegi näljavareste kuningale iivelduse peale ajada.

«Tänan. Ei ole tõesti vaja!»

Linnaäärne, tolmupilvedes Kommuuni väljak, kus kasvasid kõrbenud lehtedega, juurteni põuast piinatud puud, -tundus äsja külastatud korteri kõrval elustava oaasina. Elamuslikult taastatud stseen sellest, kuidas lesk oma surnud mehele tummi tõi, mängis mu närvidel, olgugi et need olid tugevad nagu tublid sõjaeelsed köied.

Otsustasin vahepeal Lääne linnaosa miilitsajaoskonda sisse astuda.

Õhtupoolikul Kesklinna poolt tulles võisin täheldada, et mõrvatu maja on salajase valve all. Tuli välja selgitada, missugused on valve senised tähelepanekud.

Pikkades pükstes poisijõmm, kes teeskles, et mängib võõraste lastega, oli minu välimusest vähimagi detaili üles märkinud:

«Kell kuusteist nelikümmend kolm minutit. Majja tuli

keskealine meeskodanik; pikkus meeter seitsekümmend viis või kaheksa, halliks tõmbuvate juustega, kuumusele vaatamata soni peas. Kaenla all oli tal tumepruun portfell. Ta ei kiirustanud, vaatas ümber . .. Pruunid paeltega kingad, ühevärvilised beežid sokid. Püksid hallist flanellist, viimase moe järgi laia käänisega..Tumesinine kuub, itaalialõikelise^kraega valge särk. Lips: punane, siidist, spiraalidega ...»

Teisi detaile välja jättes pidi see olema minu välimuse põgus kirjeldus, mida ma lugesin jaoskonnaülema laualt leitud märkmetest. Kõik klappis peale lipsu!

«Teine kord ärgu sinu vaatleja nii palju ringi tuulaku,» ütlesin ma jaoskonnaülemale. «Las plätsib liivakooke. Selle mängu juures saab paigal kükitada ja paremini näha kui kullimängus ringi kihutades . . . No vaata ise? Kas see on siis mõni spiraalidega siidlips?»

Tegelikult kandsin ma bordookarva ripsist kikit. Jaoskonnaülem ilmutas mõningat hämmeldust.

Muretu arvamustevahetamine ei toonud mulle loodetud lõdvestust. Istusin autobussi, mis pidi mind koju viima. Teadsin, et'mõistatuse lahtiharutamine ei'ole kerge, et see kuritegu ei ole niisugune, millega Lääne linnaosas siiani on tulnud tegemist teha.

6

Oli vaja läbi uurida nimekiri, mille MS oli doktor Kriegeri abiga koostanud. Istusingi kohe pärast õhtusööki laua taha ja laotasin kataloogid enda ette.

Lääne linnaosa albumitest puuduvate markide numbrid — nagu doktor õigusega tähendas —, polnud just kõige täpsemalt üles märgitud, sest ta oli need peast dikteerinud. Sellest hoolimata sain kataloogide abil kindlaks teha, mis sealt puudus.

Kui MS pani doktori etteütlemise järgi kirja rohelise neljatsendise «Baton-Rouge'i» nr. 1, siis Prantsuse Yverfi kataloogi järgi kontrollides tegin kindlaks, et tegemist ei ole neljatsendisega, vaid margiga, mille hind on kaks tsenti. Selles seerias ei olnud neljaseid olemaski. Yvert ütles sama värvi margi nr. 1 olevat kahetsendise. Selle hind oli: 1 000 000 franki tembeldamata eksemplari eest ja 400 000 franki tembeldatud eksemplari eest. Mark oli välja antud 1861. aastal Baton-Rouge'is Louisianas. See vastas numbrile 11 X 1 Ameerika Scotti kataloogis. Scott andis

hinnad: 2500 dollarit puhta eksemplari eest ja 1100 dollarit tembeldatud eksemplari eest.

Washingtoni peaga mark Millburyst Massachusettsi osariigist, peal ümmarguses raamistuses «Post Office-Paid 5 cts», sinakashall, 1864. aastast, leidus samuti nende hulgas, mis doktor oli puuduolevateks märkinud. Yvert ütles selle tembeldamata eksemplari hinna olevat 4 000 000 ja tembeldatud eksemplari hinna 1 700 000. Muidugi frankides.* Sellesama eksemplari hind Scotti kataloogi number 7 X 1 järgi oli 10000 dollarit tembeldamata ja 4000 dollarit tembeldatud margi eest. ..

Mõistagi ei kuulunud kõik röövitud eksemplarid, millest albumitesse olid jäänud liimikute jäljed, harulduste hulka, «The Rarest Stampsi» kategooriasse. Ainult väheste hind ulatus miljoni frangini või oli üle selle, nende hulgas oli ka väiksema väärtusega marke.

Põgusalt ülesmärgitud kaotuste üldsumma — selle põhjal, mis ma kataloogide abil kindlaks sain teha — oli Yverfi järgi üle 15 000 000 frangi, Scotti järgi peaaegu 300 000 dollarit ja Inglise Stanley Gibbonsi kataloogi andmetel 80 000 naela.

Selge, et tegemist oli ainult kataloogides antud hindadega, mis ei vastanud otsesele väärtusele frankides, dollarites või Inglise naeltes. Münchenis trükitud Micheli kataloog andis mõne eksemplari juures «Liebhaberpreisi», asjaarmastajate ehk kokkuleppehinna. Asjaarmastaja võis maksta nii viis franki kui ka kolmkümmend miljonit franki, kas sada või kuussada tuhat dollarit, kas kakskümmend või nelikümmend tuhat naela — olenevalt haruldaste markide pakkumise konkreetsetest tingimustest ja sellest, kellega pakkuja või müüja kokku juhtub, kas mark jõuab ostja-koguja kätte vahetult või vaheltkauplejate kaudu.

Kaalusin mitmesuguseid võimalusi. Üks neist oli säärane, et mõrvar ei looda meie maal nii jõukaid asjaarmastajaid leida ja püüab röövitud väärtusi üle piiri toimetada.

Kuidas ja mismoodi?

Oli võimalus toimetada marke välja kirja teel...

Aga kas inimene, kes on nii suurte väärtuste omanikuks aanud, usaldab posti? Küllaltki palju kirju kaob teel või jõuab adressaadi kätte kahjustatult. See, kes nii haruldaste esemplaride hankimiseks isegi mõrva toime pani, ei hakka uskuma, oletasin ma. Ennekõike peab ta läbi kaaluma kõik

" Jutt on frankidest, mis olid Prantsusmaal käibel enne viimast rahareformi.

juhused, mis võivad talle saatuslikuks saada. Ta püüab end igast kandist kindlustada, et röövitud väärtused käst ei kaoks.

Just siis, kui jõudsin järeldusele, et mõrvar teeb kõigepealt katset välismaale pääseda, kus ta saab isiklikult müügitehinguid sobitada, helises telefon.

«Sa ei maga veel, Gleb?» küsis MS unise häälega.

«Ei. Veel ei maga. Mis on? Kas mõni mõttesähvatus. Tuli sul «idee»?»

«Jah. Ja ma pean selle sulle ära rääkima, et ta enne hommikut peast ei läheks,» ütles ta. «Kas tead, Lääne linnaosas toimunud mõrva ei saa uurida lahus filateelia rahvusvahelisest seisust. Meie maa ei kuulu just rikaste hulka. Vähe on neid, kes võivad endale lubada kogumist kogumise pärast, paljast hobist. Suurem osa meie kollektsionääridest, nagu ütles Oles Krieger, on rahalistes, raskustes. Nii et see keegi püüab oma saagist lahti saada pigem mujal kui meil...»

«Ma tean. Ära mind enam tüüta. Aeg on liiga hiline, mind rahvavõimu kasuks agiteerida!»

«Ma ei agiteeri, Gleb ... Tahan sind ainult kindlale teele juhatada. Mul on siin pakk erialaseid ajakirju ja neid ma parajasti sirvingi. Näiteks, kuula: firma Robert Siegiel New Yorgist (Fifth Avenue 489) kuulutab ...»

Ta krabistas natuke aega paberitega. Siis kuulsin:

«See on New Yorgi «Stampsi» käesoleva aasta kaheksandas numbris. Seal öeldakse: «We like to ily... M meeldib lennata .. .» Edasi ma parem tõlgin: «Muidugi, kui on midagi tähelepanuväärset, lendame kohale, et selgitada välja, kas osta ära, maksta sularahas või sõlmida oksjonimüügi leping. Maksame kõige kõrgemate hindade järgi. Teil tarvitseb vaid helistada numbril Murray 2-0980, ja stardime otsekohe.»»

«Sa liialdad!» kostsin ma, pahane, et ta kõnega venitab. «Muudkui helista talle, ja tema hakkab kohe kütust tankima!»

«Keegi pole väitnud, et see on tema ja et ta silmapilk Varssavis maandub. Maailmas on igasuguseid filateelia mammutfirmasid. Euroopas on neid Berliinis, Münchenis, Mainiäärses Frankfurdis ...»

«On ka Banja Lukas ja Fiumes. Nad on need kohad oma markide peal teatavaks teinud!» katkestasin ma teda pilkavalt.

«Fiumes?» oli tema nördinud. «Aga see, et Gaspari kollektsiooni müügihind «Philatelic Magazine'i» andmetel oli

LondorilS 2 610 000 naela ehk üle seitsme miljoni dollari, rohkem kui maailma algusest meie päevini eales on saabud ühe kunstiteose eest! Tähendab see sinu meelest Fiumet? Aga see, et Ühendriikides on firmasid, mis toodavad mööblit eranditult filatelistidele, või et Lääne-Saksa-maal toodetakse kirjutusmasinaid, mis tähemärkide asemel löövad filatelistlikke leppemärke — kas see on sinu meelest Fiume?... Ma ei tunne sind enam ära, Gleb! Käitud nagu troglodüüt!» võristas ta üha ägedamalt. «Kui võtsid Lääne linnaosa loo enda peale, siis sa ei tohi neid asju kahe silma vahele jätta!»

«Ära keeruta!»

«Tõepoolest,» lõikas ta järsult, «paha hakkab, kui tegemist on,... nüripeaga!»

«Mine magama ... kosmopoliit! Kell on üks. Aga seda, mis sa avastasid, ma veel kaalun, vaatan, kas ta mulle meeldib.» Panin toru rahulikult hargile.

Lääne linnaosas mõrvatud margikoguja —: tuli oletada — tundis filatelistliku liikumise arengut Läänes. Leselt saadud andmetel oli ta tõeline kollektsionääritüüp: vahetas meelsamini kui müüs.

Võimalik, et ta tõelise filatelistina püüdis ka Läänest imidagi oma isiklikku kollektsiooni saada ja midagi sinna vastu pakkuda.

See oli liiga ennatlik oletus. Enne rääkisid faktid.

Siiamaani ei olnud me faktide piiratud ringist väljunud. Asi algas mõrvast, siis kadus «Krakovi kümnekroonine» — Poola kõige haruldasem ja kõige väärtuslikum mark. Esimesel korral rööviti peale «Kümnekroonise» veel «Loodi» kogu. Järgmisel korral — sel korral, kui ma vastu pead sain — kadus 15 miljoni väärtuses tervest maailmast pärit margiklassikat, «The Rarest Stampsi» kategooriasse kuuluvaid vanu eksemplare.

Kuid siin oli siiski veel üks aga.

Nimelt röövis mõrvar esimesel korral Poola margid: «Loodi» kogu ja «Krakovi kümnekroonise» ... Suurem osa «Kümnekroonistest», nagu doktor Krieger teadis öelda, oli juba aastaid välismaal. Nad viidi Poolast välja enne sõda ja sõja ajal. Piiri taga kuuleb neist sagedamini kui meil. Neid on seal kergem hankida kui meil. ..

Välismaised klassikalised margid seevastu kujutavad välismaal palju suuremat väärtust kui Poolas. Scotti kataloogi järgi võttes võib öelda, et läheb vaja kümmet

59

«Kümnekroonist», et saada «Genf» number 12 A 7, mis läks kaduma teise röövretke ajal.

Kui mõrvar oleks välismaalane, liiguks tema mõte järgmises liinis: kõigepealt «Genf» ja siis «Krakovi kümnekroonine». Esiteks mõtleks ta Šveitsi kantonite marki ja alles seejärel Poola markidele, millest Läänes on raske lahti saada. Ergo: oleks meil tegemist võõramaalasega, oleks röövimisobjektide järjestus olnud teine!

Siit järeldus: mõrva pani toime, mõni meie inimene. Röövitud eksemplaride väärtust arvesse võ püüab mõrvar pääseda välismaale. Ja siiski — mõistatuse lahendamise võti on kõigest hoolimata meie maal!

Oli umbes kell kaks öösel. Rahustatuna teesist, mis mu tegutsemisele suuna andis, hakkasin mõtlema . .. isikliku kogumiskire peale. Olin selle sisse õnnistanud kahe kahtlase väärtusega margiga «Kolumbuse»-seeriast. «Sümpaatne» kogujast pettur, kes väliselt usaldust äratas, meelitas mult välja kaks ilusat «Loodi» eksemplari. Lasksin ennast haledasti ninapidi vedada ...

Tõepoolest! Ei vea mul veel filateelia-asjandusega! Ja kui kuritegu arvesse võtta, siis ei vea mul kohe algusest peale! mõtlesin ma endamisi.

Miinimumprogramm nägi ette vestluste jätkamist lesega Lääne linnaosas. Too ei olnud mulle ju veel kõpk ütelnud.

Järgmisel päeval informeerisin Peavalitsust oma kohalolekust ja asusin pärast lühikest vestlust kuldaväärt ülemusega kohe Lääne linnaossa teele.

Meie vaatleja teeskles, nagu parandaks ta maja ümbruses tänavalaternaid. Ta viipas mulle kaugelt käega. Ning tema näost võis lugeda, ei olnud väljas midagi huvita juhtunud.

Üsna jalgvärava juures põrkasin kokku kirjakandjaga, keda ma juba varem tundsin,

«Sain Lääne linnaossa korteri,» ütles ta minu küsimuse peale, miks teda Gornošlgska kandis enam näha pole.

Hakkasime mõnusalt lobisema.

«Suitsu teete?»

«Teen küll... Kas teie, major, olete siin mõne asja pärast? Passite bandiite?» küsis ta. «Osalt jah, osalt mitte ... Ütelge parem, mida te mõrvatust teate?» viitasin ma peaga varjus seisvale majale

«Mida? Tean, et ta oli ihnuskoi. Noh, seda muidugi, et inimesest on alati kahju. Aga kui palju ma talle välismaalt

60

päev raamatuid ja igasuguseid trükiseid pidin tassima! … Ta sai tervest maailmast kirju.»

«Aga viimasel ajal, pärast mõrva?»

«Ah et kas mineval nädalal oli midagi? Jah. Kaks tähitud kirja Ameerikast. Mäletan sellepärast, et lesk kirjutas kviitungile alla ja ma sain veel noomida. Postkontoris ütles

kontrolör: «Kui on mõrvatud, siis on meil ettekirjutus — post tagasi saata. Kui ministeeriumist mõni direktor siia tuleb, võetakse niisuguse asja eest preemia ära nagu näuhti! .. .» Ojaa! Nii see ön, major,» kasutas ta juhust kaebamiseks. «Proovigu säärane bürokraadist direktor ise maha surra. Küll ta siis näeb, kuidas niisugune ettekirjutus tema perekonnal elu segamini keerab. Miks ei võiks lesk alla kirjutada? . .. Noh, kui ma oleksin teadnud, et just teie, major, selle mõrva kallal pead hakkate murdma, oleksin selles asjas pisut tähelepanelikum olnud!»

Lääne linnaosa elanikud, kes algul olid kuritöö pärast erutatud, ei rääkinud sellest enam üldse. Elu läks oma normaalset rada edasi. Keegi ei teinud sellest enam välja, mis tolle maja teisel korrusel oli juhtunud.

Siiski oli sobiv juhus paluda, et ta — juhul kui ta midagi märkab — oma tähelepanekutest kohalikku jaoskonda teataks.

Jätsime hüvasti nagu kaks riigiametnikku ja seltsimeest, kuigi kumbki ise ametis. Mina astusin majja.

Mõni aeg hiljem vastas lesk küsimusele, kas pärast mõrva on mehe nimele kirju tulnud, et on tulnud ainult trükiseid ja ajakirju.

«Aga kirju teistelt kogujatelt välismaalt?» täpsustasin ma küsimust.

«Viimastel aastatel piiras mees oma kirjavahetust. Kirju saime väga harva. Paar korda aastas. Ma rääkisin teile sellest juba eile ...»

Ei olnud usutav, et tuttav kirjakandja oleks valetanud.

Mulle tuli äkki mõte paluda teda lahkuda, helistada polkovnikule, ja otsida terve korter prokuratuuriga kooskõlastatult läbi. Aga ... ma ei olnud küllalt iseseisev. Ma ei võinud seda endale lubada, sest minu filateeliatarkus oli alles titemähkmetes.

Mõtlesin, et kui lese käed ei ole mehe mõrvamise loos puhtad — juhtub ju mõndagi —, saan ma teda ehk sellega ehmatada ja hirmutada. Mulle polnud tähtis ju mitte ainult mõrvari, vaid ka markide leidmine.

61

Rääkisime kogu aeg albumitega kapist ja margikogudest. Kuid toas oli ka raamatukogu. Minu küsimusele, tuli muide ettekavatsematult, vastas lesk:

«Seal pole romaane ega muud ilukirjandust. Mehel ei olnud lemmikautoreid. Seal on vanad kataloogid, ajakirjad, monograafiad ja hinnakirjad üle kogu maailma, kasutas neid kogumisel ja marke üksikute riikide kaupa korrastades. Lauasahtlis on veel kvartslamp ja mitmesuguseid muid riistu, mida ta kasutas markide ehtsuse kindlaksmääramisel.»

Astusin seinariiulite juurde. Raamatute selgadel sätendasid päikeses kuldsed ja hõbedased kirjad: «Standart Postage Stamps Catalogue», «Shipletters of the South Pacific», «Cancellations of the Falkland Islands», «Peoples Republic of China Stamps», «Francobolli di Italia», «Catalog Norges Helpost», «Cataloge de Sellos de Fauna», «Turk Pulían Katalogu» . . . Kümned mitmes keeles kataloogid ja monograafiad, pühendatud ühele margile või teatavale seeriale, olid läbisegi värvilisse lõuendisse köidetud ajakirja-aastakäikudega.

«Ma poleks iialgi osanud arvata, et markide kohta nii rohkesti kirjandust,» lipsas mul üle huulte.

«Ainuüksi USA-s ilmub pidevalt umbes sada kakskümmend väljaannet,» vastas lesk minu teadmatuse üle imestades. «Ja on ajakirju, mis ilmuvad kaks korda nädalas, mõtlen ajakirju, mis on pühendatud markidele.»

See oli mulle üllatus, mis nõudis veelgi suuremat ettevaatlikkust.

Asusime nüüd albumite vaatamisele, et koostada röövitud markide täpset nimekirja. Põgusast nimistust, mille visandas doktor koos MS-iga, ei olnud küllalt abi.

Paratamatult olin sunnitud usaldama lese etteütlemist. Mängisin rohkem sekretäri osa.

Pärast mitmetunnist tööd selgus, et tema arvates on mõrvar röövinud kuuekümne kaheksast suurest albumist nelisada seitseteist marki — Yvert'i järgi neljakümne miljoni frangi eest ja Scotti kataloogi järgi peaaegu kuue tuhande dollari väärtuses. Seda oli rohkem, kui ma ise olin arvutanud ...

Asusin nüüd röövitud «Loodi» kogu kirjeldamisele. Lesk nimetas kogu kõikide kataloogide nomenklatuurile vastavalt «Poola number 1». See oli koostatud templinumbrite järjekorras. Neid templeid oli «Poola nr. 1» maksvuse ajal kogu riigis üle kolmesaja. Igal sideasutusel oli oma number, kusjuures asutuse nime ei märgitud ...

62

«Näib, et see on, või õigemini oli, kõige suurem selletaoline kogu. Muude hulgas sisaldas see ka kaks lõigatud «Loodi» marki. Neid pole maailmas rohkem kui viis või kuus tükki. Härra Rahmanovi käsutuses — ta on rahvusvahelise kuulsusega koguja New Yorgis — on ainult 187 templit. Palju rohkem ei ole ka Steezyriskil Chicagos ja Bojanowiczil Inglismaal. Nad olid muide minu mehega kirjavahetuses.»

See oli sobiv juhus tema valet kirjavahetuse suhtes paljastada ja seda talle öelda.

«Kas teie abikaasa ei säilitanud tõesti ühtegi kirja? Isegi niisuguseid New Yorgist saadetuid, nagu te äsja mainisite?»

«Ei. Isegi neid mitte ... Ta lõikas alati margid ümbrikelt ära ja pani kõrvale. Vaadake, siin laual ongi kastike sääraste markidega. Kirjad põletati samal päeval pliidi all ära. Ta oli pedant ja ütles alati, et niigi on majas vana koli küllalt!»

Võtsin kastikesest peotäie marke ja hakkasin neid lähemalt silmitsema.

«Kirju saime harva. Paar korda aastas,» oli ta väitnud. Aga näe, siin oli mitmesuguseid marke templitega: «Haifa 10. 5. 1959», «Treuen 16. 5. 1959», «Huskvarna 3. 5. 59», «Redcar 1. 5. 59», «San Francisco 11. 30. AM May 7. 1959 Calif», «Steyer 14. 5. 59», «Hamburg 1. 13. 5, 59», «Anna III Mai 3. 2 PM 1959» .. .

«Kas teie mees sai ümbrikelt lõigatud marke ka tuttavatelt ja kirjakandjalt?»

«Ei. Mitte kunagi,» vastas ta ning läks äkki kahvatuks.

Minu templitelugemine oli liiga silmatorkav!

Astusin avatud akna juurde. Sigaretisuitsu välja puhudes vaatlesin vaikides müüripealset, mida mööda siia sisse võis pääseda, maja teispool tänavat, mis oli siit vaevalt saja meetri kaugusel, ja valmistusin esitama kaht, antud hetkel väga tähtsat küsimust.

Vastasoleval majal oli üks aken täpselt meie akna vastas. Ehkki tuba selle akna taga paistis tühi olevat, äratas minus huvi aknalaua kõrgusel liikuv peegel.

Trikk, mis on niisama vana kui maailm! Keegi kükitas akna all ja vaatas välja. Ta jälgis meie maja käärpikksilmaga. Mõne aja pärast nihutas ta selle pisut edasi. Seni oli statiiv olnud aknaraami küljes, nüüd paigutas ta selle kahe lillepoti vahele.

63

«Olge nii lahke, proua, võtke kataloog kätte ja ärge tõuske tugitoolist, enne kui ma ütlen.»

Lesk sirutas kuulekalt käe lähima kataloogi järele.

Mina nihutasin telefoni seina varju, et mind helistamise, ajal väljast näha poleks, ja valisin MS-i numbri.

«On sul palju tööd, Julek?» küsisin ma.

«Ei ole, mis siis?»

«Ma vaatan aknast välja . . . Mäletad sa «Aldonat», Koolis võtsime läbi.»

««Ei ole keegi teda torniaknal näinud ...»?»

«Mind aga ... otse vastupidi.»

«See tähendab, et.. . mida siis? Et keegi näeb sind aknal? Et ta sind jälgib?»

«Jah, kas tead, mis ütles Hamlet?»

«Olla või mitte olla?»

«Ei. Pigem see teine ütlemine.»

«Ahaa. See räägib vaikusest. See tähendab, et oled juba surnud, või... Tean: sa ei tohi rääkida!»

«Stawa Przybylska repertuaaris on üks lauluke ...»

«Kallim, tule minu juurde! Igatsen vaid sind,» ümiso; Juleki tenor. «Võtan kohe kaks meest, oleme varsti sea; Kas see maja asub täpselt teie vastas?»

«Jah. Ainult ära asja untsu aja.»

«Minu nimi ei ole Gleb,» vastas ta.

Lesk istus tugitoolis, kataloog käes, ja ei aimanudki milles asi seisab. Nihutasin end jälle akna ette ja läksin sealt albumikapi juurde. Võtsin ühe albumi.

Kui sa mind näed, ja küllap sa juba näed, siis oled sa seal praegu ärevil, sest ma hoian käes seda, mida sinagi tahaksid vaadata — päise päeva ajal ja ilma tabamise kartuseta, mõtlesin ma sealjuures. Vahi, vahi oma pikksilmaga! Kaua sa seda ei tee! Ja seekord saad ka pähekoksamise eest!

«Miks te käskisite mul istuda, kataloogi kätte võtta vait olla? Miks te ei luba mul püsti tõusta?» küsis les«

«Seda, et te vait oleksite, ei ole ma teile ütelnud. Otse vastupidi: me võime vabalt rääkida!»

Panin albumi riiulisse tagasi ja lükkasin kapiukse kinni.

«Räägime ... näiteks kas või sellest, miks te mulle valetasite?»

Ta kahvatas jälle ja langetas pilgu. «Millal ma valetasin?»

«Millal? Kui ma kirjavahetuse kohta pärisin. See pole ju asi, mida ei saaks kontrollida. Karbist võetud markidel

nägin kuupäevi. Kas tohin paluda, et te nüüd tõtt räägiksite?»

Lesk langetas pea.

«Ma räägin tõtt. Uskuge mind: me ei ole ühtegi marki välismaale müünud. Kui tema,» — ta mõtles oma abikaasat — «midagi vahetas, siis ainult suurema väärtusega markide vastu. Tundsin oma meest selleks liiga hästi, et hetkekski mõttele tulla, nagu saaks keegi teda petta või kuidagi alt vedada ... On olemas rahanduskontrolli ettekirjutused, mis kitsendavad markide vahetamist välismaaga. Teietaolised inimesed, kes markidest midagi ei tea, võivad kirjade järgi arvata, nagu oleks siin jumal teab missuguseid vahetusi tehtud. Keel, mida tõelised filatelistid kasutavad, võib võhikule börsisaladusi varjava šifrina näida. Sellepärast ma olengi peaaegu kõik kirjad ära hävitanud. Pliidi alt võite veel nende tuhka leida ...»

«Ja te põletasite ära jäljed, mille abil oleksin võib-olla mõrvari nimeni jõudnud! Te kartsite, et rahandusamet,» — viipasin käega kappide poole — «esitab omapoolseid nõudmisi, kui selgub, et mõni osa kollektsioonist on üsna evaseadusiikult, kahtlaste vahetuste teel saadud? Kas te ise olete ka mõningaid marke kõrvale toimetanud?»

«Ma ei saa aru, mida te sellega mõtlete?»

«Mõtlen neid marke, mis te ära peitsite, kui arvestasite võimalikke sekeldusi rahandusametiga? Kas on tegemist väga hinnaliste markidega?»

Et ta kohe ei vastanud, siis võtsin laualt pliiatsi ja tema kaasabil koostatud puuduvate markide nimekirja.

«Olge nii hea ja tõmmake nimekirjast maha kõik, mis ei ole röövitud!»

Ta laotas kataloogi põlvedele ja hakkas maha kriipsutama. Vaatasin vastasakent. Sihikupeegel oli endisel kohal . . . Lesk pidas omaette aru ja palus siis teisi katalooge ulatada, sest ta ei tohtinud ju püsti tõusta. Kataloogide abil läks tal asi hõlpsasti.

Ümberringi valitses pärastlõunane rahu. Keegi poleks osanud arvata, et siin midagi toimub või et viiakse läbi mõnda kindlat operatsiooni.

Läks pisut vähem kui pool tundi. Periskoop oli kadunvd, selle asemel ilmus vastasmaja aknal nähtavale MS-i iseloomulik kogu. Ta vehkis käärpikksilmaga ja suunas selle Sllmanähtavalt minule. Sealjuures viipas ta teise käega ja osutas sõrmega vasakule üles. Ma ei mõistnud, mida ta sel-lega öelda tahab.

Äkki sai olukord selgeks.

«Lurjus!» kostis väljast ootamatult neiuhääl, see tuli ülevalt, minu pea kohalt. «Irka! See sealt piilub meid pikksilmaga!»

Helistati. Telefonist kostis MS-i naerune hääl: «Naabermaja katusele on kaks päris kena tipsikest endale solaariumi sisse seadnud. Üks poissmees siitpoolt otsustas neid lähemalt uurida. Järgmisel korral ma sulle appi ei tule, kas või praetagu sind elusalt. .. Mul on au. Ole terve!»

Silmad häbi täis, panin toru ära. Kahtlustus, millega ma end vähemalt veerand tundi olin üles kütnud, osutus ilmaaegseks.

«Kas ma võin juba tõusta?» küsis lesk ja ulatas mulle parandatud nimekirja.

Heitsin sellesse pilgu: nüüd oli kirja jäänud kolmsada kaksteist marki.

«Jah. Palun vabandust. Juhtus tõesti väike arusaamatus, Palun väga vabandust.»

«Mina . .. mina jälle ei saa aru, miks te minult vabandust palute?»

Ta ei olnud vale paljastamisest tingitud vapustusest veel toibunud.

Esitasin nüüd teise küsimuse:

«Palun öelge avameelselt, kas teie abikaasal ei olnud viimati mõnda vahetustehingut teoksil, ja kui oli, siis kellega ning kes võib sellest siin, Varssavis teada?»

Nüüd tõusis ta püsti.

«Nojah, mees plaanitses küll üht vahetust Saksamaaga, ja sellest teadis ainult üks mees. Ta käis kord .. . kahe aasta eest siin, et vaadata teatavaid vanu Saksi marke. Ta oli Erfurdist...»

«Kust? Ma ei kuulnud ...»

«Erfurdist,» kordas ta. «Ta tahtis vastu anda «Krakovi kümnekroonise» rahakaardi lõigendil. Garanteerisid Mikstein, Rahmanov, Goy, Richter ja müügitunnistus aastast 1921. Isikud, keda ma mainisin, on meie markide alal kõige suuremad spetsialistid, neid

tunnustavad kõik rahvusvahelised kataloogid, nii Poola kui ka välismaa omad . .. Mees, kes meie juures käis, oli selle teise «Kümnekroonise» tolleaegse omaniku usaldusmees. Abikaasa igatses seda marki oma kogusse, kuid millegipärast vahetus venis ja venis. Mulle näis, et see pidi nüüdsama teoks saama.»

«Miks te seda kohe alguses ei ütelnud?»

«Esiteks ei küsinud minult keegi midagi vahetamiste kohta. Teiseks ei saa ma aru, kas ja kuidas võib see minu mehe mõrvamisega seotud olla, pealegi...» Ma võisin tema eest lõpetada:

«Pealegi kartsite, et kavatsetud vahetustehingu ilmsiks-tulek võiks rahandusametile mõnesuguse, ütleme — tüli tekitamiseks alust anda?»

«Jah.»

«Palun rääkige kohe otsast lõpuni kõik ära, mida te selle mehe kohta teate, kes siin kahe aasta eest käis ja pidi Saksi markide vahetamisel Poola «Kümnekroonise» vastu usaldusmeheks olema. Oletatavasti elab ta praegu Erfur-dis . . .»

Vaevaline süüvimine margikogumise saladustesse ja selle mehhanismi tundmaõppimisse hakkas nagu esimest vilja kandma!

7

Lääne linnaosast tagasi tulles analüüsisin lese ülestunnistuse kaudu lisandunud fakte, mis võisid juurdluse edasises käigus kasulikuks osutuda.

Välimusekirjeldusele, mille lesk oli andnud, võis vastata paar miljonit inimest. Tõsi küll, mees, kellest me rääkisime, oli filatelist. Aga ma ei olnud selletaoliste «eriliste tunnustega» harjunud ...

«Ümara näoga, keskmist kasvu, umbes viiekümneaastane. Üsna hästi riides ja sihvakas,» informeeris lesk mind. «Tal oli kõlav hääl, kuid ta rääkis aeglaselt. Ei erutunud nagu mõni algaja, ei ilmutanud vaimustust rariteete nähes, mida mees talle vististi näitas.»

Iseloomustuse kasinad detailid langesid kokku selle mehe välimusega, keda kirjeldas too tudeng. (Ta kohtas teda trepil. See pidi olema mõni päev enne mõrvajuhtumit.) Sellest hoolimata, et lesk polnud tema visiidist midagi kuulnud, sest oli ju võimalik, et mees tuli tema äraolekul. Mõrvatu ei tarvitsenud ju oma naisele kõigest aru anda ...

Lesk oli teda näinud ainult ühe korra. Pealegi ühe minuti jooksul, kui too läks välisuksest tulles läbi halvasti valgustatud esiku tema mehe toa poole. Ja see oli ammu.

Peale selle kuulis ta esikus läbi ukse vaidlemise hääli, aynult katkendeid sellest. Kuuldud vaidluskatkendeid ei olnud paari aasta pärast enam võimalik meenutada. Vaieldi «Norra esimese» üle.

«Abikaasa ütles mulle kord, et too mees oli teda petnud.

Asi seisis «Norra esimeses». Lohutasin teda, et kahju on küll suur, aga kaotus väike. Sest tollel «Norral» oli paremas servas auk, tõsi küll — kinni kleebitud, kuid siiski märgatav. Ma veel naersin, et vist on teine markii Ferrari kogust pärit. Te ehk teate: Ferrari on üks suuremaid kollektsionääre maailma ajaloos, ja esimestel kogumisaastatel torkas ta margid nõelaga läbi ning lükkis niidi otsa.. Arvatavasti meenutas mu mees seda

juhtumit, rääkides väärtuste vastavusest ja nõudes «Norra» väljamaksmist. Too teine kinnitas, et mark on praak ja et ta asendab selle esimesel võimalusel. Ent ikka unustas ta marki kaasa tuua. Kindlasti oli ta selle mõnele teisele kogujale sahkerdanud .. .»

Kõige tähtsam, mis mulle palju peamurdmist valmistas, oli siiski see, et too mees — nimetagem teda edaspidi Vahendajaks — esindas mõnda Erfurdist päri! kogujat, kelle ülesandel ta vaatas läbi vanad «Saksooniad» . . .

Loogiliselt mõeldes pidin nüüd eeldama, et kuigi ta ise ehk polegi mõrvar, siis edasise juurdluse tee mitte ei või, vaid koguni peab tema kaudu kulgema. Sest ta nägi ka «Krakovi kümnekroonist», mille olemasolust Lääne linnaosas kellelgi aimu ei olnud!

«Minu mees näitas talle meie «Kümnekroonist» kinnitamaks, et üks tal juba on ja selle teise, Erfurdi oma järele ta väga ei kibele.»

Edasised täpsustavad ja minu meelest isegi kaunis kavalad ristküsimused ei andnud tulemusi.

Muidugi mõista puudusid Lääne linnaosa kogus vanad Saksi margid. Need olid röövitud. Lesk vandus, et tema pole neid kõrvaldanud ega peitnud.

Olgu nii või teisiti — mõtlesin ma Lääne linnaosast Kesklinna poole astudes —, aga järgmine, kõige arukam juurdluse etapp peab minema läbi. .. Erfurdi!

Kell võis olla umbes kaheksa paiku, kui mul linna-komandantuuri hoonet nähes mõte tuli tagatrepi kaudu passiosakonda sisse astuda. Mind tõmbasid ligi teise korruse valgustatud aknad . . .

Kolleeg — Saksamaale sõitjate referent, vihane kogu maailma ja eriti spordimeeskonna peale — plahvatas äkki, otsekui oleks salakaubavedajaga silm silma vastu sattunud:

«Tõsi, ka mina teatan teile Valitsusse kell kaks öösel, kui mõnele peaks nuga ribide vahele torgatama! Anna

avaldus passi saamiseks kümme päeva enne väljasõitu. Ja tule vastuvõtutundidel. Ära ilmaasjata sõnu raiska, kõigepealt vormistan olümpialaagrisse sõitvad poksijad ja siis jooksjad.»

«Tohoh! Mis asja pärast sa ennast nii turri ajad?» vastasin ma küllaltki rahulikult. «Ma ei taha sinult üldse passi saada!»

«Oijah! ... siis vähemalt ükski,» ohkas ta ja vajus raskelt kirjutuslaua taha tagasi. «Enamasti on nii, et päev otsa aetakse tüdrukuid taga, ja õhtul tuleb mehikesel järsku meelde, et peab kuhugi sõitma. Siis muudkui olgu olla — davaite —, pista talle silmapilk pass pihku! Aga et avaldus õigel ajal sisse anda — selle peale ta ei tule!»

Edasisest jutust sain teada, et suure töökoormuse tõttu ei saa nad isegi ööseks silma kinni lasta, et üks naine olevat sellepärast juba abielulahutust nõudnud — aga kes tal käskis mehele minna? Teda ennast ei tundvat lapsedki enam ära. Ooh!

Muide, säärased olid tollal õide löönud koeksisteerimise tagajärjed. Peale eespool kuuldu ei andnud vestlus passi-osakonnas mulle mitte midagi.

Juba ammu ei olnud Varssavist Erfurti sõitnud kedagi, keda oleks saanud kahtlaste isikute nimekirja kanda — oletades, et ma endale niisugust erinimistut koostan. Leipzigi messile sõitjad, kuigi tee oli sama, seisid väljaspool kahtlust.

«Noh, ütleme, et üks või kaks televiisorit, akordion, paar Hoehneri suupilli, viis või kümme paari siidpesu — ooh! sellest ei lähe riigi rahandusamet vaesemaks ega saa rikkamaks,» arutas mu referendist kolleeg koos minuga. «Aga miljonilise väärtusega

margid? Nende väljasõidu-avalduste puhul,» — ta laksas käega vastu kiirköitjat — «ei tule midagi seesugust arvesse ...»

Ja tõepoolest oleks raske kahtlustada kolme seimisaadi-kut, kaht ajakirjanikku provintsilehtede toimetustest, teadlast, kes sõitis Erfurti seemnete asjus, ja paari teist, täiesti usaldusväärset kodanikku.

Palusin siiski, et kolleeg referent oleks lähemas tulevikus selles suhtes tähelepanelikum.

Muide, koduteel asus Kesklinna postihoone, mis oli hilisõhtuni lahti.

Kaugekõnekassade kõrval laudadel olid Saksa DV telefoniraamatud. Mõne aja pärast leidsin mulle vajalikud aadressid ja märkisin üles.

69

Natukese aja pärast Gornošlaskal ütles ema mulle tere asemel:

«Sinu vana helistas ja tüütas mind. Tahtis teada, kus sa oled?»

«Olin Lääne linnaosas.»

«Mitte seda. Teda huvitas, kui kaugel sa juba oled.»

«Hm ... siiamaani tammun ühel kohal,» pomisesin telefonitoru tõstes.

Aruande esitamise ajaks sulges ema diskreetselt ukse.,,

«Igaks juhuks nõutan sulle viisa Saksa DV-sse,» ütles kuldaväärt ülemus minu aruandmise peale. «Minu meelest on su välispass veel kehtiv, eks?»

Tema algul kõhklev hääl muutus seda kindlamaks, mida kaugemale ta oma jutuga jõudis:

«Jah. Kohe esmaspäeva hommikul katsun hankida sulle viisa Saksa DV-sse. Reisid on alati harivad ja niisugune sõit ei tule sulle kahjuks. Erfurt on muide ilus linn,» arutas ta paljutõotavalt.

«Erfurdis, nagu selgub telefoniraamatust, on neli filateeliakauplust. Üks neist on HO, umbes meie LJK[1] (võib juhtuda, et need seal ei tea mitte midagi, kui nad on niisama operatiivsed nagu mõned meie ärimehed), peale selle kolm erakauplust. Arvan, et nende vahendusel ei osutu eriti raskeks kogujani jõuda, kel on «Krakovi kümnekroonine». Muidugi mõista oleneb tema heast tahtest, kas ta nõustub teatavaks tegema, kellega ta Varssavis läbirääkimisi pidas, kellele ta siia kirjutas ja kes pärast Lääne linnaosa külastas, et tema nimel vanu «Saksooniaid» üle vaadata.»

«Selge. Milleks Varssavis ilmaasjata pead murda ja nädalate kaupa otsida. Saadad sealt lihtsalt telegrammi ja meie siin veame urust lagedale, keda tarvis,» lõpetas mu tõepoolest kuldaväärt ülemus arupidamise.

Panin toru hargile rahulikus veendumuses, et edaspidi kulgevad sündmused normaalselt.. .

Niinimetatud Vahendaja otsimine mulle alles tundmatus Kesklinna filatelistide klubis või Filateelia Keskuse direktsiooni ja kaupluste abil oli algusest peale läbikukkumisele määratud. Kõigepealt puudus meil nn. täpne kirjeldus. Ükskõik missuguseid samme me tema kohta saadud andmete järgi Varssavis ka ei astuks, kõik võis mõrvarit hirmutada ja ettevaatlikuks muuta. Seda ma just kartsingi. Sealtlaudu,

70

Erfurdi poolt lähenemine lubaks parimat loota, kas või sellepärast, et see oli talle täiesti ootamatu, eks? Pesin end ja istusin lauda.

«Ega sa minuga ei pahanda?» küsis ema hapupiima-kaussi ja värskeid kartuleid lauale pannes.

---

[1] *LJK — linna jaemüügikauplus.*

Silmitsesin teda altkulmu:

«Mis pahandust sa jälle oled teinud?»

«Ah mida? Ei midagi erilist. Sattusin Vanalinnas juhuslikult tolle sümpaatse blondiini juurde . . .»

«Missuguse blondiini juurde?»

«Noh, Filateelia Keskuse kauplusest. Ise istud kõrvuni markide sees, aga ei mõista ära arvata!» tähendas ema. Nihutasin kausi kõrvale.

«Ja edasi? Kindlasti ostsid midagi. Ilma selleta poleks lugu lõppenud. Kas see oligi siis sinu niinimetatud saladus?»

«Just. Õigesti arvasid. Ostsin kaks albumit. Ühe sulle, teise endale ...» katkestas ta ja ootas, kuidas ma sellele reageerin.

«Päh . . . selle järgi oleks võinud arvata, et on midagi tõsist juhtunud!»

Astusin akna alla. Juba aastaid lõhnas sellel aknalaual igal kevadel külvatud matjoola. Väljas oli sume maiõhtu.

Ema oli mind oma agarusega heasse tujusse saanud.

«Minu arvates on homme pühapäev. Ja kui meil on albumid juba olemas,» ütlesin ma, «siis peaksime Kesklinna filatelistide klubisse minema.»

«Tead, mina otsustasin lilli koguma hakata,» pihtis ema. «Tahaksin seda oma ammuste huvide ja teostamata unistuste pärast.»

Ta oli kunagi linna parkides töötanud.

«Kui sa leiad, et see harrastus on Peavalitsuse ohvitseri emale sobiv, siis ei vaidle ma vastu.»

Ta oli asjade niisuguse pöördega väga rahul.

Mulle ei tundunud, et meie .ühine külaskäik klubisse
nõuaks senistesse plaanidesse korrektiivide tegemist. Igal
juhul ei saanud see midagi kahjustada. Ostad või ei — kaubelda võid ikka, ütleb vana kõnekäänd,

Kell oli kümme, kui me järgmisel päeval emaga Kesklinna filatelistide klubisse astusime.

Hoolimata pühapäevasest päevast ja ilusast ilmast, mis pimesi linnast välja tõmbab, uppus saal suitsupilvedesse. Rahvast ja kära oli palju.

«Teadusliku Uurimise Komisjon» — teatas laia laua

kohale kinnitatud üsna suurte tähtedega kiri. Kaks härrat kontrollisid seal luupide abil vaidluse all olevaid marke. Kui nad pead tõstsid, tuli välja, et üks neist on ülikooli professor ja teine tuntud füsioloog.

«Komisjonimüük» — kuulutas silt kahe laua kohal... Koolipoisi ja väikese tüdruku kõrval soris margikaustades meie vabariigi minister. Seim oli vastaspoolel viitsemarssali näol esindatud. Kohtasin ka vabaduses viibivat retsidivisti, kes mind ei tundnud või vähemalt tegi, nagu ei tunneks. Rahva hulgas keerutasid paar tuntud või ainult näo järgi tuntud arsti ja advokaati. Tagapool trügisid ohvitserid, tudengid, raudteelased, riigiametnikud. Nende viimaste hulgas ei puudunud muidugi mõista ka major Köwalski.

Samas sattuski meie teele keegi, kes meenutas major Kowalskit; ta oli erariides.

«Oijee, keda ma näen!» hüüdis ta tervituseks. «Mida sa, Gleb, tahad: osta, vahetada, müüa? Ja üldse, mida sa siit õieti otsid?»

Mitte millegagi ei tuletanud ta meelde tööpäevadest tuntud major Kowalskit meie Peavalitsusest. Ta säras üle näo ja oli elevil. Võib-olla oleksin kahtlema hakanud, kui ta poleks nõudnud:

«Näita oma album välja, ma hindan ta kohe ära!»

Hehee. Meelitad mult välja, mida sulle endale vaja, ja mina kirjutagu see pärast korstnasse või käigu Jemiola juures õiendamas! mõtlesin ma.

Vaatasin ema otsa. Nad ei olnud omavahel tuttavad. Ema seisis minu kõrval nagu täiesti võõras inimene .. .

«Vabandage,» pöördus ema Kowalski poole. «Mina tulin siia lillede pärast. Kas te ei tea, kust ja kellelt võiks saada terveid seeriaid? Nagu näha, olete te siin alatine külaline.»

Vaata ette, ema, ta küsib kohe sinu kogu. Sul on ju albumis ainult kolm lilledega marki, tahtsin ma ütelda, aga hammustasin keelde.

«Ah tõesti! Lilled on väga meeldiv teema. Haruldaselt meeldiv!» võttis major Köwalski ootamatult sõna. «Kui lubate,» tegi ta ettepaneku, «viin teid juhataja juurde! Tule kaasa!»

Ta võttis mul käisest kinni ja vedas mind vägisi ühe kaugema laua poole. Olime sunnitud endale rahvasummas küünarnukkidega teed tegema ja vahetpidamata vabandust paluma, et kuidagiviisi edasi pääseda.

Kaotasin nad silmist. Kui ma nad viimaks kätte leidsin,

seisid Köwalski ja ema laua juures mille kohal oli silt: «Juhatus». Nad surusid parajasti kätt klubi joviaalsel juhatajal, kes omakorda esitles ema ka sekretärile.

Sel ajal kui ema talle pakutud toolile istus, juhtus midagi, millest ma esimesel hetkel aru ei saanud. Kowalski, kes mul albumiga mappi vägisi käest tiris, laskis sellest järsku lahti ja kappas nagu sälg kuhugi saali keskele.

«Ärge imestage, proua,» ütles sekretär selgituseks. «Ta nägi sealpool seltsimeest, kellel on «San Marino». See mees käib siin harva.»

Tuli välja, et major Köwalski tunneb end siin nagu kodus ja on väga tuntud mees . . . Ema täitis vahepeal juhataja näpunäidete järgi liikmeks astumise formulare. Minul ei olnud liikmeks astumine antud olukorras soovitav. Oleksin ju pidanud oma elukutse üles märkima.

«Kas ka teie . . .?»

«Ei,» tõmbasin ma albumi kiirustades välja, «ma paluksin nõu ...»

«Siin on meie lillede seeriad,» seletas juhataja ümbrikke ema ette lükates.

Sekretär pööras tähelepanelikult minu ametialbumi lehekülgi. Ta pidas aru, uuris marke läbi luubi ja seadis mõned huvitavamad eksemplarid valguse alla. Hai ta ei paistnud olevat. Pigem seesuguse koguja tüüp, kes nooremaid abistab.

«On teil see vahetamiseks?»

«Jah!»

«Hm . ..» mõtles ta hetke, lõi laksu otsa ette ja ütles siis: «Kui lubate, otsin üles ühe seltsimehe.» Ta andis albumi mulle tagasi. «Klassika puhul tuleb olla eriti ettevaatlik!» Seda ma teadsin . . .

Ema pidas juhatajaga läbirääkimisi lilleseeriate ostmise asjus. Näo järgi otsustades võisin tema pärast muretu olla. Sekretär läks ühte seltsimeest otsima. Viimaks üksi jäänud, võisin põhjalikumalt saali vaadata.

See uppus suitsu, lärmi ja mitmesaja inimese jutu-kõmasse. Säärastes tingimustes pidin loobuma ühe või teise Lääne linnaosas röövitud odavama margi ostmisest, kui eeldada, et

nad sellel turul pinnale võiksid kerkida. Odavamate markide hulk siin — albumites, ribaraamatutes ja karpides — ulatus vist tuhandetesse. See polnud koht «Loodi» kogu, veel vähem «Krakovi kümnekroonise» eksemplari jaoks.

Märkasin doktor Kriegerit. Ta murdis end läbi rahvahulga minu poole. Kas räägin talle tollest nõmedast vahetusest

73

Vanalinna turul või ei? Mul polnud selleks vähimatki tahtmist. Parem kaks «Loodi» marki kaotada kui haneksveetu kuulsust saada!

Doktor ilmus nähtavale ootamatust küljest ja lausus otsekui katkestatud vestlust jätkates:

«.. . Näete, viimaks siiski sain selle puhta kahedollarise! Suurepärases korras, ja üle ma ei maksnud!»

Ta sirutas mulle kähku punase paberlipikuga ümbriku Selles oli kaks medaljoniga marki: Hispaania Isabella ja Christoph Kolumbus. Ma ei olnud sugugi vapustatud. Tundsin seda seeriat sealt eelmise sajandi lõpu kohvikust Vanalinnas. Sama seeria teised margid olidki minu esimese «vahetuse» tulemus.

Märgates minu vähest vaimustust, kainenes doktor kohe ja sattus nagu segadusse:

«Kurat võtaks! Rõõmu pärast ajasin teid kellegi teisega segi!» Häält tasandades küsis ta: «Muide, kas Lääne linnaosast on mingeid uudiseid?»

«Siiamaani kõik endine, doktor.»

«Ma ei usu, et te siit midagi leiate. Niisuguseid asju siin ei liigu. Minu «Kolumbus» on erand. Aga klubiga tutvumine võib küll abiks tulla!»

Ta kadus niisama kähku, kui oli tulnud.

Vahepeal jõudis sekretär tagasi:

«Palun tuhat korda vabandust. Nüüdsama ujus lagedale kiri kolme «Mirnõi» templiga! Te ju teate! Seda seltsimeest, kes teie klassikaliste vastu võiks huvi tunda, ei ole täna kahjuks kohal.»

Tal oli naljakalt äraolev pilk, otsekui oleks ta seal, kusta mulle partnerit otsimas käis, mõne toniseeriva süsti saanud.

«Vaata minu klassika järele, ma torman «Mirnõid» püüdma!» hõikas ta juhatajale ja pani ajama.

Jättes ema laua äärde istuma, vangutasin kurvalt pead. Oli ju lootus, et «ka Naatsaretist võib midagi head tulla», aga major Kowalski ja doktor Kriegeri käitumisest ning ema nooruslikult õhetavatest põskedest seda küll ei paistnud. Ja kui veel mõelda, et isegi sekretär kaotas ameti-väärikuse, nähes Lõunapooluselt saadetud kirja, pealegi kolme templiga!

Otsustasin rahvast tulvil saalis pisut ringi jalutada-Tahapoole minnes mõtlesin: Kas ka see, kes Lääne linnaosas süsti tegi ja hiljem mulle vasknurkadega albumig3 pähe virutas, allub Kesklinna filatelistide klubi seadustele ja reeglitele? Ostan, müün, vahetan — iga hinna eest…

74

Et see «iga hinna eest» on paljud juba põhja viinud, selles ei ole põhjust kahelda. Kas ka tema kuulub nende inimeste hulka, kes siin pea kaotavad?

Ei. See ei tundunud tõenäoline. Teda ei peaks tõmbama ei «Kolumbus» ega «Mirnõi», veel vähem krossi väärtusega «Orange River Colony».

«Kuidas läheb?» kõmistas tuttav hääl ootamatult mu kõrval.

Läbi rahvahulga tuli taraanina teed murdes leitnant Jemiola. Tal olid albumid ja kataloogid kaenlas (tookord Peavalitsuses ütles ta, et tal üldse marke pole!), ühe paela otsas tolknes luup, teise paelaga rippus kuue küljes pikk pintsett. Ta meenutas uurimismatkal viibivat botaanikut.

«Kowalski on kah siin. Kas sa nägid teda?» .

«Jah . . . Mis siis?»

«Kas ta pole su paremaid marke jõudnud veel ära hiivata? Näita välja, mis sul seal on!» tõmbas ta mind parajasti vabanenud laua poole.

Olin sunnitud talle kohe näitama . . . Mitte seda, mida sekretär nägi, vaid väikest, ema ostetud albumit sinna hooletult torgatud kodumaise kolmnurgakujulise seente-seeriaga.

«Kuule, kas sul peale kärbseseente tõesti ühtegi mõistlikku marki pole?»

«Ei. Ei ole,» vastasin ma toonil, mis edasise usutamise läbi lõikas.

Ta pööras pea kõrvale. Lakkasin tema jaoks eksisteerimast. Ma ei tulnud enam üldse arvesse.

Aga ma ei lasknud end tema vaikimisest häirida ja küsisin:

«Ütle, Jemiola, kas siin on vahel ka niisuguseid asju käibel nagu näiteks «Krakovi kümnekroonine» või «Lood»?»

Ta vaatas mulle otsa ja sellest pilgust paistis tahtmatult kõige sügavamat põlgust, nagu oleksin ma karjakoplist ära karanud.

«Neid just mitte,» salvas ta äädikhapu häälega. Tõusin püsti ja ta jättis minuga ilma kahetsuseta hüvasti.

Ei. Seda tüüpi tehinguid, mida mina silmas pean, tehinguid, kus vahetusobjektideks on «Kümnekroonised» või «Lood» ja vanad «Saksooniad», siin ei tehta. Sellesse klassi kuuluv hangeldamine toimub kindlasti väljaspool

klubisaali. Aga ... ma võiksin lasta siin viibijate hulgas

liikvele kumu, et olen mitme rariteedi omanik või nii varakas, et mulle maksab sääraseid asju pakkuda.

Kes teab, kuidas lõpeb minu retk kuldvillaku järele Saksa DV-sse ja kas ma Erfürdis üldse midagi teada saan? ... Igal juhul, klubisse tuleb teine kordki tulla.

Astusin laua juurde, mille ääres kaks isandat alati vaidluse katkestasid, kui keegi asjasse pühendamatu lähemale tuli. Üks neist oli minu esimene vahetuspartner Vanalinna kohvikust. Ta polnud mind seni veel märganud.

«Vabandage... mulle öeldi, et teil on vana «Tos-kaana»?» mõtlesin ma sealsamas välja, et vestluseks ettekäänet leida.

Nad vahetasid pilke, takseerisid mind. Soliidsem — just too, kellega ma juba tuttav olin — arvas, et võib reageerida:

««Toskaanaga» on kehvasti. Võib-olla huvitavad teid teised klassikalised ...?» Ta lükkas mulle tooli lähemale. «Paistab, et oleme juba kohtunud ...»

«Tõepoolest... Ma olen teile vist «Kolumbuste» eest tänu võlgu?»

««Kolumbuste» eest?» näis ta viivu oma kaunikujulisesI intelligentses peas sorivat. «Ei. Niipalju kui ma mäletan, ei ole mul kunagi midagi seesugust olnud.»

Sel ajal kui ta oma keskendunud ilmega mulle naerul peale ajas, otsustas tema tuttav pärast lühikest arupida-l mist — see ei võtnud üle poole minuti — eemale minna. Põhimõttel: kui tahab, riskigu ise.

Säärased olukorrad olid mulle kohvikutest ja öölokaalidest tuttavad. Juhtus sageli, et inimene seal — mitte ametiülesannete täitmisel, vaid lihtsalt uudishimust — valuutaga hangeldajatele ligi astus. Mind viisid libedale margid, nad petsid ja suigutasid mu valvsuse,.kui ma seda meest! Vanalinna turul esmakordselt kohtasin.

«Kas sularaha eest või ehk . .. Vaadake, müüa on alati kergem. Aga teate, kui ma hinnalise margi ära müün, siis ainult niisugusel juhul, kui selle taga on midagi põnevat! Isiklikult eelistan alati midagi vahetuseks pakkuda. Võib olla teil on midagi?» alustas ta minu albumit märgates.

Kontakti säilitamiseks proovisin talle paari esimest
«Sardiiniat» pakkuda.

«Jah. See on juba midagi, mis mulle sobiks. Ja mida te vastu tahaksite?»

Läks käest kätte kolme kahtlase väärtusega «Ginea'» seeria vastu!

Märgates, et ma ennast ikka veel petta lasen, tahtis ta

minu käest vana «Thurn-Taxist» välja meelitada. Aga kuulnud, et ma selle alles hiljuti sain ja vahetuse suhtes kõhklen, loobus ta oma plaanist.

«Kodus on mul ju veel üht-teist. Vahetaksin teiega kui tõelise filatelistiga ehk järgmisel korral.»

«Kas tohib küsida, mis teid peale «kolooniate» huvitab?»

«Tahaksin saada ainult kontrollitud ja laitmatuid eksemplare. Niisuguseid klassikalisi, mis Saksamaal «Kabinettstücki» kategooriasse kuuluvad (nii tark ma juba olin!). Muidugi mõista huvitavad mind ka vanad «Itaaliad», «Saksamaad», «Prantsusmaad», «Briti impeeriumid» ja Šveitsi kantonite esimesed ...» laulsin ma nagu noodist.

«Hm . . . Need on tõesti kõige väärtuslikumad,» nõustus ta. «Aga küsimus on selles, mida te konkreetselt otsite?»

Äkki tahab ta mulle midagi müüa? ...

Mainisin huupi mitut Lääne linnaosas kadumaläinud või nendega samaväärset marki.

«Kas tohin paluda, et kordaksite?»

Ta võttis täitesulepea ja märkis kataloginumbrid minu ütlemist mööda üles. Kui ta oleks konkreetsetest markidest midagi teadnud, ei oleks see mul märkamata jäänud.

«Ma ei saa teile otsekohe vastata. Küsin tuttavatelt. On väljavaateid saada ühe aastaid tagasi surnud filatelisti kogu. Mu nimi on Tracht. Doktor Marceli Tracht. Kas tohin teie telefoni paluda?»

Seda ma olingi taotlenud.

Andsin talle numbri, millel võeti vastu nende kõned, kellega ma tahtsin sidet pidada. Kui mõni helistab, vastatakse, et mind ei ole parajasti «kodus», ja öeldakse aeg, millal ma telefoniga kättesaadav olen, või palutakse jätta oma number.

«Arvatavasti helistan teile varsti,» lubas ta.

Sellega oli jutt läbi ja teine vahetuskaup tehtud. Ma ei näinud vajadust end rohkem reklaamida.

Tõusin, ja ta jättis minuga südamlikult jumalaga. Nüüd naeratas ta laialt ja mitte enam sümpaatse, vaid pigem võltsi näoga ...

Meil jäi veel üle oksjonist osa võtta.

Panin tähele, et ema oli esimeste kogujate hulgas, kes oksjonilaua poole tõttasid. Just siis, kui ma ennast sinna jõudsin trügida, läks haamri alla Jugoslaavia värviline lillede seeria:

«Viiskümmend — esimest korda!»
«Viiskümmend viis!» kostis ema tuttav hääl.
77
«Kuuskümmend zlotti!»
Need kuuskümmend pakkus samuti üks naine. Senini ei olnud ma seda nägu siin märganud. «Kuuskümmend viis!» hõikas ema. «Seitsekümmend!» kostis konkurendilt. «Kaheksakümmend!»
Ehee, emake, sa oled juba hasardis, mõtlesin ma.
«Sada!» põrutas see, jah ... endine erakaubanduse maa-dam ja heitis emale vihkava pilgu.
«Sada — esimest korda. Sada — teist korda. Ja sada...»
Erakaubanduse maadam sirutas käe rahakoti järele.
«Sada . .. viiskümmend!» ütlesin ma väga rahulikult.
Oksjonihaamer kinnitas kõlava kopsatusega minu võitu — kahju, et ainult oksjonivõitu. Nüüd oli mul juba täieliku «võhiku» kuulsus! See võis, kuigi ta seda tingimata ei tarvitsenud, mulle tulevikus kasuks tulla.
See oligi õieti kõik, mida ma jõudsin oma esimesel külaskäigul Kesklinna filatelistide klubisse ära teha. Ema, õnnest pooluimane, sest «lilled» sai tema, taganes oma albumit käes hoides rahvarüsinast välja. Siitpeale olime ainult pealtvaatajad.
Jälgisime, kuidas juhataja ja temaga välimuselt hästi sarnane sekretär hakkasid oksjonist kirglikult osa võtma, kui läksid müügile esimesed Gordon Bennetti karika «õhu-pallilennud», kusjuures võitlus käis peaaegu nagu vend venna vastu! Major Kowalski tõstis leitnant Jemiola pahameeleks õelalt hinda Waweli gravüüriga margi eest, mis figureeris kataloogides kui viimane hitlerliku okupatsiooni aegne Poola mark. Leitnant Jemiola tahtis osta Danzigi vabalinna ületrükkide partiid, aga et keegi teine ta üle trumpas, siis rikkus ta parema puudumisel major Kowalski tuju. Hõikas zlotte juurde Romanovite-seeria hinnalisematele eksemplaridele, mida tema konkurent endale himustas.
Doktor Tracht oli klubist kadunud. Ma ei näinud teda enam kusagil.
Varsti lahkusime ka meie emaga.
«Aitäh sulle! Tead, sa oled tõesti armas. Ja mis oksjonisse puutub, siis tulid sa õigel ajal. Selle eest vabastan sind sünnipäevakingituse ostmisest. Mul on juba kümme lilleseeriat!»

Samal pühapäeva õhtul helistas MS. «Mul on midagi sinu jaoks,» kuulutas ta vastiku rahu' olekuga. «Tosseldad tuhvlites ja kasvatad rasva, eks? Küll
78
sul aga veab! Kuula nüüd, Sherlock Holmes! Meil on foto postkaardist, mis hommikuse postiga tuli mõrvatu aadressil. Sinu tuttav kirjakandja andis selle rajooni miilitsa-jaoskonda, aga neil ei olnud sinu aadressi. . . Üks tegelane Erf ürdist kirjutab. Dikteerin: «Lieber Sammlerfreund! Panen väga imeks, et ei ole pikemat aega ei teilt ega oma korrespondendilt teateid saanud. Oleksin väga tänulik, kui teataksite, kas teiega on kõik korras.» Selle all loetamatu ilukeerutusega allkiri. Aadress puudub. Originaali saab lesk kätte homme hommikul.»
«Noh, ja mis siis?» püüdsin ma selle suurepärase teate tähtsust vähendada.

«Sinu jutu järgi on selge, et oled va leivateenija. Puhkepäeviti ja pühade ajal lööb su väikekodanlasehing välja. Rääkisin sinu vanaga pärast kaardi kättesaamist. Tõepoolest, ei ole mõtet kauem siin passida. Erfurdi kollektsionäär teab kindlasti mõrvari või — nagu sina teda nimetad — Vahendaja nime ja aadressi. Ajad oma jutud ära ja saadad vanale telegrammi: kes, ja kus elab. Enne kui sa tagasi jõuad, istub mõrvar juba luku ja riivi taga. Varssavis kükitades võime teda aastate viisi taga ajada. Sellel on niipalju tähtsust, et vahepeal võivad need igasugused «Mauritiused», «Guajaanad» ja teised asjad Lääne linnaosast lõplikult välja rännata. Aeg töötab meie kahjuks, Gleb ...»

Jälle ta agiteeris «rahvavõimu eest»! Tüütav. Peale postkaardi kohta käiva teate ei olnud tema jutus mingit tolku. Paari minuti pärast panin toru lause keskel ära . ..

Nendesamade järeldusteni olin isegi jõudnud, ja kuldaväärt ülemus oli nad heaks kiitnud. MS-il polnud vaja mind enam tagant utsitada.

Ema oli oma toas. Lükkasin ukse kinni ja helistasin igaks juhuks lesele. Pühapäev oli Lääne linnaosas rahulikult läinud. Lesk tänas meelespidamise eest.

«Kas te tõesti ei tea öelda Erfurdi kollektsionääri nime ja aadressi?»

Ta ei suutnud seda ikka veel meenutada. Kirju ta ei lugenud, sest need saadeti mehele. Pealegi ei osanud ta saksa keelt.

«Sul on jälle midagi teoksil?» küsis ema, kes oli mu koduste häireolukordadega juba harjunud.

«Ülehomme sõidan Saksa DV-sse,» vastasin ilma kommentaarideta.

«Kuule, kui sa Erfurti satud, osta mulle kaktuseseemneid. Seal on kuulsa Haage lillekaupluse osakond.»

Panin kõrva taha, et Erfurdis pean külastama kuulsat Haage lillekauplust.

Veerand tundi hiljem, kui ema oli lõpetanud kohvri pakkimise, istus ta kirjutuslaua taha ja hakkas uurima sinist saksa kataloogi «Lipsia».

«Tule vaata! Siin on «Erfurdi toomkirik», 1955. aastast. Kolmekümne penni eest. «Lipsia», number 333,» ütles ta järsku.

Ülejäänud osa õhtust kulus meil markide korrastamisele. Sel ajal kui ema oma lilleseeriad paika pani, lehitsesin juba mitmendat korda järjest ametialbumit.

«On parem, kui sa sõidad eraisikuna, siis ei ole kellelgi meie vastu pretensioone,» ütles kuldaväärt ülemus hüvastijätuks. «Kogu asi on kukepea. Nagu jutt jäi, katsu ainult teada saada, kes on Erfurdis «Krakovi kümnekroonise» omanik ja keda ta volitas meil läbirääkimisi pidama. Kohe diplomaatilisi noote vahetama hakata või nende võimudelt abi paluda oleks ülearune ...»

Kui ma hommikul Berliini Idavaksalis rongilt maha tulin — eelmine päev oli kulunud formaalsustele —, oli mul paar tundi vaba aega. Kiirrong Berliinist Erfurti väljus kella neljateistkümne paiku. Otsustasin S-Bahniga Friedrichstrassele sõita ja eelmistest reisidest tuntud paiku külastada.

Siis saatsin emale paari ilusa margiga postkaardi ja läksin vaksalisse tagasi. Üle Leipzigi ja Weimari minev kiirrong oligi juba ees.

Õhtupoolikul sihtjaama saabudes olin kaunikesti väsinud. Mõtlesin vanni minna, magama heita ja järgmisel päeval üsna varakult «Krakovi kümnekroonise» omaniku otsimist alustada.

Plaanide muutmiseks andis otsustava tõuke pilk Erfurdi hotelli «Am Bahnhof» neljanda korruse aknast. Peatusin, nimelt seal.

Väsimus väsimuseks, aga kui õnnestub Vahendaja, s. o. mõrvari tõeline nimi ja aadress ühe päevaga teada saada siis tuleb varsti rongile istuda ja tagasi sõita. Säärasel juhul võib kolamine mööda vanu tänavaid, mis siit ülevalt,

neljanda korruse kõrguselt kenasti kätte paistavad, hoopiski ära jääda. Pole teada, millal ja kas mul üldse veel teist niisugust võimalust avaneb.

Läksin alla, andsin võtme portjeele ja keerasin Bahnhofstrassesse, mis viis otse raekoja juurde.

Bahnhofstrassel tuli ühest öölokaalist parajasti välja seltskond frakis, klappsilindriga mehi; neid kokkulöödavaid silindreid näeb ainult kord viie aasta kohta kas kinos või teatris. See siin polnud teater. Eakad härrasmehed pidasid oma «poissmeesteõhtut». Gaasilaternate all peenelt oma klappsilindreid kergitades jätsid nad kergelt švipsus olles üksteisega hüvasti. Tuli tramm ja need, kes jala ei läinud, ronisid sisse. Klappsilindrid löödi kokku, need tulid maha võtta, sest olid liiga kõrged ...

Mida lähemale kesklinnale, seda silmanähtavamaks muutus Erfurdi vanaaegsus. Unustasin väsimuse. Vanade tänavate atmosfäär oli nii kütkestav ja vallutas mu nii täielikult, et liikusin otsekui unes. Siin-seal läksin üle Gera kitsukeste harujõgede viivate sildade, ekslesin patriitsi-majade vahel. Kui kusagil oli värav lahti, astusin ka õuedesse.

Kahtlemata elab siin kusagil otsitud filatelist, «Krakovi kümnekroonise» omanik, mõtlesin ma emailsiltidelt nimesid lugedes. Nägin Kalaturul viljaaita, Letimüüjate silda, maju «Zum Sonneborn», «Zur hohen Lilie», «Tursakala», «Kuldne teener» ja veel kümneid teisi, mis ei jäänud meelde.

Teinud ringi ümber raekoja ja gooti stiilis Kaufmanns-kirche ning Predigerkirche, eksisin korraks Stadthalter-palais' ümbruses ära ja nägin kohe järgmisel hetkel lähima nurga taga keset suurt platsi XV sajandist pärit toomkirikut. Ehitus ujus kuuvalguses ja tähtede ookeanis otsekui laev helesinise, peaaegu lasuurse taeva taustal.

Ma polnud iial varem nii vapustavalt monumentaalset gooti ehitust näinud, öövaikus õilistas linna kohal kõrguvaid nooljaid torne. Tumelillal 30-pennisel Saksa DV margil toodud pilt, mida ema «Lipsia» kataloogi sirvides näitas ei andnud seda osaliseltki edasi, mis siin tegelikult oli!

Tundsin end korraga segi lööduna, kui meenutasin? et mitte turistlikud huvid, vaid rangelt ametlikud asjad olid mind Erfurti toonud.

Järgmisel hommikul palusin hotelli restoranis, et mulle einega ka «Kaubanduslik-Tööstuslik Teataja» too-

daks. Võis ju olla, et Erfurdis on rohkem margikauplusi, kui näitas telefoniraamat Varssavi Peapostkontoris. Ja kõigil ei pruukinud ka telefoni olla.

Ning tõepoolest: rubriigist «Briefmarken» — «Kirjamargid» leidsin seitse aadressi. Panin nad linnaplaani järgi ritta. Kõik asusid kesklinnas, igaüheni oli mõne minuti tee.

Kuidas muidu kui sel teel, visandatud plaani järgi käies peaksin «Krakovi kümnekroonise» Erfurdi omaniku nime ja aadressi leidma ning võiksin tähelepandamatult uurida, kes tahab või tahtis Varssavist esimesi «Saksooniaid»: saada!

Erfurt säras päikeses. Hotellist väljunud, peatusin viivuks samal tänaval asuva peegelklaasidega kohviku ees, Tuhkhallis kõrbepinnases, kuumuses ja päikeselõõsas õitsesid punased okkalised kerad, suuremad kui melonid, Ainuke vari langes neile peaaegu kahe meetri kõrgustelt, altpoolt puitunud cereustelt[2].

Pidin neid otsekohe pildistama, seda enam, et väike silt juurte kõrval kuulutas: «Firma Karl Hubert Haage 1660— 1960». Kaktuseseemnete hankimine, mida ema palus, ei valmistanud mulle mingit vaeva.

Esimene kõige suurem filateeliakauplus, mis kandis nime «Kosmos — Briefmarkenzentrale. Walter Reinecke» ja võttis enda alla terve korruse Vanalinna turuplatsi äärses kivimajas, avas oma uksed kell kümme. Veetsin veerand tundi vitriinide ees, kuhu oli säärasel hulgal markej kuhjatud, et see ületas kõik mu senised teadmised ja kujutlused.

See tähelepanek viis mõttele alustada otsingut just vestlusest «Kosmose» omanikuga, härra Reineckega.

Nagu reklaam väitis, oli Reinecke kauplus «peaaegu kolmkümmend aastat samal kohal püsinud». Järelikult pidi ta juba oma staaži tõttu olema kõigi väärtuslike markide entsüklopeedia Erfurdis!

«Kosmose» avamiseni oli jäänud tund aega. Jalutasin mööda kitsast Marktstrasset Toomplatsile, kus kõrgus aukartustäratav ja mõõtmetelt niisama suur toomkirik, kui ma öösel olin näinud. Hommikune päike kuldas tema sajani dite jooksul tuhmunud apsude, tugipostide ja müüriankrute sihvakaid kaari ning toredat kuuejaolist, laiade astmetega peatreppi.

Astusin toomkirikusse. Ajasin pea kuklasse, et näha .ümaruses löövide võlvkaari, mis tõusid mitmekümne meetri kõrgusele; hingasin selle maailma õhku, kus valitsesid gooti raidkujud, need sajandeid püsivad kivitõendid inimkätest, mis ise olid kõdunenud, põrmuks muutunud ja ajas ning ruumis olematuks saanud.

Vahepeal olid linna kellad kümnendat tundi löönud. Tuli pöörduda tagasi asja juurde, mille lahendamiseks Peavalitsus oli valuutat kulutanud.

Kiriku kuuejaolisest peatrepist alla platsile tulek oli palju hõlpsam kui üiesminek ja võttis ainult paar minutit. Ei läinud veerandit tundigi, kui astusin juba üle «Kosmose» kaupluse läve.

Teise korruse saal — sealt avanes vaade Vanalinna turuplatsile — oli sisustatud seinte äärde seatud kappidega, kust paistsid albumite seljad. Vitriiniklaaside taga särasid kõikides vikerkaarevärvides eksootilised margid. Laudadel lebasid klientidele kasutamiseks atlased, kataloogid ja ham-mastusemõõtjad. Laiadest akendest tulvavad päikesekiired sädelesid kristallanumas, kus oli vedelik vesimärkide ilmutamiseks. Esitasin kohe küsimuse, mis mind «Krakovi kümnekroonisele» kõige lähemale võis viia.

«Olge nii lahke, vaadake! Siin on eranditult kõik Poola esimesed seeriad,» ütles üks leti taga marke korrastavatest naistest.

Minu ette laoti riit albumeid ja katalooge.

---

[2] *C e r e u s* (lad. k.j — *Mehhikost pärit, õhujuurtega hiigelkak mille kõrgus ulatub kuni* 20 *meetrini.*

Mul oli tähtis provotseerida plaanis ettenähtud vestlust «Kosmose» omanikuga, härra Reineckega, keda polnud saalis näha. Marke vaadates piilusin uste poole, mis viisid kaupluse tagaruumidesse, ja püüdsin vaatamisega venitada.

Vahepeal jooksis värvifilmina mu silmade eest mööda kahe sõja vahelise Poola ajalugu markides: esimesed väljalasked — üietrükid Saksa ja Austria seeriatel aastaist 1918—1919 —, seim 1919, Riia traktaat ja 1921. a. konstitutsioon, devalvatsioon ja valuuta stabiliseerumise aeg . .. Otsekui kaleidoskoobis või stereofilmis vaheldusid leht lehelt ühiskondlikud ja poliitilised sündmused, maastikuvaated, ajaloost tuntud linnad, ehitused, rahvusliku kultuuri mälestusmärgid ...

Möödus üks veerandtund, teine, kolmas, aga lahke vanein naine ei väsinud ikka veel «Kosmose» markide aramu näitamisest. Ta oli kannatlik ja vastutulelik.

^Kas te tõesti ei leia meie varudest endale midagi sobivat?»

kostis viimaks küsimus, mida ma juba pool tundi olin oodanud.

Muidugi leiaksin. . . Mulle sobiks paljugi, võib-olla koguni kõik. Aga küsimus on valuutas. Ma ei saa endale ei suuri ega isegi mitte keskmisi väljaminekuid lubada.

«Kas meie varud ei paku teile midagi?»

Minu kõrval seisis vanem, hallipäine härra, kelle välimus meenutas pensionil olevat ohvitseri, mitte niivõrd saksa kui just austria koolist.

«Te olete Poolast?» küsis ta.

«Jah.»

«Mu nimi on Reinecke. Mul oli palju poolakatest sõpru. Esimese maailmasõja ajal olin Czi-Czis garnisoniülem.»

Tema «Czi-Czi» ei ütelnud mulle midagi; mulle ei meenunud ühtegi selletaolist Poola kohanime.

«Vabandage, härra Reinecke, ma ei kuulnud hästi.»

«Czi-Czi!» kordas ta i-tähte rõhutades.

Et ma ka nüüd, kõigest heast tahtest hoolimata aru ei saanud, taipas ta ise:

«Minu poola keel on alati väga nõrk olnud. Palun, ehk astute siiski edasi?» avas ta oma kabineti ukse.

Selle ruumi seinad olid kaetud filateelianäituste medalite ja diplomitega. Raske, massiivne kirjutuslaud oli lükatud paokil uksega rahakapi vastu. Ta võttis sealt sinise paelaga seotud kirjapaki.

«Seim 1919» markidega ümbrikul oli saatja aadressi kõrval Poola postitempel. Nii sain kindlaks teha, et «Czi-Czi» oh proosaline .. . Dziedzice!

Saime jutule.

«Et te olete Poolast ja et mul oli poolakatest sõpru, kui ma Czi-Czis garnisoniülem olin,» alustas ta, «siis ma näitan teile midagi, mida te ei näe isegi Londoni suurtel margi-oksjonitel. Pidage meeles, et vanal Reineckel on niisugune uunikum!» rõhutas ta uhkelt ja võttis lameda teraskasti. Selle sees oli kollakaks tõmbunud, asbestplaadikestega kaitstud kiri.

««Black penny». Nagu te teate, ei ole ta iseenesest midagi erilist. Tema tiraaž ulatus paljudesse miljonitesse. See võib olla igal keskmisel margikogujal. Aga ma ei usu, ei kuigi paljudel oleks säärast kirja nagu minu oma. «Stanley Gibbons», Londoni kõige suurem firma, kes hiljuti saja aasta juubelit tähistas, hellitab paarkümmend aastat lootust,

et ta selle minu käest endale saab. Palun vaadake kirjal on daatum: 6. mai 1840. See on maailma esimese

84

margi väljalaskepaev! Palun, võib-olla vaatate ka ümbriku sisse!»

Leidsin sealt kaardi. See oli niisama koltunud kui ümbrik ja tekst seal oli kirjutatud samasuguse tindiga kui aadress ümbrikul:

«Saadan Sulle selle kirja Lombard Streetilt kohe pärast kella seitset, et Sa ta kiiremini kätte saaksid. Loodan niisama kiiret vastust.»

«Kas lugesite?»

«Jah,» ütlesin ma lootuses, et järg viimaks ka «Kra-kovi kümnekroonise» kätte jõuab!

«Vaadake,» jätkas"Reinecke, «nagu dokumendid tõendavad, andis Rowland Hill, markide isa, 6. mail 1840. aastal korralduse avada postkontor Lombard Streetil kell seitse, et valmistada isiklikult ette ametnikke, kes oskaksid äsja kehtestatud, maailmas esimest korda käibele lastud markidega ümber käia. See kiri on järelikult posti pandud Rowland Hiili juuresolekul! Seepärast õnnitleb härra Feakin, kõige kuulsama filateeliafirma «Stanley Gibbons» direktor, mind igal aastal sünnipäeva puhul. Seepärast tunneb kolmandate isikute kaudu minu tervise vastu huvi ka härra Dall, Gibbonsi kataloogi kirjastuse direktor Berliinis. Seepärast teatab miss Doris Hent, Gibbonsi arhiivide juhataja, mulle alati oma saabumisest ning annab Lääne-Berliinis käies «Hiltoni» hotelli telefoninumbri. Juhuks, kui mul seda vaja peaks minema ... Ja pidage meeles, et firma «Stanley Gibbons» varustab Tema Kuningliku Kõrguse kogusid, mille eest kannab hoolt üks suuremaid spetse, sir John Wilson isiklikult. «Gibbons Stamp Monthly» igal numbril on ületrükk: «By Appoit-ment to Her Majesty The Queen Philatelists» .. .»

Jäi ainult noogutada ja kuulata.

Ta sattus hoogu, näitas mulle USA esimesi seeriaid, Venemaa esimese margi variante, 1871. aastal ümberpiiratud Pariisist väljasaadetud kirju, mis läkitati provintsi õhu-pallidega ...

Kõige selle eest võlgnesin tänu härra Reinecke isiklikele
sidemetele «Czi-Czi»-nimelise paigaga, kirjavahetusele,
nulle sisu reetis sinine pael!

«Kas jääte Erfurti kauaks?» küsis ta nüüd.

See oli kõige sobivam hetk esitada küsimus «Krakovi kümnekroonise» kohta.

«Olen teue lõpmata tänulik, härra Reinecke. Aga ma anaksin veel midagi näha. Kuulsin, et kohalikud kogujad on Poola markidega väga hästi varustatud. Meie kõige

85

suuremate harulduste hulka kuulub «Krakovi kümnekroonine» ...»

«Ah, see taevassinine «Kümnekroonine»,» katkestas tal mind. «Oh jaa. See on rariteetne. Mina isiklikult ei ole seda oma elus rohkem näinud kui kolm või neli korda... Teate, kui asi juba nii on, siis viin teid ühe oma hea tuttava juurde. Mul endalgi on tema käest üht-teist küsidai Ta nimi on Kaninchen. Väga naljakas mehike,» muutus tal jutukaks. «Ta on ehitusmeister. Igavene kelm! Aga see «Krakovi kümnekroonine» on tal olemas. Kaninchen elab! Letimüüjate silla juures. Ma tulen teile teejuhiks . .. Alles meil oligi temaga juttu, et ta organiseerib Varssaviga vahetuskaupa esimeste «Saksooniate» vastu. Legaalne see just pole, aga noh... ega te ise juhuslikult seesama mees pole?» Ta peatus, äkilisest seostamisest üllatatud.

Rahustasin teda, et ma ei ole see.

Teisalt aga ... ei saanud mul üldse paremini minnal! Kõik laabus täpipealt, nagu Varssavis ette nägime. «Kukepea, veel natuke, ja kurjategija nimi ning aadress onl käes,» mõtlesin ma endamisi.

«Midagi neil nagu ei klappinud,» jätkas vana markide spets. «Kaninchen koguni kurtis, et tal on see asi kuidagi, takerdunud. Oh, see on delikaatne lugu! Kindlasti rõõmustab ta teid nähes. Võib-olla saate teda aidata? Fräulein!» hüüdis ta esimesse ruumi. «Palun tellige auto!»

Me olime kavatsenud jalutada. Nüüd sai jalutuskäigust siiski lõbusõit.

Ta sulges tulekindla rahakapi, kummardus laua kohale, naksatas kinni mingi «seesami» — kõla järgi otsustades! tulekindlast rauast —, ja kui olime eesruumi reklaamstendidest möödunud, jõudsimegi varsti tänavale.

Pisut moestläinud taksoloks seisis värava ees.

Autojuht keeras turuplatsilt Hermann Johannstrassele.I Sealt üle Vana Kalaturu sõites — ma juba tundsin Erfurti,! see linn oli mul nii-öelda käes — olime paari minuti pärast kohal.

Härra Reinecke astus taksost välja, jäi keset kõnniteed seisma, ajas pea kuklasse ja hõikas:

«Kaninchen! Oled sa üleval oma urus? Tee häält, Kaninchen! (Milleks me peaksime üles ronima, kui teda kodusi ei ole, õigus?) Kaninchen! Pagana pihta, mis sa tembutad! . . .»

Majas lükati paar akent lahti otsekui nõiamoori-muinasjutus, aga meile vajalik aken jäi endiselt suletuks.

«See vana peiar on päris veidrik! Leiab, et tema elukutsega

inimesele just sobibki niisuguses majakobakas elada. Pealegi olevat see tema vanavanemate ehitatud . .. Kaninchen!!!»

Alles nüüd avati üsna üleval katuse all üks aken. Sealt vaatas välja vist küll kuuekümnene Gretchen, papiljotid juustes ja nägu paksult sisse kreemitatud.

«Ah, see oled sina, Reinecke! Mis sa kisad nagu arust §ra! Vana ei ole kodus. Sõitis neljaks päevas Dresdenisse. Otsi teda kas sealt või Meissenist!»

«Luise, ega sa tema telefoni ei tea?»

Pisut puudus, et oleksin vana koonerit selle küsimuse eest kaisutanud!

«Tema telefoni?» rabistati ülevalt. «Ei tea. Helista ükskõik missugusele Dresdeni margikaupmehele. Küllap ma teda tunnen. Poole ajast on ehitusel, teise poole lööb sinu kamraadide kambas surnuks. Nagu alati! Et jumal niisugust vedamust ka kannatab .. . Nagu narrid oma markidega! Ära loodagi, Reinecke, et sul õnnestub talle jälle mõni margisigadus kaela määrida! Küll ma veel vaatan!»

Naine tõmbas aknapooled plaksatades kinni. Reinecke naeratas mõrult ja ütles mulle:

«Niisugused nad on, need naised! Tegelikult kuulub Kaninchen tõepoolest vastutusvõimetute inimeste hulka. Ma ei müü talle juba ammu enam midagi. Ta ostab minu käest teiste isikute kaudu. Ka nüüd ütleb ta kindlasti, et need kaks. «Thurn-Taxise» marki, mis ta õpipoiss minu käest sai ja silmapilk temale edasi toimetas, on Dresdenist saadud. Noh, kahju, et meil ei näkanud. Aga ma tahaksin tema dublettidest ühe inimese jaoks viieteistkümnendat, viimast «Breemenit» saada . . .»

«Krakovi kümnekroonise» omaniku, ehitusmeister Kanincheni ärasõit lõi mu plaanid äkki segi. . .

Eneselegi aru andmata istusin jälle taksosse.

Reinecke tegi ettepaneku linna vaadata, kuigi see oli mulle juba tuttav. Ta rääkis midagi, jutustas Erfurdi kollektsionääride-pere peripeetiatest, aga ma ei kuulanud, vaid tegelesin oma arvestustega.

Ma ei tohi jääda Erfurti mitte mingil juhul kauemaks kui paariks päevaks. Kes ütleb, et Kaninchen nelja päeva Parast tagasi tuleb, nagu Gretchen arvas . . . Aga kui ma kohe Dresdenisse edasi sõidaksin, ärataks see Reineckes ülearust uudishimu. Samuti on küsitav, kas mul õnnes-tubki seda nii ilusa nimega ehitusmeistrit Dresdenis üles eida. Või kui võtta tõesti takso ja küsida kõigilt linna argikaupmeestelt järele, nagu see eakas Gretchen soovi-

tas... Kui Kaninchen usaldas vanale Reineckele, et tal on Poolas kellegagi vahetuskaup teoksil, küllap talle jäi siis ka .vahendaja nimi meelde. Võib-olla on tal kaasas märkmik, kus on tolle aadress, kes pidi korraldama seda märgivahetust Lääne linnaosas mõrvatud kollektsionääriga? Juhul kui tal ka märkmikku kaasas ei ole, võiks tema kaudu teada saada ehk mõningaid tunnuseid, mis aitavad kindlaks teha-Vahendaja, mehe, kes pani Varssavis toime röövmõrva . .. Isegi siis, kui ta peaks poola nimesid väänama nagu «Czi-Czi» endine garnisoniülem Reinecke . . Pika pusimise peale saab ka «Czi-Czist» midagi välja lugeda!

Asi pole veel kõige hullem! Küllap laabub. Nüüd võin juba ka teie juttu kuulata, härra Reinecke!

Õnneks ei kestnud autosõit kaua. Vana Reinecke tüdis minu sõnakehvast seltskonnast, "peale selle olid tal äriasjad ajada.

«Jajah, mu härra,» pomises ta, «kui inimene ise silma peal ei hoia, siis saab ta vastu pükse. Mu naine ei tunne markide vastu vähimatki huvi. Tütar niisamuti. Üldse on ta üks äbarik. Ei olnud mul tütrega õnne. Ah naine? Palusin kord, paarkümmend aastat tagasi, et ta mulle ümbrikkude pealt mõned margid ära lõikaks ... Ja kas te kujutate ette, et ta oskas sealjuures kõikidel hämmastuse maha lõigata — tema arvates oli see ülearune! . . . Kahju, et te nii ruttu ära sõidate. Täna on mul üks vistipartii kokku lepitud ...»

Kindlasti tõmbab ta selleks puhuks fraki selga ja torkab klappsilindri pähe, oletasin ma endamisi, sest mul kerkisid silmade ette esimesed õhtused muljed Erfurdist.

«... Aga homme, kui te peaksite kauemaks Erfurti jääma, olen kõige suurema rõõmuga teie teenistuses . ..»

Sõitsime põiki üle toomkirikuesise platsi; mu silmad neelasid endiselt linna imepärase arhitektuuri aardeid.

«Kus te peatute? Hotellis «Am Bahnhof»? Ma viin teid hotelli. Ise lähen kontrollima, mida mu ametnikud «Kosmoses» teevad ...»

Hotelli ees ütlesin härra Reineckele lahkuse eest aitäh.

Lootsin, et astun juba öösel Dresdeni vaksalis maha ja j leian ehitusmeister Kanincheni järgmisel päeval ühest või teisest filateeliakauplusest üles.

9

Esimesed Dresdeni-muljed olid masendavad. Kui ma hommikul pooleldi varemetes hotellist väljusin — suure vaevaga sain toa «Exelsioris» —, märkasin, et seda lahutab kesklinnast paari kilomeetri pikkune varemeteväli. Alles kusagil teisel kilomeetril, kui Elbe suunas minna, mustendasid kesklinna taastatud osa katuste kohal kaks hiigel-kõrget torni. Esimene neist — nagu möödujate seletustest selgus — kuulus renessansiaegsele Marienkirchele, teine, parempoolne ja ovaalse kujuga, raekojale. Nad meenutasid maa alla maetud laeva maste või korstnaid.

Pidin aega viitmata hakkama otsima Erfurdi ehitusmeistrit, kelle valduses oli «Krakovi kümnekroonine». Enesestmõistetavalt jäid turistlikud huvid ja Dresdeni pildigalerii külastamine seetõttu teisele plaanile.

Läksin vaksali lähedal asuvasse taksopeatusse ja andsin juhile mitu aadressi nende hulgast, mis ma olin telefoniraamatust maha kirjutanud. Sõitsime põiki läbi varemete-laama kohe sümboolsete tornide suunas — kohta, kus oli kord olnud Dresdeni keskus.

Taastatud, kuid tohutute purustustega võrreldes ebaproportsionaalselt väike kesklinna osa meenutas 1945. aasta Varssavit. Sadakond meetrit vasakule paistsid vallikraavi tagant kasina roheluse keskelt Zwingeri kontuurid, seal asus galerii. Paremale jäi mahapõletatud lossihoonete kompleks.

Sõitsime varemete vahelt läbi, siis üle Elbe silla.

Esimene kauplus sünges väikekodanlikus kivimajas valmistas pettumuse. Ka teine" osutus väikeseks, otsekui alles eile avatud poeks. Sama lugu oli kolmandaga: selle invaliidist omanik ei olnud Kanincheni nime iial kuulnud.

«Ei. Härra Kaninchen ei käi siin. Ah, et ta pidi eile Erfurdist saabuma? Ei. Ei ole kuulnud. Kui teid selle asemel klassika peaks huvitama...» rääkis ta venitamisi ja sirutas käe tähendusrikkalt vanade albumite Järele.

Muidugi, igal pool oldi valmis mulle filateeliaküsimustes nõu andma ja sõbralikku abi osutama.

Mida pikemale meie ekslemine venis, seda kiiremini jooksin Dresdeni margikauplustest välja ja hõikasin autojuhile kasvava kärsitusega:

«Der nächste . .. Järgmine!»

Taksojuht oli kärme käivitama . .,

Niimoodi olime jõudnud kolme tunni jooksul seitse aadressi läbi sõita. Ja siiski oli mulle neid veel tervelt neliteist jäänud! Selles suhtes oli Dresden palju rikkam kui Erfurt.

Kas selle käreda Gretcheni abikaasa oma naist kartes järsku jälgi ei sega?

Ma ei olnud Erfurdis sellele mõtelnud, mida siis ette võtta, kui me ei saa kokku, kui ma ei leia mõrvari nime ja aadressi, kui mul ei õnnestu Vahendaja isikut Saksamaal viibimise ajal kindlaks teha.

Ei! Nii kaugele ei tohi asjadel lasta minna. Kui Kanincheni ei peaks Dresdenis olema, lähen Erfurti tagasi! Ja seal? Kui ta kusagil Saksimaal või Tüüringis ringi kolab, kas hakkan siis Letimüüjate silla juures tema Gretcheni soosingut otsima, et temalt Vahendaja aadressi välja meelitada?

Väljavaated ei olnud lohutavad!

Dresdeni säilinud äärelinnad uppusid maikuust hoolimata halli nagu sügisesel õhtupoolikul. Nad olid niivõrd üksluised, et see lausa vihastas ja pani vanduma . . . Siia-

maani ei olnud ehitusmeister Kaninchen endast mingeid jälgi jätnud. Siiamaani ei olnud keegi Dresdenis niisugusest mehest kuulnud.

Taksomeeter näitas juba üle kahekümne kaheksa marga. Seda oli rohkem, kui mu komandeeringusumma-sõidukuludeks ette nähtud.

Pöörasime tagasi Zwingeri poole. Aeg lähenes lõunale Elbe-tagused kauplused — peavaksali poolt arvates — olid juba kontrollitud.

«Ma näen, te kogute marke,» ütles vaikiv ja väga diskreetne taksojuht lõpuks.

«Ja, ja, ich bin ein . .. Briefmarkensammler!» ütlesin ma
lühidalt.

«Kui soovite, sõidame veel Hampeli juurde,» tegi ta ettepaneku. «See on Leipzigerstrassel. Vaksali lähedal Hampel on väga soliidne ja vana firma . . . Tean seda sellest, et mu naise vend kaotas seal oma varanduse,» lisas ta irooniliselt.

Hehee, see veel puudub, et mind pilkama hakatakse' Ka mina kaotan Erfurdi ehitusmeistrit ja tema Vahenda' jat otsides varanduse, mõtlesin ma nördinult, ronides villade linnaosas välja värava ees, millel seisis silt: «K. W Hampel — Briefmarkengeschäft».

Sel ajal kui taksojuht auto ümber keeras, astusin kähku villa trepist üles. Tahtsin küsitlemisele kuluvat aega

miinimumini piirata, sest see ei olnud mulle enam taskut mööda.

«Ma otsin ehitusmeister Kaninchenit!» põrutasin lävelt.

Kiilaspäine tüsedapoolne isand pööras laua taga pead. Tagapool, kapi ja akna vahel, seisis teine mees; see oli käsipidi kausis ja pesi marke.

«Kuule, Hans,» kostis tasase häälega esitatud küsimus, «kas sina tead, kus Kaninchen praegu on? Härra ehitusmeister Kaninchen on meie vana kunde ja juba aastaid meie sõber,» lisas ta firma soovituseks.

Mu nägu läks rõõmsaks.

«Ehitusmeister Kamnchen jõuab siia homme pärast lõunat,» ütles akna all marke pesev mees. «Kui teil ön tähtis temaga kokku saada, ütlen talle meeleldi edasi. Ta on praegu Meissenis, võõrastemajas «Goldenes Schiff». Ma helistan talle kell kaheksa.»

Taarusin kergelt. Tulgu nüüd veel keegi ütlema, et ma ei ole õnneseen!

«Vabandage,» ütlesin ma ja heitsin pilgu keset tuba seisvasse klaasiga kaetud vitriini. «Kas need on . . . «Goya koletised»? — Üks hetk, tulen kohe tagasi!» lisasin ma kähku, enne kui kiilaspäine paksuke jõudis vastata.

Raha vahetades naeratas taksojuht mulle heasoovlikult:

«Kui ma oleksin seda ette teadnud, siis oleksin teid kohe Hampeli juurde toonud. Minu naise vend kaotas siin terve varanduse ...»

Ma ei teinud tema hoiatustest väljagi. Enam polnud mul teda vaja. Viimaks ometi võisin rahuneda.

Nüüd nägi kõik tõepoolest nii välja nagu . .. muinasjutus!

«Palun väga,» pöördus kiilaspäine tüsedavõitu isand hetk hiljem minu poole. ««Goya» esimese kleebisega. Mil sogenannter Erstialz. Sonst gut und schön. Muidu hea ja ilus!»

Seeria, mille ma tänutäheks Hampeli firmast umbropsu ostsin, lebas mustal klaasil, mistõttu ei olnud võimalik perforatsiooni kindlaks teha; see ootas mind niimoodi serveerituna juba siis, kui käisin taksot ära saatmas.

«Kas te kogute «maalikunsti»?» tundis huvi mees, kes marke pesi.

Noogutasin. Muidugi. Nüüd võisin ma isegi maalikunsti koguda!

Et puud akna taga toa hämaraks tegid, siis süüdati valgus.

«Sel juhul võime teile pakkuda Goya «Hispaania port-

91

reesid» aastast 1930. komplektina, kokku viisteist tükki, koos kahekümnetsendisega: ületrükk «Urgente». Ühe-, nelja- ja kümnepeesone sellest seeriast on «Majat». Hans, kas sul on veel «Majat»?»

Kiilaspäine tüsedapoolne isand võttis riiulilt albumi, pealkirjaga «Spanien». Mind hakati kohtlema hoolitsevalt ja kannatlikult... nagu võrku sattunud kärbest.

«Kas teil on viimane Goya piltide Prado-seeria? Või Huvitab teid Veläzquez. Väga sobiv paarimees Goyale ..

«Kui Veläzquezist rääkida, siis on meil siin 1938-ndast aastast pärinev seeria, mille toob ära ainult Yverfi kata. loog. Viis ühevärvilist reproduktsiooni Pradost,» peibutas mees, kes ennist marke pesi.

«Siin on Rembrandti portreed Hollandi heategevatel seeriatel.. . Siin Michelangelo, Courbet, Renoir ja Toulouse. Lautrec Prantsusmaalt. Belgia Rubens, Van Eyck ... Ungari ja Rumeenia Leonardo da Vinci, Vene Repin, Vasnetsov .. Mark, millel on kujutatud Tretjakovi galerii frontoon koos Tretjakovi portreega ... Käthe Kollwitz Saksa DV kahe pennisel margil.. . «Mona Lisa», viiepenniline, välja antur Saksa Föderatiivses Vabariigis, värvid originaalile väg lähedased...»

Vasakult ja paremalt viisakate «härrade ämblikkudel poolt piiratud, muutusin mõne minuti jooksul «maalil kunsti» kogujaks väga laias skaalas.

«Härra ehitusmeister Kaninchen on üks meie kõige paremaid ja vanemaid kundesid,» pajatasid nad. «Ta kogub põhimõtteliselt klassikat. Meil oli õnn muretseda talle mitu eksemplari, mida ta juba aastaid oli otsinud...»

Tänasin korratud lubaduse eest minust talle teatada, nad kell kaheksa Meissenisse helistavad. Aga neil ei vitse vaeva näha, sest — sain seda vestluse käigus teada — rongisõit Dresdenist Meissenisse võtab vaevalt kolmkümmend minutit.

«Oli väga meeldiv ja nüüd jätan teiega hüvasti!»

Minu toon välistas edasised «keelitamised». Kui lahkusin, kustutasid nad valguse, et nagu varemgi poolhämaras uut ohvrit varitseda . .. Tundsin end Dresdeni selles linnaosas tõepoolest kevadiselt, maailm näis roheline ja päikesepaisteline.

Kiirustamata istusin mööduvasse trammi. Minu ülesanne oli peaaegu täidetud.

Järgmise tunni veetsin Zwingeris.

Ma ei ütleks, et Zwingeri Rotundi paigutatud Raffali

92

«Sixtuse Madonna» mind oleks võlunud. Minu diletantlik suhtumine kunstiteostesse avaldus siin nagu mujalgi: teosed kas teevad mind rahutuks ja p anevad mõtlema, liigu-

võ siis ei jõua üldse

tavad ja haaravad kogu südamest minuni.

Nii on paraku mõningate kuulsate maalidega, mis on tuntud kõikidele filatelistidele, sest neid on markidel reprodutseeritud. Nägin originaale: Düreri «Nooruki portreed», Liotard'i «Šokolaaditüdrukut», Pinturicchio «Poissi», Carriera «Campania Barberinat», Holbeini portreid, Halsi, Piazettat . . . Mõned neist valmistasid mulle pettumust, teised rahulolu — mõnusast teadmisest, et nad on igavad.

Ükskõikselt ei saanud mööda minna Rotundi naaber-saalis asuvast Jan Vermeer van Delfti «Kupeldajast». Siin olin sunnitud pingil istet võtma, et paremini vaadata. Sama lugu kordus Ribera lõuendite puhul, Veneetsia saalis, Brouweri «Kaardimängukakluse» ja Metsu elutruude stseenide ees. Mulle meeldis veel Jordaens; paar korda pöördusin ka väga kauni Lavinia, Tiziani tütre juurde tagasi, samuti «Teenariraha» ja rahutust äratavate portreede juurde, mille all olid vasksildid: Diego Rodriguez de Silva y Veläzquez…

Oli ilus, päikesepaisteline maikuu õhtupoolik, kui seisin Zwingeri nurgasaalis teisel korrusel Saskia van Uylenburghi portree ees aastast 1633. 1635. aastal oli Saskia juba Rembrandti abikaasa. Ta jäädvustas selle daatumi tõstetud pokaaliga ja oma rembrantliku näo väljakutsuva rõõmuga.

Saskia punase lillega kui küps naine — aastast 1641. Wilhelm Burchgraeffi ja musta baretiga habemiku mehe Portree — aastast 1654. Näis, nagu oleks too «vägisi» poseerima keelitatuna ütelnud: «Äh, mu härra, teil kestab see maalimine liiga kaua! Palgake parem koolnu.»

Autoportree paletiga — 1657. Mehe portree, pärlid kaabul — 1659. Mitte iialgi ei saa kindlaks teha, kes oli too mees, kelle nägemist kaotav, nälgiv ja haige rauk sai veel portree jaoks poseerima meelitada.

Olin Zwingeris tõepoolest liigutatud, meenutades «tulpide hullust», mis kord Madalmaid haaras. (Sellest rääkis üsna alguses MS.) Nagu näis, oli sellel palju ühiseid jooni filatelistliku palavikuga, mis hõlmas ju viitkümmend miljonit kaasaegset maailmakodanikku!

Lahkusin Rotundist.

Zwingeri õu oli täis kuhjatud tsemendikotte, palke ja ehituskive ning uppus päikesesärasse. Paotasin ettevaatlikult

silmi. Taamalt, otsekui taeva alt kostis linnakära ja trammikolinat. Vaikus kumises kõrvades. Mis mul veel teha jäi?

Minu ootamatu sõit Dresdenisse näis nagu teise m ilma sattumisena.

Mis siis juhtus? Keegi tegi vanale filatelistile Varssavis surmava süsti, mina aga otsin siit mõrvari jälgi. Püüan kokku saada mulle seni tundmatu saksa kollektsionääriga, sest ta peab teadma roimari nime ja aadressi, kuigi tal endal sellest aimugi ei ole.

Seisin Dresdeni mahapõletatud lossi ees platsil ja hõõrusin otsaesist. Olin ootamatute paradokside tõttu segaduses.

Tegelikult oli ülim aeg vaksalisse minna, käsipakki hoiuruumist kohver võtta ja Meissenisse pilet osta.

Kui seisin Meisseni valge jaamahoone ees Elbe jõe vasakul kaldal, oli kell neli.

Siiamaani oli kõik ettenähtud plaani kohaselt kulgenud. Vastutulijate juhatamist mööda keerasin vasakule ja astusin laudadest kõnniteele raudteesilla kõrval.

Paremat kätt kõrgusid taeva poole lossi tornid, kuhu August Tugev portselani leiutaja Böttgeri vangi oli pannud. Alt paistis võõrastemaja «Goldenes Schiff». Sild oli ääretult kõrge. Elbel ujusid reisilaevad, puksiirid vedasid kauge mere poole kaubapraame, kaldapuiesteed rohetasid, majade katused punasid, astanguliselt kõrgemale tõustes ulatusid majad kuni lossimüürideni.

Järske astmeid mööda võõrastemaja «Goldenes Schiff juurde alla astudes tundus, nagu oleksin viiendalt korruselt alla tulnud. Siin, Meisseni serval, idüllilise aia kohal nagu neid Spitzweg oskas maalida, lõgises tuules kuldse laeva plekkmudel.

Sees oli hele ja puhas, telefon, mille juurde pidi Dresdenist kutsutama härra ehitusmeister Kaninchen, rip suures saalis seinal...

Palusin kohe tuba.

«Viis marka, lugupeetud härra!» ütles suurte mustlasike kõrvarõngastega emand, kes juhatas natsionaliseeris võõrastemaja «Goldenes Schiff».

Mind paigutati teisele korrusele, ja jälle ei saanud paremat ollagi! Minu vastastoas peatus Erfurdi kollektsionäär, keda ma just otsisingi. Tema numbri reetis mulle vargne pilk registreerimisraamatusse, kuhu külalised oma passiandmed kirja panid.

Pärast pesemist, tulvil kõige paremaid lootusi, võisin teenistuskohustused viivuks unustada ja omaenda turisti-huvidele mõelda. Ehitusmeistri toa võti rippus all, samas kõrval teatas afišš Meisseni Manufaktuuri aadressi.

Väljusin võõrastemajast ja seadsin sammud mööda kitsast Poststrasset Manufaktuuri poole. See ei olnud väga kaugel; muide, teed juhatasid sinised mõõgad valgetel viitadel . . .

Meisseni läänepoolne eeslinn nägi välja nagu mistahes väikelinna töölisagul XIX sajandist. Eemalt vaadates ei oleks keegi uskunud, et Tallstrasse pargis asuvad moodsad hooned on terve maailma portselanikogu jäte Meka ja Jeruusalemm.

Kui ma koos teiste turistidega seisin lilleklumpidega kaunistatud õuel, selgitati meile, et Manufaktuur toodi lossist sinna üle XIX sajandi teisel poolel. Käisime läbi paremat ja vasakut kätt asuvad väikesed ühekorruselised hooned, kus olid töökojad, ja läksime siis edasi muuseumi. Seal alles ründasid meid kõikjalt — seintelt, klaaskappi-dest, vitriinidest, igast nurgast — kujud ja kujukesed, mitmesugust värvi, mitmesuguse kuju ja mustriga taldrikud ning alustassid, alates vanahiina kooliga ja lõpetades jubedate moodsate kunstisektidega; tohutute tasside, kannude ja peekritega kuninglikud serviisid; Kändleri (meister, kellel oli Meissenis oma modelleerimisepohh) elevantide suured valged karjad, tema lõvid, tiigrid ja naervad papagoid, kirevad hiigelkuked ja kaagutavad kanad. Ei ole elavaid ega elutuid vorme, mida poleks korratud materjalis, millel kunagi oli kulla väärtus .. .

Paari tunni pärast astusin sealt segasena välja, mul oli Portselani-imedest kõrini. Nüüd läksin kesklinna poole.

Seal manitsesid mind mõistlikkusele algava saju esimesed piisad. Paduvihm oli tulekul. Läbisin joostes need öiõnisada meetrit, mis mind võõrastemajast «Goldenes schiff» veel lahutasid, ja leidsin end taas söögisaalist, kus riPpus telefon.

Väljas hakkas lausa kallama.

Huvitav, kas ehitusmeister Kaninchen jõuab kella kaheksaks telefoni juurde? Sadu võib teda tulemast takistada, ^ga on ju ka võimalik, et ta jõudis koju enne vihma ja tuleb varsti alla . ..

Heitsin pilgu võtmekapikesele; ta oli tagasi. Tema lahter oli tühi. Võtit polnud.

Õllemärjukese armastajatest ei kiirustanud keegi kinni

panema lauda, mille kõrval rippus telefon. Perenaine tukkus küünarnukile toetudes leti taga.

«Seien Sie bitte so gütig... Olge nii lahke . ..»

Naine virgus kähku, ja hetk hiljem oli mu ees lõhnav näkileib, praad ja suur kann heledat Dresdeni õlut.

Lõpetasin söömist, kui uks avanes ja koridorist astus sisse väikest kasvu mehike — pigem lai kui pikk. Tal oli värske jume ja punnis põskedega sõõrik nägu; kahel pool läikivat kiilaspead kikitasid teravad kõrvad. Leti äärde astudes põrutas ta kannuga ägedalt vastu lauda ja hüüjj kilava tenoriga:

««Berliner hell»! Loodan, et mind ei ole Dresdenist küsitud?»

«Veel mitte, härra ehitusmeister,» vastas emand talle «Berliini heledat» kallates.

Kann käes, vaatas ta ümber ja hakkas oma lühikest! nõtkuvatel jalgadel otse minu poole tulema.

Vahepeal olin jõudnud taldriku kõrvale lükata ja kuivale lauale Dresdeni galerii seeria laiali laotada. Ta näis hetke kõhklevat. Aga marke märganud, läks tema rõõmsaks:

«Entschuldigen Sie, Herr Kollege ... Vabandage, kolleeg . . . kas teil on koht vaba?»

Noogutasin. Ta pani kannu lauale ja sirutas istet võtmata kärmesti käe:

«Ehitusmeister Kaninchen Erfürdist! Filatelist! Sell Dresdeni viieteistkümnepennisel on väga huvitav klišeeviga. Igaks juhuks uurige luubiga. Aga viieteistkümnene...»

Naeratasin, sest... parajasti helises,mulle enam mitte vajalik telefon!

«Dresden? Jawohl, «Goldenes Schiff».. . Jah, mii Kaninchen. Kas Hampel? Kuidas sul sunnikul läheb? Mis selle seitsmese «Bavariaga» siis on? Kas said?» erutus ta. «Mis? Praak? Mina lapitud marke vastu ei võta! Mis? Et otsisid terve aasta? Tubli...» (Ta hakkas naerma ja ütles minu poole: «See on Hampel, mu härra, Dresdeni kõige suurem hai ja pettur. Alkeemik Hampel!»)

«... Kuule, vana kelm, ma võin niisuguseid seitsmwsi virnade viisi saada. Terve Saksamaa Elbest kuni Reinini on nendega üle külvatud. Mis? Et see pole õige?…» («Kuulge, ta tahab mulle parandatud seitsmest kaela määrida. Saate aru, lapitud . . .»)

Olin niisama nördinud kui temagi.

«See on ju kuulmatu, Hampel! Ma lähen kohe sinu konkurendi juurde üle. Pärast kahtkümmend aastat! Kui sa mulle üksteise järel praake nina alla topid.»

«Rahustu, Kaninchen. Kui see nii oleks, siis ei oleks sul Erfurdi kõige ilusamat «Bavariat»,» vastati Dresdenist väga selge häälega. «Kui ei, siis ei. Teised on sinust kauem oodanud. Piisab telegrammist, ja Reinecke saadab Erfurdist käskjala selle seitsmese järele!»

«See on ennekuulmatu!» vihastas pisike härra ehitusmeister äkki. («Kas kuulete, härra kolleeg? Ta ähvardab, et ma ei saa Baieri seitsmest. ..») «Nüüd on meie jutul lõpp! Seda seitsmest lubad sa mulle juba viis — ah, mis ma räägin — juba seitse aastat! Ja nüüd annad vanale Reineckele ära! Kui asi nii, panen kohe toru hargile .. .»

Hehee, eks me vaata! mõtlesin ma endamisi. Tegelikult suruski Kaninchen toru veel kõvemini vastu kõrva.

«Kuule, Hampel! Jäägu siis peale nii, nagu sa pakkusid. Aga ma ütlen, et teen seda väga vastumeelselt. Seda ei oleks ma sinust iialgi oodanud, ausõna ... Kui palju? ... Oled sa hulluks läinud? Kas see on Rembrandti originaalne maal või? Et mida? Et Reinecke annab sulle kaks korda rohkem? Valetad! Annan kakssada marka sularahas. Sada kannan

üle linnakassast, seitsekümmend viis hoiukassast, ülejäänu tasun Saksa Panga tšekiga! Ainult.. . kuuled sa... (seda ütles ta juba pisut vaiksemalt) . .. mitte sõnagi. Mina pole seda seitsmest ostnud. Kui Reinecke haisu ninna saab, lobiseb ta selle kohe kadeduse pärast minu naisele välja!»

Rõõmust elevil, viskas ta toru hargile ja istus laua taha, ise ühtelugu higi pühkides. Kui tema nägu mõne aja pärast taskurätiku tagant nähtavale ilmus, oli see tundmatuseni muutunud. See oli üleni õhetavroosa, silmad heledate har-jaskulmude all piilusid mind kelmikalt. Ta jõi järsu liigutusega pool kannu õlut ja ütles:

«Kas kuulsite, härra kolleeg? Mul õnnestus hankida Baieri seitsmene, see heleoranž! Tal on täiesti mikroskoopiline pragu. Hampel väidab, et seda on ainult kümnekordse suurenduse all näha. Ja ta on punase vesitempliga kustutatud, kusjuures templil on «Postamt Altöttingi» number. Ja kõik tühise seitsmesaja marga eest! See Hampel on täielik idioot. Kui see olnuks minu oma, ei oleks ma seda isegi vanale Reineckele müünud,» lobises ta võidukalt. «Ma poleks seda käest andnud isegi esimese «Badeni» eest, ehkki mulle oleks pakutud paar tükki ümbriku peal.»

«Jah, see on tõesti haruldane juhus, härra Kaninchen,» tegin minagi esimest korda häält. «Kui teie juba seda arvate, siis nii see ka on,» lisasin ma, et tema enesearmastust veidi kõditada. Olukord tegi mulle lihtsalt nalja.

«Ja teie, mu härra, mida teie kogute?» küsis ta äkki ülima huviga. «Samuti klassikat? Aga . . . mida te siin õieti teete? Kust te siia saite? Siin, Meissenis, ei kogu keegi marke. Siin on puha diletandid. Linnamuuseumi juures on neil üksainus tilluke kauplus, ja sealgi leidub ainult lillekesi, kannikesi ja muud seesugust kribu-krabu. Mõtelge ometi: need siin on armunud vanadesse teokarpidesse. Minu siinsetel ametivendadel, ehitusmeistritel, on kodus terved puhvetitäied teokodasid. Sellel, kes mul praegu ülepakkumisega nina puhtaks tahtis pühkida, on isegi vanade ööpottide kogu. Suurepärane, mis!?» pahvatas ta naerma. «Näidake mulle marki, mis oleks trükitud tualettpaberile?! Aga Meissen tootis ööpotte! Tavalise silma asemel sinised mõõgad põhja all. . . Mida te kogute?»

«Ma kogun laevu.»

«Ja kust te ise olete?»

«Varssavist.»

«Oo, Varssavist.. .?»

Ta oli vastusest hämmastatud ega teadnud, mida minust arvata.

«See lugu punase Altöttingi templiga Baieri seitsmesega oh äärmiselt huvitav. Ma kuulasin teie läbirääkimisi Hampeli firmaga väga tähelepanelikult. Seda enam, et juttu oli härra Reineckest, kellega mul oli au Erfurdis kohtuda,» ütlesin ma omalt poolt, et mõjutada teda usalduslikku vestlust jätkama.

«Kuidas, te tunnete vana Reinecket?» lõi Käninchen näost särama. «Kaks sekti!» hõikas ta kohe leti poole «Meie sõprade sõbrad on meie sõbrad! Taevas ise juhtis mind teiega kokku. Ma nagu tundsin, aimasin ette, et mul selles neetud Meissenis kuidagi näkkab! Prost! . . . Miks te seda kohe ei ütelnud? Mina ja Reinecke oleme nagu siiami kaksikud. Muude hulgas on Reineckel «Black penn mis on tembeldatud Lombard Streetil 6. mail 1840. Kas näitas teile seda? Tegite temaga mõne vahetuse? Kas teile midagi ei pakkunud?» jätkas ta, ilma et oleks lasknud mul sõnagi vahele öelda. «Kas ta ei rääkinud teile, kus ja kellel on Erfurdis Poola kõige haruldasem mark?»

«Kus ja kellel?» puurisin ma oma uudishimulikud sil' mad talle näkku.

Ta märkas, et see avaldas mulle sügavat muljet.

«Ha-haa!» laskus ta toolil seljakile ja sirutas käe uhkelt ette «Tõelise filatelisti tunned miili tagant ära! Nagu ma sind läbi ei näeks! Kellelgi pole niisugust nina nagu Kaninchenil,» lisas ta uhkelt. «Kohe teadsin, mis mind sinu noole tõmbab ... See mark, kallis kolleeg, diese «Krakauer Zehn Kronen»,» — ta tõusis toolilt väärikalt püsti — «on minu käes!»

«Võimatu! See on tõesti uskumatu,» ütlesin ma samuti püsti tõustes ja leti juurde minnes. «Palun kaks sekti!» Käninchen tuli mulle järele.

«Säärast juhust ei tohi jätta pühitsemata,» ütlesin ma klaasi kätte võttes. «Prost! Ja et te saaksite õige pea kaks, isegi kolm Baieri seitsmest, ilma aukudeta ja punaste templitega!»

Ta punastas nagu Mairoos: «Tunnistage, et see seitsmene on haruldus? Mis? Ei ole või?»

«See peab olema wunderbar schön, haruldaselt ilus, härra kolleeg ...»

«Kas teate?» tuli talle järsku mõte. «Ma pakun teile Richteri lokaalis õhtusöögi, et pühitseda seitsmese hankimist! Kas teate, kes on Vinzenz Richter?»

Ma ei teadnud seda.

«Arve!» müristas ta otsustavalt.

Läksime Poststrassele ja hakkasime kesklinna poole astuma.

«Muide, tahaksin teiega ühe üsna komplitseeritud asja üle rääkida, kolleeg,» puhus Käninchen. «Kohe ütlen. Teil Krakovis oli enne sõda mees, kellel olid haruldased «Saksooniad». Reinecke pidas temaga kirjavahetust. Aga too mees tahtis ainult «Krakovi kümnest». Endastmõistetavalt ei olnud Reineckel seda kusagilt võtta. Vahepeal aga õnnestus kellelgi saada diese berühmte — see kuulus sinine «Kümnene». Noh, mõtelge järele, kolleeg, kes see võis olla?» Ta jäi seisma ja ajas rinna uhkelt ette.

«Muidugi mõista teie, härra Käninchen!»

«Justament. Teil on õigus. Te tabasite otse naelapea pihta . .. Aga neljakümne teisel võeti mind kui ehitustöölist OT-sse, Todti. Too mees Krakovist ei vastanud kirjadele. Ja alles nüüd, paar aastat tagasi, tulin mõttele. Leidsin inglise vahetusbülletäänist ühe Varssavi koguja aadressi. Kirjutasin talle viisaka kirja, et kas tal ei ole juhuslilult aimu, kus võiks olla too Krakovi kollektsionäär või kus on tema kogud. Esimeses kirjas ütles ta, et hakkab teda kohe otsima, ja palus, et ma saadaksin talle Goethe-

bloki. Kas te teate, kui palju maksab Goethe-blokk? «Lip-sia» kataloog ütleb, et vähemalt kakssada marka, tegelikult aga rohkem ... Kui ma Goethe-bloki ära olin saatnud, vastas mees, et too koguja on kolinud Varssavisse. Sain lubatud aadressi ja kirjutasin talle endale ... Tema vastas kohe, et saatku ma «Kümnekroonine», mille vastu, saan luksusliku seeria punakaspruuni «Saksooniat» number 1-c. Ja vaadake, sinna oligi koer maetud. Käest kätte. Postiga see Varssavi mees saatma ei hakka, saatku mina talle kellegi kaudu see «Kümnene», tema annab tollele vahendajale «Saksooniad» vastu . . .» usaldas ta mulle oma mure. «Küsisin siis kirjalikult tolle käest, kes juba bloki oli saanud, kas ta ei tahaks vahendajaks hakata. Too vastas, et on nõus. Ta võib vahendada, kuid protsentide eest. «Te saadate mulle viis 1928. a. Varssavi filateelianäituse blokki, sest Saksamaal on neid kergem saada kui meil,» ütles, see tähendab, kirjutas ta. Kellel neid blokke oli? Vanal Rei-neckel. Panin viimased rahad mängu. Ta nülgis mult sada

kaheksakümmend marka bloki eest. Aga ... «Saksoonia» 1-c on niisugust ohvrit väärt. Saatsin Varssavi-blokid ära — ja sealtpeale on vastuseks vaikus. Saatsin kaardi ja küsisin, kas too, kes blokid sai, on juba käinud selle mehe juures, kellel on «Saksooniad», ja kas ta on vahetuse tingimuste suhtes kokku leppinud. Ei midagi. Nagu kivi vette.

Vaikus.»

Kaninchen oli siiralt kurb.

«Aga «Krakovi kümnene» ootab. Meie eelistame muidugi «Saksooniat». Poolas on «Kümnene» enesestki mõista haruldus. Säärast eksemplari võib terve sajandi otsida. Postipaki lõigendil. Tal on neli garantiitõendit. Igast võimalikust küljest uuritud.»

«Huvitav, kes see mees oli, kes teilt Varssavi-blokid sai, see . . . teie vahendaja? Kus ta võiks elada? Ega teil ei ole tema nime ja aadressi meeles, härra Kaninchen?»

«Mis? Üle tuhande marga, ja mul ei peaks seda meeles olema?» hüüatas ta nördinult. «See on doktor Krieger! Postkast 14, Varssavi 41. Jah, doktor A. Krieger!»

Müksasin hämmastusest õlaga laternaposti. Olime äsja postkontorist möödunud.

«Vabandage, härra Kaninchen. Mulle tuli meelde, et pean koju telegrammi saatma,» ütlesin ma võõra häälega^ «Siin lähedal oli vist postkontor?»

«Just nii,» vastas ta. «Võõrastemaja «Goldenes Schiff" juurest on igale poole kiviga visata. Ma tulen teiega kaasaj ja siis läheme otse Vinzenzi juurde. Wein, Weib und

100

Gesang!» lisas ta lõbusalt naerma puhkedes. «Selleks on alati rahulikku meelt vaja. Saatke oma telegramm ära!»

Meisseni peapostkontori saal oli sel kellaajal tühi. Tööaeg oli ammu läbi, ainult ühe luugi juures võeti telegramme vastu. Võtsin blanketi, ja kui Kaninchen pisut orvale astus, kirjutasin sellele oma eriaadressi Peavalitsuses ning allapoole üheainsa lause:

VAHENDAJA ON DOKTOR ALEKSANDER KRIEGER.

10

Astusime jälle vihmast märjale Poststrassele. «Kas te kunagi varem olete Meissenis käinud?» küsis Kaninchen, minuga suurivaevu sammu pidades.

«Ei, siiamaani mitte kordagi.»

«See on võimatu linn. Puha portselanlased. Va teokarpide kogujad!» ütles ta. «Kui kauaks te kavatsete jääda?»

Arvutasin kähku välja. Minu kohene tagasisõit on ilmtingimata vajalik. Berliinil on lennuühendus Varssaviga kaks korda päevas. Hommikusele lennukile ma ei jõua. Paremal juhul saaksin pärastlõunasele. Nii et Meissenist peaksin välja sõitma kõige hiljem homme hommikul...

«Mul on aega homme hommikuni.»

«Kui nii, siis teeme Vinzenzi juurde minnes väikese ringi,» otsustas ta. «Pange tähele, siit tõuseb linn kuni lossini mäkke. Mis markidesse ja arhitektuuri puutub, siis ma tunnen asja,» tõmbas ta rinna kummi ja andis enesekindlalt seletusi. «Siitkaudu, missugust teed me ka ei valiks, jõuame Suurturule. Palun siit,» juhatas ta teed, ronides mööda järsku tänavat reipalt ülespoole.

Oli niisama nagu tollel meeldesööbinud ööl Erfurdis, ainult et vihmajärgsete teravate, otsekui klaasiste vastu-helkide tõttu, mis veelompides mitmekordistusid, värskem ja müstilisem.

Seda puhtamalt paistsid meie peade kohal kõrguvate fassaadide detailid, skulptuuridega kaunistatud vanad portaalid. Tundus, nagu oleks meid järsku liikumatuks tardunud kivist loomade, lillede ja poolinimeste võlumaaga, inimese fantaasia sünnitatud võlumaailma suletud.

Rühkisime mäkke.

Kitsast tänavat ääristasid ühekorruselised majaköksid. Aedadest avanes vaade all asuva vanalinna katustele. Läi-

kisid kivikatuste märjad ruudud, kuhu oli külvatud iga-kujulisi korstnaid. Vasakul ja paremal sirutusid taeva poole kirikutornid. Uduhämust paistev loss näis veel kõrgem ja veel teravamad naisid olevat lossimäel asuva toomkiriku mõlemad tornikiivrid.

«Sinna saab ainult päeval, öösel ei lasta sisse. Aga päevavalgel! Ho-hoo! Teil oleks tasunud vaadata, kulla härra, mis siia kümne või viieteistkümne kilomeetri ulatuses kätte paistab,» ähkis Kaninchen. «Ka Elbe näeb siis teisiti välja, ja viinamäed ning, jõe teine kallas. Nüüd aga — vakka! Pidage kinni. Selleks me siia tulimegi!»

Jäin käsu peale seisma akna alla, millest langes valgust. Ta vaatas kähku kella ja haaras mul tugevasti käest kinni.

Tornist me seisime sama kõrgel kui torni ümbritsev rõdu, ja näis, et meid lahutab temast vaevalt paar sammu, kuigi meie jalge ees haigutas nelja-viiekorruseliste majade kuristik —, Meisseni kuulsast Püha Afra kiriku tornist kostsid algul üksikud, siis minut-minutilt terveks kapelliks liituvad portselankellade löögid. Helid tiiblesid ja tiirlesid unnevajunud linna kohal nagu lauluhoogu sattunud linnuparv, sõudsid lossi müüride alla ja pöördusid sealt kajana torni juurde tagasi, laskusid vastasasuvatele nõlvakutele, kus .ma päeval olin näinud viinamägesid, tõttasid mustendava, udust aurava Elbe kohale — ja lõid kusagil seal tuule ja lainetega koos unustamatu sümfoonia.

Kui ma veerand tundi tagasi mõtlesin veel rabavale avastusele seoses Varssavi Lääne linnaosa roimaga, siis nüüd tundus, nagu oleks too lugu kusagil udu taga, ebatõenäoline, võõras, kauge ja minevikku vajunud.

«See on maailmas ainuke portselankelladega torn,» informeeris mind Kaninchen. «Teist selletaolist ei ole. Ainult siin, Meissenis. Päeval nii hästi ei kosta kui praegu. Ja mida te siia tulles teel nägite, ei lähe teil iial meelest!» Ta pöördus ümber ja osutas käega üles: «Niisuguseid toomkirikuid on maailmas kaks. Ja niisuguseid linnu nagu Meissen on samuti kaks. Teine on Saint Michèle Normandias. Olen seal käinud. Sõitsin sealt läbi, kui need lurjused mind mundrisse toppisid ja «Atlandi vallil» latriine käskisid ehitada. Kas ma rääkisin teile, kolleeg? Mind, Erfurdi eraettevõtjat ja ehitusmeistrit, toppisid natsid OT-mundrisse. Kas te saate sellest aru? Mu härra, missuguseid marke ma oleksin võinud nende kuue näruse aasta jooksul saada! Aga näe! ... Tükkisid veel kallale, et ma pole puhtavereline, sest mu ema oli itaallanna!»

Allaminek läks kiiresti. Kaninchen kurtis oma lugu edasi:

«Kujutage ette! Mulle koidab parajasti võimalus saada esimesed «Saksooniad». Mul oli vaja veel kõigest kolm «Thurn-Taxist». Kõigest kaks «Helgolandi». Mis neil sellest!

Reinecke avastas, et tal on väga kaugele arenenud lumbaago. Aga minuga, lihtsa ehitusmeistriga, ei tseremoonitsenud keegi. Tegin selle sõja algusest lõpuni jefreitorina kaasa. OT-jefreitor Kaninchen! Olin kogu aja Prantsusmaal, ehitasin kogu aja natsidele liivale ja vette tuhandeks aastaks kemmerguid. Eks ole lõbus? Stopp!...»

Lähima nurga tagant, mõne meetri kaugusel meist, särasid meile vikerkaarevärvides vastu kõrge kelbaga keskaegse maja aknaruudud. Katusel oli toonekure pesa ja vihma käes konutas ühel jalal toonekurg. Rõdule viiva ukse vahelt hoovas isuäratavaid lõhnu. Tuulepuhangute vahel kuulsin kalapraadimise särinat.

«Pange tähele, kallis sõber!» ütles Kaninchen, kelle silmades süttisid rõõmutulukesed.

Lugesin esimese ja teise korruse vahele maalitud gooti kirjas sõnu: Vinzenz Richter.

Peagi astusime Meisseni Richteri veinikeldrisse.

Härra ehitusmeister tundis end siin nagu part, kes juba lestadega vett on puudutanud. Uljalt, hoogsa kaarega libistas ta keebi õlgadelt, riputas selle hellebardile, mis käis siin nagi eest, ja akna all asuvat lauda mulle kätte viibates ujus laudade vahelt läbi tellimust andma.

Tagapool, laternaga valgustatud nurgatoas oli lett. Vaatasin justkui võlutult ringi. Veinikelder oli sisustatud nagu tõetruu vanaaegne kõrts: vanaaegsed istmed, tugevad tahutud lauad, mis ei võtnud külge ei rasva- ega veiniplekke, seintel erilaadsed, võib-olla isegi unikaalsed relvad, seinakappides peekrid ja pokaalid, peale selle rnitmesaja-aastased vaadid ning aamid ja küllap peerutule, õlilampide ja rasvaküünalde suitsust mustunud tammepalkidest lagi. Selles ümbruses askeldasid ringi kaks sihvakat tütarlast, kes XX sajandi riietusest hoolimata meenutasid Dulcineasid, keda ülistatakse trubaduuride kuludes.

Kannudest ja rohelistest pudelitest rikkasse nurgatuppa ilmus muhe kokamütsiga emand.

«Kaks kõige suuremat havi, Berta!» põristas väike härra ehitusmeister. «Kas Rudi on seal? Saatke silmapilk

«Jawohl, Herr Baumeister!» Naine kadus köögiklapi taha ja leti juurde tuli umbes kahekümneaastane toekas noormees.

«Rudi! Vala meile otsekohe pudel veini! Kõige paremast vaadist!» kamandas Kaninchen. «Täna teen mina õhtusöögi välja! Verstandeni Mõistad?»

«Jawohl, Herr Baumeister!» kinnitas Rudi. Kaninchen pööras ümber, laskis pilgul üle ruumi käia ja hakkas minu poole tulema. Ta astus kummis rinnaga, pea püsti ja kael õieli, tervitas käigu pealt kamraade, kes olid vist varasemate piduõhtute tuttavad.

Rohelistes tirooli nahkpükstes Rudi jõudis temast ette ja pani lauale rohelise pudeli.

Nii algas meie tore pidusöööming, mille õnnistas sisse toost «Baieri seitsmese» auks.

«Niisugust veini, nagu on Richteril, ei leia tervest maailmast,» tõstis näost õhetav härra ehitusmeister klaasi ja rüüpas rahulolevalt.

Tema silmad põlesid nagu küünlad, ta naksutas nautivalt keelt, silitas oma ümmargust kõhtu ja lobises, lobises väsimatult ning vahetpidamata.

Kuulasin ja lasksin endal klaasi täita. Ta pajatas kõigest: keskaja ehitusmeistritest, kes siin kunagi tukatikukruid kõrist alla kallasid (kuigi kõrts näis pärinevat hilisemast ajastust), kuulsatest skulptoritest ja kiviraiduritest, kes tahusid ja püstitasid kivist imesid,

Westfaalia Arnoldist, kelle teoseid Meisseni lossis mul kahjuks ei olnud võimalik imetleda, ja kõige lõpuks ka kaasaegsematest asjadest — markidest.

«Jah, nii see on, kallis kolleeg,» kuulutas ta paatosest pakatades, «filatelistid on nagu erilisest savist tehtud inimesed! Filatelistid valitsevad maailma! Ausõna! Kõik muu: Zerrissenheit, Weltschmerz, hingepiinad ja meeleheide, s%e on see kõige viimane. Meie pingutusi ja vaeva on väärt ainult see pisike, tibatilluke paberikilluke. Otsekui veetilgas peegeldub selles kogu kosmos. Ta kannab meid õnne-maile, paneb unustama muresid ja aitab taluda argiaskel-dusi. Ta teeb inimese puhtamaks ja paremaks...»

Ta kuulutas neid suuri ja sügavaid mõtteid vaimustusega, pisikesi silmi punnitades ja oma ütlemisi nautides. Viimaks, et mind.lõplikult veenda, tunnistas ta usaldavalt, et on kunagi Schopenhauerit tudeerinud. Ja kui neetud maised asjad vahele poleks tulnud, kui loodus ise taga poleks sundinud — sest ihu nõuab oma osa — oleks temast kindlasti... teine Schiller saanud! Aga vahepeal hälbis ta

teelt kõrvale — markide juurde, mis on talle nüüd nagu Nietzsche nirvaana ...

Mu pea läks üha segasemaks, ja iga uue pudeliga — jõime juba nagu kingsepad — avas ta aina sügavamaid güdamesaladusi. Ta hakkas üha ägedamalt žestikuleerima, Jingutas oma teravaid kõrvu ja sebis lühikeste jalgadega, inis ulatusid istmelt vaevu põrandat puudutama. Mina aga mõtlesin, kui olin vähemalt tund aega kestnud jahmatusest toibunud:

Nii. Nüüd on kõik selge. Lihtne nagu kaks korda kaks. Pole vähimatki kahtlust — Krieger!

. Tema'p see oligi, kes sai juhuslikult teada, et Lääne linnaosa kollektsionäär kasutab meedikute koondise teeneid, et talle tehakse süste. Ta läks lese ja majapidaja äraolekul majja, ja et mõrvatu teda tundis ning ihnuskoi oli, siis ei olnud tal kuigi raske oma ohvrile tasuta seda mõr-varlikku süsti pakkuda . . .

«Prost, lieber Sammlerireund!»

«Prost, Herr KaninchenI»

Ta ju rääkis mulle, et oli mõrvatu konkurent... Ja kui Kaninchen teda vahendajaks paludes talle kirjutas, oli Kriegeril võimalus oma ohvri kogudega tutvuda. Ta nägi «Krakovi kümnekroonist», mille olemasolust Lääne linnaosas ta varem ei teadnud, nägi eelmistest aastatest tuntud «Loodi«-seeriat, viskas silma peale esimestele «Saksoonia-tele». Ja nii see algas ...

Pikapeale tekkis doktor Kriegeris kadedus. Kasvav kiivus pigistas teda üha tugevamini. Kuni ta otsustas viimaks selle omastada, mis talt une röövis. Ta asus varitsema. Erfurdist tulevatele kirjadele ta ei vastanud. Ei tüüdanud ka leske oma külaskäikudega. Viimasel ei olnud asjast muide aimugi ja ta ei saanudki teda tunda, sest ka mõrvatu ise elas oma majas teiste pilkude eest varjatuna.

«Prost, Herr Kaninchen!»

«Prost, lieber Sammlerireund!»

Krieger! MS-i sõber, inimene, kes teeseldud sõprusega Maskeeris ja varjas oma röövellikke, mõrvarlikke plaane! Ei esinenud Lääne linnaosas mitte üksnes konsulteeriva arstina, vaid ka . . . markide tundjana! Andis meile teada röövitud markide kataloginumbrid. Informeeris meid, kust osa neist pärineb. Kus nad olid, enne kui surnud kollektsionääri albumitesse sattusid .. . Jah, kõik see pidi võlts-alibi rolli mängima, meid suletud ringi tõukama, kust me enam väljapääsu ei leia . ..

"Prost, lieber Sammlerireund!»
105
«Prost, Herr Baumeister Kaninchen!»
Doktor Kriegeri viis eksitusse minu taskust leitud tunnistus Lääne linnaosa villas. See ütles talle, et ma olen närvihaiglast välja kirjutatud. Veider, otse uskumatult veider juhus tahtis, et väljakirjutatu elukutsena figureeris «arst». Ja nüüd klappis Kriegeri arvates kõik, nii et keegi ei oskakski paremat välja mõtelda! Peavalitsuse ohvitserid leiavad kuriteopaigalt närvihaige arsti. Et ta on arst, siis pole mingit kahtlust, et tema tegigi surmava süsti. Ta (s. t. mina) tuli kuriteokohale uuesti tagasi. Ja oimule saadud haav võis hädapärast tõendada, et see närvihaige arst end vastu kirjutuslaua nurka ära lõi, näiteks äkilises lange-tõvehoos...
«Prost, härra Kaninchen!» «Prost, mu kallis härra!»
Krieger taipas alles hiljem, et oli lasknud end mõrvatu majas eksiteele viia ja et mees, keda ta arstiks pidas, olin hoopis mina.- Kui ma haiglasse sattusin ja kui MS teda sõbra poolest palus, et ta minu eest hoolitseks, oli juba hilja. Ta ei jõudnud või ei saanud mind teiste arstide pärast teelt kõrvaldada. Mõrvakatse oleks tähendanud enese paljastamist. See ei olnud ju tema haigla, ta käis seal ainult konsulteerimas!
Võpatasin mõtte juures, et enese teadmata viibisin mitu head päeva . . . rafineeritud mõrvari hoole all!
Kindlasti ta kõhkles! Jälgis mind tähelepanelikult ja jõudis lõpuks järeldusele, et minu ega lese poolt ei ole ta! midagi karta. Tol kriitilisel õhtul mõrvatu toas ei tundnud ma teda ära, niisamuti nagu tema mind ära ei tundnud . .,
«Prost, lieber Sammlerfreund!»
«Prost!»
Näib, et antud juhul on meil tegemist isiku kahestumise tüüpilise juhtumiga, skisofreenia kliinilise vormiga. "'Doktor Krieger, kellega sõbrutses ja suhtles MS, Krieger, kellega ma ise vestlesin ja haiglas kokku puutusin, ei olnud seesama inimene, keda ma pärast Kesklinna filatelistide klubis nägin. Too, unustanud kogu maailma, tundis rõõmu «Kolumbuse»-seeria kahe- või viiedollarise üle ... Niisamuti nagu see sümpaatne koguja Erfurdist, ehitusmeister Kaninchen. Aga. .. kas Kaninchen oleks näiteks võimeline mõrvama?
Mida rohkem ma mõtlesin ja jõin, seda enam asendus esialgne imestus ja hämmastus, koguni kibestav avastus, et otsitud Vahendaja on doktor Krieger, minus viha ja raevuga.
106
Kui ta juba istuma on pandud, avaneb mulle võimalus talle otse näkku öelda: «Teate, härra doktor, ma vestlesin ehitusmeister Kanincheniga. Ta on väga meeldiv ja aus inimene. Elab Erfurdis Letimüüjate silla juures. Ah te ei teagi, et ta elab Letimüüjate silla lähedal? Sellest hoolimata, et adresseerisite oma kirjad just sinna? See on XVI sajandist pärit lai puusild, mille ääres on kolmkümmend kuus maja. Jah, ja mitte Gera harujõe ääres, vaid sõna otseses mõttes selle kohal. Erfurdis. Kui te sealt kesklinna poole lähete, siis jõuate paari minuti pärast ilmeksimatult Vanaturule. S^al on firma «Kosmos — Briefmarkenzentrale». «Kosmose» margiäri juhib keegi Reinecke. Kaninchen aga ostis temalt kord viis Varssavi-blokki. Maksis nende eest umbes tuhat marka. Kas te pole neist blokkidest midagi kuulnud? Kas te ei tea juhuslikult midagi Goethe-blokkidest, doktor?»

Meie laua ääres käisid minu tšitšeroone tuttavad. Nad katkestasid tema filosoofilisi koguja-arutlusi, millest ma küll enam midagi aru ei saanud, sest visandasin mõttes doktor Kriegeri ülekuulamiste plaani. Nad lõid temaga ja minuga kokku, kaelustasid ja suudlesid; nagu paistis, olin pooltega Vinzenz Richten kõrtsis viibivatest võllanägudest varsti sinasõber.

Kaninchen valas veini, jooksis kööki kala järele, riidles ümmardajatega, müksas võõraid, ilma et oleks vajalikuks pidanud vabandust paluda, lühidalt — skandaalitses mis jõudis!

«Prost! Prost! Prost!» klirisesid klaasid kokku.

Nii esimesel kui teisel korrusel kõmises nagu laadal. Aeg-ajalt kopsasid pidutsejad kannuga vastu lauda, möirgasid kooris laulda ja hõikasid vaadile astudes tooste. Ma ei märganudki, millal mu keel Meisseni valgest veinist pehmeks läks ja pea raskeks muutus.

Viimase arunatukesega suutsin end veel tagasi hoida kaupa tegemast kahe «ettevõtjaga», kes puhtast sõprusest Pakkusid mulle kahte ehtsat peekripaari Bruehli serviisist.

Preemiaks nende peekrite juurde pidi käima ehtne Pol-
nischer Kuss!

Vandusin nagu vana voorimees ja needsin maapõhja vesitempliga oranži Baieri seitsmese ning oma nõrkushetke, mil ma kurjale järele andsin ja kutse vastu võtsin. Olin Vahendaja õiget nime kuuldes lihtsalt aru kaotanudl

See mõjus mulle nagu välk selgest taevast. Ehitusmeis-ter Kaninchen oli mulle kõvasti pähe lajatanud ja mu

päris põhjalikult segi lööriud. Muud Meisseni imed tegid oma töö.

Kus ta jälle peaks olema? Kuhu ta nüüd kadus? Hakkasin ruumis rahutult ringi vaatama. Ega mõni oksjonil läbi-põlenud konkurent teda äkki pistodaga läbi ei torganud? Järsku lõppes ka siin mõrvaga nagu Varssavi Lääne linnaosas?

Ehitusmeister Kaninchen oli kõigest hoolimata minust kainem. Ta istus mu vastas ja kontrollis puusepapliiatsiga meie pika arve numbritetulpa.

Rudi seisis teenistusvalmilt kõrval ja luges raha.

Oli kell kaks öösel, kui me pärast tuhandeid käepigistusi tantsisklevi jalu lahkusime ja tühjale turuplatsile astusime.

Valas nagu oavarrest.

«Nii-nii, mu kallis kolleeg. Kõigepealt Wein, Weib und Gesang. Teiseks — vilista kõige peale, mis ei puutu markidesse!» Ta taarus veidi.

Keset teed hoida püüdes ja vasakult paremale ning paremalt vasakule vaarudes vantsisime pika Poststrasse poole, mis pidi meid «Goldenes Schiffi» juurde välja viima.

Astusin korraks postkontorisse sisse. Sel ajal kui Kaninchen õrnalt postkasti embas, saatsin MS-ile järgmise telegrammi:

ANDESTA. SAABUN PÄRASTLÕUNASE LENNUKIGA. GLEB.

«Jajaa. Kõik on tühi praht,» pomises Kaninchen endamisi. «Ainus, mis ... ainsad, millel veel mingi väärtus on... on margid! Esimesed «Saksooniad», «Bavariad», «Badenid», .«Thurn-Taxised», «Breemenid»,» loetles ta vaikse hingestatud häälega.

Ta oli praegu oma saksa margiklassikasse väga armunud ... Sedamööda, kuidas me Elbele lähenesime, et kalda-puiesteed kaudu silla alt, mille kõrval oli ankrus ^«Goldenes

Schiff», meie matka lõppsiht, läbi minna, kaotas härra ehitusmeister vähehaaval oma ulja, trotsliku enesekindluse.

Põhjus selgus siis, kui ta mulle usaldavalt ütles: «Naistel pole markidest vähimatki arusaamist. Nad ofl lihtsalt piiratud mõistusega. Kui nad saaksid, hävitaksid nad kõik margid. Üleüldse ja tervest maailmast. Ja teie, mu kallis kolleeg, ärge iialgi abielluge, mitte.mingi hinna eest! Isegi kui teie abikaasa peaks kümme kõige harve-

minii esinevat «Mauritiust» kaasavaraks tooma. Nõnda jah, ärge mitte iialgi abielluge! Seda ütleb teile vana kogenud filatelist, diplomeeritud ehitusmeister Kaninchen Erfurdist!»

Magava «Goldenes Schiffi» sissepääsu ees jäi ta vakka, astus kikivarvul; ainult suurivaevu õnnestus mul teda veenda, et elame mõlemad võõrastemajas ja et meil ei tarvitse kingi jalast võtta.

Säärane oli minu Saksamaa-reisi epiloog Vahendaja isiku kindlakstegemiseks, mehe identifitseerimiseks, kes pani Varssavi Lääne linnaosas toime mõrva ja oli ühtlasi eile paraku lähedane ning tuntud inimene!

11

Mida lähemale Varssavile jõudis «Lufthansa» lennuk, millele ma Berliinis peale olin saanud, seda enam kasvas mu kärsitus. Oli selge, et nüüd astume sündmuste sellesse järku, mis lõpetab Lääne linnaosas toimepandud kuriteo juurdluse.

Samas tegi mulle muret MS-i saatus. Arvestades tema sõbralikke suhteid doktor Kriegeriga, olid äsjased sündmused talle Vähemalt häbistavad.

Järjest tuhmimaks muutusid mu meeltes Erfurdi ja Dresdeni panoraamid, Tüüringi, Saksimaa ja Brandenburgi maastikud, mida ma Berliini tagasi sõites rongiaknast olin vaadanud. Nende asemel hakkas pimedusest mällu kerkima aastaid tuttav Görnošlgska tänav. Otsekui tolmupilvest kerkisid teadvuse pinnale Varssavi kesklinna kvartalid. Meisseni tornide asemel seisid mu silmade ees Masoo-via lagendike taustal kaugele nähtavad koduse Kultuuripalee tornid. t

Tegime ringi linna ümbruse põldude kohal. Vasakul ja paremal vilkusid kuivenduskraavid. All lõid kullendama viljaväljad ja heinakuhjad, ja siis laskuski lennuk betoon-rajale.

Ei möödunud veerandit tundigi, kui ma pärast tolliformaalsuste täitmist välja pääsesin ja palavikulises tegevus-öhinas automaadist MS-i numbri valisin. Õhtusele ajale vaatamata oli ta veel oma laboratooriumis ja kutsuti telefonile.

«Ahaa, oledki tagasi...» ütles ta tuhmi häälega. «Sind ma just ootasingi. Tänan Meissenist saadetud telegrammi eest. See jõudis parajal ajal. Kui saad, sõida otsekohe minu juurde!»

Mõistsin, et teade doktori areteerimisest rabas teda nagu pikne selgest taevast ja et ta ei ole veel suutnud toibuda. Seda enam vajab ta raskel hetkel minu sõprust.

«Tulen kohe ... Kuule, kuidas Kriegeriga on?» küsisin, kasutades juhust, et ta ei olnud veel toru hargile pannud.

«Kuidas? Noh ... ei midagi. Tead, võin sulle niipalju ütelda, et Dostojevskil on üks romaan ...»

Dostojevski romaan? mõtlesin ma taksosse istudes. Kindlasti mõtles ta «Kuritööd ja karistust». Tahab minuga vestelda. Oleks sünnis, kui me oma asjad enne polkovnikuga kohtumist, enne doktor Kriegeri ülekuulamiste seeria avamist ära klaariksime.

Kujutlesin hetke, millal peamine, esimene kahest läkitatud telegrammist MS-i kätte jõudis. Üllatus? Selle sõnaga ei saa edasi anda olukorda, millesse ta sattus! Minu avastus mõjus talle kindlasti nagu kirvehoop pähe ...

Ma peaaegu nägin, kuidas ta astus kabineti ukse juurde, ütles sekretärile, et teda pole kellegi jaoks olemas. Võttis telegrammi veel kord kätte. Istus laua taha ja hakkas sõrmedega närviliselt trummeldama. Kontrollinud, kas sõnade arv blanketil vastab ametlikule fikseeringule, helistas ta otsekohe ministrile või võttis paberi ja viskas kiiresti, otsustavalt valmis lahkumisavalduse.

MS-i vallandamine ei olnud mõeldav. Aga umbes nii — kujutlesin ma — oleksin ma ise toiminud. Ma poleks suutnud eeluurimisest osa võtta, kui süüdistatav oleks olnud minu 'lähedane tuttav. Isegi siis mitte, kui ta oleks mõrvaga hakkama saanud. Võib-olla paneb MS juba oma kila-kola laboratooriumis kokku ja annab jooksvaid asju ministeeriumi poolt tema kohale määratud ohvitserile üle.

«Servus, kuidas käsi käib? Kae, sa ei näe kuigi hea välja!» ütles MS, kui ma tema kabinetti astusin. «Kuule, kas sul pea väga valutab?» küsis ta hoolitsevalt.

«Tänan küsimast. Täiesti talutav. Ega sinugi välimust suurt kiita saa,» vastasin ma tema tavalisest rohkem aukus silmi märgates. «Sa mainisid natukese aja eest «Kuritööd ja karistust» . . .»

«Ei!» vastas ta kirjutuslaua taha taandudes.

«Kuidas ei?» Ta vihastas ootamatult:

«Kas sa tõesti muid Dostojevski teoseid ei tea? Kas s« pole tõepoolest midagi muud lugenud?»

««Kuritöö ja karistus», «Märkmeid surnud linnast», Vaesed inimesed»,» hakkasin ma loetlema. ««Idioot» .. .»

«Justament! Seda ma mõtlesingi. Tegid end Saksamaal arriks. Sa oled patenteeritud idioot!» Nüüd sattusin mina raevu: «Kas tohin küsida .. . millest see nähtub?!»

«Millest? Ta veel küsib! Aga sinu telegrammid Meissenist, minule ja osakonnale! Mis need siis on? Pead sa seda geniaalsuse avalduseks või? Hull!»

Äkki on tal kavatsus oma Olešit. .. valgeks võõbata? sähvas mul järsku peast läbi. Või on tal plaan teda põgenema aidata, kui ta pole juba samme astunud, et teda täiesti lootusetust olukorrast päästa?

Vaatasin imestunult tema vihasesse näkku ega saanud illestki aru. MS-i käitumine käis mul üle mõistuse. Mui-gi, sõprade, endiste ametivendade ja partisanivõitluse aslaste vastu on meil vahel süda pehme. Aga sääraseid ööndusi tuleb ette vaid kord kümne aasta kohta. Ja mitte ialgi seoses niisuguste juhtumitega!

«Ma ei näe selles suuremat mõtet, et peaksid minu ees piinlikkust tundma või mõistmatut mängima, Julek,» alustasin ma. «Räägi, milles ja kuidas on asi. Ja kõigepealt, mis ühist on minu telegrammil «Idioodiga»? Kus on Krieger? Mis temast on saanud?»

«Oles Krieger on juba kodus ja me sõidame kohe koos tema juurde!» kuulutas ta.

«Ei... või õigemini — seda ma ei tee! Kui kaua sa mõtled minu ees kometit mängida? — Mina seda kaasa ei tee! See on täiesti võimatu!»

«Mispärast võimatu?» küsis ta laua tagant püsti tõustes. «Aga see oli küll võimalik, et sa meie konsultanti, kristallpuhast inimest süüdistasid! Ja et ta sinu pärast kaksteist tundi kinni istus! Ja et sa pärast minu aadressil Meissenist tobeda pattukahetseva telegrammi, selle «andesta» saatsid! Seda sa pead siis võimalikuks?!»

Seisime teineteise vastas, harjad punased, ja ma ei märganudki, millal uks avati. Lävel seisis meie kuldaväärt ülemus, treeningpüksid jalas ja õngeritv käes. MS-i ametnikud kutsusid ta vist Visla äärest välja, kui saabus teade mirui päralejõudmisest.

«Oo, keda ma näen! Gleb! Oled oma välisreisilt tagasi?» austas ta ettevaatlikult.

Ta sirutas käe ette ja pilgutas MS-ile silma.

«Elus ja terve,» seletas MS hooletult. «Ei ole juttugi,

polkovnik, et ta pärast seal villas saadud obadust hulluks võis minna!»

Seisin valveseisangus ja kandsin oma tagasipöördumisest lühidalt ette.

«Hm ... Ah nii? Palun vabalt, Gleb ...» Ma ei saanud veel millestki aru ja muudkui punastasin, nemad aga hakkasid mind küsimustega materdama.

«Saatsid sa esimese ja teise telegrammi ise või saatis nad sinu palvel keegi teine?» päris polkovnik inkvisiitori tooniga.

«Saatsin ise!»

«Ja sa tahad öelda, et neid teele saates olid sa täie mõistuse juures?» viskas MS nördinult laua tagant. «Jah. Kinnitan, et olin täie mõistuse juures.» Vaatasin nii ühele kui teisele kordamisi näkku. Mis nad minust õige tahavad?

«Vastutav ohvitser peab endale oma käitumisest aru andma,» ütles polkovnik kuivalt. «Ta peab teo tagajärgi juba ette nägema. Seda enam, et Lääne linnaosa mõrvalugu ei ole igapäevane asi, vaid komplitseeritud juhtum.»

Hakkasin vähehaaval maha jahtuma. Nad rääkisid, siiamaani otsekui enda tarbeks — millestki, mis oli teada ainult neile kahele.

Või on kumu «Baieri seitsmese» auks peetud peost äkki juba Varssavisse jõudnud? Ei. See ei olnud võimalik.

«Mis alusel sa Kriegerit süüdistasid?» uuris MS edasi.

«Lubage. Telegrammi sisu oli meie kokkuleppele vastavalt sõnastatud. Mul on andmeid väita, et Krieger on Vahendaja. Ja et ta on süüdi,» kaitsesin ma ennast polkovniku ees, MS-i küsimusest välja tegemata. «See, kes mulle Kriegeri nime ja aadressi andis, ei võtnud neid andmeid õhust ega valetanud. Ta ei ole ise kordagi Varssavis käinud.»

«Ta andis sulle postkasti numbri, eks?» tungis MS mulle teravalt peale.

«Jah . .. Kust sina seda tead?»

«Mhmh! Seda ma arvasin, polkovnik. Ah, kui mul varem pähe oleks tulnud, et üks asi võib teisega seotud olla!»

Mis asi seal seotud võib olla? Ikka veel räägib ta asjadest, millest minul aimugi pole!

«Ütle meile sõduri kombel lühidalt, mida sa teada said, Gleb!» käskis polkovnik.

Tõmbasin hinge ja rääkisin üksikasjalikult oma kohtu' misest «Kosmose» äri omaniku Walter Reineckega Erfur-

dis, otsinguist Dresdenis ja filatelistist ehitusmeistri tunnistustest Meissenis.

«Ah nii, või siis nõndamoodi on asi . ..» jäi polkovnik 5ttesse, kui oli mu seletuse ära kuulanud. «Sinu Kaninchen leidis doktor Kriegeri nime ühest inglise filatelistide akirjast? Ja seal oli ka aadress?»

«Vale aadress!» parandas MS. «Kriegeril ei ole iialgi postkasti olnud,» suvatses ta mulle siiski selgitada. «Varsti kuuled ise,» jätkas ta, «sest leppisin enda ja sinu nimel visiidi suhtes kokku. Me mõlemad olime sinu van.. . tahtsin öelda, polkovnikuga Varssavist ära. Korrapidajaohvitserile jäeti teade: «Gleb telegrafeerib Lääne linnaosa mõrvari nime. Mõrvar tuleb otsekohe kinni võtta...» Tulemus oli niisugune, et sinu teate tõttu, Gleb, areteeriti meie äraolekul Oles Krieger!»

«Selles suhtes ei tohiks sul minu vastu pretensioone olla!»

«Aga kelle vastu siis? Kas äkki minu vastu?» poetas kuldaväärt ülemus vahele.

«Toimisin ametlike korralduste kohaselt ja toetusin konkreetsetele andmetele . . .»

«Õnneks,» jätkas MS, «vabastas prokurör Oleši, kui tuli ilmsiks, et keegi on kaks aastat tagasi ennast tema nime taha varjanud. Selle loo väljaselgitamine oli meie kohus.»

«Jah. Ja võta teadmiseks, et selle selgumine ongi põhjus^ miks me end kompromiteerituna tunneme. Nii doktori kui ka prokuratuuri silmis. Sest tegemist polnud ju ei tea kellega, vaid meie laboratooriumi konsultandiga, tähendab meie inimesega!» lisas polkovnik.

Nii nad mind materdasid, otsekui oleksin tõepoolest milleski süüdi.

Ometi tundsin teatavat kergendust. See, milles ma eilsest saati elasin, varises ainsa puhumise peale kokku nagu kaardimajake!

Mind ei häirinud, et Lääne linnaosa asi ei olnud veel kaugeltki lõpetatud, vaid komplitseerus üha, et olime alles teise etappi jõudmas. Ükskõik mis meil ka ees ei seisnud, seda ei saanud võrreldagi vastikusega, mis mind valdas ja mõtetes nagu polüüp kasvas, kui ma doktorit mõrvariks hakkasin pidama.

Polkovnik vaikis, popsis kustunud piipu ja kuulas minu vaidlust MS-iga pealt.

«Oled sa kontrollinud, kas Varssavis ei ole teist Kriegeri-nimelist arsti?» küsisin ma. «Muidugi olen. See tehti ära, enne kui ma olin kolme

tundigi linnas olnud. On olemas samanimelisi insenere, aga arste peale Oleši ei ole. Me ei ole veel jõudnud uurida postkasti 41, mida vale doktor Krieger kasutas. Selle võtad sa enda peale, Gleb ...»

Nüüd hakkasime rahulikult ees ootavaid ülesandeid arutama.

«Vaatamata sellele, et sa Peavalitsuse oma telegrammiga tolaks tegid — selle sisu oleks võinud ju sinu tagasitulekuni varjata —, ei pea ma vajalikuks sinu tegevust Lääne linnaosas valeks tunnistada,» kinnitas kuldaväärt ülemus. «Üht-teist su reis siiski andis. Vähemalt teame nüüd, et keegi on end doktor Kriegeri nime taha varjanud. See keegi on Vahendaja, Lääne linnaosa mõrvar. Jutuajamine tõelise doktoriga ja postkasti 41 kontrollimine postkontoris peaksid meie vaatevälja avardama. Võib-olla saame materjali, mille abil õnnestub roimar viivitamata vangistada,» lõpetas ta otsustavalt.

Viimase lause ütles ta juba uksel seistes ja õngenööride sasipundart lapates. Ta lootis, et MS-i ja minu ühine visiit doktori juurde aitab areteerimisega tehtud viga pisut parandada. Kuna juurdlus on uued aspektid omaks võtnud, siis ei maksaks meil aega kaotada, arvas ta.

«Nii et, Gleb, ära ole pahane! Ja tervita oma ema! Soovin teile mõlemale doktoriga vestlemiseks edu, sest... asi polegi nii hull. Isegi parem, kui ma oletasin,» oli nõupidamist lõpetava kuldaväärt ülemuse seisukoht. Nagu paistis, pidas ta suuresti minu tervislikku seisundit silmas!

«Polkovnik, minu auto võib teid Visla äärde tagasi viia,» meenutas MS.

«Selle ma just võtangi ja olen varsti tagasi,» vastas ta kätt ukselingil hoides. Muidugi mõista kiirustas ta kalale!

Pistsin juhuslikult käe tasku ja pidasin teda veel hetkeks kinni.

«Kui lubate, polkovnik, mul on siin midagi teie jaoks,» ütlesin ma paljutõotavalt. «Need on ehtsad ameerika mänguasjad, Lääne-Berliini kauplusest «Glücklicher Fischer» ehk «Õnnelik kalamees».»

«No vaata ometi...!» puhkes ta landikalakeste pakki vastu võttes naerma. «Neid mul just tarvis oligi! Bolšoja thank you — kooseksisteerimise nimel.»

«Tegelikult... ei oleks ma pidanud talle autot pakkuma. Et tal meeles seisaks, kuidas ma Narewis tema kala järele sukeldusin ja vana puukota välja tõin. Mul krigiseb jõe-

muda siiamaani hammaste vahel,» ütles MS lõuga liigutades.

Lohutuseks andsin talle täitesulepea, millele oli kirjutatud: «Niemals vergessen.» Kuni ta laual pabereid korraldas, helistasin emale. Ema võttis mu tagasi jõudmise teate nii endastmõistetavalt vastu, nagu oleks tegemist mõnest lähedasest külast tulemisega.

«Pea meeles, et ma tõusen hommikul kell viis. Kui sa öösel tagasi jõuad, siis ära pauguta uksi.» Ta rääkis veel mingitest uuematest markidest, aga mul ei olnud enam aega kuulata. MS kõlistas uksevõtmeid ja kiirustas mind alla minema.

«Palun, palun... Missugune ebatavaline visiit!» ütles doktor meid oma korterisse juhatades. Ta oli äsja habet ajanud, näis puhanud ja elujõust pakatav. Võtsime laua ümber istet, MS igapäevase külalise näoga, mina kõigest hoolimata ebalevalt ja pisut ärevil olles.

«Noh, meie kui poissmeeste ja ... seiklejate terviseks!» alustas doktor konjakiklaasi tõstes.

Polnud märgata, et ta seda, mis temaga oli juhtunud, liiga südamesse oleks võtnud.

Jõime klaasid põhjani.

«Oleš, kui sa arvad, et sinu seiklus oli huvitav,» ütles MS, «siis räägi! Oli sul vangis hea olla?»

Mind viis segadusse tema toores toon.

«Mulle anti palju mugavam koiku kui «Orbise» magamisvagunites ...» tuli lõbus vastus.

Alles nüüd taipasin, et läbielatule vaatamata peab ta seda mulle üsna ebameeldivat vahejuhtumit koguni lõbusaks. Ta ei lasknud mul sõna sekka öelda, vaid jutustas ainult oma muljetest: kuidas kaka relvastatud agenti ta areteerisid, kuidas tal käed raudu pandi, et ta autost põgeneda ei saaks, ja kuidas ta hästi valvatud omaette kambri sai.

«Ja üleüldse — esimest korda elus tundsin end Düsseldorfi mõrtsukana*! Kui lõunaks poleks olnud nii kehva kõrti ja margariiniga leiba, oleksin võinud seda kauefcgi kannatada. Ma arvan, et selle eest olete teie, major, mulle korraliku õhtusöögi võlgu,» pöördus ta minu poole.

«Naistega!» poetas MS kärmesti vahele. Ja lisas:

Düsseldorfi mõrtsukas — kolmekümnendail aastail tegutsenud seksuaalmõrvar, kelle kõmukas kuulsus ulatus üle kogu maailma.

«Ei! Kuule, Oles, mul tuli suurepärane idee. Sa ju rääkisid, et tahaksid oma sõpru operatiivülesannete täitmisel näha. Ma kargan Glebile appi ja me teeme toreda tembu: õhtustame koos selle vale-Kriegeriga, ja mitte ainult naistega!»

«Tore!» haaras doktor sellest kohe kinni. «Ja muidugi mõista ei tarvitse tal teada, et ta on minu, s. t. õige Kriegeri seltskonnas, eks?»

«Loomulikult, kui sa oled kindel, et ta sind välimuse järgi ei tunne ja varem näinud ei ole,» kinnitas MS.

«Nõus, kui sina, Julek, ainult kaasa aitad!» kiitsin ma MS-i idee heaks. «Korraldame õhtu Vahendaja ja daamidega!»

Hammustasin keelde. Kust ma neile need daamid võtan? Ent ikkagi oli see kõige käepärasem võimalus vabandada, milleks tundsin end kohustatud olevat, eriti pärast ette-heiteid, millega MS ja kuldaväärt ülemus mind vastu olid võtnud.

Nüüd oli paras juhus selgitada neile ka Meissenist saadetud saatuslike telegrammidega seotud üksikasju. Seejuures rõhutasin ühtelugu oma informaatori nime.

«Kaninchen?» ütles doktor pärast seda, kui oli minu seletuse ära kuulanud. «Muide, see vahva nimi ei ole mulle võõras, vaid isegi.. . mõneti tuntud, sest. .. aga alustame parem päris otsast peale. Mida te teate kollektsionääride klubidest? Mitte Poolas ja mitte seda tüüpi nagu meil Kesklinnas, vaid kollektsionääride klubidest üldse, kogu maailmas?»

«Mina ei tea neist midagi,» kinnitas MS ja kehitas õlgu.

Mida me teame? Õigupoolest ei olnud mul peale Kesklinna filatelistide klubi teistest suurt aimu.

«Hüva, vaatame, missugune on nende klubide olemus,» jätkas doktor. «Missugused jooned on neil ühised?» hakkas ta seletama. «Klubid hõlbustavad kontakte ühesuguste huvidega inimeste vahel. Nad annavad välja bülletääne oma liikmete aadresside ja koodiga. Tänu sellele võib igaüks maailmas endale vennaliku hinge leida. Võtame sää-rase nagu näiteks «Oceania Exchange Club», mille esindus on Franctonis Uus-Meremaal. «The Oceania» koondab enda ümber markide, fotode, müntide, ajakirjade ja raamatute, teokarpide, nootide, paberossikarpide, tikutoosietikettide, lillede, rahvakunsti- ja antiikesemete, gramrno-foniplaatide ja magnetofonilintide kogujaid. Ta ühendab inimesi, kes tunnevad huvi leiutiste ja tehnilise informatsiooni vahetamise, kino, teatri, kirjanduse, turismi ja lennunduse

vastu, üldse kõiki, kes soovivad kirju saata ja saada, mitmesuguseid esemeid vahetada ja oma energiale rakendust leida mitmes keeles ja mitmete maadega kirjavahetust pidades.»

«Hea küll, aga mis ühist on sellel aadressiga «Varssavi, postkast 14»?» elavnes konjaki mõjul pisut loiuks muutunud MS.

«Ainult niipalju, et aasta tagasi hakkas Varssavi 41. idejaoskond mulle imelikke kirju saatma,» seletas doktor. «Nimi oli minu oma. Kirjade sisust aga ei saanud ma midagi aru, ehkki olen paari klubi liige. Inimesed igast ilmakaarest meenutasid kirjades, et täidaksin oma vahetamislubadused. Mulle heideti ette hoolimatust kohustuste täitmise puhtes. Helistasin Varssavi 41. sidejaoskonda ja küsisin, kas nende piirkonnas ei ole mõnda teist Kriegerit. Sealt vastati, et mul oli nende juures postkast, aga et ma selle ieest enam ei maksnud, siis see likvideeriti jä kõik kirjad, ijnis kannavad aadressi «PO Box 14», saadetakse mulle kätte haigla aadressil. Kõige pealetükkivam korrespondent oli just üks Erfurdi kollektsionäär, kelle nimi oli Kaninchen. Kahjuks ei saanud ma talle vastata. Tema postkaartidel ei olnud saatja aadressi.»

«Sa oleksid võinud mind sellest omal ajal informeerida,» haigutas MS laialt.

«Jah. Ja ma isegi rääkisin sulle sellest,» jätkas doktor, «aga sa reageerisid samuti nagu praegu!» Ta katsus niisama laialt haigutada. «Umbes nii, et «kes hakkab tegelema mingisuguse saja- või kahesajazlotise pettusega, mille ohviks on langenud mõni korrespondent Pernambucost». Kui mu mälu mind ei peta, siis oli su arvamus selle kohta umbes niisugune!»

«Sa oleksid võinud kirjadele vastamata jätte!» katkestas MS teda haigutust tagasi hoides. .

«Oleksin võinud. Aga kogujatevaheliste tehingute puhul ei kasutata niisuguseid meetodeid nagu näiteks meie kaubanduses reklamatsioonide puhul. Kui ma oleksin vaikinud, oleks mu nimi «musta nimekirja» kantud. Kollektsionäärina oleksin end kompromiteerinud.»

«Sellest järeldub, et raskuspunkt asub Varssavi 41. Sidejaoskonnas. Kas te proovisite seda ebameeldivat mõistatust lahendada, doktor?» küsisin ma.

«Paraku küll. Aga mu pingutused ei kandnud vilja. Keegi üüris minu nimel postkasti. Sai hakkama teab mis tempudega ja ütles pärast numbri üles. Minuni jõudis aiJiult selle afääri järellainetus. Muide, mõne aja pärast

lakkasid kirjad saabumast. Suhteliselt kõige suuremaid sekeldusi oli mul kirjavahetuse selle osaga, mis puudutas minu abieluettepanekuid.»

«Mis!» tundis MS äkki huvi.

Doktor astus laua juurde, võttis laekast paksu ümbriku ja selle seest paki fotosid.

«Daamid ei olnudki kõige kehvemad ...» jätkas ta võõrapäraseid nimesid lugedes. «Inge Timmermans, Lea Ducros, Rosette Baudoin, Nini Perfetti, Sheila Stephens, Monique Gegou, Gisela Raeber, Ivonne Obadiach, Ines Araya, Joyce Bray, Nalini Malam, Liano Kim-Siang, Ayaco Ito,» esitles ta meile valgeid ja värvilisi iludusi supeltrikoos, sarongas, kimonos või milleski, mis oli väiksem kui viigileht.

«Niisamuti nagu on ülemaailmsed kogujate bülletäänid, on olemas ka igasugused abiellumisbülletäänid. Ja see, keda te Vahendajaks nimetate, ei piirdunud markide kogumisega; ta kuulutas end minu nime all välja ka abielluda soovijana. Siin on kiri tema arvatava näopildiga!»

Foto kujutas — Jean Gabini.

Võtsin kätte kreemika lõhnastatud paberilehe. Üleval paremas nurgas oli saksakeelne kommentaar:

«Kui te arvate, et Saragossas ei tunta Jean Gabini ja et hispaania tüdrukud on niisama piiratud mõistusega nagu Teie, siis Te eksite rängalt.»

Vahendajale tagasisaadetud kiri, mis oli doktori kätte sattunud, meenutas tavalisi tutvuseotsijate soperdusi. Kiri algas Allerliebste'ga, «mu kõige kallimaga», siis teatati, et daami pärast öösiti ei magata ja aina unistatakse. Edasi öeldi, et ta sõidaks hea meelega Hispaaniasse, kuid vaatamata sellele, et ta on teeneline lendur, esineb mõningaid raskusi jne. Post scriptumis anti informatsiooni, kuidas talle kõige soodsamalt valuutat saata.

«Kõik, millest te räägite, härra doktor,» hakkasin ma arutlema, «võiks olla üksnes naljakas, kui mees, kes muidugi ei sarnane Jean Gabiniga ega kanna Kriegeri nime, oleks piirdunud ainult pettustega.»

«Jah,» nõustus MS. «Sest tema kontos on ka mõrv Lääne linnaosas ja markide röövimine . .. Laialdase kirjavahetuse järgi otsustades orienteerub Vahendaja kaugelt rohkemas kui ainult nn. hobiorjade harrastustes. Asjad, millest sa meile praegu räägid,

Oles, samuti see, millele ma omal ajal tähelepanu ei pööranud, ei sisalda siiski konkreetseid süütõendeid. Ometi on meil vähemalt koht, kust informatsiooni saada: Varssavi 41. sidejaoskond.»

Oli liiga vara MS-i järeldustele mõtlematult isiklikke

kommentaare lisada, ehkki ma olin nendega nõus, sest pidasin rünnaku üldist suunda õigeks.

«Edasi punnitage ise!» otsustas doktor. «Kas meie kokkulepe kehtib, major?» pöördus ta minu poole. I Noogutasin, sest õhtusöögi väljategemise lubadus kohustas.

«Kui asi nii on,» hakkas ta laualt klaase ja kohvitasse koristama, «siis ma näitan teile veel midagi!»

Ei sobi ju minema hakata, kui kollektsionäär kavatseb millegagi natuke uhkustada.

Ta hakkas sahtlist albumeid välja laduma:

«Siin on pisut kurioosumeid. Küllap teate, et Atlandi ookeani ja Vaikset ookeani ühendav kanal pidi esialgsete arvestuste järgi minema läbi Nikaraagua territooriumi. Mõne aja pärast aga tekkis teine plaan, mis nägi ette kanali ehitamise Panamasse. Noh, ja siis, just sel päeval, kui Ameerika Kongress pidi lõppotsuse langetama, levitas Panamas loodud konsortsium kongresmenide hulgas Nikaraagua postmarke. Need margid on praegu odavad; neid võib iga keskmine koguja endale hõlpsasti hankida ja nende puhul pole väärtus üldse tähtis ...» Kui olin marke lähemalt silmitsenud, nentisin: «Arusaadav. Kui mina oleksin hääletaja, siis hääletaksin Panama poolt, doktor. Nikaraagua markidel on puha suitsevad vulkaanid. See tähendab, et laava võib kanali kinni matta.»

«Niisugune oli ka Kongressi otsus,» kinnitas doktor, näidates meile järjest uusi eksemplare, mis olid maailma ajalukku jälgi jätnud.

«Roheline kahetsendine «Dominicana». Peal kaart, mis põhjustas diplomaatiliste suhete katkestamise Dominikaani vabariigi ja Haiiti vahel, kusjuures mõlema riigi-viha selle margi pärast kestis 1900. aastast kuni 1938. aastani. «Falk-landi saared», pruun kahepennine, samuti vaieldava kaardiga, mille pärast Argentiina 1933. a. oma saadiku Suurbritanniast ära kutsus. Aga siin . .. siin on just see kuulus «Guajaana».» Ta viskas lauale õhukese kartongitükikese suurusega 2 X 2 sm.

«Originaal?» küsis MS.

«Sa küsid nagu koolieelik,» põlastas doktor.

Punasel, templite ja tindiga määritud äratrükil oli pöördel kiri: «Facsimile, British Guayana 1856, One Cent. The World’s Rarest Stamp... Through the courtesy of the owner. With the compliments of J. et H. Stolow.»

«Originaali omanik on keegi, kes varjab end Atlanti-

cuse nime taha. Seesugust koopiat ei ole sugugi kerge saada. See on World Topical Association'i — Ülemaailmse temaatiliste kogujate ühingu preemia oma liikmetele. Ja isegi selle eest makstakse neli dollarit...»

Erilise huviga vaatasime nüüd lehekülgede kaupa seeriaid, mille temaatikat iseloomustas doktor sõnadega: «Kõik, mis pürib Maa pealt ülespoole.»

Teiste hulgas oli siin Kreeka marke Daidalose- ja Ikarose piltidega, mitmetes maades väljaantud marke Leonardo da Vinci portreega, Prantsuse marke «Montgolfierel» õhupalli kujutisega, millega tähistati Rozier' 150-ndat surmaaastapäeva (see mees tõusis

1783. aastal esimesena õhku), Nõukogude marke Krjakutnõi õhupalliga, millega see proovis lennata juba 1731. aastal.

Lõpuks tulid kolm margiseeriat, mis märkisid belglase Piccard'i lendu 1931. aastal, ja Nõukogude seeria Prokofjevi, Birnbaumi ja Godunovi stratosfäärilennu puhul, kui nad 1933. aastal saavutasid kõrguse üheksateist tuhat meetrit. Pärast Ussõskini, Vassenko ja Fedossejenko kahekümne kahe tuhande meetri kõrgusele ulatunud õnnetu lennu mälestusmärki jõudsime Tsiolkovski pildiga Nõukogude margini. Sinist ja pronkspunast värvi margile oli trükitud daatum 4. X 57 ja kiri: «Esimene Maa tehiskaaslane», mis dokumenteeris uue ajastu algust kosmose ajaloos.

Näkkas! Isegi MS nakatus markide maaniast. See lõi välja siis, kui külalislahke peremees tähendas, et teema «Kosmoselennud markidel» sai just siit alguse. Ja et me võime kõiki seniilmunuid ilma erilise vaevata hankida.

«Ausõna, tead,» ütles MS mind kesköö paiku autoga Görnošlgskale viies, «homme palun küll Olešit, et ta mind aitaks. Hakkan koguma . . . «Sputnikuid»! Ja Gleb, hoia, kui sa sellest piiksatama peaksid või sõpra naeruvääristada katsuksid!»

«Kindlastf katsun, sest alles hiljuti tegid sina mind lolliks,» vastasin ma. «Aga kui sa mind ilusasti palud, kingin sulle homme Saksa DV «Sputniku». Mul on neid kaks tükki,» naersin ma lõbustatult. «Kas sa mäletad, kuidas sa alles hiljuti haiglas tõotasid, et ei hakka iialgi marke koguma?»

«Gleb, kas sa ei saaks mulle seda «Sputnikut» kohe praegu kätte anda? Tead, see oleks üsna hea algus. Ja küllap minagi sind meeles pean,» hakkas ta nagu kooli ajal painama.

Tal olid nii anuvad silmad, et avasin kõnniteel laterna

all kohvri, mis oli pärast Saksamaa-reisi veel lahti pakkimata, ja tõin sealt lagedale tolle «Sputniku».

«Filatelistlike huvide» tõttu unustasime paariks tunniks selle, mis oli juhtunud Lääne linnaosas. Langesime ise vastupandamatu kogumismaania ohvriks, ilma et oleksime osanud aimata, et paari tunni pärast üllatavad meid uued ja paraku möödapääsmatud sekeldused.

12

«Prost, lieber Samfnleiheund! Prost, Herr Kaninchen!»

«Ärka ometi üles ja jäta see «prost-prost» karjumine,» raputas ema mind tugevasti õlast.

Ta kummardus minu kohale ja hoidis telefonitoru käes. Kui ma silmi hõõrusin, teatas ta:

«Juleczek helistab-juba kolmandat korda. Ma ei saa talle ju kogu aeg korrata, et oled vannitoas. Nüüd ta kuulis ära, kuidas sa norskad, ja käskis sind üles ajada!»

Võtsin toru kätte ja küsisin käredalt:

«Mis sa jälle tahad?» Hammustasin keelde, et mitte lisada: «Küll on häda nende kogujatega!»

«Täna öösel mõrvati lesk. Veerand tunni pärast tuleb sulle auto järele. Pane end valmis,» teatas MS kuivalt.

«Mismoodi mõrvati? Kuule'nd, Julek, kui sa arvad, et täna on esimene aprill . . .»

Ta katkestas mind ja ütles nüüd rõhukalt:

«Ma helistan sulle otse prosektooriumist. Ja kordan veel: lesk on mõrvatud. Oles juhatab lahkamist Sinu vana ootab Lääne linnaosas. Ta tahab sellesama autoga tagasi sõita. Aga sa pead siiski kiirustama, Gleb!»

Ta pani toru ära. Kargasin nagu nõelatult jalule ja jooksin vannituppa külma duši alla.

Paari minuti pärast end riidesse pannes ja kuuma kohvi 'ürpides vastasin ema uudishimulikele küsimustele.

«Kas Lääne linnaosas on jälle midagi lahti?»

«Jah. Seal on jälle midagi lahti.»

«Ja see on jälle markide looga seotud?»

«Jah. Jälle.»

«Kas sa Saksamaal said midagi teada?»

«Jah. Sain küll.»

«Mul on mõningaid huvitavaid eksemplare. Kas sa ei tahaks neid vaadata?» «Muidugi tahan, kui selleks paraja momendi leian.»

121

«Sa oled vist peast segi? Ma olen sind ju igasugustes olukordades näinud ...»

«Kuule, ema! Sa ära mind enam tüüta ega päri, kui ma

sulle ise ei ütle!»

«Ja mina lootsin, et kuulen mõnda Münchhauseni juttu su Saksamaa-reisist,» kostis ema pettunud hääl mulle trepile järele.

Juhi kõrval istudes kihutasin Peavalitsuse ametiautoga Visla-äärset autoteed mööda Lääne linnaosa poole.

Päike paistis ja ümbrus haljendas. Sildadel ülistasid trammid. Bussipeatustes tunglesid inimesed, kes nagu igal hommikul tööle ruttasid.

Ma ei pööranud ilusale juuniilmale tähelepanu. Pidasin end selle eest vastutavaks, mis Lääne linnaosa villas oli juhtunud. Soov kurjategija paika panna kasvas üha tugevamaks.

Peatasin auto paarkümmend meetrit villast eemal ja otsustasin jalgsi edasi minna. Erariides polkovnik jalutas villa ees edasi-tagasi ja popsutas kustunud piipu. Teda aeti minust varem voodist välja, ometi oli tal puhanud nägu, värskelt raseeritud põsed jumekad ja pilk ergas.

«Lugu on niisugune,» hakkas ta mind kõrvale tõmmates seletama, «et kella viie paiku jooksis majapidaja jaoskonna korrapidaja juurde. Teatas, et lesk on surnud, tapetud. Teda äratanud imelik korin. Ust paotades märganud ta, et perenaine on surnud. Aga sa kuula ta ise üle. Esimene järelevaatus, mille juures viibis MS, vihjab mürgi kasutamisele. Lahkamisel tehakse kindlaks, mis mürk see oli. Muidugi mõista on eksperdid juba kohal ja uurivad korterit. Sinu ülesanne on kohe pärast ülekuulamist Vahendajat hakata otsima. Ega sa minu peale pahane ei ole selle nahutamise pärast MS-i laboratooriumis?» küsis ta autosse istudes ja ust kinni lüües eneserahustuseks. Arusaadavalt ei olnud ma põrmugi solvunud. Astusin majja, s. t. tuppa, kus olid margikogud, kui eks; perdid parajasti oma kolusid kokku panid. Konfiskeeriti toidutagavarad, kööginõud, sööginõud, hambapasta ja koduapteek, mis seisis vannitoas. Leitnant MS-i laboratooriumist istus laua taga ja nihutas nutuse majapidaja ette mitmesuguste esemete loeteluga paberilehti. Naine andis väriseva käega allkirja.

«Ta on mõlema mõrvatu varanduse pärija,» informeeri3 mind elamukvartali komandant ja lisas vaiksemalt: «Leidsin

122

testamendi. Ta väidab, et pole selle olemasolust enne kuulnud.»

Tuli oodata, kuni toas töötavad ametivennad põranda üle pühivad, voodid korda seavad ja konfiskeeritud asjad autosse viivad; auto oli MS-i korraldusel juba kohal. Mulle oli tähtis, et majapidaja pärast nende ja hiljem ka minu lahkumist üksi ei jääks.

«Tal olevat üks nõbu Lõuna eeslinnas ja ma saatsin ühe mehe juba sellele järele,» rahustas mind kvartali komandant. «Kas tahate praegu temaga üksi jääda?»

Noogutasin.

Istusin tugitooli ja pahvisin sigaretti. Tehnikud lahkusid üksteise järel korterist. Lõpuks pandi korteriuks nende järel kinni.

Vaevalt minuti pärast tuli majapidaja tuppa tagasi ja jäi minu ette seisma. Ta oli segaduses ja tunnistas mind tummalt.

«Jäin siia, et teiega juttu ajada. Palun võtke istet,» ütlesin ma asjalikult.

Varem või hiljem tuleb mul teda nagunii üle kuulata, oli mul juba enne Saksamaale sõitu meeles mõlkunud. Aga ma ei olnud kujutlenud, et meie esimene jutuajamine toimub säärases olukorras.

Ta läks kirjutuslaua taha ja istus maja kõige tähtsama isiku toolile. Liigutuste ja käitumise poolest, eriti just sel hetkel, meenutas ta elavalt. .. leske!

«Kas te olite mõrvatutega kuidagi sugulane?» alustasin ma.

«Ma olin peremehe nõbu.»

Kuigi tema liigutustesse oli juba tulnud varanduse pärija toimekust, oli tema kõnepruuk veel endine. Psühholoogiliselt võttes oli see ühtaegu nii koomiline kui ka üllatav.

«Kas teil on mõningaid teadmisi markide alal?»

«Jah. Sellest ajast peale, kui ma nõoga kokku puutusin. Alguses laskis peremees mind masstoodangu marke Pesta ...»

«Kas te katalooge oskate kasutada? Kes oli Stanley Gibbons ja mida te teate Ferrarist?»

«Stanley Gibbons oli suure margifirma rajaja. Möödunud sajandi keskel. Tema firma töötab siiamaani Londonis. Anglosaksi maades kasutatakse Gibbonsi kataloogi. Markii Ferrari seevastu oli üks maailma suurimaid kollektsionääre. Ta sündis 1848. aastal ja suri 1917 Lausanne'is südamerabandusse, pärast seda kui oli teinud ühe väga suure vahetuskauba.»

123

«Kus kohas Poolas kasutati ümmargust number l-ga templit «Loodi» markidel?»

«Ümmargused ja ruudukujulised number l-ga templiri olid «Loodi» käibeloleku ajal kasutusel Varssavis.»

«Mille poolest on esimesed Venemaa margid erilised? Mida tuleb eriti silmas pidada?»

«Trüki aniliinvärvi, mis vees laiali valgub.»

Esitasin talle seitse või kaheksa lisaküsimust, millele ta silma pilgutamata täiesti ammendavalt vastas. Ilmnes, et ta teab markidest niisama palju kui lesk. See kergendas mul ülekuulamist.

«Lähme kööki. Olge nii hea ja jutustage mulle hommi- kustest sündmustest,» tegin ma toolilt tõustes otsuse, «Palun korrake järgemööda kõiki käike, mis te sellest hetkest peale tegite, kui te ärkasite.»

Ta tuli kuulekalt mulle järele. Kõigepealt astusime kööki.

«Magasin nurgatoas nagu alati,» ütles ta korralikult ülestehtud voodiga väikesele nišile osutades. «Kägu läks hommikul rikki. Hakkas nagu meeletu kukkuma.» Ta pööras pilgu

mustale seinakellale, mida ma lese elu ajal lähemalt vaadata olin lubanud.

Kell tiksus rütmiliselt. Kurenokakujulised osutid näitasid kuus kolmkümmend ...

«Kuulsin perenaise toast nagu valju norskamist. Väljas oli valge, sest praegu hakkab juba pärast nelja valge-nema. Und enam ei tulnud. Kolmveerand tunni pärast tundus, et perenaisega on midagi lahti, sest ükski inimene ei norska nõnda imelikult.»

«Kust te teate, et... täpselt kolmveerandi pärast?»

«Kägu kukub veerandeid.»

«Ja siis?»

«Siis tõusin üles, tõmbasin hommikumantli ümber,» - seda öeldes astus ta esikus vastasukse juurde — «ja vajutasin lingile.»

Nüüd olime lese väikeses ja väikekodanlikult sisustatud toas, kus ma seni polnud käinud. Avatud akna tagant kostis naaberaias kirsse nabistavate lindude sädinat.

«Perenaine lamas niimoodi,» näitas pärija, «pea üle voodi ääre alla rippumas... Ah, mis ma siis tundsin!» hakkas ta nuuksuma. «Võtsin tal kohe käest kinni. Aga ta oli juba ... ta polnud enam elus.»

Ta nuuksus aina ägedamalt, kuna mina samal ajal to sisemust uurisin ja aknast välja vaatasin, et näha, kas naaberõuest on võimalik katuse kaudu sisse tulla. See oli

raske. Pidin oletuse, et keegi on väljast sisse roninud ja mürki andnud, kõrvale heitma. Muide, eksperdid olid juba kindlaks teinud, et katuseräästal ja vihmaveetorul ei olnud ühtegi jälge.

«Kas teie avasite akna või oli see enne lahti?»

«Ei. Selle avasid alles need härrad, kes jälgi uurisid.»

«Aga välisukse?»

«Selle tegin ise ketist lahti, kui ma kvartali komandandi juurde läksin.»

«Aga köögis ja selles toas, kus on margikogud?»

«Mõlemad aknad ohd kinni.»

«Palun rääkige edasi. Niisiis: te märkasite, et perenaine... on surnud. Kas öökapp oli samas korras kui praegu või oli seal midagi?»

«Ei olnud midagi. Olin kohkunud ja jooksin toast välja, et kappi vaadata.»

Jutt oli kapist, milles asusid margikogud. Läksime tagasi tuppa, kus ma olin ülekuulamist alustanud.

«Nöör oli omal kohal nagu praegugi. See golfipükstega tnem mees, kes hommikul siia sõitis,» — ta mõtles polkovnikut — «ei lubanud kappi avada. Noh, ja siis — hommikumantli väel, nagu ma olin — jooksin kohe miilitsa-joskonda.»

Viimased sõnad ütles ta põlvili olles ja kapi alla vaadates.

«Jah, nöör on puutumata ... Perenaine mõtles selle igaks juhuks välja, sidus kapiuksed nööriga kokku ja kinnitas ühe otsa põranda sisse torgatud nööpnõela külge, et hiljem poleks vaja iga kord albumeid kontrollida, sest me käisime mõlemad väljas ja korter jäi valveta.»

Ta tõusis üles ja istus täpselt samuti laua taha toolile, nagu lesk kunagi oli teinud. Peaaegu samal silmapilgul helises telefon. ,

Helistas MS:

«Annan sulle edasi esimesed lahkamisandmed. Mitte ühtegi jälge süstimisest. Mürki on seekord suu kaudu antud. Selle koostist ei ole seni kindlaks tehtud. Nagu su vana sulle ütles, hakka kohe Vahendaja jälgi ajama. Helista mulle linnast. Ma jään laboratooriumi.

Tuleb kontrollida, kas mõrvaga seoses toimus ka röövimine. Ma ei usu, et pärija oleks mõrvar!» Ta pani toru hargile.

Võtsin taas istet, silmitsedes pärija kössivajunud kogu. «Kas perenaine kasutas viimasel ajal süste?»

125

«Ei. Tema enesetunne oli täiesti normaalne. Ta ei vajanud süste.»

«Võib-olla oli tal janu ja ta käis õhtul või öösel vett joomas?»

«Ei. Ma oleksin seda kuulnud.»

«Margikogude väärtusest olete muidugi teadlik?»

«Oo, see on .. . see on tõesti suur!» tunnistas ta.

Niisamasuguse upsaka ja otsekui aukartliku tooniga oli kogudest rääkinud ka lesk.

«Kas te testamendi olemasolust tõesti siiamaani ei teadnud?»

«Ei. Olin kindel, et suren esimesena. Sellepärast ei puutunud see minusse ja ma ei tundnud selle vastu huvi.»

Vestlesin nüüd tasemelt võrdväärse inimesega, kelles keegi poleks niinimetatud koduabilise- või majapidajamentaliteeti tajunud.

«Aga võib-olla . .. oskate teie süste teha?»

«Ei. Miks te seda küsite?»

«See on minu asi... Kas perenaine käis eile pärast lõunat või õhtul kodunt väljas?»

«Arvan, et ta käis kohvikus. Ta käis pärast seda, kui peremees tapeti, väljas kohvi joomas.»

«Kus kohvikus?»

«Ei tea. Mitmel pool. Siin lähedal ja Kesklinnas. Põhja või Lõuna linnaosas.»

«Kas ta võis neil kordadel kellegagi kohtuda? Näiteks mõne tuttavaga?»

«Ei tea. Vaevalt küll...»

Rohkem ma ei küsinud, vaid palusin, et ta võtaks kapi alla kinnitatud nööri lahti ja vaataks koos minuga albumid üle.

Terve tunni kestnud ülevaatus ei näidanud, et sealt oleks midagi puudu. Kõik oli täpselt samas olukorras nagu enne mu sõitu Saksa DV-sse, nagu ma olin näinud siis, kui lesk veel elas. Kahtluse korral aitas mind nimekiri, mille olin koostanud paraku koos teise mõrvaohvriga.

Kägu hakkas kukkuma, kukkus kaheksa kolmkümmend. Elamute kvartali ettenägelik komandant helistas, et pärija nõbu Lõuna linnaosast on üles leitud.

«Tüüakas tüdruk, peale selle hea suuvärgiga. Nõuab muudkui seletust. Ma ei rääkinud talle, milles asi seisab, et ta sind praegu ei tüütaks.»

Võisin oma jutu pärijaga lõpetada. Nüüd võis sugulane tulla.

«Pidage meeles, et seaduse järgi on kogud päranduse

126

osa. Sellepärast palun mitte midagi vahetada ega müüa.

Varsti jõuab kohale teie nõbu. Matmise aeg teatatakse.»

«Tänan,» ütles ta mulle hommikustest vapustustest ja ülekuulamisest väsinult. «Kas ma võin oma nõo siia korterisse elama võtta?»

Nüüd mängis ta jälle «perenaist». Tema käitumises oli verivärsket, alles ebalevat väärikust.

«Endastmõistetavalt võite. Selleks ta siia kutsutigi. »

Mulle sobis, et ta hakkab koos nõoga elama, sest muidu oleks korter matuste ja ametlike asjaõienduste ajal tühjaks jäänud.

Kommuuni väljaku poole minnes arutasin endamisi: Kui teise mõrvaga seotud asjaolusid, mille ohvriks langes lesk, lähemalt vaadelda, siis on kaks võimalust. Tappa võis nii Vahendaja kui ka pärija. Viimasel oli selleks isegi põhjus: see andis talle iseseisvuse. Koduses majapidamises teevad naised teenijate elu rohkem kibedaks kui mehed. Peale selle pole ju ühtegi teist pärijat peale tema . . . Lisa-kaalutlus: mürgi kasutamise fakt lubab oletada, et pärija jön Vahendajaga kontaktis!

Nii või teisiti — tulemus on üks. Pole mõtet enam tema isikuga tegelda, kui meil on juba käes kindlad andmed sVahendaja kohta. Kõik viitab sellele, et me ta varsti paljastame. Võib olla, et pärija tõesti midagi ei tea. Et Vahendaja leppis ise lesega kohvikus kohtumiseks kokku, ja kartes, et lesk ta paljastab, kasutas aeglase toimega mürki. Kui me tema juurde välja jõuame, siis on peaaegu automaatselt selge, kas pärija süüdistamiseks on alust või ei. ..

Mitmeid variante.kaaludes istusin autobussi, et vastavalt polkovniku käsule 41. sidejaoskonda sõita.

Sellest oli aasta möödas, kui «Kriegeri» nimel olnud postkast — tõelise doktori jutu järgi otsustades — ära öeldi. Aga võib-olla juhtus siis midagi, mis postkontori töötajatele veel praegugi meenub? Võib-olla on postkasti endise omaniku isik ühel või teisel põhjusel hästi meelde jäänud?

Võib-olla on mõni postiametnik Vahendajast mõrvarit pärast seda, kui too postkasti ära andis, viimastel puudel kas kinos, jalgpallivõistlusel või trammis näinud? fäiesti võimalik, et ta käib või sõidab linnas nagu iga teinegi kodanik ja «võlub» siiamaani inimesi doktor Kriegeri usaldustäratava nimega, külastab nagu iga teinegi margikoguja Kesklinna filatelistide klubi. Kes teab!

127

41. sidejaoskonna ülema kantseleisse astudes sattusid huvitavale kõnelusele. Peale ülema oli ruumis üks praktikant.

«Valge «Tilisang» on pärit nende hulgast, mis Riigitrükikojast varastati,» ütles ülem. «Eeskirjale vastavalt ei ole ta seepärast kehtiv. Ütelge nendele seltsimeestele, kes sorteerimisosakonnas tembeldavad, et nad niisugused kirjad kinni peaksid.»

«Kas tohib näha,» segasin ma vahele, nähes laual ümbrikku mulle tundmatu margiga.

«Palun... Vahe seisab selles, et ehtsal «Tilisangil» on kollane taust,» seletas ülem mulle pärast praktikandi lahkumist. «Muide, mina ise eelistan ilma värvilise taustata marke. Need on ilmekamad ja originaalile lähedasemad.»

«Kas te olete originaali näinud?»

«Aga muidugi. Alguses oli kaks tilisangiga pilti, mille järgi mark loodigi. Hiljem osutus üks neist võltsinguks. Näib, et selle omanik langes pettuse ohvriks. Muuseumi valvurid veel vaidlesid selle üle. Mul on meeles üks kokkupõrge sellest ajast, kui ma Sidemuuseumis töötasin. Enne kui see Wroclawi üle viidi.. .»

Ta sattus mind täiesti ükskõikseks jätva originaali teemal jutuhoogu, ja kuigi mul seda lugu üldse vaja polnud, ei saanud ma teda katkestada. Alles siis, kui ta lõpetas, küsisin:

«Mind huvitab, kes üüris aasta eest 41. sidejaoskonnas postkasti number 14?»

«Räägi veel hundist! ...» puhkes ta valjusti naerma. «Just seesama doktor Krieger, postkasti ja . . . võltspildi omanik!»

Ma ei reetnud oma hämmastust, sest see asi kiskus juba telepaatia poole, vaid jätkasin:

«Nii et te siis tunnete doktor Kriegerit, härra ülem?»

«Kuidas võtta.. . Mõnevõrra küll. Olen näinud teda Püha Barbara tänavas, omaaegses Sidemuuseumis, kus ta püüdis võltsitud «Tilisangi» maha müüa. Hiljem mäletan ühte telefonikõnet Rahvusmuuseumist. Sealsed valvurid palusid meie arvamust pildi kohta. Sealt see doktori nimi mulle meelde jäigi.»

«Kas te võite ütelda, kuidas doktor Kieger välja näeb?»

«Jah, muidugi. Doktor Krieger on keskealine ja keskmist kasvu. Käib hästi riides, on intelligentne, ümmarguse näoga...»

Välimuse kirjeldus langes kokku sellega, mida olin

varem kuulnud, algul arstiteaduse üliõpilase ja siis lese käest.

Mõrvar, Vahendaja, kes end doktor Kriegerina esitles ei oletanud nähtavasti, et satub ühe ja sama inimesega kokku algul Sidemuuseumis ja siis 41. sidejaoskonnasi

«Kas tohib näha kviitungeid, kus doktor Krieger kinnitas tähtkirjade kättesaamist?» küsisin ma.

«Näen ... major, et tegelete grafoloogiaga?» Olin ootamatult demaskeeritud.

«Kust te mind tunnete?»

«Kust? Ma elan ju Görnošlgskal, teist paar maja edasil as te arvate, et oleksin igaühega kirjavahetusesaladuste üle lobisenud? Te ju ei esitlenud ennast. Nii et, kallis naaber, aasta on möödas ja võimalused kaebuste esitamiseks sellega aegunud. Kviitungid läksid makulatuuriks. Aga oodake siiski üks hetk ...»

Ta läks jaoskonna operatsioonisaali. Tagasi tulles juhatas ta tuppa noore ja kena naisametniku.

«See neiu töötas tähtsaadetiste osakonnas, kui doktor Krieger siin käis,» ütles ta selgituseks. «Kas te mäletate, Zosia, doktor Kriegerit?»

«Jah. Mäletan küll. Ta oli intelligentne, alati lõbus. Tal oli postkast 14 ja ta käis minu luugi juures tähtkirjade järel. Sai kirju tervest maailmast. Meie tüdrukud naljatasid, et ta on oma nime mõnes neegrite kosjalehes avaldanud ja varjab end nüüd oma abikaasa eest. Selleks ta postkasti vajabki.»

Zosia oli haruldaselt jutukas ja posti liikumine ei olnud vist sel päeval 41. jaoskonnas eriti elav.

«Kui ta end varjas, siis ka sellepärast, et kogus marke,» rääkis neiu. «Jah, see on naljakas. Peale naiste fotode, mida me kannatadasaanud ümbrikes vahel nägime, oli seal ka marke. Siis jäi see soiku. Doktor ütles postkasti üles ja kirju tuli järjest harvem. Paar korda saatsime saabunud kirjad otse haiglasse ...»

«Kas te võite mulle ütelda, missuguse isikuttõendava dokumendi doktor Krieger harilikult esitas?» katkestasin ma teda.

«Missuguse? Me ... me lihtsalt tundsime teda! Ta avas postkasti. Kui ta luugi juurde tuli, oli tal võti käes,« seletas neiu arukalt, imestades, et keegi võib doktor Kriegerilt passi nõuda!

See oli kõik, mida ma sain kindlaks teha.

Ligi aasta oli Vahendaja, valedoktor, nende silmapiirilt kadunud. 41. sidejaoskonnas ei olnud teda enam nähtud.

Mul oli Rahvusmuuseumis sõber tollest ajast, kui üks varga jõuk püüdis röövida Leonardo da Vinci «Daami hermeliiniga», mis oli Krakovi kogudest ühele näitusele laenutatud, kuid kukkus sisse. Maali miniatuurne reprodukt-sioon oli muide ühel Poola margil, mille olemasolu ma olin mõne aasta eest avastanud. Graveerimistehnikas loodud ja suures formaadis välja antud, jättis ta kaugele maha teised kodumaised, sageli sügistalvise õhtuna sünged margiseeriad.

Kohe pärast postkontorist lahkumist istusin taksosse, et aega raiskamata muuseumis «maabuda».

«Marian peaks olema tarbekunsti saalis. Või siis vanade flaamlaste juures,» öeldi mulle kantseleis. Läksin teiselt korruselt alla vestibüüli ja sealt vasakule tarbekunsti saali.

Ei olnud aega vaadata eelmistest aastatest tuttavat väljapanekut. Neile polnud rohkem lisandunud kui üks «kahhel» Gdanski kellade vitriinis ja vist kaks «tõlda». Kiirustasin mööda kapitäiest kaunist portselanist, mis ei jäänud maha Meisseni omast, läksin teisele korrusele ja olingi flaamlaste saalis.

«Marian vaatab Maerten Day'd,» vastas minu küsimuse peale Peavalitsuse endine ametnik, kes armus kunstisse ja asus pärast rasket kuulihaava tööle muuseumi.

Viimaks leidsin Mariani seina eest, kus rippus kolm Poola Rembrandti: autoportree noorest east, Saskia, maalitud kaks aastat pärast abiellumist, ja Maerten Day.

Ta seisis Maerten Day portree ees. Uuris mingit võõrkeelset ajalehte, pomises omaette ja oli nagu endast ära.

Minul aga oli Lääne linnaosa teise mõrvaga tuline kiire Me pidime tingimata Vahendajani välja jõudma.

«Vabanda, Marian,» sosistasin ma. «Vajan sinu abi.»

Ta heitis mulle ükskõikse pilgu, tegi, nagu poleks kuulnudki. Alles natukese aja pärast hakkas tema professori-nägu arusaamise märke ilmutama.

«Ah, see oled sina .. . Tähendab, ka sina oled siis juba kuulnud?»

«Mida?»

«Kas sa tõesti ei tea?»

«Ei.»

«Sellel Maerten Day'l oli pruut. Tema portree on nüüd Schwerini linnamuuseumis. Hollandis oli kombeks, et noorpaarid lasksid laulatuse eel endast portree maalida Mõlemad noored läksid Rembrandti juurde, aga abielus! ei saanud asja .. . Naljakas mõelda. Vaata: uuesti kohtusid nad alles kolmsada aastat hiljem!»

Ta laotas ajalehe lahti. Ja näitas mulle mõlema maali pilti.

Vaatasin neid mõne aja koos temaga, siis läksime «Laatsaruse ülesärkamise» ette. Selle eksponaadi üle võisid meid kadestada kõik maailma muuseumid. Carel Fabritius, Rembrandti kaasaegne, oli meistri lähemaid ja kaugemaid sugulasi ühele lõuendile kokku maalinud.

Keegi ei teadnud sellest midagi, aga maali avastas 1939. aastal Varssavi Püha Risti kiriku preester. Fabritius hukkus kolmesaja aasta eest, kui Amsterdamis püssirohuait õhku lendas. Tema maalid põlesid ära. Kõige hinnalisem üksikutest Fabritiuse järelejäänud töödest oli see, mis tänu preestri vaikimisele oli Püha Risti kiriku kõrvalaltaris üle elanud Saksa okupatsiooni ja Varssavi ülestõusu.

Kahjuks olin sunnitud Lääne linnaosas toimunud mõrva juurde pöörduma. Ma ei olnud seekord maale vaatama tulnud.

«Sa rääkisid «Tilisangist»?» ütles Marian, kui me kantseleisse astusime. «See on isegi minu kõrvu puutunud. See ei kuulu küll minu osakonda, aga ma tean, et selle asja üle käisid vaidlused. Ma küsin oma töökaaslastelt.»

Ta hakkas sisetelefoniga kohe siia ja sinna helistama, kuid pidi paari minuti pärast nõutult käsi laotama:

«Mehega, kes meile «Tilisangi» müüa tahtis, rääkis professor Grein. Teiste juurde ta ei jõudnud. Aga mulle öeldi, et sellest asjast teatakse Sidemuuseumis. Nojah,» tegi ta kokkuvõtte, enne kui jõudsin küsida, «professor on surnud ja muuseum Wroclawisse üle viidud!»

«Kas sa võid mulle ütelda, mis on kell?» heitsin ma pilgu hommikuse kiirustamise pärast üles keeramata jäänud kellale.

Ta tõmbas välja hõbedase «Nortoni», millel oli kiri «London 1785». See müristas käia nagu traktor ja — olgu öeldud — oli ese, mis mind kadedaks tegi.

«Kell on täpselt kümme. Otseühenduslennuk Wroclawisse läheb kell üksteist. Ma tean, sest käisin seal möödunud nädalal.»

«Kuidas «Nortoniga» jääb?»

«Ta on isegi vahetatav.»

«Lubad, et ma kohe helistan?» küsisin ma.

«Linnaliinidel vali enne null ette,» ütles ta mulle aparaati lähemale nihutades.

«Kui sa arvad, et see su südametunnistuse kergendamiseks vajalik on,» ütles polkovnik, «siis istu lennukisse ja

sõida Wroclawisse. Aga võta teadmiseks: pileti maksan kinni ainult sel juhul, kui sellest käigust kasu on, vastasel korral mitte. Otsusta ise!»

«Ma lendan ja olen õhtuks tagasi!» oli mul otsus valmis.

Emale polnud mõtet helistada. MS-ile aga teatasin küll,

«Keemikute analüüsid ei ole seni mitte mingeid tulemusi andnud,» kasutas ta juhust minu informeerimiseks. «Nagu esimesel korral, nii ka nüüd: mürk on tundmatu. Seda kindlam, et ka teise mõrva pani toime Vahendaja. Tee kõik, et temani välja jõuda.»

Nüüd oli mul võimalus korraks hinge tõmmata ja suitsu teha.

«Kulla mees, kui ma saaksin lähemal nädalal kuskilt «käru»!» hakkas Marian arutama, kuulnud minu käest, et külastasin Dresdeni galeriid. «Äratuskell mul juba on,» osutas ta kirjutuslauale, «aga käru puudub.»

«Mis sa käruga teed?» küsisin ma ja võtsin kätte täiesti tavalise äratuskella.

«Mis ma teen? Tead, ühes Podlasie külas on vana Veiseni kägu. Tal on tagaküljel aastaarv 1632. Velsen on õieti Haarlemi eeslinn. Podlasie organist tahab seda äratuskella vastu vahetada. Aga rongiga sinna ei saa. Kahju, et mul tollal äratuskella ei olnud.»

«Mis sa seal siis tegid?»

«Täitsin teenistuskohuseid. Mul oli käsk vana kellatorn üle vaadata.»

Äkki sähvatas mul peast läbi: MS-il on «dekave», ta kogub «Sputnikuid», mina aga võin saada «Nortoni». Niisama. Lihtsalt lusti pärast.

«Marian, on sul marke?»

«Ei ole. Aga see-eest on mul kaheksakäeline menora*. Pane tähele — üks käsi rohkem.»

«Mulle näib, et.. . üks mu tuttav võiks sind autoga sinna külasse viia. Aga menora ei tõmba. Selleks on sputnikutega marke vaja.»

«Äh, sa ei saa ka millestki aru,» seletas ta mind trammipeatusse saates. «Menora eest saan ma «Voltaire'i», mille jahil on mees, kellel on Chelles'i kuju. Selle kuju vahetan ma Gallee vaasi ja Lalique'i klaasist kompositsiooni vastu; see huvitab kedagi, kellelt on võimalik saada hispaania

•Menora — seitsmeharuline küünlajalg, juudi kultuseriist, mis algselt seisis Jeruusalemma templis. Kasutatakse ka juutluse sümbolina juudi ornamentikas ja hauaplaatidel.

vibu ja kaks damaskuse mõõkade eest saan relvamuuseumi töökaaslaselt XVI sajandi ikooni. Tollel mehel, kes ikoone kogub, on jälle kontakt mehega, kelle südamesõbral on tuttav, kes juba aastaid marke kogub. See on ju lihtne, eks? Kui õnnestub, saad vahendamise eest «Nortoni». Mõtle ometi! Selle võttis isegi vanade kellade kuningas Marfels kataloogi!»

Marian oli tõeline kollektsionäär. Muide, see kõik oli ju meeletule kollektsionääride maailmale iseloomulik! «Lepi MS-iga kokku. Tal on auto ja ta kogub marke, lina katsun teda ka omalt poolt keelitada,» ütlesin otsustavalt.

«Nõus. Ütle Wroclawi muuseumis, et oled Mariani sõber, iis nad hakkavad sinuga teisiti rääkima!»

«Lot'is»* ei olnud tunglemist nagu puhkepäeviti. Sain ilma suurema vaevata pileti. Sidemuuseumile jätkub ühest tunnist, mõtlesin «IL-i» mugavas toolis istudes. Kui Vahendaja püüdis «Tilisangi» müüa ja muuseumi spetsid selle asja üle omavahel vaidlesid, siis peaks tema isik kõigi üksikasjadega mõnele muuseumivalvurile meelde olema jäänud.

Siiani oli meil välimuse kirjeldus väga pinnaline. Aga arstiteaduse üliõpilase tunnistused, leselt ja nüüd ka 41. sidejaoskonnast saadud andmed kattusid. Oli teada, et ta tegutseb, et ta on olemas ja varitseb kusagil läheduses. Lese mõrvamisega andis ta endast uuesti teada. Aga me teadsime veel liiga vähe, et temani välja jõuda.

13

Ilm oli pisut pilves, kuid sellest hoolimata oli mul lootus veel sama päeva õhtupoolikul Wroclawist tagasi jõuda. Lootsin ju sealt uusi fakte leida, mis lubaksid lähemalt piiritleda iiüüd juba kahekordse mõrvari isikut.

Kiirustasin Sidemuuseumi teisele korrusele ja koputasin juhatuse kantselei uksele. Muuseum oli tagasihoidlikum, kui ma oletasin. Ta paiknes paaris saalis, kus oli mitmesuguseid vähem või rohkem tähtsaid osakondi.

Et ma ei teadnud, keda küsida, siis nõudsin direktorit.

«Direktor on lõunal,» vastas teejoomisega ametis sümpaatne naine. «Ta peab iga minut tagasi tulema. Võib-olla vaatate vahepeal näitust...»

* Lot — Poola lennuliinid.

Ilmnes, et poole sellest ajast, mis oli määratud Lääne linnaosa mõrvade väljaselgitamiseks, pühendasin ma kõikvõimalike kollektsioneeritavate esemete

vaatamisele, muuseumide külastamisele, imelike inimestega vestlemisele ja peamiselt filatelistide mentaliteedi uurimisele. Kuid ilma selleta — ehkki ma seni paigal tammusin — ei oleks saanud ka edasi liikuda.

Astusin suhteliselt ruumikasse saali. Seal oli välja pandud tabeleid ja dokumente, mis olid seotud Poola posti neljasaja-aastase juubeliga. Sel polnud minu külaskäigu eesmärgiga vähimatki ühist ja see koguni häiris mind. Aga mul polnud pääsu. Alles mõne aja pärast hakkasid mõned eksponaadid mu tähelepanu köitma.

Seal oli akt, millega Prosper Provanile anti aastal 1558 privileeg kirjade veoks Veneetsia ja vana Krakovi, tolleaegse pealinna vahel. Oli Košciuszko allkirjaga originaal-dokument, mis käis ülestõusu ajal väliposti organiseerimise kohta Polanieci laagris. Vitriiniklaaside tagant vaatasid vastu vanade postijaamade ja postmaanteede kaardid koos sõiduplaanidega. Tol ajal käis postmeistri kohustuste hulka ka «kiiret kommunikatsioonivahendit kasutavate inimeste kosutav ja maitsev toitmine». Nelja-realine lõunasöök maksis — kolmkümmend krossi. Olid ajad!

Jäin seisma vana trükise ees pealkirjaga «Passunapuh-humisse õppetus Postimeestele koos nodi-lissaga». Seejärel üllatas mind koltunud dokument Prantsuse Asutava Kogu templiga ja allkirjaga «J. Guillotin». Isegi daatum oli õige. Nimelt organiseeris seesama anatoomiaprofessor, kes leiutas peade maharaiumise masina, kirjade kättetoimetamist revolutsioonilisel Prantsusmaal. Ei tea, missuguseid teid pidi sattus tema loakiri Wrociawi kogudesse!

Pidin juba margivitriinide juurde minema, kui mind peatas vanapoolne hallikate juustega, teadlase või raamatukoguhoidja moodi mees.

Ta tuli minu juurde ja jäi ootama, otsekui kartes mind segada.

«Kuulsin, et otsite direktorit. Mina see olengi,» ütles ta.

Surusime ühe vana maali ees seistes kätt.

Vaevaliselt vedasid heli posthobust täislaaditud tilisangi. Vasakul seisis Poola kuningriigi verstapost, paremal, tagapool, voogasid laiad Kielce põllud.

«Härra direktor, mind huvitab selle pildi võltsingute saatus.»

«Jah, mäletan küll,» alustas ta. «Kord tehti katset müüa

meile suhteliselt õnnestunud koopiat. Selle tõi üks mees ia sai koguni pahaseks, kui me ei tahtnud pilu ära osta »

«Pärast proovis ta õnne Rahvusmuuseumis?»

«Jah... aga., tõmmatagu mind või rattale, tõepoolest, nii mitme aasta tagant ei oska ma enam öelda kes ta niisugune oli, mis nime ta kandis või kust ta tuli.»

Ta jäi mõtlema, silmitsedes meie ees olevat tilisangi ja nelja hobust, püüdis meenutada ja nentis viimaks:

«Jah, kui see oleks mark, aga elav inimene... Kas teate, juhtub vahel nii: muuseumitöötajad, kes on jõudnud üle teatud vanaduspiiri, ei tunne enam ära inimesi, ehkki neil on täpselt meeles kord nähtud esemete kuju ja detailid! See on juba kord meie elukutse Ahhilleuse kand ...»

«Aga kas see inimene võis meelde jääda mõnele teie tolleaegsele töökaaslasele, kui muuseum oli veel Varssavis Püha Barbara tänavas?»

«Teate, võimalik küll...»

Mu südamesse hoovas elustavat lootust.

«Annan teile ühe oma endise töökaaslase aadressi,» ütles direktor. «Ta elabki Varssavis. Peale tema ei olnud kellelgi selle asjaga tegemist. Palun küsige temalt endalt. Ta on 41. sidejaoskonna ülem.»

Niimoodi katkes ootamatult lõng, mida mööda ma seni edasi olin liikunud. Wrociawi muuseumis ei olnud mõtet Vahendaja kohta midagi küsida. Tuli välja, et kõige rohkem teadis 41. sidejaoskonna ülem ja tähtkirjade neiu, keda ta mulle hommikul oli tutvustanud. Just siis, kui lootsin, et «Tilisang» aitab täiendada meie teadmisi Vahendaja kohta, sulgus jälgede ring, ja nii järsult, otsekui oleksin kuristikku kukkunud.

«Nagu näha, jättis ehtne «Tilisang» teile sügava mulje?» ütles direktor naeratades. «Ja ongi, mida vaadata. See ei ole sama mis «Tilisang» Belgia filateelianäituse seerial aastast 1935, Tšehhi UPU-seerial, Saksamaa ja Saarimaa markidel, Prantsuse «Journes du Timbre'il», või Ameerika «Overland MaiPil». Ma arvan, et meie omaga võib võrrelda ainult «Royal Mail of XlX-th Century» Austraalia pruuni kolme ja poole pensist...»

Minu vaikimine viis teda eksiteele. Küllap ta arvas, et mind huvitavad tema valdusse kuuluvad margiaarded. Tema rääkimisviis, võib-olla isegi huvitav, meenutas nüüd elavalt teist filatelisti, keda ma üsna hiljuti olin tundma õppinud — ehitusmeister Kaninchenit.

Nojah, aga tookord, mälestusväärse Meisseni-külastuse

ajal, oli mul vähemalt lootus, et mõrvaloo lahtiharutamine läheneb lõpule, et filatelistlike teadmiste tulv, millega Kaninchen mind üle kallas, on abiks doktor Kriegeri ülekuulamisel. Meissenis kuulasin ma niisugust juttu kohustuse pärast, koguni mõninga tänutundega. Siin aga leidsin oma käega avatud ukse tagant täieliku tühjuse ...

Direktor rääkis tõepoolest huvitavatest asjadest, aga selles ei olnud midagi uut.

Mõne aja pärast läksime tema kabinetti. Mul ei sobinud teda poole sõna pealt katkestada ja äkki hüvasti jätta, kui ta oli heasoovliku kuulaja leidnud. Kõige rohkem võisin ma soodsat juhust kasutades esitada küsimuse «Krakovi kümnekroonise» kohta. Sellest ju kogu lugu algaski.

Jah, muidugi, ta oli kuulnud, et 1948. aastal varastati Varssavis üks «Kümnekroonise» eksemplar, kui pank pidi osa rariteete oma varakambrist Filateelia Keskusele muuseumi edasisaatmiseks üle andma. Tal oli meelde jäänud Lääne linnaosas röövitud «Loodi»-seeria markide üldine kirjeldus, aga lähemaid üksikasju ta ei teadnud. Üldse teadis ta sellest asjast vähem kui doktor Krieger.

«Ma ei olnud tol ajal kodumaal,» ütles ta seletuseks. «Repatrieerusin palju hiljem. Kahju, et nii väärtuslikud asjad kaduma läksid. Eriti kahju on «Loodi» kogust. Seda, mis meil siin on, ei saa maailma suuremate kollektsioonidega ligilähedaltki võrrelda. Kui nüüd «Krakovi kümnekroonisest» rääkida, siis tean, et see on Inglise kuninganna Elisabethi kogus, mille ta päris oma vanaisalt ja isalt. Tõenäoliselt on kas kaks või kolm «Kümnekroonist» maailma kõige suuremal margikogujal, Euroopa tubakakuningal Maurice Burrus'1 Šveitsis. Mõni eksemplar võib leiduda ka kuulsas Filateeliamuuseumis Philadelphias — kogus, mille loovutas muuseumile Nowaki-nimeline Ameerika poolakas. Oletan, et «Krakovi kümnekroonine» võib olla veel Steczynski tuntud kogus Chicagos ja Bojanowiczi niisama kuulsas kogus Inglismaal, samuti Nõukogude Liidu filatelistide kogudes — Arcimowiczil Moskvas, Nahhimovil Rostovis ja Rudenskil Kiievis, millest «Pravda» hiljuti teatas.»

«Aga kui need meie klassika eksemplarid ei kadunud mitte 1948. aastal, vaid nüüd?» küsisin ma, olles Lääne linnaosa juhtumist kogu aja vaikinud.

«Nüüd?» haaras ta mõttest kinni. «Jah, teoreetiliselt on see muidugi võimalik, kuigi me pole säärasest juhtumist kuulnud. Kui see minu teha oleks, siis peaksin nõu Finn-bar Kennyga New Yorgis. Ta on maailma mastaabis ekspert. Ainus, kes teab, kus on kuulus «Guajaana» ja kes on

136

selle omanik. Hea küll, küll kui jutt juba suurte margivarguste võimalusele kaldus, siis selle kohta ütles Kenny: «Varastatud kogust ei otsiks ma iialgi kõige hinnalisemaid marke. Need on kõige kergemini tabatavad. Varas varjab neid pikka aega — kui ta just ei katsu neid müüa väljaspool kodumaa piire!» Igas tõelises kogus on seevastu hinnalist kõrval ka keskmisi ja odavaid marke. On lausa reegel: üheksakümne üheksal juhul sajast ei osuta see, kelle kogus on «briljante», erilist tähelepanu keskmise ja veel väiksema väärtusega markidele. Need ajavadki varga närvid hiljem krussi. Arvestades seda, et taga aetakse ainult hinnalisi marke, hakkab ta vahetama või müüma neid seeriaid või eksemplare^ mis on odavad, kaovad summa sekka ära . ..»

Igaks juhuks panin direktori tähelepanekuist üht-teist kirja, eriti selle, mis puudutas suuri margivargusi ja proovitud otsimismeetodeid. Ta informeeris mind heasoovlikult ja põhjalikult, teadmata, mis oli juhtunud Lääne linnaosas, ja taipamata, et praegu ei huvita mind margid, vaid mõrvari paljastamine.

Nojah, aga kuidas või mismoodi temani jõuda, kui ta nihkub aina kaugemale, selle asemel et läheneda.

Wroclawi lennuväljale tagasi sõites püüdsin Finnbar Kenny reeglit konkreetsetele sündmustele üle kanda. Tema järgi tuleks Kesklinna filatelistide klubi atmosfääri võimalikult sügavalt sisse elada ja — nagu polkovnik juba alguses ütles — «vahetada, osta, müüa».

Nüüd kippus see ainsaks võimaluseks jääma. Muidugi, kui vahepeal ei juhtu midagi niisugust, mis aitab meil Vahendaja isikule lähemale jõuda või lisab vähemalt protsendi murdosa võrra uut.

Lennukis jäin väsimusest tukkuma. Kui silmad selgeks hõõrusin, torkis taevast jälle Varssavi Kultuuripalee torn.

Lennuk hakkas laskuma ja mõne minuti pärast, niisamuti nagu olin teinud pärast Saksamaalt saabumist, teatasin MS-ile telefoni teel oma tagasijõudmisest.

«See tähendab, et olid ära täpselt kuus tundi,» tegi ta kokkuvõtte. «Õnnitlen kiiruse puhul. Ainult et meil kummalgi pole põhjust kiidelda. Sinu asemel istuksin bussi ja püüaksin veel korraks majapidajaga ehk pärijaga vestelda. Nende majas on kõik rahulik. Natukese aja eest sain raporti Lääne linnaosa komandandilt.»

«Mida keemiline analüüs ütleb?»

«Mitte midagi. Olukord muutuseta. Mürgi koosseis ikka

137

veel tundmatu. Sellest hoolimata jätkuvad teatavad uurimused,» lisas ta lohutuseks.

Samast telefoniputkast võtsin kõne ka polkovnikule.

«Kui lubad öelda, siis võta oma märkmik ja kanna see sõit isiklike väljaminekute lahtrisse. Hoiatasin sind ette ja arvasin kohe, et Wroclawist ei saa sa midagi, sest kõik on siin. Just siin tuleb kogu jõuga härjal sarvist haarata ja pidevat jälge otsida.»

Tema kabinetis oli keegi teine. Minuga rääkides tahtis kuldaväärt ülemus kellelegi oma mittemidagiütleva otsusega imponeerida.

Viskasin toru vihaselt hargile. Kirjutasin märkmikku lennukipiletite hinna pluss taksosõidu Wroclawi muuseumi ja tagasi. Koos kahe «Loodi» margiga, millest ma Vanalinnas ilma jäin, ja esimese visiidi ajal klubis tehtud kulutustega ületasid Lääne linnaosas toimunud mõrvaga seotud isiklikud väljaminekud kahekordselt mu kuupalga!

Hakkas pimedaks kiskuma, kui ma sel päeval juba teist korda Lääne linnaosa villa teisele korrusele ronisin. Maja valvasid diskreetselt kaks erariides meest.

Tütarlaps, kes midagi küsimata mulle ukse avas, meenutas välimuselt liiga lopsakaks kasvanud Kaškat3 ja oli ilmselt üks neist, kes vaime ei karda. Tahtsin teda hoiatada, et ta ettevaatlikum oleks, aga kui nägin tema lihaseid, siis pidasin seda ülearuseks.

«Mu nõbu on kergejõustiklane. Ujub ja viskab oda,» hajutas ka pärija mu kartusi.

Leidsin endise majapidaja kirjutuslaua tagant. Ta oli albumite vaatamisest ja markide võrdlemisest kataloogi-hindadega väsinud.

Ta tõusis kohe kohkunult püsti ja kattis vana Ungari markide seeria, mille kallal ta parajasti töötas, ajalehega kinni. Kui Kaška oli ära saadetud, ei olnud endisest ähmist enam jälgegi.

«Kas tulite ütlema, et minu nõo ja tema abikaasa mõrvar on areteeritud ja ma saan röövitud margid varsti kätte?»

Mind üllatas küsimuse küünilisus. Seda ei oleks ma oodanud. Naine oli mõne tunni jooksul peaaegu tundmatuseni muutunud. Äkiline rikkus lõi talle latva otsekui soodavesi.

«Kahjuks ei, lugupeetud proua. Seda teadet ei saa ma veel tuua. See-eest oletan, et kõik margid on albumites oma kohal. Peaasi, et te vähemalt teatud ajani ei hakkaks neid ümber kleepima, vahetama ega müüma. See raskendaks meil uurimist või ajaks selle koguni nurja,» ütlesin ma, sest mõtlesin veelkordse röövimise võimalusele ja selle vältimisele. «Vabandage, aga margid on ju minu omad!» Mul oli juba keelel, et arvatavasti pole mitte kõik tema omad, vaid osa sellest kogust oleks pidanud 1948. aastal muuseumi viidama, et need on röövitud ja et jäljed — nagu välja tuli — toovad otse siia.

Hoidsin ennatlikud ütlemised siiski tagasi. Praegu ei võinud seesugustesse vaidlustesse laskuda.

Naine oli vahepeal huuled prunti ajanud. Vaikides, nagu minagi seisin, mõõtis ta mind läbitungiva pilguga. Praegusel juurdlusastmel, kus kahtlustused tuginesid eranditult doktor Kriegeri sõnadele, ei olnud põhjust ülejäänud kogusid konfiskeerida.

Kahtlemata teadsin ma veel liiga vähe — niihästi mõlemast mõrvast ja röövimisest kui ka sellest, mis juhtus kümme aastat tagasi teel pangast muuseumi.

Et naist rahustada, kordasin, et meil on tegemist päranr dusega ja kuni rahandusameti otsuseni ei ole tal lubatud marke puudutada. Selle peale kuulsin:

«Teil on väga imelikud arusaamad markide kogumisest. Te peate marke liikumatuks varanduseks, peaaegu nagu kaubaks. Igaüks naeraks teie ähvarduste üle, kui te tahaksite näiteks neid kindlustada!»

Kuidas ta äkki nii targaks ja ninakaks on läinud? Kas keegi kolmas pole meie seljataga siin käinud? Näiteks vahendaja ise?

Pärast hetkelist mõtlemist küsisin kokkupõrke mulje

leevendamiseks: «Kas nimi Kaninchen on teile tuttav?»

---

3 K a š k a — Gabriela Zapolska näidendi «Kaška-Karüatiid» tegelane, moraalselt puhta maatüdruku sümbol.

«Ei. Ma ei tunne niisugust nime.»

«Võib-olla esines see nendes kirjades, mida teie traagiliselt surnud nõbu Erfurdist sai?»

«Ei tea. Nagu te tema abikaasalt kuulsite, ei tegelnud me üldse vahetamisega.» Ta istus laua taga nagu kohevil sulgedega hauduja kana. ilmne, et mida ma ka ei küsiks, ta ei ütle omapäi mitte midagi. Ainult selle poolest erines ta surnud nõo lesest, muidu olid nad sarnased nagu kaks tilka vett.

139

«Perenaine rääkis mulle ühest kogujast, kes pidi olema vahendajaks ühes vahetuskaubas Erfürdiga.»

«Sellest ei tea ma midagi,» lõikas ta jutu läbi.

Tõusin, et ära minna, kui mulle meenus äkki. .. «Norra» mida lesk kord oli maininud. Vaatasin kapi poole.

«Siin puudub üks Norra mark ...»

«Ja mis sellest? Võib-olla arvate, et mina selle ära võtsin? Jajah, pole midagi lihtsamat kui kahtlustada. Aga ma trehvan teda nägema, annan ta kohtusse. Ta peab selle kohe tagasi andma!» ütles ta otsustavalt.

«Kes peab mida tagasi andma?»

«Seesama, kes hullutas nõbu tolle Erfurdi vahetusega; võttis «Norra» esimese.»

«Aga te ju ütlesite äsja, et ei lesel ega teil ei olnud sellest vahetusest aimugi?»

«Ei olnudki. Ainult et ta võttis nõolt siiski selle «Norra» Kas perenaine teile sellest siis ei rääkinud?»

«Kas te tunnete inimest, kes võttis teie nõolt «Norra»?»

«Noh, kui ma teda tunneksin ...»

See oli tüüpiline eidelik loba. Algul ei tea ta midagi, ähvardab, et kaebab Vahendajast mõrvari kohtusse, nüüd jälle, et nad ei tunne teineteist.

«Kas te pole siis seda inimest tõesti kordagi näinud, kes pidi «Kümnekroonise» puhul vahendajaks olema ja «Norra» endale võttis?»

«Perenaine nägi teda vilksamisi. Mina mitte. Sellest on kahju. Aga noh, perenaise enda süü ...»

Olin sunnitud ära kuulama pihtimused, milles pea osa etendasid tülid pärija ja lese vahel.

Mõne minuti pärast pöördusime «Norra» küsim juurde tagasi.

«Perenaine ütles tookord nõole,» seletas naine pahase «et kahju on küll suur, aga kaotus väike, sest sellel «Norral» on paremas küljes auk. Kinni kleebitud ja maskeeritud, aga ikkagi olemas, mistõttu mark on tema meelest praak. Ta isegi lõõpis, et see on markii Ferrari kogust pärit! Ferraril oli ju kunagi kombeks margid nõelaga lä torgata ja niidile lükkida. Minu nõo ja tolle mehe vahel tekkis tüli. Too mees pidi selle tagasi andma, aga unustas ikka anda.»

«Te ütlesite, et «unustas ikka». Kas see tähendab, olite tema külaskäikude ajal juures?»

«Ma ju seletasin, et ma ei tunne seda inimest. Isegi vii samisi, isegi korraks, nagu perenaine, ei ole ma teda oma

140

silmaga näinud. Muide, kui poleks olnud lese kuulmatut pillamist...»

Järgmise tunni jooksul esitatud küsimused — ehkki ta pärast lese läbivõtmist jutukaks muutus — ei andnud mingeid tulemusi.

Mul polnud midagi käegakatsutavat peale juba varem, lese eluajal tuntud kinnituse, et Vahendaja sai kahe aasta eest vahetuseks esimese Norra margi ja et lesk ei omistanud sellele erilist tähtsust.

Ometi toimus siin midagi kulisside taga. See äratas uudishimu. Nagu pärija käitumisest nähtus, olid tal omad plaanid. Need ei tekkinud kindlasti üheainsa päeva jooksul ...

Kahtlemata oli siia veel keegi segatud. Kas Vahendaja, kellele ikka veel vähe oli, või mõni kavalpea, kes sai teada esimesest mõrvast ja haistis nüüd, pärast lese surma suuremat teenistust? Vahendaja vist mitte, sest kõigepealt oleks pärija talle «Norrat» meenutanud. Igal juhul ei oleks ma sellest «Norrast» kuulnud, kui neid oleksid omavahel mõned salasepitsused sidunud.

See välistas täiesti võimaluse, et pärija mõrvas lese Vahendaja ässitusel, kellest ta ju peaaegu midagi ei teadnud.

Pärast villast lahkumist astusin sisse linnaosa jaoskonda.

Meie «salad» olid tänavalt näinud, et pärija oli hommikust saati laua taga istunud ja albumeid sirvinud. Et keegi oleks tema juures käinud, sellest polnud midagi kuulda.

Kaškal — nagu võis järeldada Lõuna linnaosa jaoskonna informatsioonist — oli hea maine nii sportlaste hulgas kui ka töökohas ...

Kontrollisin telefoni teel, kas MS-il pole uusi «ideid». Ei olnud. Kindlaid korraldusi polnud ka meie kuldaväärt ülemuselt. Peavalitsusest öeldi, et ta on kättesaamatu — kalale läinud.

Ebameeldiva lüüasaamistundega jõudsin kesköö paiku Görnošlaskale.

14

Vannitoas solistades vilistas ema «Silda Kwai jõel»]a andis mõista, et läheb juba hommikul vara kodunt välja. Oletasin, et sõidab ehk kuhugi äärelinna, kus tal oli sellest ajast tuttavaid, kui ta parkides töötas.

Kella üheksaks selgis olukord. Minu ametialbum oli lauale laotatud, ema oli võtnud «Vimi» ja asus sedapuhku

141

Juliette Greco repertuaarist pärit meloodiat ümisedes pintsetti puhastama.

Oli pühapäev — kohtumiste ja oksjonite päev Kesklinna filatelistide klubis. Pidin ise varsti klubisse minema. Ema juuresolek selles asutuses ei olnud mulle meeltmööda. Ta võis end reeta või minu tegevuse iseloomu kohta midagi tahtmatult välja lobiseda.

Sellepärast katkestasin vaikuse:

«Kui kavatsed klubisse minna, memmeke, mida ma I taha muidugi takistada, siis palun, et oleksid ettevaatlik, Sest.. . mõni lugu võib üleöö uue pöörde võtta.»

Ta vaatas mulle otsa ja muigas: «Jutusta aga julgesti, küllap ma tean, mida ma teen!» Viimaseid sõnu saatis välisukse paugatus.

Pigistasin huuled kokku ja hakkasin vahetamise jaoks dublette valmis seadma. Teiste hulgas oli ka emalt röövitud .. . «Norra»!

Kui ma õhtul pärast Wroclavist, õigemini küll Lääne linnaosast tagasitulekut lõpuks kohvri lahti pakki* sin, mida ma pärast Saksamaalt saabumist ei olnud jõudnud veel teha, ja kui ema oma kaktuseseemned ja Dresde-i nist ostetud lilleseeriad kätte sai, kuulutas ta võidukalt:

«Nüüd aga istu ja vaata, mis mina sain!»

Teiste hulgas oli ta hankinud Sudaani «Kaamelite» komplekti. Need olid aukartustäratavad ja laitmatult korras.. Aga «Norra esimese» suhtes ei saanud ma tema vaimustusf jagada. Veel vähem siis, kui ma kellassepaluubi appi võtsin. Näiliselt ilusal «Norra esimesel» oli paremas nurgas torkeauk. Kahtlemata pärines ta Lääne linnaosa albumitest.. .

Just see mark ei lasknudki mul hommikuni sõba silmale saada ja tegi tuju halvaks.

Pärast ema lahkumist sain veidi rahu tagasi, seda rohkem küll margikogujana kui Peavalitsuse ohvitserina, ja mõtlesin:

Kui kogumisobjektidele lugude sammal peale kasvab, siis ei anna teadmine, kust see «Norra» pärit on, talle võlu juurde. Isegi kui maailma kõige suurem kollektsionäär markii Filippo Ferrarast ta niidile lükiks.

«Ema, kahjuks pean sulle ütlema, et see mark kuulub konfiskeerimisele!» kõlasid mu kõrvus omaenda sõnad, mis ma õhtul olin lausunud. «Sa pead end lillede kogumisele pühendama. Väga hästi võid ka lindude ja loomadega

marke koguda. Samuti võime kahasse maalikunsti ja laevu koguda. Ainult «Norra» jäta rahule!»

Niimoodi algas meie ootamatu vaidlus.

«Aga ma just otsustasin vanu «Norrasid» koguda, kui mul juba Norra esimene mark olemas on,» hakkas ta vastu, «Sina näiteks võid «Soomet» koguda. Nende klassikaliste markide hammastus on väga huvitav. Noh, anna see «Norra» mulle nüüd tagasi!»

«Ma ei saa sulle «Norrat» teenistuskohustuste pärast tagasi anda.»

«Mis see siis tähendab? On sul peavalu? Mis teenistuskohustused? Kell on juba pool kaks öösel. Jäta õige norimine ja tühi loba! ...»

Tõusin ja peitsin saatusliku margi kirjutuslaua salalaekasse.

«Ema, kelle käest sa selle «Norra esimese» said? Kes sulle selle eksemplari kaela määris?»

«Kuidas sa minuga räägid, poiss?»

«Anna andeks! Ütleme siis nii: emake, kes sulle selle «Norra esimese» sokutas?»

«Sa oled inimese moodi rääkimise sootuks ära unustanud. Ei sokutanud ega määrinud seda mulle keegi kaela, ma ise vahetasin. Ära sa arva, et oled see maailmatarkt või et ma ei oska iseseisvalt katalooge kasutada.»

Muutusin kärsituks:

«Kellega sa siis selle ogara vahetuskauba tegid? Kas ma saan seda lõpuks teada?»

Olukord oli dramaatiline ja paradoksaalne. Vaevalt olin äratundmisele jõudnud, et kui postkasti number ja «Tilisang» tulemusi ei andnud, siis tuleb «Norra esimest» otsida, kui see iseenesest välja ilmus.

«Vahetasin «Norra» selle naisega, kes oli meie konkurent Jugoslaavia lillemarkide oksjonil. Tollel esimesel klubiskäimisel,» ütles ema. Ja lisas tunnustavalt: «Ta on väga sümpaatne mutike.»

Ma ei suutnud nöökamast hoiduda:

«Minu lihtsameelse emakesega kokku sattudes muidugi, Nüüd tegi ta tolle oksjoni tasa!»

Hakkasime teineteist torkima.

«Sa oled võimatu!» pahandas ema. «Ja kui see ka nii oleks, mis siis? Kas maailmas siis muud ei olegi kui margid? Maailm ei piirdu markidega. Nägin Robson Low' Inglise kataloogi. See ei tähenda midagi, et mu «Norral» on väike auk, sellest hoolimata on ta rariteetne ja kuulub klassikasse. Sina aga tuled kohe oma konfiskeerimisega! Mui-

143

dugi tahad sa nüüd selle naise juurde minna ja minu filateelia-alased teadmised kahtluse alla panna? Eks?»

«Mul on andmeid, et see eksemplar on pärit Lääne linnaosast. Ja seotud sellega, mis seal juhtus!»

Ta oli sündmustega üldjoontes kursis, nii selle juhtunu tõttu, mis mulle haiglaga lõppes, kui ka katkendlike telefonikõnede kaudu, mida ma kodust pidasin.

«Sa oled lihtsalt peast segi! Ütle kohe, milles sa seda marki süüdistad?»

«Marki? Mitte milleski! See-eest kahtlustan aga seda väga sümpaatset mutikest!» hakkasin ma enesevalitsust kaotama.

«Siis suvatse ka põhjendada! Mul ei ole elus kordagi mõrvariga tegemist olnud!» Ta läks solvunult toast ära.

Ma ei saanud pühendada teda asjadesse, millega oli seotud juba teine, järjekordne mõrv. Mul polnud õiguÄ kedagi ohtu asetada.

«Kuule, et ma ei unustaks: hommikueine teed endale ise!»

Paraku juhtus see kõik öösel ja kuni hommikuni ei tulnud mulle und.

Nii oligi: sõin hommikul üksi, õmblesin särgile puuduva nööbi ette ja hakkasin siis tegevusplaani visandama, sel ajal kui ema oli juba klubis.

See, et «Norra esimene» ilmus nähtavale klubis, sest seal oli ema selle vahetanud, rääkis erakaubanduse «sümpaatse mutikese» kasuks. See välistas võimaluse, et ta on näiteks mõrvari sõbratar. Miks? Sellepärast, et raskendavate asjaolude kartusel poleks mõrvar ennast nüüd nii ettevaatamatult ilmutanud.

Ta vahetas või müüs selle margi kindlasti varem! Ema sai «Norra» «sümpaatse mutikese» käest. Mutike juhatab meile kätte järgmise lüli. Ja nii, järk-järgult, samm-sammult, jõuame algallikani, saavutame eesmärgi!

Pärast lühikest arupidamist pakkisin ametialbumi sisse ja valisin Peavalitsuse keskjaama numbri.

«Teie ärasõidust peale pommitati teie telefoni lakkamatult,» teatas keskjaama neiu. «Keegi tundis teie järele igatsust ja puges päris nahast välja. Käis ühtelugu peale! «Palun ütelge edasi, et helistas doktor Tracht.» Vastasin, et teid pole Varssavis ...»

Tulin Saksamaa-reisilt tagasi reede õhtul. Terve laupäev kulus lese mõrvaloo uurimisele, kaasa arvatud Vahendaja

144

otsimine Varssavis ja lend Wroclawisse. Mul ei jäänud aega, et telefonikõnede järele .pärida.

Aga et helistaja oli Tracht, kes pettis mind kahe «Loodi» margi vahetamisel, see pidi midagi tähendama. Ma olin ju avaldanud soovi selletaoliste klassikaliste ostmiseks, mis Lääne linnaosas ära rööviti.

Otsustest pakatamas, astusin klubi poole. Mõrvad Lääne linnaosas olid mulle nüüd kõige tähtsamaks, kõige isiklikumaks asjaks muutunud. Selle asja tähtsust rõhutas veel see, et ema oli vahetamise läbi pahaaimamatult varastatud kraami omanikuks saanud.

Esimene isik, kellega ma klubi uksel kokku juhtusin, oli nagu esimeselgi korral major Kowalski. Tõmbasin ta kõrvale:

«Kuule, Kowalski! Niipalju kui ma mäletan, tahtsid sa minu dublette vaadata? Siin on «Norra esimene».» Ta läks kihevile:

«No-noo, eks me midagi ikka vahetame. Võin sulle Hollandi «Admirale» pakkuda. Suurepärased margid. Neist saab kindlasti sinu laevade-kogu kroon!»

He-hee, jutusta aga julgesti! Nägin seda seeriat Dresdenis, Zumsteini kataloogi järgi maksab see vaevalt kaks franki.

Ta võttis minu käest ümbriku ja läks akna alla, et lähemalt vaadata. Minnes jõudis veel lubada: «Noh, eks ma viska nendele «Admiralidele» midagi lisaks.»

Akna all jõudis ümbrik minu portfelli tagasi:

«Praak... Kas ma ei öelnud, et ole ettevaatlik! Ma ju pakkusin ennast sulle abiks. Kas sa ei võinud enne minu käest küsida? Muide, Gleb, möödunud sügisel ilmusid tilisangiga margid Poola posti 400. aastapäeva tähistamiseks. Ära sa valgeid võta, kui nende peale satud.»

Teadsin seda juba Varssavi 41. sidejaoskonnast, kus ülem ise oli mulle asja selgitanud. Mul polnud kavatsust ei roosasid, oranže, kuldseid, vikerkaarevärvi ega valgeid võtta.

«Kas sul midagi muud ei ole?»

«Ei,» ütlesin ma haruldasi eksemplare täis teenistusalbumit kaenla alla surudes. «Kahju. Rahvusmuuseumis on Maerten Day portree. Day samuti admiral. Rembrandt maalis teda … Aga sina ju st maalikunstis ei orienteeru?»

«Ei!»

145

Viimaseid erutavaid sündmusi arvestades polnud mul tuju Rembrandti teemal vestelda.

Ta pööras ringi ja kadus saali teise otsa.

Äkilise ümberpööramise põhjus oli muidugi mõista tema rivaal Jemiola.

«Servus, kuidas käsi käib, mis kuulda?» küsis too rõõmsalt. «Miks sa nii vara hommikul juba mossis oled? Linnud laulavad. Kõik õitseb ja haljendab, päike paistab ja inimene tahaks ka ise lendu tõusta.»

Teda hoidis lendamast tagasi varustus. Jälle rippusid tal luubid ja pintsetid nööriga kaelas, peale selle oli ta kaasi tirinud vähemalt kümme kilo albumeid ja katalooge.

«Mul on sulle üks palve, Jemiola. On üks mark — «Norra esimene». Kas sa ei tea kedagi, kes tahaks seda minu käest endale vahetada?»

Ta vaatas marki läbi luubi ja hakkas põlastavalt naerma.

«Gleb, me oskame luisata, aga me ei luiska enda kahjuks. Kas Kowalski sokutas sulle selle praagi?»

«Miks kohe Kowalski?»

«Sest see oleks olnud tema moodi. Seesama «Norra» pidi tasa tegema minu ammused arved Kowalskiga. Aasta tagasi tuli ta sellega minu juurde ja ütles: «Jemiola, anna Kreeka «Sadamad», vastu pakun «Norra esimese», siis oleme ka «Püha Martini» eest tasa.»

«See tähendab, et ka teda veeti sellega alt?»

«Ja miks ka mitte? Ainult ta sai sellest lahti. Noh, nüüd ma mõistan, miks sa torssis oled. Minu meelest ei ole Peavalitsuse ohvitser, keda margiga alt veetakse, mitte kahjukannataja, vaid... ma parem ei ütle, kes. See praak- «Norra» kurseerib klubis juba aastaid, ja mõnikord läheb keegi jälle õnge. Ta on vähemalt saja inimese käest läbi käinud.»

«Huvitav, kelle kaudu ta liikvele läks?»

«Tont seda teab... Päris algallikani sa minu arvates välja ei jõuagi. Liiga palju aega on möödas. Ta on nii palju skandaali tekitanud, et kui esimene omanik oleks siia tulnud, oleks ta ammu peksa saanud.»

Tahtmatult mõtlesin, et too esialgne omanik ei tule enam iialgi klubisse, sest ta on mõrvatud .. .

«Kas tead, Gleb!» sädistas Jemiola rõõmsalt nagu varblane kirsipuus. «Avastasin uue teema. See on peaaegu geniaalne: bandiidid ja kurjategijad markidel! Mõtle ometi — see pole veel kellelegi pähe tulnud!»

«Teemal pole viga. Täiesti sobiv ühele Peavalitsuses töötavale

kollektsionäärile. Ainult et kust sa need kurjategijad kokku korjad?»

«Kust? Aga Hitler ja Mussolini? Ja gestaapo ülem Heydrich Prahas väljaantud margil? Ja hitlerlaste SS-märgiga margid! Nagu NSDAP, nii on ka see organisatsioon kuritegelikuks kuulutatud. On ju marke nende parteipäevade tähistamiseks. Aluseks võtan Nürnbergi kohtu otsuse. Sõjaroimareid oli kuradima palju — Norras Quisling, Prantsusmaal Petain, Rumeenias Antonescu, Horvaatias Pavelic. Kõik need poisid lasksid end markidel jäädvustada ...»

Kuulasin poole kõrvaga. Astusime täissuitsetatud saali.

Akna taga oli ilus juunipäev. Aga see, mis siin sees toimus, meenutas keskaegseid puhastustulepilte. Hõiked, häältekõmin ja sagimine suurendasid hauataguse maailma muljet.

Ma ei mõtelnud mitte niivõrd «Norra esimesele» kui sellele, et ema võib end tõepoolest mõnes etteaimamatus afääris õnge lasta võtta.

«Ega te pole juhuslikult mu ema näinud?» küsisin laua juurest, kus ametikohustusi täites istusid sekretär ja juhataja.

«Just nüüdsama sai ta minu käest kaks uut Türgi «Lille»,» ütles sekretär otsekohe.

«Mina sain temalt viierublase margi Kalininiga,» lisas vahetusega rahul olev juhataja.

Nii kogunes teateid, et ema on alustanud ulatuslikke filatelistlikke operatsioone ... Ta seisis akna all, ja ilma et oleks mind märganud, pidas läbirääkimisi «sümpaatse mutikesega», tolle prouaga erakaubandusest. Nad olid nagu ühe vitsaga löödud. Ühtemoodi hõõgusid neil põsed ja silmad, ühteviisi liikusid sõrmed markide «briljante» sirvides, aeg-ajalt kilksusid pintsetid.

Leidsin kõrvalt ühe vaba laua. Et muud võimalust põllud, otsustasin kohe alla igasuguseid mõistlikke hindu müüma hakata.

Varsti ümbritses mind trobikond ostuhimulisi.

Neid, kelle välimus ei vastanud Vahendaja tunnustele, ei võtnud ma jutulegi. Kõik kõhnad ja pikakasvulised, vanad ja noored, lahkusid pika ninaga. Sääraste jaoks olid aiöetialbumi margid puutumatu tabu. Aga mu nägu selgiks kohe, kui märkasin kogujaid, kelle näoplaan vastas andmetele, mis ma olin 41. sidejaoskonnast, samuti päris alguses meediku ja hiljem mõrvatu lese käest saanud.

Trügimine minu laua ümber kestis vist ligi tunni. Paar korda muutus ametialbumi sisu nagu kaleidoskoobis. Kogusin... kõike: loomi, kui juurdeastunud vahetajal polnud midagi muud vastu anda, minul aga õli vaja vestlust jätkata, Punase Risti marke, kui ühel

kahtlasel isikul (nagu pärast selgus, oli see vojevoodkonna kohtunik) polnud vahetuseks midagi muud pakkuda. Kogusin putukaid, vappe, vedureid, losse ja veel kümmet või viitteistkürn-mend muud teemat, mida vajasin niisama palju kui viiendat ratast vankri alla ...

Olin sunnitud müüma, kui partneril marke kaasas ei olnud ja ta sularaha pakkus, vahel tuli ka osta, kui koguja minu markide vastu huvi ei tundnud või kui mind huvitas rohkem pakkuja isik kui pakutud seeria.

Aga enamasti muutusid rahatähed, mis ma välja andsin, teiste laudade juures jälle markideks. Nagu igas korralikus klubis mängis raha siin ainult teisejärgulist osa.

Higistasin ja leemendasin näost. Selle tegevuse positiivne tulemus oli siiski kinnitus, mis mulle eemalt kõrvu kostis: minust räägiti kui uuest kogujast ja «omast poisist»!

Ühe pikliku näoga mehe lähenedes lõin albumi kinni Kui Vahendajast mõrvarit ei olnud keskmise tüsedusega inimeste hulgas, seda vähem võisin teda leida kõhnade seast.

Alles iseloomulikku häält kuuldes taipasin, kellega on tegemist.

«Tervitan, tervitan jälle üle hulga aja! Kergem on peaministrit telefoni teel kätte saada,» ütles ta, justkui oleks ta iga päev kümme korda helistanud. «Kas me ei läheks sinna saali nurka? Seal on lahedam.»

Minulgi oli hetk tagasi sama kavatsus olnud. Olin kulutanud tuhat zlotti, ja ka rumalatele vahetustele tuli lõpp teha.

Läksime tahapoole.

«Praegu on üks haruldane juhus,» sosistas ta mind usalduslikult käevangu võttes. «Midagi tõeliste asjatundjate jaoks. Võib-olla võtame istet.»

Istusime omaette seisva vaba laua juurde.

«Need seal,» viipas ta käega selja taha, «on lihtsa» kollanokad ja piimahabemed. Teie olete tõeline kolletsionäär,» kiitis ta. «Teil leidub ühte kui teist, seda tasu^ ära kasutada. Ma jaotan parajasti ühe ammu surnud filatelisti

kogu. Selge see, et ka rahapuru on vaja. Te ju teate, et kui osta terve kogu, siis saab odavamalt kätte. Seal on imeväärseid eksemplare. Muidugi mõista jätan ma suurema osa endale. («Ahaa, küllap ma tean, va suli, kui palju sa endale jätad.») Ülejäänu, need maad, mida ma ei taha («Kahtlane, kas sa peale raha üldse midagi tahad...»), võin ilma vaheltkasu võtmata ära anda ...»

Uurisin teda. Kujult ja näolt ei meenutanud ta millegagi Vahendajat. Ka kasvult ja olekult ei klappinud miski. Ilmselt oli la tavaliste petiste klannist.

Kuulsin nüüd, et üks naine (selge, et pärija!) ei võta päritud kogude asjus kontakti mitte kellegagi peale tema. Kui mul tahtmist on, võime need koos üle vaadata.

«Loomulikult pean läbirääkimisi mina ja teie ei saa hinna suhtes tingimusi esitada. See on meie mõlema huvides — juhul kui peaks tekkima ebaaus konkurents kolmandate isikute poolt...»

«Hm,» ütlesin ma mõttesse jäädes. «Vaadake, need vahetused, mida ma siin olen teinud, on pigem sportlikku laadi. Minu tõelised huvid on viimasel ajal «Loodi» markide ümber koondunud, kuigi ma kord varem kaks tükki teile vahetasin. Aga mida see kogu Lää... (hammustasin keelde, sest pidin juba ütlema: Lääne linnaosas) õieti sisaldab?»

Ta võttis lehe, mille oli täis kirjutanud mõrvatu lesk, avas kataloogi ja hakkas loetlema:

«Šveitsist on teiste hulgas kõik «Pro juventute» seeriad, tembeldamata. Belgiast haruldane «Kardinal Mercier», Saksamaalt neli «Nothilfe»-blokki, «Ostropa» ja Himmleriga mark originaalümbrikul, Poolast Varssavi ülestõusu ajal väljalastud margid ümbrikel, Ühendriikidest kõik dollarised margid, niisamuti Inglise naelased...»

Mida kauem ta võõraste markide kõrgetest nominaalväärtustest joobus, seda selgemaks sai, et pärija kavatseb müümist alustada.

Mõne minuti pärast taipasin, et Trachti, «tõelise kollektsionääri» huviobjekt on ühe «maa» — Checiny linnakese komplekt. Seal trükkis üks kombinaator lossivaremetega seeria ja püüdis seda 1919. aastal käiku lasta. See maksis poolteist zlotti.. .

Kahju, et teil ei ole «Poola esimest». Nagu ma juba ütlesin, huvitavad mind praegu «Loodi» margid templi-numbrite järgi.»

«Nojah, aga need siin on rohkem väärt kui kõigi nende,» ta vehkis taas käega üle õla saali poole —

«pseudofilatelistide kogud ühtekokku. Juhatuse esimehe albumid kaasa arvatud!»

«Kui seal oleks «Poola esimene» ...» jäin ma oma endise jutu juurde. «Ma arvan, et tõeline kollektsionäär võib korraliku «Loodi» kogu eest kakskümmend või kolmkümmend tuhat zlotti välja panna. Nende asjadega ei kaota iial midagi. Nende hind aina tõuseb ...»

«Oh! Küll te olete mul alles kõva pähkel,» ohkas ta ja jättis vastuse võlgu.

Tal oli pettunud inimese nägu. Ei vedanud tal minuga, me ei jõudnud kokkuleppele. Tema peaaegu muinasjutulised lubadused, et «sellega võime varanduse kokku lüüa», põrkasid minu ükskõiksuse vastu. Teda omakorda jättis vist niisama ükskõikseks minu jonnakas korrutamine: «Kümme kopikat lood». Nende hulgas, mida ta mainis, ei olnud ühtegi Lääne linnaosa kogust kadunud marki. Nii et ta kujutas endast paljalt pärandust varitsevat hüääni!

Võtsin albumist välja «Norra esimese». Opereerisin sellega muide kõigi oma rumalate vahetustehingute ajal, näitamaks, et see on minu valduses. Nagu teisedki vahetajad ei ilmutanud ta selle vastu mingit huvi.

«Kahjuks see «Norra» mind ei huvita,» ütles ta lühidalt ja nina kirtsutades.

Kuigi meie jutt hakkas otsa saama, püüdsin talle edasiseks kontaktivõtmiseks võimalust jätta. Ilmutasin teatavat kõhklust, otsekui peaksin tema efektseid ettepanekuid veel läbi seedima. Ehk märkab?

«Siiski... võib-olla tohin teile veel kord helistada?» ütles ta.

«Nagu arvate ...»

Tõusime ja läksime lahku. Mu pea oli kõigest sellest valutama hakanud.

Klubi meenutas suitsutamisruumi, väljas valitsev leitsak aga mõjus nii, et sees võis kirve õhku riputada. Mitusada ealt, päritolult ja välimuselt erinevat tüüpi olid hardalt oma vahetustehingutesse süvenenud.

Kui siin saalis — hoidku jumal! — oleks pomm plahvatanud, ei oleks nad seda isegi tähele pannud! Terve vennaskond oleks koos kosmosereisi alustanud, vahetades tee peal spekulatsioonihindade alusel ÜRO ja UNESCO, Dominikaani spordiseeria, uute Aafrika riikide, Indoneesia ja Jaapani okupatsiooni «singapuri» marke. Isegi püha Peetrus oleks pidanud inglite miilitsa appi kutsuma, et see nad üles rivistaks ja Kõigekõrgema aujärje viimse kohtu ees

maha rahustaks. Muidugi, kui nad polnud juba ette ... igavesse hukatusse määratud. Aga ka säärasel juhul ei oleks margihaigete kamba saatus vist kõige halvem olnud. Nad oleksid kuradid margikogumise saladustesse pühendanud ja põrguvõimude funktsioneerimist ohustades sealse distsipliini lõtvumist põhjustanud.

Ma ei olnud Lääne linnaosast pärinevate markide asjas ja seega ka mõlema mõrva asjas klubis siiamaani midagi teada saanud. Trachtiga rääkimine ei olnud midagi andnud.

Ema seisis oksjonilaua ees osavõtjate hulgas ja tegi, nagu ei tunnekski mind. «Sümpaatset mutikest» ei olnud seekord näha.

Jäin ta kõrvale seisma ja tegin häält alles siis, kui läksid haamri alla Šveitsi «Liblikad». Alghind oli nelikümmend viis zlotti. Tõstsin käe:

«Viiskümmend!»

Ema ei pööranud ringi, vaid ütles rahulikult: «Viiskümmend viis!»

«Kuuskümmend!»

«Kuuskümmend viis!» tuli emalt.

Miks me õieti pahutseme? hakkasin ma äkki endamisi arutama. Miks me siin oksjonil kempleme? Kelle vastu? Kas ma olen tõesti tolle meeletu maania ohvriks langenud?

«Oleks vaja, et selle asja võtaks enda kätte mõni selge peaga mees, kellel jätkuks meelekindlust ja kes suudaks asjasse süveneda kainelt ning pead kaotamata,» oli kulda-väärt ülemus päris alguses öelnud. Sedasama oli hiljem MS korranud . . .

Klubi esimees ootas, kuni lähevad haamri alla Terav-mägedelt saadetud poolakate polaarkirjad, ja vaatas kord emale, kord mulle otsa. Tema suu oli ootavalt lahti ja tundus, et ta laskis sekretäril end aeg-ajalt näpistada. «Inimesed! Mis te ometi teete?» näisid tema imestavad silmad küsivat.

Oli ülim aeg see skandaalne stseen lõpetada. «Kuuskümmend viis esimest korda! Kuuskümmend viis teist...»

«Ja kolmandat korda ...» pomisesin ma emale eesõigust loovutades.

«Ole nii hea ja anna need kakskümmend zlotti mulle tagasi. Keegi ei käskinud sul hinda üles kruvida. Kui sind poleks olnud, oleksin ainult nelikümmend viis maksnud,» ütles ema koduteel etteheitvalt.

«Kui sina poleks jonni ajanud ning algul «Norrat» ja

siis veel liblikaid hakanud koguma, oleksin ka mina sellesama seeria ainult neljakümne viie zloti eest kätte saanud.»

Lõppes sellega, et pidin viima ta jäätist sooma.

Ajutisele leppimisele vaatamata möödus pühapäevane pärastlõu ja igavalt ja solvumise tähe all.

Mind ei vaimustanud taldrikute pesemine, mis langes seekord minu osaks. Köögipõll oli lühikesepoolne, ajasin püksid ja komisjonikauplusest ostetud itaalia sandaalid vett täis.

Armas ema, kes oli vabastanud end perenaisemuredest-ja kodustest talitustest, tegeles muidugi markidega.

«Kui me «Norra esimese» kord juba kaotasime,» arutas ta pluialis majestatise vormi kasutades, «siis me ei hakkagi neid koguma. Rootsi on niisama meeldiv maa. Vaatame korraks kataloogi. . . Nii. Rootsi on üldse välja andnud 503 marki, aga «Norra» komplekt,» — kuulsin lehekülgede keeramise sahinat — «jah, «Norra» komplektis on 568 marki...»

Pingutasin, et end vaos hoida, vilistasin surematut «Felušit» ja püüdsin lahket nägu teha.

Pühkisin köögi põranda puhtaks ja kastsin aknalaudadel lilli, mis olid ema huvide ringist välja langenud.

Ta on täielikult pea kaotanud. Aga see on alles algus. Mis saab edasi? Tuleb midagi ette võtta, et kodurahu huvides üksmeelt saavutada, mõtlesin ma lõpuks toolile vajudes ja suitsu tehes. Ei kõlba ju kuskile ... et Meisseni. «Affenkapelle» kujud siinsamas riiulil on nii koledasti tolmunud! Kui nii edasi läheb, tuleb mul peale nõude-pesemise ka veel tolmu pühkida ja — kaugemas perspektiivis — isegi pesu pesta ning triikida. See on või-j matu!

Ohkasin ja otsustasin minna värsket õhku hingama.

«Kas lähed jalutama?» küsiti kõrvaltoast.

«Jah.»

«Õige. See teeb sulle aina head,» salvas emake. «Enne võiksid siiski kingad ära puhastada! Kui nõusid pesed, pane teine kord sussid jalga!»

Olgu minuga kuidas on, aga sinule tuleks küll tuluks, kui sa markide kogumise kirest lahti saaksid, mõtlesin ma üle läve välja astudes.

Varssavi «Kuningas Stanislawi vana telge» mööda jalutades tõmbasin hinge. Mind rõhus kõik — lese mõrvamine, see, mis kodus toimus, ennelõunane klubiskäik, peamiselt aga oma võimetuse ängistav tunne.

Pidin lõõgastuma, lihtsalt puhkama, et ummikust pääsemise võimalustele mõelda.

Päikesepaistelisest päevast hoolimata ekslesin otsekui udus. Tõepoolest, ei paistnud ühtki valguskiirt, ei olnud ühtki laternat, mis sellel vastikul vantsimisel mulle teed oleks valgustanud ...

Telefoniputkat märgates otsustasin lõpuks MS-i seltsiks kutsuda. Tal on auto, me võiksime tema veeuputuseelse «dekavega» linnast välja sõita.

Teda polnud kodus. Pühapäevast hoolimata istus ta laboratooriumis.

«Ah, see oled sina, Gleb!» ei lasknud ta mul sõnagi lausuda. «Praegu oli just kõne Lääne linnaosast! Hea, et sa helistasid. Kujuta ette: pärija vohmib juba veerand tundi «Jutrzenka» kohvikus jäätist. Temaga koos on üks tüüp. See võib talle nagu leselegi jäätise sisse mürki sokutada ...»

«Kuule, lobamokk . ..» katkestasin ma teda, ootamatust ieatest jahmunud, «siis tuleb ju otsekohe sinna sõita!»

«Arvad, et mul on selleks tahtmist? Pühapäeval...»

«Jäta eputamine, Julek! Võta kohe auto ja tule mulle vastu!» ägestusin ma. «Ma astun praegu turu poolt Kesklinna suunas!»

«Ah astud? Noh. .. olgu pealegi,» otsustas ta loiult. «Oota rohelist «Warszawat» ...»

Ta rääkis veel midagi, aga et mitte aega kaotada, viskasin toru hargile. Pole ju välistatud, et lesk mürgitati kohvikus. Kes ütleb, et selleks ei kasutatud aeglase toimega aineid!

Mainitud suunas teele asudes pidin peaaegu jõuga oma samme aeglustama. Mõeldes, mis «Jutrzenkas», Lääne linnaosas Kommuuni väljakul asuvas kohvikus võib juhtuda, tundsin närivat rahutust, mis kihutas mind tagant.

Kuigi uut roima pole vahest veel sooritatud, võime hetke pärast ikkagi fakti ees seista, mida ei saa enam heaks teha.

Ja mis aitab Vahendaja vangistamine? Mis aitavad kõige hinnalisemad margid, kui leiame nad liiga hilja?

MS-i rahulik jutt jooksis märgist mööda. Minu meelest uppus ta künismi. See pani tõepoolest närvitsema! Nüüd ta veel viivitas ega mõtelnudki kiirustada.

Seisin sõidutee ääres ja ootasin nii kannatamatult, nagu kisaksin paljajalu hõõguval asfaldil. Autode voolus ei 0lnud näha ühtegi rohelist «Warszawat». Kuulsin selgesti oma kella tiksumist.

Minutid venisid ... Kusagilt Kesklinna kandist kostis kiirabiauto sireen. Tundus, nagu kihutaks ta otse minu poole. Vaevalt paar sekundit enne teda jõudis pärale roheline «Warszawa».

«Istu peale!» hüüdis MS pidurite kriginast üle karjudes.

Ta naeris rooli taga ja näis kogu loost lõbu tundvat:

«Sihukest asja pole veel enne olnud, mõistad? Kui see eit eluga pääseb, siis peab ta seda surmani meeles!»

«Mida ta peab surmani meeles?» küsisin ma ühe ropsuga autosse hüpates.

Polnud aega MS-iga toimunud järsku muutust arutada Juhi ehmatuseks, kes oli tagumisele istmele üle kolinud tõstis ta kiiruse otsekohe sajani.

«Oleš ootab teda juba laua juures!»

«Miks laua juures?»

«Kus ta peaks siis ootama? Trammis või? On sul alles küsimused! Otse meie järel sõidab kiirabi. Mutile tuleb maoloputus teha!»

Nii et ta mõtles siis operatsioonilauda ...

Kõik toimus peadpööritava kiirusega. Ma ei suutnud enam sündmustega sammu pidada.

Peatusime pidurite krigisedes Lääne linnaosas Kommuuni väljakul. «Sa jooksed otseteed «Jutrzenka» kohvikusse,» kamandas MS, «rabad tädikese kanderaamile, pistad kiirabiautosse ja viuhh! Oleši juurde. Selle tüübi aga võtame jalamaid kinni!»

Oli ka viimane aeg. Heitsin läbi suure peegelakna kõrvalpilgu kohvikusse ja märkasin, et need seal tõusid parajasti lauast. Pärija ja ... Tracht!

MS oli juba «Jutrzenkas» ja andis ettekandjale käsu laud koristamata jätta. Mina hüppasin õlleputka taha varju.

Tracht seisis nüüd väljas ja jättis pärijaga täiesti viisakalt hüvasti. Kumbki hakkas ise suunas minema. Kiirabi-auto sõitis naise järel paremale, «Warszawa» Trachti järel vasakule. Sada meetrit kohvikust eemal toppisid agent ja autojuht soolasambaks tardunud Trachti rohelisse «Warszawasse».

Kogu operatsioon toimus rahulikult.

Nüüd võisime meie MS-iga paremale pöörata, et aeglaselt astuvale pärijale järele jõuda. MS-il oli «Jutrzenkasti kaasavõetud nõude karp kaenla all.

«Nad sõid kaks portsjonit jäätist, jõid puuviljamahla ja kaks tassi kohvi. Nõude eest andsin ettekandjale käekella.

Pandiks. Et mitte aega kaotada. Kui mu kell vahepeal rikki läheb, maksad sina!» ütles MS lõõpivalt.

«Maksan, maksan!» lubasin ma järsult.

Pärijast mööda sõitnud kiirabiauto peatus nurgal, viiskümmend meetrit villast eemal.

Pärija sammus rahulikult, vaatas pilvi taevas ja lilli aedades. Tundis elust rõõmu ega aimanudki, mis teda võib tabada, mis iga minut võib juhtuda!

Astusime talle tagantpoolt kiiresti ligi ja panime tal tee eest kinni. Ta võpatas jahmatusest:

«Ah, need olete teie ...»

«Jah. Meie. Teid on arvatavasti mürgitatud,» ütles MS selgituseks, sel ajal kui üks sanitaridest pärijale vägisi piimapudelit suule seadis.

«Palun neelake ja ärge hakake vastu! Kaalul on teie elu!»

Naisel olid silmad pungis. Teine sanitar hoidis teda selja tagant kinni, sest näis, et ta hakkab teadvust kaotama.

Tõmbasime kanderaami välja. Viimse jõuraasukesega heitis ta sellele pikali. Ei võtnud paari sekunditki, kui kanderaam oli kiirabiautos.

MS ulatas sanitaridele «Jutrzenkast» kaasavõetud nõude karbi.

«Andke see kohe doktor Kriegerile üle!» ütles ta kokku-jooksnud lapsi laiali ajades.

Kiirabiauto kihutas unnates Kommuuni väljaku poole.

Kaugelt kostis meieni veel sireen, mida kasutatakse õnnetusjuhtumite puhul.

Läksime MS-iga Lääne linnaosa miilitsajaoskonna poole.

Oli soe juuniõhtu. Sündmuste analüüsimisele ja neist tulenevate järelduste vaagimisele ei maksnud niisugusel kriitilisel momendil mõeldagi.

«Puhh,» ohkas MS paari minuti pärast. «Nüüd on meil siis esimesed vaieldava väärtusega tulemused käes.»

«Miks vaieldava väärtusega?» küsisin ma higi pühkides.

«Aga kui ta on mürgitatud ja Oles ei jõua teda enam päästa...»

See poleks muidugi rõõmustav.

Nähes meie tuttavaid nägusid, lõi miilitsajaoskonna väravas seisev valvur kannad kokku.

Korrapidajaseersant informeeris meid, et Tracht on paigutatud üksikkongi. Ühes kõrvaltoas lõpetati parajasti terna riiete läbiotsimist. Seda toimetas jaoskonnaülem isiklikult, kes meid nähes ütles:

«Siin on kongivõtmed, sõbrad. Homme palun areteerimiskäsku. Riietes ei olnud midagi. See, et meie külaline tollele tädile jäätist välja tegi, ei vihja veel mingile kuriteole, Gleb!»

Jätsin tema märkuse tähele panemata ja pöördusin MS-i poole:

«Küsi Trachtilt, mis asjus ta pärijaga kohtus. Mina proovin vahepeal Olešiga ühendust võtta.»

Andsin talle võtmed. MS läks võtmeid kõlistades koridori lõppu.

Peale kaunis suure rahasumma, taskunoa ja rahatasku, milles oli mulle pakutud seeriate nimekiri Lääne linnaosa; markide kogust, ei saadud Trachtilt mingeid süütõendeid. Nagu pass näitas, elas ta Varssavi lähedal Wlochys. Märkisin aadressi igaks juhuks üles, kui peaks vaja olema korterit läbi otsida.

Siis helistasin doktor Kriegerile.

«Et pärija osutas vastupanu, siis tõmmati tal hullusärk selga,» teatas doktor. «Tegin talle kohe maoloputuse. Mürgist ei ole mingisuguseid jälgi. Teil ei tarvitse tema pärasl

muretseda. Igaks juhuks pean teda hommikuni kinni. «Jutrzenka» nõud on puhtad, nagu laboratooriumist öeldi. Nii et tunnen teile mõlemale kaasa. Möödalask ja sisse-kukkumine. Seda enam kuluks mulle raisatud pühapäeva eest ammu lubatud õhtusöök ära ...»

«Sõnast saab kinni peetud, doktor! Ja daamidki leitakse!» vastasin ma.

«Kui öö jooksul peaks midagi juhtuma, ajan MS jalule,» ütles ta toru hargile pannes.

Niisiis ei olnud Tracht mõrvar ega olnud tal ka midagi ühist Vahendajaga!

MS-i laboratooriumisse polnud vajadust helistada, küll aga pidin informeerima polkovnikut.

«Papat ei ole kodus,» vastasid lapsed telefoni. «Kui ta tänaseid pilvi nägi...»

«... läks ta kohe kalale,» pomisesin ma endamisi.

«... läks papa Visla äärde kalale. Kui teil on tähtis asi, siis leiate ta teise silla juurest, ainult me ei soovita teil papat segada, sest kui ta kalu püüab, on ta kuri!»

Niisugune oli päheõpitud «telefonistuudiumi» sisu.

«Mis Oles ütles?» küsis MS võtmeid kõlistades lävel.

«Mitte midagi. Hirmul olid suured silmad. Ja Tracht?»

«Ei saa õieti sõna suust, on nähtavasti hirmust segane. Esimesest mõrvast luges lehest. Kirjutas lesele kirja. Lesk saatis talle markide spetsifikatsiooni Täna Tracht helistas

talle. Kui ta ei luiska, siis uskus tõepoolest, et vestles jäätist limpsides lese endaga. Homme peame teda uuesti; küsitlema!»

«Mina kaasa ei tee!» poetas jaoskonnaülem vahele, «Teie keerutate jama kokku ja mina saan pärast pähe.»

«Või sedamoodi!... Niipalju kui ma mäletan, on minu laboratooriumis kolm ekspertiisi, mis on vist sullegi tähtsad?» pigistas MS läbi hammaste. «Need võivad võtta nädala ... aga ka pool aastat.»

«Šantaaž?»

«Kas sul tunnistajaid on? ...»

Jaoskonnaülem sai tigedaks, kuid andis siis järele.

«Kui kaua te teda ilma igasuguste süütõenditeta kinni tahate pidada?»

«Nelikümmend kaheksa tundi. Niikaua kui lubatud. Igaks juhuks peame ta korteri läbi otsima ... Võib-olla saame siis süütõendid varem kätte ...» vastasin ma.

«Aga see ... järjekordne «lesk», pärija? Kaška hakkab tema pärast muret tundma,» tähendas ta.

«Sul on munder seljas. Sind ta usub,» sähvas MS. «Mine sinna ja ütle: «Oli põhjust karta, et teie tädi võidi mürgitada. Sellepärast tehti talle maoloputus.» Kaškäl on telefon kodus, ta võib ise haiglast järele küsida ...»

Niimoodi lõpetasime pärija oletatava mürgitamise episoodi. Tracht see-eest oli meil kaelas. Seni polnud ta mind näinud. Aga pärast vabastamist võis ta pärijaga minu üle mõtteid vahetada. See võis tähendada minu paljastamist, ja mitte üksnes kollektsionääride ringis. Viimane ei olnud mulle hoopiski vastuvõetav, vaid absoluutselt ebasoovitav ...

Kell hakkas üheteistkümnele lähenema, kui ma MS-iga jumalaga jättes tähendasin:

«Tuleb välja, et jälle polnud see minu idee.»

«Mis? Trachti areteerimine? Ah sa hakkad mulle nüüd selgeks tegema, et see olin mina, kes pärija elu pärast värises! Sa rääkisid ju automaadist niisuguse häälega, nagu oleks sind elavalt nülitud!»

«Sinu idee oli see jama kiirabiautoga. Ja et Oles talle maoloputuse teeks.»
«Päh! Säärane õnnetus võib igaühega ja igal ajal juhtuda . ..» ütles ta haigutades.
Vist iial ei olnud ma Lääne linnaosa mõrvade asjas nii nõutu olnud kui sel hetkel.
157

15

Järgmist päeva alustasin pärija tervisliku seisundi kontrollimisega.
Varasest ajast hoolimata oli doktor Krieger juba haiglas. Kohtasin teda sidumissaali ukse juures.
«Pärija sõitis natukese aja eest koos sugulasega koju,» teatas doktor. «Me ei leidnud midagi, mis oleks tõendanud mürgitamiskatset. Omalt poolt sooviksin teile niisama tugevat tervist, major . . .»
Mul polnud seal enam midagi teha.
Õieti pidin ma Trachti asja läbi mõtlema. Too istus Lääne linnaosa arestikambris, kuid süütõendeid meil tema vastu polnud.
MS-i eilne, jälle liiga tormakas idee ajas mul nuud tagantjärele südame täis. Oma närvilisust meenutades olin sunnitud osa süüst siiski enda peale võtma.
Sõitsin haiglast MS-i laboratooriumi. Ta pidi sel juhul appi tulema, kui kuldaväärt ülemus peaks «järeldusi tegema» ja mitte eriti kadestusväärse olukorra pärast torisema.
«Kohvi tahad?» tervitas MS mind. «Sul pole üldse vaja kiirustada. Su vana on ministeeriumis. Ta ei jõua tagasi enne kui tunni aja pärast.»
Istusin ja küsisin, sel ajal kui ta kohvi valas:
«Kas andsid nõud «Jutrzenkale» tagasi?»
«Jah. Ja sina võlgned mulle nüüd viiskümmend zlotti.
«Ei tea, mille eest?»
«Nagu mäletad, jätsin ma kella pandiks. Lääne linna osa komandant sai selle nõusid tagasi viies kätte. Saatis mulle.käskjalaga ära. Vedru on katki.. .»
Sõnagi lausumata panin viiskümmend zlotti lauale. See oli köömes kahe tuhande kõrval, mis ma Lääne linnaosa asja pärast oma isiklikest säästudest olin kulutanud!
MS läks ukse juurde ja ütles sekretärile, et teda ei tüli tataks.
«No nii,» alustas ta viivu pärast, «me oleme tupikus. Täna hommikul mõtlesin kõik uuesti värskelt läbi. Pean sulle tunnistama, et ma pole enam ammu olnud nii vastu seina surutud nagu praegu. Võib-olla annab läbiotsimine Trachti juures meile mõnesugust materjali? ...»
Vestlesime üle tunni, kaaludes mitmesuguseid kõige fantastilisemaid ideid. Mõlemapoolsele ajude gümnastikale vaatamata lõppes meie eranõupidamine ümmargus nulliga.
158
MS pidi nüüd laboratooriumijuhataja tavalise tegevuse juurde asuma. Leppisime kokku, et võtame päeva jooksul kontakti, siis hakkasin raske südamega Peavalitsuse poole astuma.

«Noh, kuidas on? Vahendaja käes?» küsis kuldaväärt ülemus trepil. «Niipalju kui ma mäletan, andsin sulle selle jaoks kaksteist päeva?»
Ta tuli ministeeriumist nõupidamiselt ja oli haruldaselt heas tujus.

«Ma tean, polkovnik,» vastasin ma. «Esialgsest tähtajast on juba üle kolme nädala möödas. Aga kui minu haigus-päevad maha arvata ...»

«Need tegid sellega tasa, et doktor Kriegeri aresti toppisid,» salvas ta.

Astusime sekretariaati. Pilgutasin osakonna sekretärile Krzysiale tähendusrikkalt silma ja panin tema ette paar Berliinist ostetud klipsi.

Polkovnik pööras ümber:

«Kas juba jälle ameerika landid kauplusest «Glücklicher Fischer»?»

«Ei,» vastas Krzysia krapsakalt. «Linnaseõlu on kabinetis akna all, et hapuks ei läheks.»

«Ole nii hea ja otsi mulle klaaspurk, kalake,» nõudis polkovnik.

Krzysia tõusis, suhtudes ülemuse uude, kindlasti kalastamisega seotud ekstravagantsusse vähimagi imestuseta. Polkovnik oli ju oma ootamatute korralduste poolest tuntud.

«Millest ma sinuga rääkima pidingi, Gleb?» ütles ta mulle mõne aja pärast kabinetis.

«Te tahtsite minuga — ja mina teiega — markidest rääkida!»

«Jah,» nõustus ta kiirustamata. «Noh, räägi siis! Kas sul on Lääne linnaosa asja kohta midagi uut öelda?»

Krzysia, jalustrabavate klipsidega uhke nagu paabulind, tõi purgi ja andis selle edvistades polkovnikule. Alles paari minuti pärast võisin raporti esitamisele asuda.

Sel ajal kui ma rääkisin, valas kuldaväärt ülemus õlle purki ja puistas siis landid, mis ma Saksamaalt olin ostnud, õlle sisse.

«Mis on? Miks sa vaatad niimoodi, nagu poleks sa elus tõepoolest mitte midagi näinud? On sul paha? Tahad sa palderjani?»

«Ma ei taipa, miks peavad landid just õlles ja mitte palderjanis ligunema?» pareerisin ma.

«Ah et miks mitte palderjanis? Tohoo pele! Sa ei arva ometi, et tahan nendega öösel kasse püüda?» pilkas ta. «On täheldatud, et jõgedes ja järvedes kogunevad kalad meelsasti õllevabrikute reoveekanalite ümber. Loogiliselt arutades võib sellest järeldada, et kalu tõmbavad ligi linnased. Lasksin neile lantidele sälgud sisse lõigata. Igasse prakku toppisin vatti. Vatt tõmbab õlut sisse ja mina tõmban varsti purikaid välja. Seda nimetatakse deduktsiooniks! Palun. Võid jätkata!»

Ta oli tõepoolest haruldaselt heas tujus. Vaatasin ukse kõrval seisvat ebatavaliselt suurt plekkämbrit. Ta lootis nähtavasti rikkalikku saaki saada.

Jätkasin viimaste sündmuste lähemat kirjeldamist. Et ta kõigega korraga tegelda ei jõudnud, siis oli ta lese mõrvamisest peale Lääne linnaosa loost ainult üldjoontes informeeritud.

«Mnjah...» raputas ta landipurki. Silmitses seda mõne aja ning otsustas siis: «Ootame ära Trachti korteri läbiotsimise tulemused. Kui Jemiola, kellele ma kohe käsu annan see asi ära teha, sealt midagi ei leia, oleme sunnitud Trachtilt vabandust paluma. Ja sa ütled, et ka MS-iL ei ole ühtegi uut ideed?»

«Ei ole.»

«Hm ... See tähendab, et kõik niidid, mis meid mõrvari juurde pidid viima, on katkenud. Kas sa tõesti ei leia midagi, mis veel väljaselgitamist vajaks ja meid kuidagi tema isikule lähemale viiks?»

«Tõsi küll, mul on veel «Norra esimene»,» meenutasi ma kõhklevalt. «See on viimane kaart, mida ei ole veel lõplikult välja mängitud...»

«Mida MS sellest arvab?»

«Ta ei usu, et sellel oleks erilist tähendust.»

«Hm. Jah. Ka mina arvan, et selle «Norra» kaudu ei sa me isegi elektronmikroskoobi abil mõrvari välimusekirjeldust, nime ja aadressi kätte.»

Kõnelus polkovnikuga läks ootamatult lahedalt.

Ta ei muutunud sapiseks, kui kuulis läbimõtlematust operatsioonist pärija ja Trachti vastu. Kui olin kabinetist lahkumas, helistas ta Jemiolale ja lubas ta minu juurde saata.

Kuldaväärt ülemuse kabineti ukse taga, enne sekretariaadist lahkumist, kõnetasin korraks Krzysiat:

«Kas sobivad?»

160

«Oo!» hüüatas ta ja võttis peegli. «Jadzia läheb kindlasti kadedusest lõhki,» lisas ta naistele nii iseloomuliku rahuloluga. «Mis ma nende eest võlgnen, Gleb?»

«Mitte midagi. Hea sõna ...»

Astusin möödaminnes sisse ka peakantseleisse, et anda täpselt samasugused klipsid Jadzialegi.

«Selle eest saad oma osa kätte,» ütles ta ja võttis sahtlist välja, tohutu suure ümbriku. «Ainult ära kellelegi hinga, et said need margid minu käest,» hoiatas ta igaks juhuks. «Krzysia läheb kindlasti näost roheliseks. Kui tema oleks niisugused saanud ...»

Ma ei osanud tollal kujutledagi, et minu vastutustundetu käitumine mõjutab saatuslikul viisil just seda hetke, mis kujuneb Vahendaja kinnivõtmisel otsustavaks.

Polkovniku käsul kohalerutanud Jemiola ootas juba minu ukse ees. Läksime sisse. Veerand tunniga rääkisin talle kõik ära, mis tal oli läbiotsimist toimetades vaja teada.

Muidugi ei saanud ma varjata, et Peavalitsus tegeleb Lääne linnaosas toimunud mõrvade ja röövimistega ja et mõistatuse lahendamine usaldati kolme nädala eest minule.

«Ja mina arvasin, et sa kogud tõemeeli marke! ...» ei suutnud ta imestust tagasi hoida.

Ta oli, jah, kuulnud mingist mõrvast Lääne linnaosas, kusjuures ta oli nagu aru saanud, et mõrvatu (või oli neid mitu?) kogus marke. Aga ta ei pööranud rahva juttudele ja keelepeksule kunagi tähelepanu.

«Ka meil Kowalskiga on käsil üks markide lugu. Aga sellel ei ole midagi ühist tolle afääriga, millest sa mulle praegu rääkisid ...» tähendas ta.

Ma ei hakanud lähemaid üksikasju küsima, kui ta ise ei ütelnud.

«Nii et helista kohe MS-ile, et ta mulle ühe keemiku kaasa annaks. Äkki on seal Wlochys, Trachti korteris, mingeid jälgi mürgist. Ma sõidan kohe sinna!» lisas ta. «Hüppan ainult oma tuppa sisse. Tuleb kaasa võtta luup, hammastusemõõtja, nõu vesimärkide kontrollimiseks, kataloogid ... Wlochysse jõuab kahekümne minutiga. Saad minult teateid lõuna paiku.»

Hakkasin viimaste nädalate märkmeid analüüsima. Otsisin Lääne linnaosas toimunud sündmuste sasimust

161

punkte, mis ei olnud siiamaani selged. Viimaks, pärast mitmekordseid mahakriipsutusi, jäi paberile järgmine skeem:

Kollektsionääridest abielupaari mõrvamine; katse mind mõrvata, kusjuures mind päästis surmast juhuslik tõendi närvihaiglast; «Kümnekroonise» röövimine, «Loodi» kogu» ja kolmesaja kuueteistkümne hinnalise klassikaeksemplari! kadumine, millest osa kuulub «The Rarest Stamps'i» järgi väga haruldaste markide kategooriasse. See kõik moodustas meie passiva poole.

Aktivas oli mul pärast kolmenädalast uurimist (haiglas viibimine kaasa arvatud) «Norra esimene» ja Trachtil teisejärguline isik.

Kõigel muul ei olnud mingisugust väärtust. Mõrvarist Vahendaja, hoolimata sellest, et ta esines doktor Kriegeri nime all ja et meil oli isegi üks tema armastuskiri, oli läbitungimatu udu peidus ...

Lõuna paiku segas mu lootusetuid mõlgutusi tuttav telefonineiu Peavalitsuse keskjaamast, kes teatas:

«Major, teid ei olnud eile kella kaheksa ajal kodus, kui üks margihuviline teile helistas. Ma ei andnud teile seda teadet varem edasi, sest ta lubas täna lõuna paiku uuesti helistada.»

«Keda ta küsis?»

«Küsis «markide meest». See oli pärast kella kaheksat. Võtke siis teatavaks, et keegi kavatseb täna helistada ...«

Tracht peeti kinni enne kaheksat. Meie telefonistid tavaliselt ei eksinud. Peale Trachti ei olnud ma kellelegi seda numbrit andnud. Muidugi mõista ei figureerinud see ka telefoniraamatus. Helistajatele öeldi harilikult, et «ta on vannis» või «praegu aias» ja «palun öelge, kuhu ta võiks veerand tunni või poole tunni pärast teile helistada».

Kui sain keskjaamast helistaja numbri, siis rääkisin temaga kas kodunt või töölt.

Seega oli too telefonikõne ääretult huvitav!

Kaalusin parajasti, kas saladuslik margihuviline helistab lubatud ajal või vaikib pärast seda, mis Trachtiga oli juhtunud, kui keskjaam teatas Jemiola kõnest.

«Tracht elab Wlochys allüürnikuna,» informeeris Jemiola mind vaikse häälega. «Tema majapidamise ees hoolitseb üks varakas lesk. Maja asub päris Wlochy ser-val, ümberringi on aiad, edasi tulevad põllud ...»

«...mille kohal lõõritavad lõokesed,» katkestasin ma tema monoloogi. «Missuguseid marke sa Trachti juurest leidsid?»

«Ma just pidingi sellest rääkima,» alustas ta. «Tähendab . ..»

Keegi kiskus tal äkki toru käest.

«Kuule, Gleb,» kostis Wlochy jaoskonnaülema tuttav hääl. «Oled sa arust ära? Jemiola blokeerib meie liini juba viisteist minutit, sest teil tuli äkki tuju mingisugustest närustest markidest lobiseda. Olen alati öelnud, et te kõik olete kõlupead. Niipea kui mõni mees Peavalitsuse laua taha istuma pääseb, hakkab ta ennast maailmatargaks pidama, selle asemel et ausat tööd teha .. .»

Selle semel et ausat tööd teha, panin ma toru lauale, et lasta tal end «tühjaks rääkida». Üks katkestas teise juttu ja mõlemad vastamisi seletasid saja eest.

Lõpuks, kui jaoskonnaülemal kõri kuivaks läks ja laualt jälle Jemioia hääl kostis, võtsin toru pihku.

«Hallo? Oled sa veel seal, Gleb?»

«Olen, olen,» torisesin ma vastuseks.

«Et sa teaksid,» jätkas ta, «ma leidsin Trachti juurest väärt marke, lihtsast purust rääkimata ...»

Pidasin hinge kinni.

«. .. viiesaja kolmekümne kuue frangi eest Zumsteini kataloogi järgi!»

Päh! Viissada kolmkümmend kuus franki, sel ajal kui röövitud kogude väärtus ulatus mitmekümne, Yverfi kataloogi järgi isegi mitmesaja tuhande frangini!

«Kahjuks ei ole nende hulgas ühtegi sellest nimekirjast, mis ma sinu käest sain.»

«Jäta kõik see oma kohale ja vabanda perenaise ees arusaamatuse pärast.»

«MS-i laboratooriumi keemik ei leidnud samuti mitte midagi huvitavat,» lisas ta hämmeldunult.

Lõpetasin kõne.

Paraku ei õigustanud miski Trachti areteerimist. Asjad ei nihkunud paigast. Sedasama tegin kindlaks ka Lääne linnaosa jaoskonnaülemaga ühendust võttes.

Villas valitses rahu. Agendid nägid, et pärija istub laua taga ja paneb vahetpidamata marke kirja.

«Ma loodan siiski, et saan sinult prokuröri nõusoleku Trachti kinnipidamiseks,» tähendas jaoskonnaülem.

«Võib-olla saadki...» vastasin ma talle võrdlemisi ebakindlalt.

Trachti võimaliku vabastamisega tuli viivitada pärastlõunani, kuni olen kõnelnud tundmatu mehega, kellele ei saanud minu telefoninumbrit anda mitte keegi muu kui ainult Tracht.

Ja telefon heliseski:

«Kas mul on au rääkida härraga, kes pühapäeval klubis marke vahetas ja muude hulgas Hispaania «Corrida»-seeria sai?»

Tõesti, rumalaid vahetuskaupu tehes olin ka Hispaania «Corrida»-seeria saanud.

«Minu nimi ei ütle teile midagi. Tahtsin ainult küsida, kas teid huvitab ookeanitagune klassika?»

Kõhklesin hetke.

«Jah, huvitab küll,» möönsin siis ettevaatlikult. «Ag kus ma neid näha võiksin?»

«Kas te ei liigu täna kusagil Vanalinna läheduses?»

«Liigun küll. Mis kella ajal?»

«Mulle sobiks kell viis. Kuidas teile? .. .»

«Palun helistage uuesti, noh, ütleme kümne minut pärast...»

Niisugune oli meie vestluse sissejuhatus tundmatu margihuvilisega.

Kell oli poole nelja ümber ja MS oli mulle juba paar korda helistanud, paludes temaga kontakti võtta. Helista sin talle otsemaid.

«Oota,» ütles ta väikese viivituse järel, «ma lugesin juhuslikult lehest, et kell viis avatakse Hel Enri lillemaalide näitus. See on üks naiskunstnik Varssavist, kes elab Pariisis. Ja koht on Vanalinna läheduses. Lepi tolle mehega! kokku, et kohtute näitusel, üks minu meestest pildistab teda seal igaks juhuks.»

Otsustasin tellida ka ühe agendi, kes jälgiks tundmatu margihuvilist pärast meie kohtumist.

«Tähendab, et läheb jälle midagi lahti,» suvatses kuldaväärt ülemus oma arvamust avaldada, kui ta mulle agendi asjus nõusoleku andis.

Kümne minuti pärast ühendas keskjaam mind taas saladusliku kõnelejaga. Kuulsin telefonisti teadet: «Harri tuleb kohe telefonile ...»

«Kuidas on, kas võiksime täna Vanalinna ümbruse kokku saada?» küsis mees.

«Jah. Kohtuksin teiega meelsasti. Pean külastama üht näitust. See on Hel Enri maalide näitus. Jõuan kohale veerand kuueks, pärast seda võime kuhugi kohvi jooma minna.»

«Nõus ... Aga mul on teile palve. Võtke ka dubletid kaasa!»

Tema jutt dublettidest andis mulle kõvasti peamurmist,

sest kõige huvitavamad margid olid juba pühapäeval rumalate vahetustehingute ajal klubis käiku läinud .. .

Kiirustasin Görnošlaskale, et ametialbumit korda seada. Ema ei olnud kodus. Ta oli linna läinud. Tänu sellele võisin pärast improviseeritud lõunasööki kohe tööle asuda.

«Ametlike dublettide» korrastamine osutus siiski võimatuks. Tunni ajaga ei jõudnud ma seda pahnakuhja korda seada, pidin paratamatult väikese ümbrikuga piirduma.

Kui jõudsin endiste sõjaväe vahtkonnaruumide juurde, mis nüüd olid näitusesaalideks ümber ehitatud, vestles MS-i saadetud fotoreporter agendiga. Viipasin mõlemale käega.

Tõmbasin demonstratiivselt taskust ajalehe — tundmatule mehele ei olnud mu nägu meelde jäänud, ta palus seda teha — ja astusin näitusesaali.

Seal oli rahvatung, otsekui missa ajal peakirikus. Soliidsed härrad ja daamid, kelle hulgas ei puudunud üldtuntud kunstnikud ja kirjanikud, liikusid nurga poole, kus istus tilluke, hallipäine, umbes kaheksakümneaastane naine. See oligi Hel Enri. Ta oli saabunud Pariisist, et tutvustada kodulinnale oma maailmakuulsaid maale.

«Kui kena see on! Vaata, vaata, kui ilusad värvid!» piiksusid maalide ees Varssavi daamid.

Kuigi ma ei kuulu abstraktsionismi pooldajate hulka (mu «modernism» lõpeb prantsuse ekspressionistidega) ja kuigi ma olin tulnud asja pärast, millel polnud maalikunstiga midagi ühist, tundsin ma korraga, et selle vanatädi maalid ütlevad minulegi midagi.

Peenelt sobitatud ovaalsed, ümmargused ja kandilised, rohkem või vähem rebitud servadega laigud moodustasid maalidel imepäraste okste, kimpude ja lillede sümfoonia. Allkirjadki olid: «Variatsioonid mimoosi teemal», «Taimede dialoog», «Humoresk», «Improvisatsioon» . ..

Nautisin üllatavat värvimängu. Seda peaks ema nägema! Aga mine tea, kas ta lillede vastu enam huvi tunnebki, kui on nõnda kõrvuni markide sees?

Värvid juhmistasid mind. Oleksin peaaegu unustanud põhjuse, mis mind siia tõi, kui poleks olnud tunnet: ta on siin!

Märkasin, et keegi jälgib mind ja kavatseb lähemale tulla. Kohendasin siis taskust paistvat ajalehte — kokkulepitud tundemärki. See andis talle julgust.

«Mu nimi on Wilhelmi!» esitles end ootamatust suunast

ahenenud intelligentne, umbes viiekümneaastane tüsedapoolne härrasmees.

Pomisesin üsna segaselt oma nime.

Pidime veidi kõrvale tõmbuma, et mitte vaatajaid segada. Külastajad olid parajasti just siia, teise saali üle tulnud. Kroonikafilmi kaamera surises. Aeg-ajalt sähvatasid välklambid. Aga rahvasummas ja kõnekõminas ei saanud sõnagi rääkida.

«Võib-olla läheksime sinna — üle tänava? Muidugi, kui te olete jõudnud näitust vaadata ...» kuulsin viisakat ettepanekut.

Üle tee asuva hotelli kõrval oli kohvik «Bristol».

Fotoreporter pilgutas silma, et tal on võte tehtud. «Julgestus» käis diskreetselt meie kannul.

Läksime üle tiheda liiklusega sõidutee ja astusime kohvikusse.

Minu kaaslane läbis saali, kus kuulutuse kohaselt lubati pakkuda «kultuurilist meelelahutust klaveril», ja ronis trepist üles rõdule. Arvatavasti selleks, et meid keegi ei segaks.

Vaatasin teda huviga. Ta oli Trachtist lühem, täidlase näoga, kiirupaljaku ümber heledad hallikad juuksed; sinised silmad, lühike kurginina ja lihavad huuled.

«Noh, nüüd viimaks oleme omavahel,» teatas ta valitud kohaga rahul olles.

Istusime väikesse lauda ja silmapilk — otsekui polekski me Varssavis — ilmus ettekandja.

«Kohvi, teed, puuviljamahla?» küsis mees kelmikalt silma pilgutades. «Palun kaks kohvi ja kaks tordi-lõiku.»

Loobusin tordilõigust, mille üle ta ei imestanud, ja tegin mõne mittemidagiütleva märkuse ilma kohta. Ta kuulas poole kõrvaga, seirates vormikat ettekandjat.

«Magus suutäis!» ütles ta järsku. «Muide, kas te teate viimast anekdooti «linnukeste» kohta?»

«Ei. Pole kuulnud.»

«Siis kuulake. Teilt küsitakse, mida annab «linnukese» ristsugutamine plastmassiga. Teate, see annab... lihtsalt kulumatu asja!» pahvatas ta valjusti naerma.

Soliidsest välimusest hoolimata oli selles onklis midagi, mis mind rahutuks tegi. Ikka veel ei tulnud jutuks meie kohtumise põhjus ja eesmärk.

«Nali naljaks. Aga kas te teate uuest avastusest Chopini kohta?»

Vaatasin teda otsekui teiste silmadega. Onkli soliidse oleku ja ilme taga oli varjul libekala hing!

«See on a-moll masurka,» jätkas ta, kuulatades alt kostvaid «kultuurilise meelelahutuse» helisid. «Teate, mis tuli välja — Chopin ei mänginud üldse selle sõrmega,» pani ta oma karvase käe pöidla lauale.

«Miks?» küsisin ma.

«Sellepärast, et see on minu sõrm!»

Ja jälle lagistas ta naerda.

Ettekandja tõi kohvi ja tellitud tordilõigud.

Istusime juba rohkem kui veerand tundi, aga tema tutvustas mulle ikka veel nõksuga nalju. Meie agent, kes paar lauda kaugemal istus, meenutas meest, kes igavuse pärast joob mahla asemel surmaputke ekstrakti.

Pidin peaaegu küsima, kas tal on see haruldane ookeanitagune klassika, mida ta mulle telefoni teel pakkus, ikka tõesti kaasas, kui ta alustaski:

«Me lobiseme siin, aga teil on kindlasti kiire? Kuulsin, et olete tõsine koguja ja otsite klassikat? Kas teil on midagi vastu anda?» küsis ta samas stiilis kui Tracht. «Tahaksin teada, mis teid huvitab?»

«Kõigepealt otsin nummerdatud templitega «Loodi» marke. Aga noh, te muidugi mõistate, kui juhtuks midagi huvitavat teistest maadest. . .»

«See on jumalaselge, et tõeline koguja ei lase kunagi võimalusel käest libiseda!» katkestas ta mind ruttu. «Aga kas te mõne dubleti võtsite kaasa?»

«Kiirustasin ja mul ei olnud aega otsida . . . Aga teie?»

«Püüan järgmiseks kohtumiseks midagi leida . . .»

Järelikult oli ettepanek ookeanitagust margiklassikat näidata, millega mind välja meelitati, ainult ettekääne.

Ma ei teadnud, mida ta taotleb. Ametialbumil tema praegusel kujul ei olnud suurt väärtust. Missuguseid marke oli Tracht selle lehekülgedel veel näinud? Ka seda ma ei teadnud.

«Kas tohib küsida, missugused on teie ookeanitagused dubletid ja mida me võiksime antud juhul vahetada?»

Ta neelas tordisuutäie alla ja jõi kohvi peale.

«Mul on pakkuda vanad «Inglise kolooniad». Kokku ligi nelja tuhande dollari eest Scotti kataloogi järgi. Nende hulgas on esimesed «Bermuudad», «Barbados», «Bruneid», «Tseilon», «Jamaika» .... Kui need teid huvitavad, võin anda nimekirja.»

Ta võttis taskust läbi kopeeri kirjutatud nimekirja ja ulatas üle laua minu kätte. Heitsin sellele pilgu peale. Seal

ei olnud midagi nendest, mis Lääne linnaosas kaduma olid läinud. Need pidid mõnest teisest kogust pärinema...

«Annan poolmuidu ära. Seda enam, et sain ise odavalt. Aga tervik tasub tõepoolest ostmist.»

«Mõned neist on mul olemas. Kui lubate, võtan nimekirja kaasu? Tahaksin seda lähemalt uurida.»

«Võtke pealegi. Ja te võite mulle igal ajal helistada. Ma elan «Bristolis» ... Efektne nähtus, eks?» laksutas ta mööduvat ettekandjat jälgides keelt.

Järgmise veerandtunni jooksul pidin ära kuulama tema anekdootide teise seeria. Kui ta nende üle lõkerdamise oli lõpetanud, asusime jälle asja juurde:

«Kuulsin muide, et teil on huvitavaid «Norrasid»?» ütles ta.

Kui see mees . .. ongi äkki Vahendaja? käis mul peast läbi.

«Arvan, et mul on juhtumisi üks sinine lõviga nelja-skillingine kaasas...» ütlesin ma kätt rahulikult põue pistes.

Neli skillingit oli «Norra esimese» nominaalväärtus.

Ta võttis tsellofaanümbriku ja — reetis end sellega, et vaatas seda kohe vastu valgust!

«Norra esimene», seesama «Norra», mille ta kord Lääne linnaosast oli võtnud, oli auguga. Ta pani läbipaistva tsellofaanümbriku käest, ja et mu tähelepanu markidelt kõrvale juhtida, arutas valjult:

«See peaks olema üks niisugustest, nagu ma rääkisin: «linnukese» ristsugutis plastmassiga!»

See käis peene tõmmu daami kohta, kes oli meist paar lauda eemal istet võtnud.

«Säärane alla viitsada juba jutule ei võta, eks?» puhkes ta taas oma nalja üle naerma.

Teatava kultuuriga mõnusa vanahärra väliskest oli juba ammu maha varisenud. Tal ei olnud minu silmis enam priske onkli muhedaid jooni. Tema lõõpiva künismi taga haigutas moraalne laostus.

«Aga selle «Norra esimese»,» jätkas ta, otsekui oleks see talle alles praegu meelde tulnud, «võin ma teiega vahetada, kui te minu nimekirjast midagi oma kogu jaoks leiate!»

Lubasin talle helistada.

«Palun,» ütles ta ümbrikku «Norra esimesega» kohe põuetasku pistes.

Nüüd oli ta jälle suurepärases tujus ja hakkas taas oma nilbeid nalju serveerima.

168

See oli mulle samavõrd imelik kui jahmatamapanev. Kes oleks osanud oletada, et kohtan teda säärastel asjaoludel? Et just «Norra» saab otsustavaks teguriks? Ta krapsas selle nagu lennult, sest see oli ainuke jälg, mida ta nähtavasti kartis.. . Peale selle ei aima ta, et ma tean, kuidas ta doktor Kriegerit mängis, et ma käisin Erfürdis ja tean «Kümnekroonise» vahetamist esimeste «Saksooniate» vastu, mis jäi pooleli.

Sel ajal kui ta kelkis oma kahtlase menuga naiste juures ja labaselt naerda põristas, mõtlesin endamisi:

Tracht pidi talle ette ütlema, et tegemist on võhikuga. Ja et sel võhikul on vist raha. Peale selle nägi Tracht minu käes ka «Norra esimest». Minu rumalad vahetustehingud klubis kallasid õli tulle .. . Siis sai ta kes teab missugusel ettekäändel telefoninumbri, mille ma Trachtile olin andnud. «Corrida» sain ma klubis üsna viimasel minutil. Tracht oli sel ajal veel laua lähedal. Et Tracht mu nime ei teadnud, soovitas ta helistades «Corrida» ostjat küsida ... Teisest küljest — kui Tracht oleks teadnud, et tema tuttav on tagaotsitav mõrvar, poleks ta Wilhelmiga kindlasti mitte mingitesse sobingutesse astunud.

Ent miski selles ei klappinud. Mis see võiks olla, seda ei osanud ma ära mõistatada.

«Mis te sellest Rubensi Venusest arvate?» küsis ta vahepeal ühele uuele daamikesele osutades.

«Oleneb maitsest.»

«Mis teil täna õhtul plaanis on — tsölibaat?»

«Jah, tsölibaat!»

«Kuula ja imesta,» naeris ta. «Kui mina teie aastates olin...»

Mis see minusse puutus, mida ta siis tegi, kui ta minu aastates oli. Võisin nüüd ükskõik missugusel ettekäändel hüvasti jätta, ära minna, lähimast miilitsajaoskonnast abi paluda ja lasta ta sealsamas raudu panna.

Aga mul puudusid tõendid!

Areteerimine ei tähendanud veel, et me röövitud margid «Bristolist» tema toast kätte saame. Ainukesed tunnistajad — abielupaar Lääne linnaosast — on surnud ...

Tõsi küll, on võimalik, et 41. sidejaoskonna praegune ülem ja tema töötajad tunnevad Wilhelmis ära «doktor Kriegeri», et teda tunneb ära Wroclawi Sidemuuseumi direktor, kuid see ei kinnita veel, et ta on toime pannud
mõlemad mõrvad.

Nii ootamatu üllatuse ees olin seda enam kohustatud oma šansse kainelt kaaluma.

169

«Teate, ma ei saa tõesti enam vastu panna,» hirnus ta äkki mu kõrva ääres. «Ta teeb juba silmi, nii et mul jooksevad judinad üle selja! Uuh!»

«Kes?»

«Noh, too Rubensi Venus! Võib-olla lasen ettekandjal ta meie lauda paluda?» Vaatasin kella.

«Me muudkui lobiseme, aga kell on juba kaheksa ... kolleeg.»

«Cherchez la lemme?» küsis ta.

«Peaaegu!»

«Kahju! Teiega oli meeldiv juttu ajada. Olgu siis homseni. Pidage meeles, ma olen «Bristolis».» Ta tõusis reipalt püsti ja saatis mind saali viiva trepini. Kui ma alt üles vaatasin, istus ta ilmatu õndsa näoga juba oma Rubensi Venuse lauas. Ta võis rahul olla, ta oli tagasi saanud «Norra», asitõendi, et ta on kunagi villase käinud ja mõrvatud kogujaga kontaktis olnud!

Kohvikust väljunud, läksin kohe sealsamas lähedal asuvasse «Bristoli» hotelli.

«Kas härra Wilhelmi on oma toas?» küsisin ma portjeelt.

Too vaatas nimekirja, siis võtmetelauda ja vastas: «Tuba sada seitsekümmend neli. Härra Wilhelmi läks kahjuks kell neli linna.»

«Kas ta mingit teadet ei jätnud?»

«Ei.»

«Millal ta tagasi võiks tulla?»

«Harilikult tuleb ta õhtul hilja . . .»

Loojakukuma kuldas kirikutorne. Ida poolt kerkisid äikest ennustavad pilved . . . Olin ülimas hämmingus. Kõik oli minu jaoks liiga äkitselt toimunud. Kõik oli liiga lihtne ja ootamatu.

Astusin telefoniputkasse. MS oli oma laboratooriumis nagu alati, kui teda vaja oli.

«Ole nii hea ja palu Olešit, et ta homse õhtu meie jaoks reserveeriks!»

«Milleks?»

«Teen õhtusöögi välja!»

«Oled sa põrunud?! Kus sa praegu oled? Saadan sulle kohe auto vastu!»

16

Mul polnud kavatsust Wilhelmiga kell kuus hommikul vestelda. Tahtsin ainult tema kohta andmeid küsida.

«Härra Wilhelmi on oma toas,» vastas portjee telefoni teel esitatud küsimusele. «Jõudis äsja tagasi ja palus, et teda ei ühendataks, ükskõik kes ka ei helistaks.»

Lõbutses vist blondiiniga, tolle Rubensi Venusega, kellele tal eile õhtul silm peale jäi, mõtlesin ma. Et lõbutsemine hommikuni kestis, see sobis minu plaanidega.

Järgmiseks helistasin linna miilitsavalitsusse.

«Agendid on raisanud üle neljasaja zloti,» kaebas nende ülem. «Poiss oli väsimatu. Kolas koos oma blondiiniga kõik öölokaalid läbi...»

Pole viga, naersin ma endamisi, polkovnik muidugi vihastab, aga nüüd, kus meil mõrvar niisama hästi kui käes on, maksab arvatavasti välja.

«Saatke arve, ma räägin vanaga ...»

Ema lõpetas vannitoas pesemist.

Kui ma juba duši all seisin, hakkasin plaani visandama esiteks — 41. sidejaoskonnas Wilhelmi identsus kindlaks teha; teiseks — polkovnikule meie kohtumisest ette kanda; kolmandaks — selles staadiumis ma üksi toime ei tule, mind peavad aitama leitnant Jemiola ja major Kowalski, sest nad tunnevad marke ... Ja siis — lubatud õhtusöök.

Kui Wilhelmi numbris ei ole marke, mis ta Lääne linnaosast röövis, saame vähemalt välja uurida, kus ta alaliselt elab või kelle juurde ta on peitnud «Kümnekroonise», «Loodi» kogu ja kolmsada hinnalist klassika-eksemplari...

Kui ma vannitoast välja tulin, oli ema jõudnud juba einestada. Ta istus minu laua taga ja korraldas muretu näoga oma marke.

«Kas lubad?» küsis ta mind märgates. «Kõigepealt panen korda eile õhtul hangitud seeria ja siis pean vahetuste asjus paar kirja kirjutama.»

«Huvitav, kuhu sa juba kell seitse hommikul kirjutad?» ei suutnud ma ironiseerimata jätta.

«Kuhu? «Billiken Pen Club'ile» Zürichis, «Circuits Phi-lateliques d'Exchanges'ile» Alžiiris, «Agrupation International de Colleccionistas'ele» Havannas, «Filatelist-Register'ile» Rootsis. Ja kõigepealt «ATA-le», sest see on kõige suurem temaatiliste kogujate ehk «topikalistide» klubi Maailmas. Ta asub Milwaukee's Wisconsini osariigis.»

«Need vahetusaadressid said muidugi doktor Kriegeri

käest.?» tähendasin ma kööki minnes, et nõudevirna pesema hakata.

«Ma saan Pariisist «Roosidega Triumfikaare»! Niisugune mark on olemas. Hel Enri lubas saata,» kostis kööki ema uhkeldamine. «Ka tema kogub lilli! Peale selle on mul mitu uut kla. üikalist. Ja «Valge tilisang» samuti. Ahaa!»

Põlle kohendades läksin tuppa tagasi.

«Ma ei saa aru, ema, miks sa segad end võõrastesse asjadesse?»

«Tead, sa vist tahad nalja teha!» ütles ta pead tõstes. «Sa oled enda meelest kõikteadja, aga seda sa ei mõista, kui haruharva liigub «proove» ja kui hinnas on need eksemplarid, mis tõeliste margiseeriate väljalaskmisele eelnevad!»

«Tean. Aga enne tuleb küsida, kust niisugune valge, tilisangiga mark pärit on!»

«Tellisin neid kümme tükki. Sellest saab suurepärase vahetusfondi. Kui mu kirjavahetus maailmaga laieneb . . .»

«.. . tuleb mul sind arestist välja lunastada. Võib-olla varemgi. Sind pannakse ebaseaduslike markidega, Riigitrükikojast varastatud «proovidega» hangeldamise pärast sitsima!»

Pidin kööki lippama, sealt kostis meie sileesia kannu vilistamist.

Ta seisis äkki lävel:

«Suurem osa «proovidest» ei ole tõesti ausal teel saadud, aga ma ei mõtlegi selle pärast muret tunda. Sa ei taha; ometi öelda, et meie rahvas sellest vaesemaks jääb?!»

«Mu jumal!» ohkasin ma^ «Kas sa tõesti ei taipa, et kõik see, mis sa praegu räägid, on ju puhas kurjategijafilosoofia?»

«Mis on siis sinu arvates kurjategijafilosoofia? Kas see et ma toimin nagu kõik puhastverd kollektsionäärid?»

Tal jäi veel õigust ülegi.

Ees ootavaid ülesandeid arvestades ei olnud mul aeg seda valge «Tilisangi» asja uurida. Läksin kohe välj püüdsin tänaval takso kinni ja andsin juhile Varssavi 41. sidejaoskonna aadressi.

«Juhataja on puhkusel. Sõitis üleeile suvitama,» teatas mulle tema toas istuv asendaja. «Ei tunne. Ma ei tea, kellega on tegemist,» andis ta Vahendaja foto mulle tagasi «Neiu Zosia on küll praegu tööl, kolmanda luugi juures ...»

Läksin kolmanda luugi juurde, kus täitis oma ameti kohustusi eelmise visiidi ajast tuttav Zosia.

172

Marke ostes võtsin rahatasku välja. Manööverdasin sellega niimoodi, et Hel Enri maalide näitusel tehtud Vahendaja foto tema silma alla satuks. Ta vaatas mulle uudishimulikult otsa:

«Ah see olete teie!... Te käisite kord meil... Näete, see ongi doktor Krieger. Kas te olete kunstnik?»

«Ei. Miks te seda arvate?»

«Sellepärast, et tagapoolt paistavad maalid. Doktor rääkis, et ka tema maalib, ja kutsus mind veel endale poseerima. Maastiku taustal.»

«Kas te käisite poseerimas?»

«Ei, sest maastikutaust pidi olema ühes korteris.»

«See tähendab, et käisite doktori korteris? ...»

«Ei. Ei käinud. Ütlesin kohe ette ära.»

Niimoodi avanes Wilhelmi aina . .. köitvama isiksusena!

Andis end doktor Kriegeri nime all üles välismaa bülletäänides, vedas alt välismaa kollektsionääre, pettis tosinaid mitmevärvilisi iludusi ja peale selle, mis ta Lääne linnaosas korda saatis, tahtis veel, et see korralik tüdruk talle poseeriks! Loomulikult au naturel, kui ta teda juba korterisse kutsus.

Takso ootas nurga taga. Andsin juhile MS-i laboratooriumi aadressi.

«Servus! Kuidas läheb? Olešile on teatatud. Ta reserveerib meile selle õhtu,» informeeris MS mind. «Nii et kogu see jamps Lääne linnaosas jõuab pärast nelja nädalat viimaks lõpule. Ja hüvastijätuks tuleb õhtusöök!» lisas ta rahulolevalt.

«Ka daamid on ette nähtud,» märkisin ma. «Kas sa ei tunne kedagi, kes oleks abiks või keda võiks paluda?»

«Tunnen küll... Ütle mulle, miks peaksid võhivõõrad tüdrukud peenikesi suupisteid õgima? Peavalitsuses on ju Krzysia ja Jadzia. Kutsu nad mõlemad, ja ongi mure kaelast ...»

Jäigi nii, et palun õhtusöögile Jadzia ja Krzysia.

Asusime meid ootava operatsiooni teiste punktide juurde. Asja arutamist komplitseeris see, et keegi ei osanud ette näha, kas saame margid ühe ropsuga kätte ..,

«Olgu kuidas on, aga tule!» otsustas MS lõpuks.

Kui me trepist alla läksime, jõudis meile järele üks laborant, kes andis talle väikese pudeli ja ümbriku.

«Tuleb alles sensatsioon! Aga seda näed juba kohapeal. Milleks su pead enne vaevata!» tõotas ta pudelit ja ümbrikku

173

tasku toppides. Ta istus «Warszawa» rooli taha ja käivitas mootori. Sõitsime Peavalitsusse.

Varsti astusime kuldaväärt ülemuse kabinetti. Polkovnik oli MS-i käest hommikul juba kuulnud, mis eelmisel õhtul «Bristolis» juhtus.

«Suurepärane, Gleb! Õnnitlen! No lõpuks ometi on meil Vahendaja käes. Aega võttis, aga asja sai!» tervitas ta meid. «Istuge, kullakesed!»

Ta nihutas meile toolid lähemale ja tellis Krzysialt kohvi.

Meil olid võidukad näod.

«Ka minul vedas... Ei ole midagi ütelda,» tähendas kuldaväärt ülemus. «Eile õhtul näkkas nii, et mõni teine ei mõistaks sellest unistadagi. Tänu sinule, Gleb! Püüdsin sinu Berliini lantide ja õllega sihukese säga,» ajas ta käed laiali. «Ja pealegi Vislast! Hommikul käisin temaga pildistaja juures. Üldse — maailmaime! Pilt sai tehtud selleks, et teistel kalameestel kopsu üle maksa ajada. See ilmub «Expressis». Sest...»

Telefon helises.

«Peakantseleist. Sulle, Gleb,» ütles ta ja ulatas mulle toru.

Jadzia. Ta rääkis rabinal, nii et ma ei saanud algul millestki aru.

«Kuule, siin on midagi lahti. See käib üle mõistuse. Ära midagi küsi, tule trepile.»

Jadzia oli nii erutatud, et ma vabandasin polkovniku ja MS-i ees ning jooksin trepile. .

Nad tulid parajasti mööda koridori: leitnant Jemiola vasakul, major Kowalski paremal, ja nende vahel — minu ema, keda mõlemad käe alt kinni hoidsid!

Ta oli lihtsalt «kinni nabitud»! Sõna sai tõeks. Ta oli areteeritud! Nii major Kowalski kui ka leitnant Jemiola olid ametitähtsate, asjalike nägudega.

Tõmbusin teelt kõrvale. Seinaorvas oli kaunis pime. Konvoi riivas mind ja pööras kabineti avatud uksest sisse, sinna, kust ma minuti eest välja olin kiirustanud.

Tõepoolest, see mis toimus, kais üle mõistuse! Ja pidi see just sel ajal juhtuma, kui oli vaja läbi arutada Vahendaja areteerimise üksikasju!

Läksin nende kannul ja jäin uksele seisma.

Vahepeal oli mu armas ema toolile istuma pandud. MS tõmbus laua taha ja jäi minu poole vaatamata kuldaväärt ülemuse kõrvale seisma.

Major Kowalski ja leitnant Jemiola seisid kummalgi

pool ema tooli. Emal oli taskurätik peos ja ta tihkus haledasti nutta.

«Hm,» köhatas polkovnik otsekui ebalevalt. «Nagu ma näen... on see väga tähtis asi! Tänan teid teenistuse nimel,» ütles ta mõlemale konvoeerijale, kes ei liigutanud kulmugi. «Ehkki isik, kelle te kinni võtsite, on mõningatele PV ohvitseridele tuttav, mistõttu võis oletada, et tema areteerimisel ja kinnipidamisel mängivad isiklikud suhted teatavat osa, olite teie kui ametnikud ülesande kõrgusel! Major ja leitnant, palun esitage ettekanne! Rääkige oma toredast saavutusest lähemalt!»

«Just nii, polkovnik! Areteeritu, palun püsti tõusta!», kamandas major Kowalski.

Areteeritute kohtlemise eeskirjades säärast nõuet ei olnud. Aga nii kulus talle vist ära!

Ema tõusis püsti ja major hakkas pajatama:

«Vastavalt saadud käsule võtsime mina ja leitnant Jemiola selle isiku kinni seadusevastase vahetustehingu pealt kohvikus. Pidasime tal silma peal juba nädal aega, sellest peale, kui selgus, et ta ostab klubis kokku nn. valgeid «Tilisange», mis on pärit Riigitrükikojast röövitud markide hulgast. Ta astus kontakti ühe sahkerdajaga. Meie pingutustest hoolimata õnnestus sahkerdajal põgeneda. Siin on süütõendid!»

Ta astus laua juurde ja pani sinna ümbriku valgete «Tilisangidega», mida ma olin kirunud.

«Kas areteeritul on midagi enda õigustamiseks ütelda?» küsis polkovnik karmilt.

Ema ainult nuuksus vastuseks.

«Ei ole? Raske asi. Teiega räägib prokurör! Major . ..» pöördus ta juba Kowalski poole, kui MS segas äkki vahele,

MS oli juba paar minutit irvitanud, aga ma ei saanud aru, milles asi seisab. Ma ei uskunud korrakski, et ta võiks minu ema suhtes nagu Juudas käituda.

«Pidage, kolleegid, ärge kiirustage,» alustas ta kurjalt sõnu venitades. «Kes teile ütles, et need valged «Tilisan-gid» on pärit Riigitrükikojast? Ja et nad varastati enne, kui trükimasin jõudis neile kreemika värvuse anda?»

«See on päevselge!» katkestas major Kowalski teda ägedalt. «See on vaieldamatult tõestatud. Muud võimalust siin ju ei olegi!»

Või õnnestus mõnel samasugused klišeed valmistada ja Rügitrükikojaga salaja konkureerida, hakkas mul midagi koitma. Kui meil juba dollareid võltsitakse, miks ei võidaks siis ka marke võltsida.

175

«Süüdistus, et proua vargusest või varastatud asjade kokkuostmisest osa võttis,» jätkas MS pilkavalt, «on täiesti alusetu, sest... vargust pole toimunudki! Siin on,» — ta pistis käe põuetasku — «kollane mark. Siin aga,» — ta võttis taskust väikese pudeli — «kõigile tuntud «Tri ...»

Ta kallas laual seisvast väikesest lamedast klaasvannist sulepead välja ja pistis sinna kollase margi.

«Tuleb ainult plekkide väljavõtmise vedelikku «Tri» kasutada. Seebikauplustes maksab selle veerand liitrit kolm zlotti ja nelikümmend krossi...»

Sedamööda kuidas vedelik rohelist värvust omandas, hakkas margile trükitud tilisang oma kollast tausta kaotama. Paber muutus valgeks.

MS oli kõige paremas tujus. Kuldaväärt ülemus kratsis kukalt. Major Kowalski ja leitnant Jemiola ei saanud sõnagi suust. Muide, neil polnud aimugi, et areteeritu on minu kallis ema!

«Noh, teate,» alustas polkovnik püsti tõustes. «Kullakesed, see on ju täiesti kuulmatu! See ületab juba igasugused piirid. Kaks nädalat uurivad leitnant ja major valget tilisangimarkide afääri, ja nüüd tuleb see mees,» — ta sirutas käe muheleva MS-i poole — «ja... valge «Tilisang» sõidab minema! Riigitrükikojas polegi mingit vargust olnud, sest valgeid «Tilisange» polnud olemaski! Nüüd püüdke mulle veel selgeks teha, et ka Lääne linnaosas toimunud mõrvu pole olnud, sest kuu aja pärast tulevad Peavalitsuse ohvitserid ja laboratooriumi töötajad järeldusele, et seal... ei olnud ka marke! Üleüldse võib sellest segaseks minna. Kõige paremad töötajad on markide pärast aru kaotanud. Esiteks areteeriti meie konsultant, nüüd aga Peavalitsuse ohvitseri ema! Ei. Siin pole enam midagi naerda. Siin peaks meeleheitest tönnima ...»

Ta oli vihane. Pildus välke valveseisangus alluvate poole ja astus lõpuks ema juurde. Niipalju kui tüsedu^ lubas, kummardus ta tooli kohale ja hakkas vabandama Ma ei võtnud sellest osa.

«Kas ma ei öelnud, et vahel tuleb ka oma nahag maksta,» ütles ema minule. «Sul ei tarvitse muretseda need kümme valget «Tilisangi» ostsin võlgu!»

Püüdsin tema pilku vältida.

«Katsuge nüüd kuidagi heaks teha, mis te siin untsu ajasite!» ütles polkovnik mu mõlemale kolleegile. «Toimetage proua kohe koju. Sahkerdaja kohta koguge informatsiooni. Pärast kandke mulle siinsamas kabinetis ette ...»

176

Ema lahkus oma jälitajatega sõbralikult vesteldes kabinetist. Ukselt vaatas ta korraks tagasi, otsekui oodates, et ütlen midagi kiitvat tema kollektsioneerimispraktika kohta.

Ma vaikisin.

Jäime kolmekesi: polkovnik, MS ja mina.

Ootamatu vahejuhtumi tõttu muutus meie vestlus nüüd veel konkreetsemaks. Varsti ühinesid meiega leitnant Jemiola ja major Kowalski. Minu palve peale nõustus kuldaväärt ülemus nende osavõtuga sündmuste viimasest aktist.

«Mu'härrad,» ütles polkovnik pooletunnisest nõupidamisest kokkuvõtet tehes. «Asi on järelikult selge ja lihtne. Meil on käes mõrvar. Tema nimi on Wilhelmi. Ja meil on käes ka Tracht. Viimane ei tarvitsenud küll Wilhelmi kambamees olla. Ta võis iseseisvalt tegutseda. Ja üldse mitte teada, et tema tuttav on mõrvar. See selgub ülekuulamiste käigus . . . Mis Wilhelmisse puutub, siis olen nõus,» jätkas ta, «et Gleb koos MS-iga ta õhtul areteerib. Oleks hea, kui Wilhelmi jõuaks enne veel hotellist väljas käia ja meile oma sidemed reeta. Kui ta seda ei tee ja kui hotellis marke ei ole, siis aitab sellestki, mida me praegu teame. Ta peab üles tunnistama, kuhu ta nad peitis, muidugi pärast seda, kui kuuleb, et me oleme teadlikud tema ekstravagantsustest — et ta doktor Kriegerit mängis ja «Kümnekroonise» asjus Erfurdiga kirjavahetust pidas … Riburadamisi jõuame ehk isegi mürgisüstlani välja.»

Vahendaja-Wilhelmi pärast ei olnud meil muret.

Vahepeal — nagu meile kinnitati — ta magas. Selleks juhuks, kui ta peaks ärkama, ootasid teda hotelli hallis meie agendid. Nende juhtimise pidid nüüd enda peale võtma major Kowalski ja leitnant Jemiola.

«Ma panen sulle all «Bristoli» baaris laua kinni,» lubas MS konverentsi lõppedes. «Kutsun sinu nimel ka Jadzia ja Krzysia.»

Polkovnik kiirustas ministeeriumisse. Kowalski ja Jemiola läksid samuti kohe ära, et mitte aega kaotada.

Mina jäin veel Peavalitsusse, sest minu ülesanne oli tegevuse koordineerimine.

Oma tuppa jõudes otsustasin mõrvari telefoni teel äratada.

«Härra Wilhelmi on vannis, aga käskis numbri üles kirjutada,» vastas naisehääl tema toast.

177

Kas tõesti blondiin? See oleks meie plaani komplitsee-rinud.

«Kes räägib?» küsisin ma.

Ei, see oli siiski «Bristoli» koristaja. .

«Palun märkige üles...» andsin ma talle sellesama numbri, mille Wilhelmi varem Trachti käest oli saanud.

Järgmine tund kulus pärast esimest mõrva kadumaläinud markide nimekirja uurimise peale. Eesseisvate sündmuste ootel pidin mälu värskendama. Nende hulgas oli ka marke, mis kataloogide hindadest hoolimata ei olnud kuigi hinnalised. Kõige täpsemalt piiritles nende väärtuse saksakeelne «Liebhaberpreis» — kokkuleppehind.

«Krakovi kümnekroonine», ainulaadne «Loodi» kogu, esimesed «Saksooniad», «Baton-Rouge» nr. 1, «Millbery», «Zürich» 1. ja 2., mõlemad esimesed Genfi margid ja pronksikarva kahetsendine Toskaanast, telliskivikarva hele «Vancouver» aastast 1865 ja kuuekroitserine kinaver-punane Austria «Merkur». Kaasaegseist rariteetidest oli esimesel kohal kõige haruldasem lennunduse mark maailmas — väike sinakashall «Honduras», 1925. aasta väljalase.

Tunni aja pärast helises telefon. Rääkis MS: «Kas tead, oleks hea, kui põikaksime pärija juurde sisse Näitame talle Wilhelmi fotot ja vaatame, kuidas ta sellel reageerib. See võib kasulik olla. Olešile ei ütle see foto midagi, ma kontrollisin. Ka Wilhelmi ei tunne Olešit. Olen selles peaaegu surmkindel... Kui oled nõus, sõidan sulle kohe järele.»

«Nõus!» vastasin ma.

Vahepeal olin Wilhelmi visa vaikimist arvestades sunnitud talle teist korda helistama. Oleks paha, kui ta õhtuti vaba ei oleks.

Tõstsin telefonitoru.

«Kas Gleb?» küsis ootamatult major Kowalski.

«Mina. Kuidas on Vahendajaga?»

«Sõi «Kameralna» restoranis lõunat. Praegu istume Nowy Swiatil kohvikus. Hoian tal kogu aja silma peal.»

«Ega sa ei tea, kas tal toas marke on?»

«Ei tea. Pole olnud juhust sisse vaadata. Ära pahanda. Ta tuleb just sellesama automaadi juurde. Katkestan.»

Järgmine kõne tuli juba Vahendajalt.

«Kas kolleeg?» küsis Wilhelmi. «Ma muudkui helistan ja helistan, aga ei saa teiega ühendust. Naised vist ei anna meile rahu, mis?» kõhistas ta naerda.

«Peaaegu arvasite ära, kolleeg Wilhelmi.»

«Noh, kuidas meie kaubaga jääb? Kas olete minu «Inglise kolooniatest» huvitatud?»

«Jah, muidugi. Kas ostan või ei, aga vaadata tahaksin küll. Ainult kuidas, millal ja kus?»

«Kas või praegu.»

«Praegu. . .» teesklesin ma mõtlemist. «Mul on teatud põhjustel väga tähtis teiega täna kohtuda, härra Wilhelmi. Ainult et. .. teate,» ütlesin ma otsustavalt, «ma palun teid täna «Bristolisse» õhtust sööma. Mul on laud ja kohtumine daamidega. Peale nende tuleb veel kaks mõistlikku meest. Õhtusöögi ajal võime veerandtunniks halli põigata. Loodan, et me midagi ikka vahetame.»

Ootasin vastust.

«Hm. Mis mul täna õhtul ees seisab? . . .» tuhnis ta mälus. «Pean kohtuma ühe tuttava poisiga . .. Aga kuidas need daamid on?» küsis ta äkki.

«Daamid? Võiks ütelda, et.. . pole viga!»

«Hõivatud?»

«Ei. Siiani vabad.»

«Ja mehed?»

«Ütlesin, et mõistlikud.»

«Noh, tehtud! Mis kell?»

«Kui «tehtud», siis astun hotellist läbi kella kaheksa paiku. Ohtu tõotab maru tulla,» lisasin ma, sest see tõotas tõepoolest maru tulla!

«Noh, adjöö siis!»
«Peatse nägemiseni, härra Wilhelmi!»

Koridoripoolne uks läks lahti ja tuppa astus MS. «Rääkisid Vahendajaga?»
«Jah. Leppisime kella kaheksaks kokku. Helista Olešile, mina teatan daamidele.»
Läksin kähku välja, et Jadziale ja Krzysiale teatada.
Varsti sõitsime kriiksuva «dekavega» Lääne linnaosa poole.
«Nagu agendid teatasid, on pärija nõbu Kaška praegu jooksutreeningud» ütles MS tee peal. «Pärija on üksi.»
«Siis oleksid sa Lääne linnaossa rahulikult ka üksi võinud sõita.»
«Seda küll, aga tead, pärast seda maoloputust võib eidele
teab mis pähe karata!»
Jätsime «dekave» kõrvaltänavasse ja läksime jalgsi villasse. Nagu MS oli öelnud, oli pärija uksi kodus
«Astusin sisse, et teie tervise järele küsida,» valetas MS.

«Tänan. Juba parem,» neelatas pärija vastumeelse mälestuse mõjul. Astusin nende järel sisse ja seadsin end luba küsimata istuma.
«Kui me kord juba siin oleme,» jätkas MS, «kasutan juhust ja näitan teile ühe härra fotot...»
Naine võttis Wilhelmi foto ja silmitses seda uudishimulikult. Veidi aja pärast seda tagasi andes ütles ta vähimagi kahtluseta:
«Ma tõesti ei tea, kes see võiks olla. Ma ei tunne teda ega ole seda inimest vist iial siin kohanud ...»
Esikusse viiv uks oli lahti.
Mul oli pisut ebamugav. Mind painas mõte, et just selles korteris oli Wilhelmi korda saatnud kaks mõrva, kusjuures ka mina oleksin äärepealt elu kaotanud. Sündmuste üksikasjad pidid varsti ilmsiks tulema.
«Üks, kaks, kolm ... kuus, kaheksa, üheksa ...» lugesin köögist vaikselt kostvaid käokukkumisi.
«Kell on alles kuus?» vaatasin ma mõninga imestusega I oma käekella. Pärija seisis albumite kapi juures ja vaatas vaikides aknast välja. MS pani foto rahulikult tasku.
Köögis kukkus kell tunde nagu arust ära. Korraks nagu takerdus, aga sus kajas terves korteris uuesti kukkumine.
«Kui lubate, ma vaatan järele!» ütlesin ma esikuukse juurde minnes.
Pärija võttis kapist võtme ja tuli aeglaselt mulle järele,
«Ükskord te vist tahtsitegi seda kella uurida,» ütles ta. «Jah, nüüd on jälle midagi rikkis, ööseks pean ta seisma panema. Te ju teate, et kellassepad on nüüd nii kallid .. .»
Temas lõi jälle välja ihnuskoi. Ta meenutas juba igas suhtes mõrvatud leske.
«Ma tunnen pisut seda värki...»
«Kui te viitsite vaeva näha ...»
Olime nüüd köögis.
Seadsin tabureti kella alla, võtsin mõlemad pommid maha ja vaatasin tolmunud käomehhanismi käes hoides kella sisse.
«Kas parandamine võtab kaua aega?» küsis pärija üle õla MS-i poole piiludes, kes seisis ukse kõrval.

«Kohe vaatan ...»

Mehhanism oli korras. Ainult vilel, kust õhk läbi puhuti, oli hoob kõveraks paindunud. Hoova õgvendamise järeffl võis kukulinnu oma kohale riputada. Panin silmad kinni ja kuulatasin mone aja tiksumise ühtlast monotoonset rütmi.

180

«Nüüd on korras!» kinnitas MS.

«Kas teil minu jaoks muid rõõmustavaid uudiseid ei ole?»

Tal ei tulnud mõttessegi aitäh öelda. Meil ei olnud veel uudiseid ... Ta saatis meid ukseni ja soovis ükskõikselt head ööd. Trachtist ega Vahendajast ei olnud juttu.

«Kas sa tõesti said käo korda?» uuris MS tagasiteel.

«Ei tea. Näib küll.»

«Milleks?»

Ma, ise ka ei teadnud, milleks. Sõitsime pikkamööda linna poole. «Võib-olla sööksime midagi, Gleb?»

«Meid ootab õhtusöök «Bristolis».»

«Vabandust. Peaaegu oleksin unustanud, aga . .. mina pean veel küülikuid toitma!»

«Missuguseid küülikuid?»

«Noh, vaata ... igaühel on oma väikesed veidrused. Sina näiteks parandasid käokella. Mina aga otsustasin «sputnikute» kogumise kõrval küülikuid kasvatada.»

«Leidsid kah idee! Kui need oleksid vähemalt tuvid! Aga . .. küülikud!?»

«Ma võin neid sulle isegi näidata, kui nad vahepeal nälga ei ole kärvanud!» lisas ta.

Ta sõidutas mu otse Görnošlaskale, et saaksin ümber riietuda. Ise sõitis PV garaaži. Jadzia ja Krzysia pärast otsustasime esinduslikumad «rattad» üürida.

Ema polnud kodus. Hoolimata hommikustest sekeldustest valgete «Tilisangidega», oli ta mulle lauale sedeli jätnud:

«Olen Filateelia Keskuse poes. Vanalinnas. Sümpaatse blondiini juures. Markide pärast. Hommikul käitusid sa PV-s nagu Bulgaaria Michel 937 või Yvert 808 või Zumstein 929.»

Kontrollisin kataloogidest. Ta mõtles . .. põrsast. See selgus margiseeria piltidest, mis oli pühendatud Bulgaaria põllumajandusele.

17.

Kui me «Zisiga» «Bristoli» parkimisplatsile sõitsime, jalutas doktor Krieger meie saabumist oodates kõnniteel.

«Saagem tuttavaks,» alustas MS sarmikalt, kui ma daame autost välja aitasin.

181

Krzysial oli seljas roheline dekolteeritud «pomm» valgete ja mustade sõnajalgadega. Kaelas oli tal ahhaatpärlitest kee ja jalas valged tikk-kontsaga kingad. Mitte ei mõista, mis ime väel niisugused jalas püsivad, ja üleüldse — niisuguse kiisusoenguga oleks teda kas või mõnele Hollywoodi ballile võinud viia.

Samasugust furoori tekitas ka Jadzia looming. Ta kandis kitsapihalist kahara seelikuga lõhekarva kleiti. Loojuva päikese kumas nägi ta tõepoolest kütkestav välja.

Juhtusime muide saabuma diplomaatilise vastuvõtu ajal ja «Bristoli» parkimisplats oli kubinal autosid täis.

«Noh, kullakesed, oleme siis kokku leppinud,» dirigeeris MS. «Jadzia teeskleb, et tunneb seda tüüpi kui doktor Kriegerit 41. sidejaoskonnast. Lendab tema poole ja on temast võlutud. Krzysia pisut nagu võistleb Jadziaga. Sina, Oles, teed näo, et oled kohtumisest väga meelitatud. Mina mängin diplomaati. Gleb kavatseb minuga kahasse «Inglise kolooniad» muretseda. Seejuures tuleb meeles pidada, et mees pole mitte ainult petis, vaid ka mõrvar.»

Meie juurde astus eemal ootav Jemiola.

«Võite oma peoga alustada, Gleb,» sosistas ta. «Kowalski jälgib teda hallis.»

«Pea meeles, et õhtusöögist polkovnikule mitte sõnagi,» hoiatasin ma.

«Miks?»

«Ta teab ainult, et peame tolle tüübi areteerima. Kuidas me seda just teeme, see on minu eraasi...»

Vahepeal olid neiud märganud, missugust sensatsiooni nad tekitavad, ja neil polnud kuhugi kiiret.

Parkimisplatsil viivitamine hakkas ülearu pikaks venima. See polnud mul plaanis.

«Tüdrukud on liiga galaetenduslikud. Wilhelmi võib varsti välja tulla ja kohmetuda,» tähendas MS õigesti. «Vabanda, Oles,» kiirustas ta daamidega vestlevat doktorit tagant.

Hakkasime baari poole liikuma — mina, doktor ja Krzysia. Jadzia oli kahjuks käekoti autosse unustanud. Ta läks seda koos MS-iga ära tooma.

Kui me kolmekesi «Bristoli» keldribaari laskusime, käis pidutsemine juba täie hooga. Orkester tagus meeletult tša-tšat. Vanemad härrad, kes himustasid ennast veel näidata, kekutasid kaasa. Keset põrandat hullas lühikestes pükstes lõngus vigurivändaks töödeldud pai-plikaga.

Pidime pisut ootama, kuni üldine tõmblemisetendus lõpeb, ja alles siis, kui löökpillide mehel võhm väljas oli, astusime üle libeda parketi oma laua poole.

Jadzia ja MS-i pikaleveniv ärajäämine ähvardas mu plaane nurja ajada. Wilhelmi ootab ja on kindlasti kärsitu. Mis nendega küll juhtus? mõtlesin ma.

Ei olnud muud nõu kui jätta doktor ja Krzysia kahekesi ning minna parkimisplatsile.

Seal aga ilmuski MS uksele, rahulik ja rõõmus. Ma läksin talle vastu.

«Kuhu Jadzia jäi?»

«Tuleb kohe tagasi.»

«Lõbusta meie külalisi, Julek. Ma lähen Vahendaja järele.»

Edasi olime sunnitud teineteise mõistmiseks tingmärke kasutama, sest orkester hakkas uuesti mängima.

«Oota, nad on koos!» karjus MS.

«Kes?»

«Jadzia ja too!»

«Kus?»

«Ta läks Jadziaga lõbusõidule!»

«Hulluks oled läinud?!»

«Jadzia on sajaprotsendiline...»

«Kuidas? Sa andsid talle «Zisi»?!» ei tahtnud kogu lugu mulle kuidagi pähe mahtuda.

Laud oli tühi. Krzysia ja doktor tantsisid sambat. «Kõigepealt istu,» ütles MS. «Asi oli nii. Wilhelmi tuli hotellist välja, kui ma parajasti «Zisi» lukustasin. Nähtavasti oli ootamine teda ära tüüdanud. Ta otsis taksot. Jadzia astus kohe tema juurde ja kõnetas teda

kui doktor Kriegerit. Wilhelmi tardus soolasambaks. Aga kui Jadzia talle meenutas, et nad on tuttavad 41. sidejaoskonnast, võttis ta seda puhta kullana. Jadzia on sajaprotsendiline... ütles veel: «Lubage, et tutvustan teile oma abikaasat, doktor!» See pidin mina olema . . . Too jäi uskuma. Just siis,
kui ta suure vaimustusega «Zisi» kiitis, sõitis hotelli ette üks hangeldaja moodi tüüp. Hüppas taksost välja, jooksis halli ja kohe tagasi ning hakkas talle märku andma. Ei jäänud muud üle kui mõlemad — Jadzia ja Wilhelmi — autosse panna. Et ta «Zisist» nii vaimustatud oli ja Jadzia- hangeldajat märgata jõudis, siis andsin neile võtmed. Hüva . . . tehku väike autotuur!» naeris ta oma ideega vaga
rahul olles.

«See on idiootsus, aga mitte idee! See on sinu «ideede» kroon! Kui ta äkki nägi, et hangeldaja talle marku andis?

183

Kui ta nüüd tüdruku maha tõstab ja ise meie ametliku «Zisiga» jalga laseb? Mõtle ometi järele, Julek!»

«Tobu! Ära seleta, kui sul pole psühholoogiast aimugi. Wilhelmi jahmus. Jäi uskuma, et Jadzia töötas enne meheleminekut 41. sidejaoskonnas, et nad on sealt tuttavad, enne kui daam minuga abielludes diplomaatilist karjääri tegi.»

«Aga hangeldaja?»

Rahunesin veidi. Hea tahtmise korral võis Jadzia tõesti olla sama tüüpi kui neiu Zosia 41. sidejaoskonnast.

«Jemiola võttis ta kinni ja nad läksid koos jaoskonda. Seal tehakse see märguandmine selgeks ... Tähelepanu, teised tulevad tagasi. Ära lausu sõnagi. Tee hea nägu pähe ja ära riku pidu, Gleb.»

Krzysia ja doktor tulid tantsimast. Manasime ette muretud näod.

«Aga Jadzia?» küsis sambast õhetav Krzysia.

«Jõuab kohe siia koos Vahendajaga. Pole põhjust karta,» selgitas MS. «Wilhelmi mängib juba Kriegerit. Näkkas, Oles! Esimese heitega!»

«Kus?» küsis doktor.

«Kahjuks väljas. Veidi pärast seda, kui me sisse tulime,» vastasin ma. «Aga... programmi järgmised punktid toimuvad juba siin.»

Doktor muutus rahutuks.

«Niipalju kui ma Jadziat tunnen, tuleb ta ise toime, ütles Krzysia. «Meil on sääraseid juhtumeid varemg olnud.»

«Kui nii, siis jääme ootama,» otsustas doktor.

Ta oli põnevil, mis sellest «meistritükist» tuleb, ja näis ka Krzysiast sisse võetud olevat. Viimase hooletu «meil on sääraseid juhtumeid varemgi olnud» kõlas nii, nag oleks ta vähemalt tosina vampiire kinni võtnud.

«Kui Jadzia Wilhelmiga tagasi jõuab, helista jaoskonda Tuleb välja selgitada, mida see hangeldaja tahtis,» sosis tas MS mulle kõrva.

Ma ei võtnud seltskondlikust vestlusest osa. Mürtsu muusika summutas sõnad, need ei kostnud üle laua. Kas tulevad tagasi või ei? — see oli mulle praegu kõige tähtsam küsimus. Ja kui mitte, kui ta tüdruku maha tõstab või...tapab?

Veel ei teadnud ma midagi, ei saanudki teada. Ometi olin ma ärevil.

Võib-olla ei seosta ta minu isikut ja minu kutset Jadziaga, tõelise doktoriga ega MS-iga? Kui ta kaotas tütarlast

nähes pea, nagu MS väidab, siis ehk õnnestub Jadzial teda pärast autosõitu ka baari meelitada? Aga kui ta pettusest haisu ninna saab ja kavalamaks osutub, kui ma oletasin ...?

Doktor flirtis kergelt Krzysiaga. MS, kes oli seni muretu olnud, hakkas kärsituse märke ilmutama. Nüüd oli kõik Jadzia kätes. Kas ta tuleb omapead toime?

Saal tõmbles taas tša-tša meeletus rütmis. Kuigi trepp oli eredalt valgustatud, ei näinud me seal ei Jadziat ega Vahendajat.

Doktor palus Krzysia parketile. Ootamine oli kestnud juba üle neljakümne minuti.

«Julek, kas sa tead, kuidas . . . korralikku õhtusööki tellida?» küsisin ma oma rahutuse varjamiseks.

«Kust mina tean? Kas mina olin kutsuja?» põikles ta vastusest kõrvale.

«Puudub veel, et sa peaksid «Zisi» ideed ka minu omaks!» torisesin ma endamisi.

Vaatasin üle parketi sissekäigu poole. Kelner seisis laua kõrval. Ta oli avanud märkmiku ja ootas.

«Võib-olla paneme teie jaoks midagi külmutusse?»

«Jah,» ütles MS minu eest.

«Pange jäh vahepeal külma,» tonksasin ma sõrmega umbropsu menüüsse.

Ootamine muutus juba murettekitavaks.

«Gleb, ma tean, missugune sa minu matustel välja näed,» püüdis MS nalja teha.

Nali ei tulnud välja. Närvide pinge oli haripunktil... Ja just sel kõige kriitilisemal silmapilgul tõusis MS püsti ja läks seina äärt mööda ukse poole.

Märkasin Jadziat. Ta andis meile käega märku. Paraku oli ta ... üksi!

Trügisin tantsijaid kõrvale tõugates kiiresti trepi juurde. Jadzia seletas parajasti erutatud MS-ile:

«Kui me lennuvälja suunas sõites maanteele jõudsime, pidas ta kinni, nagu tahaks tagasi pöörata, ja tõukas mind siis «Zisist» välja...»

«Sa oleksid võinud appi karjuda!»

«Seda muidugi, aga kilomeetri kaugusel ei olnud kedagi näha. Alles hiljem sõitis üks «Mercedes» mööda ...»

Ta oli taksoga tagasi tulnud, et meile juhtunust teatada.

Sel ajal kui MS võttis enda peale doktori ees «head nägu» näidata ja koos Jadziaga üle parketi meie laua juurde ruttas, jooksin mina garderoobi, kus asus telefon.

Tuli otsekohe kokku leppida Jemiolaga, kes oli hangeldaja kinni võtnud ja ootas lähemas jaoskonnas.

«Mul on tore teade,» informeeris Jemiola korrapidaja käest toru üle võttes. «Prokuratuur on Trachti lahti lasknud. Hangeldaja sõitis selleks siia, et Wilhelmit hoiatada. Rohkem ta ei tea midagi. Sai tasuks viiskümmend zlotti...»

Rääkisin talle lühidalt praegusest olukorrast.

«Kui nii, siis sõidan kohe Wlochysse!» otsustas Jemiola.

Läksin alla. Saal märatses mingi rock and rolli variandi helide saatel. Alles mõne aja pärast õnnestus mul meeletust tantsijate summast läbi murda.

Krzysia tantsis doktoriga, Jadzia värskendas rahulikult oma jumestust.

«Nende klipside eest sa mult veel saad, Gleb!» ütles ta mind nähes.

«Oles ei tea vahejuhtumi üksikasju. Ja ma ei näe põhjust, miks me peaksime tal õhtu ära rikkuma,» tähendas MS. «Ütlesin ainult, et midagi hirmsat pole juhtunud . ..»

«Jemiola teatas, et Tracht on lahti,» katkestasin ma teda.

«See on võimatu! Laskis jalga?»

«Ei tea. Prokuratuur kontrollis tõenäoliselt areste. Nelikümmend kaheksa tundi on möödas, ja kuna margid poled tähtsad asjad ...»

Pidin vaikima, sest kelner asetas laua kõrvale šampanja.

«Aga hangeldaja?» küsis MS vähe aja pärast.

Kordasin talle, mida Jemiola oli äsja öelnud. Vaidlemiseks polnud aega. Krzysia tuli doktoriga tagasi.

«Noh, Gleb, aitab anekdootidest! Asume tööle!» patsutas MS mulle õlale. «Oles, lõbusta meie daamidest kolleege . M Ja meeldivat õhtut! Meil tuleb kahjuks minna!»

Tõusin hämmeldunult püsti.

«Kahju,» ütles doktor hüvastijätuks. «Tõesti kahju, M teil ootamatuid komplikatsioone tekkis.»

«Tühjagi!» naeris MS.

Tänasime Jadziat ja Krzysiat tuleku eest ja läksime kiiresti pukibaari.

«Piiritust on?» küsis MS lühidalt.

«On. Kas vermutiga või papa-mamma*?»

«Anna meile kaks korda sada puhast ja kaks klaasi vett,» ütles MS baarimehele.

Viskasime piirituse ühe hingetõmbega alla ja jõime vett peale.

*papa-mamma - teatav poola kokteil.

«Nüüd tasu. Piirituse ja šampanja eest. Üleval ajame juttu.»

Arve oli... 1100 zlotti. Minu isiklikud kulud seoses Lääne linnaosa mõlema mõrvaga tõusid kaheksa tuhandeni, krossid peale selle.

«Idioot!» pahvatas MS, kui olime lokaalist väljas. «Teda poleks tohtinud lasta Jadziaga üksi minna!»

«Kuule. .. arvad sa, et see olin mina, kes neil minna laskis?»

«Ma ei räägi sinust! Aga .. . miks tõid sa tüdrukutele Berliinist ühesugused klipsid?»

«Hull, mis sa neist klipsidest praegu tahad?»

«Seda, et Jadzia ei läinud mitte ainult käekoti järele, vaid vahetas ka klipsid. See kestis veerand tundi, mõistad? See oli halva algus! Ja kõike muud kui minu idee!» tigetses ta keset tänavat seistes.

Alles mõni hetk hiljem hakkasime jalgsi edasi minema, mina ikka veel nagu puuga pähe saanud.

«Kui ta meil selle «Zisi» puruks sõidab...» arutas MS valjusti, «siis tuleb alles lops!»

«Meie hindade juures maksab see vist ligi kolmsada tuhat...» toetasin mina. «Kuule, Julek, kes sul käskis «Zisi» võtta? Kas sa ei võinud odavamat autot laenata?»

«Arvad sa, et oleksin pidanud tüdrukud traktori järelvankriga kohale vedama? Teist polnud!»

«Mul on mustadeks päevadeks hoiuarvel kuusteist tuhat. . .»

«Minul vist kakskümmend seitse,» arutas tema. «Minu «dekave» eest "antakse, ütleme, viisteist. See teeb kokku...»

Ta mõtles veidi.

«Nelikümmend kaks . . . Ülejäänud osa, see tähendab kahtsada kuutkümmend, tuleb riigi varaametile elu lõpuni tasuda! Tead, mul on vist laboratooriumis pudel konjakit... Ja üldse — peaks vist midagi ette võtma.. .?»

«Sõida linna miilitsavalitsusse ja anna «Zisi» varastamise kohta avaldus,» otsustasin ma. «Las teatavad igale poole. Vahepeal kuulan hangeldaja üle. Pärast kohtume sinu juures laboratooriumis.»

Praegu oli kõige tähtsam, et me mõlemad külma verd säilitaksime.

Jõudsin miilitsajaoskonna arestikambrisse sel ajal, kui hangeldaja õhtust supiportsjonit helpis. Ta oli haletsus-väärses seisundis.

187

«Mina... ma pole midagi teinud,» halises ta. Hernetera-suurused pisarad veeresid tal üksteise järel kroonu supi; sisse. «Ma ei ole võimeline kellelegi liiga tegema, aga nad pidasid mind Paramonoviks ... Gieniek vedas mind sisse. Ütles kino ees: «Jözio, siin on sulle viiskümmend zlotti, võta kohe takso ja mine hoiata ühte meest. Sest... sest ta on ühe «linnukesega» «Bristolis». Ja sinna sõidab varstil tema naine. Laenab parajasti naabrinna vihmavarju.»»

Ta vohmis süüa. Neelas kärmesti ja kaebas vahepeal; täiesti ausa häälega. Ei saanud aru, kes kellelt vihmavarju laenas: kas naine naabrinnalt või naabrinna naiselt. Aga pealtnäha oli tal Trachti ja Vahendajaga küll niisama vähe ühist kui minul ja MS-il, ütleme, kaladega.

«Jözio, kas sa ei tea, kust Gieniek raha sai, et seda vanahärrat hoiatada?»

«Tean .. . Selle andis talle teine mees. Kena väljanägemisega, keskmist kasvu, tumedas ülikonnas.» Edasi järgnes Trachti välimuse täpne kirjeldus.

«Kas Gieniek oli temaga varem tuttav?»

Mulle oli tähtis nende isikute ringi avardada, kes Trachtiga, tema kaudu aga mõrvariga, Wilhelmiga kokku puutusid. Siiani ei olnud meil seda vaja. See pidi selguma pärast Wilhelmi planeeritud areteerimist.

«Ma ei tea, kas Gieniek teda tundis. Mina teda ei tunne. Kui oleksin tundnud, oleksin jumala eest ütelnud.»

«Sa ei valeta?»

«Ei. Ma ei tunne toda meest, seda «Bristolist» samuti mitte ...»

Tulin kongist välja ja andsin jaoskonnaülemale loa poiss vabastada. Ka siin ei tuntud Jöziot. Tema isiku suhtes ei olnud mingeid kahtlusi. Läksin kongi tagasi.

«Võid minna, Jözio! Aga mis Gieniekisse puutub, siis annaksin sulle nõu temaga, edaspidi mitte enam kombineerida.»

«Ta ju andis mulle takso jaoks raha!»

«Noh, hüva, hüva!» ütlesin ma, et katkestada tema pooleldi siirast, pooleldi teeseldud nuuksumist. Läksime koos kantseleisse.

Arestimaja korrapidaja ladus tema ette kingapaelad, püksirihma ja õpilaspileti. Sirutas siis käe riiuli poole, kuS olid areteeritute esemed, ja võttis sealt väikese raamatu:

«Kas see on sinu oma?»

«Jah.»

Heitsin sellesse uudishimuliku pilgu. Ka Jõzio oli filaatelist! Tema ribaraamat sisaldas Tanganjiika lõvisid, Malai

188

tiigreid, Laose elevante. Muigasin endamisi. Eksootika köitis teda nähtavasti niisamuti nagu mind ennast kolmkümmend aastat tagasi.

Võtsin margialbumi viimaste lehtede vahelt väikese ümbriku, kuhu oli kirjutatud: «V. lp. härra Burale Varssavis.» Ümbriku paremas nurgas oli «Loodi» mark ilusates eredates värvides punase templiga: «Posti Ekspeditsioon 16/9 Praga Vaksal.»

«Kust sa selle said, Jõzio?»

Ta tõmbas püksirihma kinni ja seletas uhkelt:

«Vaata, kui ma läinud nädalal ilma rahata olin, siis aitasin ühes laos makulatuuri siduda. Ja see ümbrik oli aktide vahel. Seal see mulle antigi, ausõna. Ja üks härra tahtis mulle selle eest koguni nelisada zlotti maksta. Aga mina alla viiesaja ära ei anna. .. Kui te marke tunnete, siis on teil ehk mõni tuttav koguja, keda see huvitaks?»

«On. Ja ära lase end vahepeal haneks võtta, Jözio. Sest see on vähemasti kolm korda nii palju väärt.»

Tõmbasin märkmikust lehe ja kirjutasin sellele doktor Kriegeri aadressi.

«Aitäh, ma sõidan kohe homme hommikul sinna,» hüüdis ta juba tänavalt.

Jözio ülekuulamine ei andnud mulle midagi.

Enne kui ma taksosse istusin, et MS-i laboratooriumi sõita, võtsin ühenduse Kowalskiga. Ta oli kodus, kuid lubas Vahendaja toa «Bristolis» kümne minuti jooksul käsile võtta.

Istusime MS-i kabinetis.

Kesköö oli möödas, aga Autoinspektsiooni patrullid ja linna miilitsavalitsuse raadioautod olid tummad.

Ainuke, mida õnnestus kindlaks teha, oli see, et mõrvar on käinud «Zisiga» Wlochys ja võtnud sealt kaasa Trachti. Sellest teatas meile Wlochys viibiv Jemiola. Kahjuks oli ta liiga hilja kohale jõudnud.

Wilhelmi istub oma kambamehega juba ammu kindlas salaurkas ja naerab pisarateni, mõtlesin ma.

«Jäta järele!» tõreles MS laua tagant. «Paha hakkab sind vaadates. Kombineeri, tee midagi, liiguta ajusid!»

Tukkusin tugitoolis. Tema kassiahastuse näiline põhjus °li minu nägu.

«Sina oled oma ajusid juba liigutanud! Sul puudub veel ainult oreool või loorberipärg. Oota, sünnipäevaks saad ioorberilehe! Könn, aga mitte laboratooriumi juhataja!»

«Jäta minu laboratoorium rahule!» Ta viskas tühja

pudeli paberikorvi. «Ja sina tahad o-pe-ra-tiiv-ohvitser olla! Oled küll, aga operetist! Leiti ka mees! Hädavaresest Holmes!» . .

Pildusime vastastikku solvanguid ega suutnud kuidagi üksmeelele jõuda.

Meelt ei teinud kibedaks mitte niivõrd võimalikud teenistuslikud järeldused, vaid kompromiteeritus. Polnud isegi tähtis, mida ütleb kuldaväärt ülemus ja kuidas pilkavad kolleegid, tähtis oli see, et me ei saanud teineteisele rahulikult silma vaadata. Olime mõlemad enda meelest... viimased käpardid!

«Kuule, Julek. .. ehk prooviksid siiski PV garaazist küsida?»

«Jajah! Proovi garaazist küsida. Filosoof! Neil seal polnud ju muud teha kui «Zis» garaaži tagasi panna. Sed nimetad sa muidugi ... deduktsiooniks, eks? Ära soni!»

«Ma ei tea. Aga... see on ainuke koht, kust keegi ei hakka varastatud autot otsima.. .» mõtlesin ma valjusti.

«Ma helistan kohe observatooriumi. Las vaatav Galaktika läbi. «Zis» laseb seal, nii et tähetolm taga!» ütle MS raevukalt sigaretti kustutades.

«Siiski...»

«Võta!»

Püüdsin visatud telefonitoru õhust kinni. MS valis k tal numbri.

«PV garaaž. Dispetšer,» kostis varsti.

«Servus, kolleeg. Ma räägin laboratooriumist.»

«Kas juhataja on seal?!» möirgas dispetšer mulle otse kõrva.

Katsin mikrofoni peoga kinni:

«Said! Nüüd hakkavad sind «Zisi» pärast läbi võtma . . .

Andsin toru MS-ile üle. Ta võttis selle löödud näoga vastu.

«Mis? Mis?» kargas ta äkki püsti. ««Zis» on pealtkuulatav? Gleb!!!»

Seda ei osanud me isegi kõige julgemates unistust loota. See oli otsekui granaadikimbu plahvatus.

Tormasin tema kannul koridori. Jooksime nagu pöör sed, mitut.astet korraga võttes pimedast trepist alla. M lidus korrapidaja putka juurde:

««Warszawa»! Võti!»

Ei olnud veel minutitki möödunud, kui ametiauto «Warszawa» kihutas läbi öiste tänavate sajakilomeetris tunnikiirusega PV garaaži poole.

190

Dispetšeriruumi kogunenud autojuhid kuulasid saadet. Vastuvõtja oli häälestatud «Zisi» lainele.

«Unustas välja lülitada. Seletavad peaaegu terve tunni täie suuga. Praegu on vahe, aga kindlasti alustavad jälle ...» selgitas dispetšer.

Valjuhääldajast kostis summutatud mootorisurinat.

«Enne seda,» jutustas üks autojuht, «puhus poiss tüdrukule muinasjutte ja sõidutas teda lennuvälja poole. Mõtlesin, et meie vastuvõtja on üles ütelnud ja püüab võõrast lainet. Tüdruk rääkis, et auto on diplomaadi oma. . . Miks me siis oma nina võõrastesse asjadesse topime? Võtsin ja lülitasingi välja. Alles nüüd, kui tuli teade linna miilitsa-valitsusest ...»

«Tasa!» sisistas MS.

«Sa oled ka kena poiss, Wil,» kostis valjuhääldajast hauatagune hääl, mis ei kuulunud kellelegi muule kui Trachtile. «Niiviisi sisse kukkuda, ja kõik lihtsalt saatuse hooleks jätta ...»

«Hahaa, enne kui ma hotellis oma korrusele oleksin jõudnud, oleksime neil juba käes olnud,» tõrjus rooli taga istuv Vahendaja teise etteheiteid.

«Jah. Ja nüüd oleme omadega sees. Rahad on kauba all, kaup aga läks looja karja. Kuule, kas sa «Bristolis» kedagi ei tunne?»

«Ja kui tunneksingi? Kust ja kuidas öösel helistada? Muide, nad on kindlasti toa valve alla võtnud.»

«Mina siiski katsetaksin. Praegu oleme ...»

Kostis müra — nad sõitsid ilmselt kõrgepingeliini alt läbi. Mõne hetke jooksul ei saanud ühtegi silpi eraldada.

Helistasin kähku «Bristolisse». Kowalski magas Vahendaja toas diivanil. Informeerisin teda olukorrast.

Edasi teatasin linna miilitsavalitsusse, et «Zis» on väljaspool Varssavit. Lõpetagu linnas liikuvate autode kontroll.

Ootasime aparaadi ees, et kostaks kas või ühegi põgenemisteel asuva koha nimi.

Vahepeal lobisesid mõlemad edasi:

«Süstiksin sellele hea meelega tsüaankaaliumi, kellega nia Kesklinna filatelistide klubis orki sattusin,» unistas Tracht.

«.. .» tuli Wilhelmi suust minu aadressil mitte just väga meelitav sõna.

«Alil oli liiga kerge käsi. Seal korteris oli tookord just tema. Ta oleks pidanud selle tüübi juba siis ära kägistama, et ta ei piiksataks,» ütles Tracht.

Esmakordselt mainiti nime Al.

191

«Olen näljane nagu peni, ja tema kutsus mind veel õhtusöögile,» vihastas Wilhelmi. «Küll paneksin praegu' seaprae hinge alla ...»

«Ja mina ei paneks? ... Arvad, et ma olin türmis nuuma peal!.. - Näljutavad inimesi kroonu lobiga... Ja ei tea isegi, mille eest!»

Nad hakkasid nägelema.

«Kes sul käskis minu seljataga Anielaga rääkida?» heitis Wilhelmi Trachtile ette,

(«Kanäe! Ja nemad ei tundnudki pärijat, Anielat!» müksas MS mind kõrvalt.)

«Ja kes sul käskis temalt «Norrat» välja meelitada?»,

«Seda oli vaja Aniela pärast, jälgede segamiseks, näitamaks... et leidsin selle kellegi teise käest...»

«Jah, jälgede segamiseks,» osatas Tracht nördinult.

«Ole vait ja pea suu... vana härg!» lõikas WilhelmiJ

Valjuhääldajast kostis pikaldane undamine.

«Teel on transformaatorid,» ütles üks juhtidest helitugevust vähendades.

Alles mõne aja parast võisime nende jutu järge kuulda. «Zis» oli kuskil väikelinnas.

«Ole ettevaatlik, siin võidakse meile külge hakata,» hoiatas Tracht.

««Zisi» nad kinni ei pea. Liiga korralik. Tal on PV number.»

«Mnjaa, aga kuidas... mil viisil Aliga ühendusse astuda?» muretses Tracht.

«Saadan mõne poisikesega kirja.»

«Aga kui Al on sisse kukkunud, Wil?»

Jälle kostis ragin ja jälle ei saanud me üksikutest sõnadest aru.

Nad sõitsid mingist asulast läbi.

MS jälgis stopperit ja märkis näidud kärmesti üles. Mina panin väärtuslikke üksikasju kirja.

«... kahetsendine, see «Baton-Rouge», jäi kohvrisse… Kaheteistkümnenda «Genfi» peitsin kataloogi sämbuga ümbrisesse,» pihtis Wilhelmi vaikselt

«Mnjaa, aga kuidas neid kätte saada?» arutas Tracht.

«Kui ma seda isegi teaksin! Ainuke šanss: kui me «Loodi» tagasi saame. Ja kui väljasõit õnnestub!»

Järgnev osa arutlustest kadus-jälle müra ja ragina sisse. Siis kuulsime:

«... Al läheb sisse nagu tookord. Sinna on lihtne ronida. Ta magab lahtiste akendega . . . Hüppab sisse ja .. . poisul kolks pähe!» plaanitses Wilhelmi.

192

«Aga kui ta end kaitsma hakkab?»
«Al peab tegema puhta töö .. . et ta ei piiksataks ... laibad ei räägi...»
«Sul on õigus!» kinnitas Tracht.
Autojuhid vahetasid pilke. Mina pigistasin huuled kokku.
«... üks viga juba oli — Lääne linnajaos,» ütles Wilhelmi tusaselt.
(Kas nad mõtlesid seda vahejuhtumit minuga?)
«Mis sa Aliga teed?»
«Mida? Võtan albumi... ja siis klaps!»
Vahetasime jälle pilke.
«Kutsusid sa Ali reedeks, Wil?»
«Jah . .. Nüüd tuleb kiirustada.»
«Enne seda aga pressin «Kde domov müj» eest raha välja. Peaks ligi viis tuhat olema ...» planeeris Tracht
«Heliplaadid?» küsis MS vaikust ära kasutades.
«Ei. Tšehhoslovakkia margid. Kolmekümne neljandast aastast...»
«Kust sa tead?»
«Kataloogide uurimisest.»
Vahepeal vestlesid need seal edasi:
«... kui ainult Beranek juhust kasutades raha Wlochysse ei saadaks. Või hotelli,» muretses Wilhelmi.
«Ta ei jõua seda teha,» arvas Tracht.
Niisiis peale Ali veel üks nimi — Beranek. Selle nime omanikule olid nad müünud või usaldanud haruldased margid «Kde domov müj». Hinna järgi otsustades pidid need olema poognates.
«Mis sa arvad, Wil, kas meil õnnestub Prahasse pääseda?»
«Miks ei peaks õnnestuma? ...»

Paraku oli see kõik.
Viimaseid sõnu kuulsime väga ähmaselt. «Zisi» raadiojaama kuuldeulatus lõppes saja kilomeetriga. Dispetšeri Pingutused vastuvõttu teistele antennidele ümber lülitada jäid tagajärjetuks.
Lõpuks vaibus hääbuv, aina nõrgenev mootorisuringi.
«Sellest võiks järeldada, et nad sõidavad Tšehhoslovakkia piiri poole,» nentis MS. «Ja jätavad auto enne Miedzylesiet, Cieszyni või Lysa Pöiana kandis maha ...»
«Jah. Ja nad on heas vahekorras kellegi Beranekiga,» tähendas dispetšer..

«Too elab Prahas Francuska tänavas,» ütles üks juhtidest.
«Kust teie seda teate?» küsisin ma.
«See selgus nende jutuajamisest. Sellest, mida me enne teie saabumist kuulsime, major ...»
Hakkasin dispetšeriruumis viibivaid autojuhte küsitlema. Nad jutustasid:
«Alguses oli juttu mingisugustest «Kümnekroonistest» Lääne linnaosas. Need on peidetud põhukotti tolle mehe juures Wlochys. Siis pajatas üks teisele mingist süstist...»
«Mis? Et tegi süsti?» haaras MS sellest kinni.

«Ei tea. Mürin segas. Ütlemine käis vist paar nädalat tagasi asetleidnud sündmuse kohta. Ei saanud hästi aru. Aga kindel on see, et nad tulevad tagasi. Sepitsevad mingit lööki meie maal. Ainult ei tea, millal ja kuidas ...»

Hoolimata intrigeerivatest küsimustest, mida me MS-iga vaheldumisi esitasime, ei suutnud me midagi rohkemat välja pinnida.

Jõuk opereeris tinglike mõistetega. Need, kes filateelias ei orienteerunud, kes sündmuste senist kulgu ei teadnud, ei suutnud kuuldud dialoogi sisu rekonstrueerida.

Üks oli kindel: nii Wilhelmi kui ka Tracht lähevad lõpuni. Neid aitas keegi Al, kes oli ilmselt kohale jäänud. Järgmised kanalid viisid Prahasse, kellegi Beraneki juurde. Ta oli kas nende kaasosaline või varastatud kraami kokkuostja.

«Noh, mis nüüd?» küsis MS, kui me koidu ajal garaažist lahkusime.

«Mis nüüd? Asi on lihtne,» hakkasin ma arutama. «Nii nagu polkovnik päris alguses oletas: vahetud sidemed välismaaga, kusjuures mängus ei ole mitte niivõrd Erfurt; kui Praha ... Seevastu on mulle praegu ebaselge, kes tegi Lääne linnaosas süsti ja mürgitas pärast kohvikus lese. Wilhelmi on jõugu juht. Aga «musta töö» näib ära tegevat Al...»

«Võimalik. Igal juhul on ta Lääne linnaosas käinud ja sulle vastu muhku põrutanud...» tähendas MS.

«Jah. Siis on teada, et nad müüsid siin kellelegi «Loodi» koguga albumi. Et nad ei tea, kas neil õnnestub Wlochysse ja «Bristolisse» jäetud marke kätte saada, otsustasid nad mahamüüdud kogu tagasi röövida. Kas kuulsid, mis Tracht rääkis? See on nende ainuke šanss. Nii et me oleme järgmise kahe mõrva perspektiivi ees. Esimene ohver on «Loodi» kogu praegune omanik, teine tema potentsiaalne mõrvar Al.»

««Saadan talle mõne poisikesega kirja .. .»» meenutas MS Wilhelmi sõnu. «Al ei ole nii loll. . . Ometi tahavad nad enne Beranekiga ühendusse astuda. Beranek elab Prahas. See tähendab, et neil on pass või turistikaart, või nad teavad ainult neile tuntud piiriületamiskohta ...»

Olime väsinud.

«Warszawa» seisis keset sõiduteed trammiteede vahel. Koht polnud parkimiseks sobiv. Meie sõnu summutas konduktorite helistamine. Pärast nende sõjakat vahelesegamist otsustas MS viimaks starterile vajutada.

«Ma pargin Alejel. Ja olgu mis on, aga me peame kõik põhjalikult läbi arutama!»

Selle lubaduse realiseeris ta sel kombel, et pidas auto järgmisel minutil kinni, istus tagumisele istmele ümber, keeras enda kerra ja hakkas otsekohe norskama.

Võtsin tema taskust võtme ja sõitsin Kesklinnast Aleje suunas.

Linna kohal roosatas taevas. Ärganud linnud vidistasid üha valjemini. Rohelus muutus hommikupäikese valgel iga minutiga mahlakamaks ja elavamaks.

Katsin susliku kombel magava MS-i pleediga kinni ja parkisin auto laiavõralise kastani alla. Laulurästas lõi vilet, kuid jäi natukese aja pärast vait, sest keegi ega miski ei oleks saanud niisuguse norskamise vastu, nagu kostis meie «Warszawast».

Lazienki pargi pingil istudes mõtlesin:

Kell seitse helistan Wlochysse. Saadame sinna mõne noorema ametivenna. See aitab Jemiolal põhukotti puistata, kus on «Kümnekroonine». Praegu on liiga vara Jemiolat äratada. Kindlasti magab ta Trachti toas ja «Kümnekroonise» peal, kui «Krakovi

kümnekroonine» — nagu dispetšeril meelde jäi — on põhukotis. Samuti on liiga vara «Bristolis» toa okupeerinud Kowalski und segada...

Vaatasin auto tagaistmel kerratõmbunud MS-i. Ta oli nina küünarõndlasse surunud ja norises nagu karu.

Alejel algas liikumine. Ilma MS-i äratamata istusin rooli taha. Ta ärkas alles siis, kui peatasin «Warszawa» laboratooriumi ees.

«Pool elu tassi kohvi eest!» Ta ronis autost välja, ringutas ja haigutas laia suuga. «Aga. . . mida sina siin teed, Gleb?»

«Ei midagi. Me pidime «kõik põhjalikult läbi arutama»!»

«Arutama? Oled sina alles sell! Koidu ajal?!» Ta sirutas

195

jälle käed sõidutee poole. Ringutas ja haigutas hirmsa häälega.

«Julek, ära huligaanitse! Ära möirga! Ega sa kodus ei ole.»

«Kas sa üldse tead, millal ma viimast korda kodus olin?»

«Ei. ii tea.»

«Vist möödunud nädalal... Teile seal Peavalitsuses näib, nagu poleks mul üldse tööd. Tegelikult satun ma vahel juhuslikult veerand tunniks koju, et ülikonda vahetada. Üks või kaks korda nädalas, et välja magada. Niisugune on minu amet. Igaühel pole armast ema, kes teda kodus ootab, mu kõige kallim Sherlock Holmes!»

Läksime teisele korrusele tema kabinetti. Haigutamist jätmata hakkas ta kohvi keetma, kuulutades sealjuures:

«Leidsin ühe võimaluse. Kohe teen kindlaks nende sõidu-trassi...»

«I d e e?»

«Ei,» ütles ta. «Panin kuulamise ajal stopperi järgi kirja raginate rea. Raginate sagedus ja nendevahelised pausid koos energeetilise kaardiga näitavad kätte suuna. Sõidan maale, sinna, kus nad «Zisi» maha jätsid. Loodame, et ta on terve. Peale selle tuleb kaaluda, kuidas Alini jõuda. Al on siin, see on täiesti kindel. Aga sina näed muide välja nagu siil. Pese ennast ja aja minu žiletiga habet. Ma käin vahepeal küülikuid söötmas ...»

«Oled oma küülikutega nagu põrunu!»

«Ja kui olengi? On see keelatud?»

Ta lõi ukse kinni.

Kell oli seitsme ümber. Olin jõudnud laboratooriumi ühes vannitoas duši all käia. Rääkisin telefoni teel Kowals-kiga, informeerisin Wlochyt.

Wlochy miilitsajaoskonnast lubati kõik Trachti tuba valvavale Jemiolale edasi anda.

«On sul välispass kaasas?» küsis MS, kui oli küülikuid söötmast tagasi tulnud.

See äkiline küsimus pani mind jahmuma.

«Kust sa tead, et ma ei ole passi pärast Saksamaa-reisi tagastanud?»

«Noh, tean.. . Seda võis sinust juba oodata!» nähvas ta vastu.

Enne kui jõudsin ümbergi vaadata, oli ta «Lot'i» lennujaama kassaga kokku leppinud. Tellinud pileti, paludes, et see antaks bussijuhi kätte, kes lennuvälja vahet sõidab.

196

Ja juba kihutasimegi tema logiseva «dekavega» Okecie lennuvälja poole.

«Ma õiendan selle reisi vanaga ära,» lubas ta. «Siin ei juhtu midagi, enne kui nad tagasi jõuavad. Kui nad Beraneki poole sõitsid, siis mitte ainult sellepärast, et «Kde domov müj» eest raha sisse kasseerida. Surmkindlalt võtsid nad midagi kaasa. Prahas on Honza. Ma helistan kohe Honzale, et ta sind Ruzyne lennuväljal ootaks ja areteeriks...»

«Miks ta mind areteerima peaks?»

«Aga viisa? Kas see ei loe midagi?»

Tõsi... mul polnud sissesõiduviisat!

«Ma panen su lennukisse,» seletas ta. «Lennukis võtan su käest passi ära. Järgmise tunni jooksul saan viisa ja saadan koos kohvriga järgmise lennukiga teele. Lihtsalt niis sõbraga hüvasti jättes andsid oma pagasi hajameelsusest tema kätte ja pass jäi kohvrisse. See tähendab, Honza areteerib sind sellepärast, et muudmoodi sa ei pääse Ruzynes kontrollist läbi. Kui sa Honza abiga Prahas oled, võtad kohe Beraneki käsile ...»

Ma olin küll tema «ideest» algul jahmunud, aga plaan, millega ta mind tutvustas, näis mulle täiesti reaalne. Me ei võinud oodata, kuni meie ülemused siin- ja sealpool ärkavad. Probleemi võis lahendada omal jõul ja oma võimu piires.

«Vahepeal hakkan «Zisi» otsima ja püüan kohapeal vastavaid samme astuda,» tõotas MS.

Jõudsime lennuväljale peaaegu viimasel hetkel.

Sain bussijuhilt pileti, andsin selle stjuuardessi kätte ja lehvitasin samal ajal tema nina ees ilma viisata passi, Seejärel pääsesime töötõendi abil kõrvalukse kaudu stardipaika.

«Kohver ja pass ootavad sind saatkonnas!» hüüdis MS mootorite möirgamisest üle karjudes. «Helistan kohe Hon-zale.»

Tõsi jah ... juba ammu ei olnud ma sel viisil reisinud! Sõja lõpust peale. Ainult et tollal sai vähemalt hambahari kaasa võetud. Aga see oli siiski parem, kui pärast ebaõnnestunud õhtusööki kuldaväärt ülemusega nelja silma all kõnelda!

«IL» rebis end kergelt stardirajast lahti..,

18

Seisin nüüd Praha lähedal Ruzyne lennujaama esindusliku hoone ees ja vaatasin Kairosse lendavat «TU-104».

Varssavist tulnud reisijad, pass ja kohvrid käes, olid juba tohi ja piirivalve ruumidesse läinud. Ainult mina üksi seisin, käed taskus ja sigaret suus.

Mul polnud kiiret. Alles nüüd esitasin endale küsimuse: aga mis siis saab, kui Honzat ei ole Prahas? ... See veel puuduks!

«Jmenem Ceskoslovenske republiky jste zadržen, pane, pio Uegälni prilet na üzemi naši vlastil — Mu härra, Tšehhoslovakkia vabariigi nimel olete kinni peetud ebaseadusliku lendamise pärast meie territooriumile!» kuulsin selja tagant.

Samas tundsin õlal rasket pigistavat kämmalt.

Honza, meie vana partisanist sõber, nüüd kriminaalteenistuse polkovnik, seisis kogu oma hiilguses minu ees. Ta naeratas joviaalselt, värske näoga.

«Tak si prece najednou priletel do nas, clovece? — Nii et lõpuks lendasid meile, vennike? Julek telefoneeris pool tundi tagasi ja palus, et ma sind areteeriksin. Vabanda, et ma pisut hilinesin!»

Ta embas mind nurga taga, seepeale möödusime kõigist kontrollidest ja pääsesime parkimisplatsile, mis oli täis ametisõidukeid.

Ta oli viimastel aastatel halliks läinud. Aga tüsedusele vaatamata ta lausa pakatas tervisest. Kees nakatavast huumorist üle.

«Ma pean sulle hambaharja ostma ja raha laenama. Peale selle ütles Julek, et lendasid välja tühja kõhuga ...» seletas ta mind ilusa «Octaviaga» linna sõidutades. «Teiega on

alati nii. Kui keegi kord siia satub, siis peame ta kohe areteerima. Müüvad Zygmunti sammast, teevad Varssavis ülestõusu, lendavad tühja taskuga, ilma paberite ja pagasita Prahasse ...» lõõpis ta.

Tema suurepärane tuju kandus minulegi üle. Päev oli päikesepaisteline. Juunikuu leitsakut leevendas kerge tuuleke Vltava luhtadelt.

Jõudsime linnaäärsete villade rajooni. Hetk hiljem möödusime Hradcanyst alla pöörates Maia Stranast ja vurasime Stare Mestosse.

Jutustasin talle, mis mind siia tõi. Vaikisin surnuks episoodi õhtusöögiga, et tai poleks ainet tögamiseks. Ent

fakti, kuidas meilt «Zis» varastati, ei õnnestunud varjata. See oleks varem või hiljem nagunii välja tulnud.

«Nii et mind tõi teie juurde üks õnnetusjuhtum. Kui aitad, kirjutab jumal taevas selle kindlasti sinu arvele!» lubasin talle muretus meeleolus.

«Miks ma ei peaks aitama?»

Mõne minuti pärast olime tema poissmehekorteris.

Sealt oli näha raekoda, milles kunagi üle maailma kuulus aknast väljaviskamine toimus. Taamal turuplatsi nurgal pesi valvur voolikuga tuvide rüvetatud Husi ausammast. Lähemal defileerisid mu silmade ees apostlite kujud, kes-igal täistunnil üle raekoja kellaketta liikusid.

Sain kohe teed, suurepäraseid Praha sarvesaiu mitut liiki juustuga ja kaks muna singiga. Siis istusime konjakiklaasi taha. Võrratust mokakohvist hoolimata olin ikka veel segane.

Sel ajal kui ta väikeste lonksude haaval konjakit rüüpas, vaatasin ma värvilisi planšette tema seinal. Tegemist polnud markidega, vaid tikutoosietikettidega!

«Kas kogud?»

«Nojah .. . znämky take4l»

«Miks sa mulle sellest ei kirjutanud? Oleksin võinud sulle Varssavist uusi seeriaid saata.»

«Kas sa oled selle asjandusega tuttav?»

Ta pani mind oma küsimusega naerma.

«Kui poleks marke, siis ei jooks ma siin sinuga praegu konjakit!»

Ta laksatas endale vastu laupa, hakkas naerma ja läks esikusse. Seal seisis väikesel laual telefoniaparaat. Ta helistas kuskile.

See ei moodustanud Lääne linnaosa asja hõlmavate sündmuste üldpildis midagi ebatavalist. Vastupidi! Oli täiesti loomulik, et lendasin Prahasse ja et esimene inimene, sõber, kellega ma vestlesin, osutus filatelistiks!

«No näed, välispassi ja kohvri unustasid maha, aga oleks kena olnud, kui oleksid vähemalt marke kaasa toonud,» ütles Honza tuppa tagasi tulles.

«Ma ju palusin sinu abi. Ja selle eest ei tasu sulle mitte üksnes jumal, vaid saad ka marke . ..»

«Jah. Raskus seisab ainult selles, et meil on Prahas niisama palju Beranekeid kui Varssavis Kowalskeid. Isiklikult tunnen umbes kolmekümmend ja kõik nad on kollektsionäärid!»

4Marke samuti **(tš. k.).**

«Minu Beranek ei pruugi üldse kollektsionäär olla,» tähendasin ma. «Ta võib hoopis varastatud kraami kokkuostja olla. Ja see, et ta Francouzskä tänaval elab, piirab suurel määral kahtlusaluste ringi.»

«Küsisin äsja ametivennalt, kes tunneb Francouzskä tänavat f inohradys nagu oma taskut. Tõepoolest, seal elab Beranekeid. Aga ta väidab, et säärast, keda võiks varastatud kraami kokkuostmises või rahvusvahelistes avantüürides kahtlustada, seal ei ole.»

«Või veel! Ma kuulsin seda Varssavis oma kõrvaga!»

«Kui nii, siis tule ...»

Istusime tema ilusasse «Octaviasse». Ta keeras Närodni prospektile ja sealt Spälenä tänavat mööda Karli väljakule, vältides liiklusrohket, juhilt erilist tähelepanu nõudvat Väclavi väljakut.

Tee peal ütles ta:

«Olgu kuidas on, aga mulle näib, et siin on midagi viltu . .. Aga noh, ma ei tea juhust, et õhuvahetus oleks kellelegi paha teinud!»

Ta meeldis mulle oma rahuliku olekuga. Tema sõbralik nägu ei ilmutanud, et ta oleks minusse irooniliselt suhtunud. Ta peatas «Octavia» Vinohrady miilitsajaoskonna ukse ees ja läks sisse, et asja järele uurida.

Jalutasin sel ajal kõnniteel ja vaatasin naabertänavatesse. Kõigil neil oli vanade monarhialinnade iseloomulik pitser. Piisaks vaid siltide vahetamisest, ja turist võiks vanduda, et ta on näiteks Krakovisse sattunud.

Huvitav, mida Wilhelmi ja tema lahutamatu kannupoiss Tracht praegu teevad? Kas nad käivad tihti Prahas? Kes on õieti see Beranek, kes siin elab? Üleeuroopalise tähtsusega avantürist ja varastatud kraami kokkuostja? Või tavaline turist, keda Wilhelmi või Tracht Varssavis kohtasid ja kellele nad juhust kasutades «Kde domov müj» maha sahkerdasid? Pigem küll esimene, mõtlesin ma, sest raha saatmiseks ja filatelistlike aarete ostmiseks peab luba olema. Turistid teavad seda. Aga kas nad oleksid tulnud Prahasse vaid selleks, et paar tuhat zlotti sisse kasseerida? . ..

Kell oli kaksteist, kui Honza jaoskonnast välja tuli, kaabu pähe pani ja mulle viipas.

«Beranekeid on Francouzskdl ilmatu hulk. Kahe tunni jooksul saan vastuse, kes neist on kollektsionäär. Tule joome selles lokaalis õlut, kus vahva sõdur Svejk omal ajal prassis!»

200

Ta käivitas taas mootori ja viis mu ülikuulsasse restorani «U Kalicha».

Pilseni õlu, mida siin otse vaatidest valati, oli tõesti suurepärane. Käisime mõne aja, kannud käes, ühe seina äärest teise äärde ja vaatasime mälestusi Jaroslav Hašekist. Ta oli vist ainuke, kes marke ei kogunud. ..

Siiamaani ei seisnud mu aktsiad Prahas kuigi kõrgel. Kõik oli Honza kätes. Ta pani kogu oma autoriteedi mängu. Olin sunnitud taktitundeliselt vaikima ja ootama.

«Kuidagi ikka toime tuleb. Sest ei ole kunagi olnud, et ei oleks kuidagi olnud,» mõtlesin ma Švejki juhtmõtet meenutades.

«Niipalju kui ma mäletan, armastad sa meie pelmeene, Gleb,» ütles Honza ootamatult. «Läki! Ma viin su Suteri moraavia veinikeldrisse!»

Sõitsime alla Väclavi väljaku poole. Suteri veinikelder oli siinsamas Spälenä tänaval.

Varasematest Prahas-käimistest meeldejäänud gooti võlvide ja maalidega veinikelder oli samasuguses korras kui kolme aasta eest. Ei olnud vahetunud vrchni (ülemkelner) ega ka cišnice'd (ettekandjad).

Õuest tuli meeldivat jahedust. Tammepuust lauad ja pingid hiilgasid puhtusest.

Lõunasöögi ajal käis Honza, kes mind teravmeelsustega ja anekdootidega lõbustas, otsekui polekski ta tšehh, vahepeal telefoni juures. Tal oli tööl väga vastik lugu käsil. Asi seisis kolmes või neljas mõrvas.

Ta tuligi tagasi pilvise näoga. Olukord nõudis tema isiklikku vahelesegamist.

«Kuule, Gleb,» pöördus ta minu poole. «Sa ju tunned Prahat peaaegu niisama hästi kui mina. Ära sa ei eksi. Ma pean büroost läbi minema. Tulen sulle kella kolme Paiku järele. Oota mind teie saatkonna ees. Vahepeal lõpetavad ametivennad Vinohrady Beranekite uurimise.»

Ta jõi veini lõpuni, tasus arve ja me läksime välja.

Varsti kõmpisin omapäi edasi, jalutades kõrvaltänavaid mööda Vltava suunas.

Lennuk, millega MS mulle kohvri ja välispassi lubas saata, saabus pärast ühte. Oli liiga vara, et saatkonda helistada ja oma kadunud asjade järele pärida.

Astusin rahulikult Vltava kaldaäärse Mänesi kohviku P°ole. Kavatsesin seal kohvi juua. Ümbrus ei olnud eriti avitav ja kaupluste vaateaknad mu tähelepanu ei köitnud.

Korraga aga peatusin Odborü tänava nurgal. Nägin seal

väikese akna kohal silti, millel torkas silma monogramm, «B. L.».

Ma ei oleks vist väravast sisse astunud ja vana kivimaja teisele korrusele roninud, kui monogramm «B. L.» poleks moodustanud perekonna- ja eesnime Berane Leopold esitähti!

Pikemalt kõhklemata helistasin uksekella.

«K službäm! — Teie teenistuses!»

Vanaldasel viisakal härral oli ministri või diplomaadi välimus. Ta juhatas mu tuppa, kus vitriinides ja kla kappides seisid mustkunstniku silindrid, võlukepikese laekad esemekomplektidega, mida kasutavad illussionistid.

«Palun võtke istet! Millega võin kasulik olla?»

Ja küsis mulle sõna andmata edasi:

«Jste, piosim, amater anebo profesionäl? — Kas te olete asjaarmastaja või elukutseline? Asjaarmastajate jaoks olen imeilusaid asju teinud. Te ei saa neid kusagilt mujalt kui ainult Beranekilt! See on minu koostöö tulemus kuu hiinlase Chang-Shiga. Olime üle poole aasta kirjavahetuses. Palun vaadake ainult!»

Ta võttis taskust tikutoosi, puudutas seda musta kef kesega, ja äkki lendas lae alla vähemalt poolteise me pikkune tuldpurskav lohe!

Taganesin kiiresti, sest samas hüppas meistri püksisäärest mulle põlvedele tohutu suur roheline konn. Ta käistest tõusis vurinal lendu neli paradiisilindu. Ja kui silmad kinni panin, et aevastada, roomas mulle sel üürikesel tähelepanematusehetkel selja tagant jäme boamadu kaela ümber.

Meister ise seisis keset tuba ega muutnud selle aja jooksul kordagi asendit!

See, mis järgmise viie või kümne minuti jooksul toimus viis mind vaimustusse.

Niipea kui meister kepikese tõstis, kolis boamadu sõna kuulelikult kappi. Kui ma taas aevastasin ja pärast seda silmad avasin, seisin nina nina vastu krokodilli ilmatu suurte,

pärani avatud lõugadega. Järgmise aevastuse ajal asendas selle jõehobu, kelle ma ninast tulevate suitsujugadega omakorda ära ehmatasin! Suust lupsatasid mul suur-seebimullid. Taskutest hakkasin ma omaenda kätega tosinate kaupa imetillukesi taksikoeri välja tõstma.

Järgmise viie minuti jooksul sai selgeks, kes on kes, ja et sellel Beranekil ei saa Varssavi Lääne linnaosas röövitud

markidega midagi pistmist olla. Sest kui ta näiteks egiptuse klassikat vajaks, võiks ta need oma kepikesega esimesest paberikorvist välja võluda!

Olin veendunud, et säärast tüüpi inimesed ei astu mingitesse kulissidetagustesse suhetesse nii kahtlase käitumisega subjektidega nagu Tracht või Wilhelmi.

Ehkki see lõbu mulle väga meeldis, oleks selle jätkamine viljatu ajaraiskamine olnud.

Ostsin viisakusest mikroskoopilise plastmassist riistapuu, millega sai kohvi- või teetassides lainetust tekitada, kaks pakki kaarte, mis garanteerisid igaühele surmkindlalt roberi, ja maagilise kepikese, mis kutsus välja tervisele ohutu aevastamise. See oli mõeldud selleks, et vaataja silmi sulgedes ei näeks, mis vahepeal toimub.

«Poroucim se .. . k službäm! — Minu lugupidamine ... alati teie teenistuses!» jättis sümpaatne, Praha alkeemikute traditsioone väärikalt esindav härra Leopold Beranek minuga trepil väga rõõmsatujuliselt hüvasti.

Jõudsin Vltava äärde välja ja jõin Mänesi terrassil kohvi. Siis läksin Rahvusteatri eest üle silla üjezdile.

Õhuraudtee kassa ees ei olnud tunglemist. See viis siit, peaaegu kesklinnast, otse Petrinisse,

Petrin uppus puude ja õidepuhkenud põõsaste rohelusse. Sirelid ja jasmiinid kümblesid eredas juunikuu päikeses. Istusin skväärile.

Ilmselgelt olid näha vastas asuv Zižkov ja sealne Mausoleum. Lähemal mustendasid vanalinna katused. Paremal, Püha Väclavi platsi ääres, kumas Rahvusmuuseumi lame kuppel. Siinsamas minu all olid Malä Strana kitsukesed tänavad ja Karli silla tornid. Sada torni torkisid mahedat juunikuu taevast.

Saja torni Praha ... Kuldne Praha ...

Ma poleks osanud arvata, et imetlen tema panoraami, olgugi juba mitmendat korda, just seoses Varssavi Lääne linnaosas toimepandud mõrvadega!

Kaugel Vltava kääru taga kõrgus vana Vyšehrad. Selle ^es mustendas Karli väljak ja seal kabel, kus Jan Hus oma jutlusi pidas. Väljaku taga algasid Krälovske Vinohrady Urmaosa katused. Ma ei osanud eristada Francouzskä tänast palistavate korstnate liini. Seal kusagil pidas oma sala-ürgast avantürist või varastatud kraami kokkuostja Bera-ftek...

Kell hakkas kolm saama. Wilhelmi ja Tracht istusid vist varahommikul mõnes väiksemas jaamas siinpool Tšehhi piiri rongile. Nüüd on

nad Prahasse jõudmas. Üks ju küsis teiselt: «Mis sa arvad, Wil, kas meil õnnestub Prahasse pääseda?»

Nad tulevad kindlasti enne linna rongilt maha. Sõidavad bussi või trammiga edasi, sest pealinna peavaksalis ei tule keegi ilma pagasita maha .. .

Vaatasin üle Strahovi kloostri Hradcany suunas. Selle jalamil Malä Stranas oli Valdštejni tänav. Üks paljude korstnatega terav katus tähistas Poola saatkonda. Seal oli meil kell kolm Honzaga kohtumine määratud.

Võimalik, et MS läkitab mulle lõunase lennukiga kohvrit ja passi saates ka uusi, senitundmatuid üksikasju .

Üjezdilt Valdštejni tänavale saatkonda jõudmine oli kümne minuti küsimus.

Tulin Malä Strana — Klärovi trammist maha ja nägin eemal Honzat. Ta jalutas saatkonna ees ja ootas mind. Ta oli kuidagi imelik.

«Kuule, Gleb!» alustas ta. «Minu ametivennad leidsid ühe Beraneki-nimelise filatelisti, kes elab Vinohradys. Teisalt on ta tuline alpinist. Tal on kogus «Kde domov nr marke, Võimalik, et ta kohtus Varssavi jõuguga alpinismi matkadel. Möödunud aastal oli ta paar päeva Zakopanes...»

Seda mul tarvis oligi!

Vabandasin ja astusin kiiresti saatkonda sisse.

«Teil oli õnne, major. Mõni teine oleks niisuguse unustamise pärast juba arestis istunud,» tähendas naisametnik ja ulatas mulle lakiga pitseeritud ümbriku, kus oli pass.

Siis sain kätte kohvri. Tegin selle hallis lahti ning leidsin pidžaama ja tualetitarvete alt tavalise sinise ümbriku. Selles oli käsitsi kirjutatud sedel MS-ilt:

«TULE KOHE TAGASI. TEGEMIST ON PRAHA EESLINNAGA TEISPOOL VISLAT.»

Kui ma portjee asemel, kes minu järel saatkonna ukse sulges, kuradit oleksin näinud, oleks see minu meelest täiesti loomulik olnud.

Ja kui mulle keegi äkki oleks ütelnud, et pean nüud kahe lurjuse otsimiseks Bahama saartele sõitma, ei oleks ma silmagi pilgutanud.

Ausõna, Lääne linnaosas toimunud mõrvade ja röövimise asjas ületas tegelikkus fantaasia!

«Kas said Varssavist halva teate?» küsis saatkonna ootav Honza.

«Jah. Pean jalamaid koju tagasi sõitma.»

«Hull peast! Üle kahe aasta tuled korraks siia, ja siis ka ainult selleks, et kohe tagasi minna! Istu, Beranek ootab! Sõidame Vinohradysse.»

«Sa saad naerda, Honza,» ütlesin ma autos. «Tead, asi on selles, et meil on Varssavis teispool Vislat oma Praha.»

«Ja siis? Kas seal on ka Francouzskä tänav?»

Ta peatas auto, hüppas sellest peaaegu sõidu pealt välja, ajas skvääril käed laiali ja pahvatas:

«Gleb, mu poiss, oled sina alles vemmal! Luba ennast selle eest kallistada! Tule, kohe teen sulle pudeli šampanjat välja!»

«Oota, va tarkpea... Selle eest saad marke!» torisesin ma vastu.

Alles mõne aja pärast, märganud, et hakkab rahvast kokku meelitama, istus ta uuesti rooli taha.

Jutustasin talle Wilhelmi ja Trachti jutuajamise sellest osast, mis puudutas kolmanda mõrva ja röövimise ettevalmistusi. Seepärast oligi vaja viivitamatult tagasi pöörduda .. ;

Ta tõmbus tõsiseks, sõitis mööda Ndrodni prospekti Vltava äärde Poficisse ja peatus varsti lennujaama kassade juures. Need asusid Vabariigi väljakul.

Ta ütles nukralt:

«Ma ei jõudnudki sulle hambaharja kinkida, enne sõidad ära. Teiega on alati nii. Müüte Zygmunti sammast, teete Varssavis ülestõusu, sõidate ülepeakaela ilma paberiteta siia ja . ..»

«Jäta lobisemine, va ajast ja arust formalist!» käratasin ma talle peale. «Siin on pass, osta mulle väljaspool järjekorda pilet!»

Vaatasin suurt lakitud tabelil sõiduplaani sissekäigu
kõrval.

Kahju küll. Polnud lootagi, et ma täna veel Varssavisse jõuan. Kui õnnestukski pilet osta — Ruzyne lennuväljale minek võtaks vähemalt kakskümmend minutit.

«Sõidad rongiga, Gleb. Ostan sulle pileti magamisvagunisse,» otsustas Honza. «Võimalik, et sellele veel jõuame.»

Saimegi magamisvaguni pileti. Mõne minuti pärast kihutasime juba vaksali poole.

«Kas tead, oled ikka va huligaan küll,» põlastas Honza •ümd perroonile saates. «Kui Julek teine kord helistab ja Palub sind kinni võtta, lasen vastata, et mind pole kohal. Oleksin kõik nii korraldanud, et sul meie juures isegi linnu-piim poleks puudunud. Ja kuidas käitud sina? Sõimad mind veel formalistiks ja bürokraadiks! Teiega on alati nii...»

«Aga mitu aastat sa ise lubad meile sõita? Kardad, eks? Partisan! Timmib õlut ja krõbistab oma kuulsaid soolapulki. Aga selleks, et midagi kangemat juua, pole julgust, eks?»

Paiskasime teineteisele kuni rongi ärasõiduni rahvuslikke solvanguid näkku. Muide, asjalikumaks diskussiooniks ei olnud enam aega. Perrooni ukse juures ei tahtnud piletikontroll uskuda, et me rongile jõuame.

«Bud zdräv, Honzo, a na shledanou ve Varšave]» — Ole terve, Honza, ja nägemiseni Varssavis!» hüüdsin ma aknast välja küünitudes.

«Võta arvesse, et ka mina sõidan teile ilma paberiteta. Ainult ujumispükste väel!» hüüdis ta käega viibates.

Ta seisis tükk aega südamlikult naeratades. Vaatas mulle järele, kuni perroon suitsu sisse kadus.

Alles siis võisin vägevalt vanduda ja kupees istet võtta.

Mida teeb MS ja kuidas reageeris minu mõtlematust matkast kuuldes kuldaväärt ülemus? ... Kes on õieti Berajnek, kes ei ela mitte Tšehhoslovakkia pealinnas, vaid Varssavi eeslinnas? . . . «Kas meil õnnestub Prahasse pääseda?» muretses Tracht «Zisis» ...

Paraku võis see nii üht kui teist «Prahat» tähendada. See tõi kaasa peaaegu kahekümne nelja tunnise ajaraiskamise!

Vahepeal plaanitsevad nad uut mõrva. «Zisis» toimunud vestlusest järeldades peab see sündima enne reedet. Seega peame ajaga võidu jooksma ja võitma.

Avatud akna ääres seistes'jätsin pilguga hüvasti Kulcf Praha rõõmsate päikesepaisteliste eeslinnadega.

MS-i lakoonilisest kirjast ei saanud aru, kuidas ta kindlaks tegi, et põgenevad roimarid mõtlesid meie, mitte Tšehhoslovakkia Prahat.

Mistahes mõistuslikel oletustel ei olriud säärases olukorras mõtet.

Palusin vagunisaatjat, et ta mulle voodi üles teeks. Ainuke, mis mul pärast viimase ööpäeva elamusi üle jäi oli magama heita.

19

Häält moduleerides helistasin otse Varssavi Peavaksalist Krzysiale.

Ta oli alles tööle tulnud. Temalt saadud informatsioon oli ütlemata rõõmustav:

206

«Vana pani üleeile õnged kõrvale ja sõitis Krakovisse. Sealt lendab täna Gdariskisse. Õnneks on ta oma asjad tähtsamad kui sinu mõrvad; need hõivavad teda jäägitult.»

«Kas ta minu järele ei küsinud?»

«Küsis küll. Vastasin, et sul läheb hästi. MS sõitis täna hommikul «Zisi» järele. Jättis sulle laboratooriumi sekretariaat kirja. Kowalski ja Jemiola istuvad siin Peavalitsuses sinu toas. Uurivad mingisuguseid marke.»

«Hm,» pomisesin ma endale habemesse. Polkovnik on saanud inspiratsiooni ja läinud inspekteerima. Parem juba kümmet süstlaga mõrvarit kohata kui teda!

Otsustasin Kowalski ja Jemiolaga hiljem kontakti astuda. Praegu huvitasid mind teated, mis MS oli jätnud laboratooriumi.

Mõni aeg hiljem jõin MS-i kabinetis tema sekretäri keedetud kohvi ja lugesin:

«Eile torkas mulle pähe, et Beranekil võib olla Poolas samanimelisi sugulasi, näiteks venna- või õelapsi, ja et ta on nende kaudu lubanud mõlemale kurjategijale «Kde domov müj» eest ära maksta. Aadressbüroos selgus, et advokaat Beranek elab lihtsalt Visla teisel kaldal Prahas Francuska tänaval. (Oles tunneb teda, ta on täiesti süütu filatelist.) Beraneki ei ole praegu Varssavis. Ta sõitis ekskursiooniga Nõukogude Liitu. Wilhelmi ja Tracht käisid tema juures kodus eile hommikul, sel ajal kui sa Prahasse lendasid. Tulid tagasi pika ninaga. Muidugi mõista ei jätnud nad oma aadressi. Beranek naaseb Moskvast nädala pärast... Katsu Ali jälgi ajada. Mina ise ei saanud temast mitte midagi teada. Lõppude lõpuks tuleb hangeldajate keskkond läbi töötada. Niipalju kui ma mäletan, rääkis sinu Jözio, kes pidi Wilhelmit hoiatama, kellestki Gieniekist...»

Nagu MS-i märkmetest selgus, olid Kowalski ja Jemiola, sel ajal kui mina Praha lennuväljal maandusin, lõpetanud läbiotsimise Wlochys ja ka Wilhelmi endises hotellitoas.

«Ainuke, mida me ei ole jõudnud seni üles leida, on «Loodi» kogu. Sa pead iga hinna eest Alini välja jõudma. Muid võimalusi uue mõrva vältimiseks ei ole,» rõhutas MS kirja lõpus.

Mind elektriseeris teade, et tänu Wilhelmi ja Trachti jutuajamise ootamatule pealtkuulamisele õnnestus leida Peaaegu kõik, mis Lääne linnaosas kaduma oli läinud.

Vahepeal tuli mul siiski hangeldajate keskkonnaga tegelema hakata ja kõigepealt Gieniek üles otsida.

207

Jõzio, kes pidi Wilhelmit hoiatama, nägi Gieniekit Trachtiga vestlemas. Kui Gieniek Trachti tundis, siis võis ta ka Ali tunda. Et uut mõrva ja röövimist toime panna, peavad Wilhelmi või Tracht Aliga sidet looma.

Advokaat Beraneki isik oli väljaspool kahtlustusi. Nende käest «Kde domov müj» marke ostes ei teadnud ta kindlasti roimadest Lääne linnaosas.

Nii nägi välja olukord sel momendil, kui ma laboratooriumist lahkudes otsustasin enne PV-sse minekut Kowalski ning Jemiolaga rääkimist üle kuulata — oma ema!

Ma ei tundnud teist inimest, kelle suhted hangeldajatega oleksid nii tihedad kui temal.

Görnošlaskale minnes ostsin igaks juhuks lilli. Lillekimp pidi kergendama kontakti loomist emaga. Lootsin, et ta andestab mulle selle valgete «Tilisangide» loo.

Ema ei tervitanud mind just väga sõbralikult.

«Näib, et sul on kombeks väljaspool kodu magada. Sind pole siin paar päeva näha olnud,» märkis ta. «Kui ühine majapidamine sulle meeltmööda ei ole, siis palun väga, võime isegi gaasipliidi pesad ära nummerdada — sinu omad ja minu omad. Võin osta kriiti ja tõmmata tubades piirid sinu ja minu huvialade vahele. Lillede eest tänan. Nad on peaaegu sümboolsed — niisama närtsinud ja väsinud nagu sinagi!»

Ptüi! sülitasin ma mõttes. Ise naisterahvas, aga missugust juttu ajab!?

Et temalt midagi teada saada, otsustasin leebe olla.

«Kas sul ei ole äkki uut klassikat?»

Ta näis hakkavat järele andma: «Kas rääkida pojaga sellel nii huvitaval teemal või ei? Kas näidata või mitte?» Esimene soov jäi peale.

«Kui soovid, noh... ma võin sulle isegi näidata,» ütles, ta lahkelt.

Astusin laua juurde.

«Siin on «Newfoundland» hülgega, siin «Falklandi saared» kuninganna Victoriaga, «Brasiilia» don Pedroga, «Mehhiko» keiser Maximilianiga. ..» näitas ta albumit, mis sisaldas esikväljaandeid.

«Kas said need kah . .. hangeldajate käest?»

«Ei. Hangeldajatega lõpetasin pärast «Tilisangide» lugu suhted. Sa ei arva ometi, et see oli mulle meeldiv. Sedapuhku on minu klassika ausast allikast. Ostsime suuremz partii selle prouaga kahasse, keda sa «erakaubanduseks»

tituleerid. Tõsise koguja käest...» Ta võttis käekotist paberi ja hakkas pliiatsiga vedades loetlema: ««Aitutaki», «Ascensioni», «Barbadose», «Bermuudad», «Nauru»', «Niue», «Tobago», «Sansibari», «Trinidadi» ja mõned teised olin sunnitud oma osanikule loovutama. Mul tuli sularahast puudu. Aga need klassikalised, mida sa siin näed, on ju huvitavad, eks?»

«Jah, muidugi. Kui lubad, ema, siis vaatan, mis seal üldse oh.»

«Palun!»

Võtsin nimekirja pihku, istusin maha ja hakkasin seda uurima. See ei langenud nelja nädala eest Lääne linnaosas kirjapanduga kokku. Ilmselt oli mõrvarist Vahendajal — tundsin tema varesejalgade iseloomulikud neljad ja seitsmed ära — peale selle, mida ta meie esimesel kohtumisel «Bristolis» mulle kirjalikult pakkus, ka väiksema väärtusega dublette.

«Kas sa võiksid öelda, millal sa nad said, ema?»

«Kolm päeva tagasi...»

Ostmine oli toimunud .enne meie ebaõnnestunud õhtusööki «Bristolis». Edasised küsimused selles asjas oleksid märgist mööda läinud.

Kui ema «võõra» mehe külaskäigu puhul kohvi läks keetma, hakkasin arutama, kuidas «erakaubanduse» prouaga kohtuda. Sest kui ta on Vahendaja klient, siis on ta ehk Vahendajaga kohtumiseks kokku leppinud või temaga koguni juba täna-eile kohtunud.

«Ma märkan, sul on tõsiseid muresid,» ütles ema kohvitasse tuues. «Kas sa pole vahel selle peale tulnud, et kogumine aitab elumuresid ja argipäeva hallust unustada?»

«See on võimalik.. . Muide, kas hangeldaja, kes sulle valge «Tilisangi» müüs, on endast elumärki andnud?»

«Siiamaani mitte. Kui ta peaks tulema võlga nõudma, viin ta kokku major Kowalskiga, sest mina pean asja lõpetatuks.»

«Huvitav.. . kuidas selle hangeldaja nimi oli?»

«Kuidas tema nimi oli? Täpselt ma ei tea. Aga ettekandjad «Kopciuszekist» kõnelesid temast kui Gieniekist. Kas tohib küsida, miks see Gieniek sind huvitab? Kas temagi on Lääne linnaosa mõrvadesse segatud?»

«Mõnevõrra küll...»

«Samuti nagu doktor Krieger ja mina!» ütles ta skeptiliselt naeratades.

Kas küsida «erakaubanduse» proua aadressi või jätta ta rahule? Kui ema oli kontaktis «sümpaatse mutikesega»,

aga «mutike» Vahendajaga, siis on ehk «mutikesel» teada ka «tee Ali juurde»?

Ent esmajärjekorras huvitas mind siiski Gieniek.

Tema liin oli lõpuni lahti harutamata. Jemiolal ja Kowalskil ei olnud aega sellega tegelda. Nad olid seotud minu juurdlusega. Pealegi oli valgete «Tilisangide» asi, millega üfieniek kaubitses, tähtsuse kaotanud.

Otsustasin, et pärin Gienieki järele kõigepealt «Kopciuszekis».

Ema ei ilmutanud soovi pikemaks pihtimiseks. Jõin lahkelt pakutud kohvi ära, jätsin jumalaga ja seadsin sammud kohvik «Kopciuszeki» poole.

Kõigest hoolimata oli vaja enne Kowalskilt ja Jemiolalt küsida, kas nad on Gienieki kohta midagi teada saanud. Kui Gieniek levitas valgeid «Tilisange» — ja müüs neid isegi emale —, siis oli võimalik, et ta tegeleb muudegi asjadega.

Astusin telefohiputkasse ja valisin oma numbri PV-s.

Viivu pärast vastas toas viibiv Jemioia:

«Tead sa, ma ei saanud Wlochys üldse magada. Esiteks võõras koht. Teiseks on see Trachti pesa — vabandust, jälle olin sunnitud end sügama — nii võimatult kirpe täis, et lasen end saunas pealaest jalatallani putukapulbriga üle puistata. Nii et esimesel korral olin käperdis, ei märganud voodikotti läbi otsida. Kui sa mulle Wlochysse helistasid ja «Zisist» rääkisid, ei ütelnud ma midagi, aga pool tööd oli juba tehtud. Kui sa Prahasse lendasid, olin kogu kaubaga tagasi. Jäi isegi aega Gienieki juurde sisse astuda. Märkmikust, mille ma Wlochyst leidsin, selgub, et Tracht pidas Gieniekiga sidet. See võib huvitav poiss olla. «Kopciuszeki» ettekandjad jutustasid, et kord nimetab ta end Gieniekiks, kord Funiekiks ja et üldse on raske temast õiget sotti saada. Niipea kui kusagil sisse kukub, hakkab teist nime kasutama. Praegu hüütakse teda Aliks ...»

«Mis?!» röögatasin ma telefonitorusse.

«Ma ju ütlesin sulle selge sõnaga: praegu hüütakse teda Aliks. See olevat lühend Al Caponest, mõistad?»

«Kas sa sellest MS-ile rääkisid?»

«Ei.»

«Miks?!»

«Ta ei küsinud minu käest...»

Selge, meid vedas alt koordineerimatus! Sest kust võis Jemiola teada, et me otsime nüüd Ali?

«Räägi! On Al sul käes?»

210

«Hehee, võta näpust! Ta oleks mul juba nädala eest käes olnud, kui poleks tekkinud komplikatsioone sinu lugupeetud mammaga! Pärast määras polkovnik mind koos Kowalskiga sinu käsutusse. Gieniek või Al oli juba paar päeva stardivalmis. Kui ma pärast aadressi leidmist eile sinna Ida eeslinna korterisse sisse astusin, oli ta juba lennus. Ema — suure jutuga eit — ütles, et oli võtnud mingid raamatud ja margid, istunud jalgrattale ja kadunud, tal pole aimugi, millal poeg tagasi jõuab. Näib, et miski tegi teda rahutuks. Üks poiss toonud talle eile hommikul kirja. Pärast seda tegi Gieniek ehk Al sääred. Kiri on minu käes, aga,kurat ise murraks selle kallal hambad. Kahtlemata šifreeritud. Polkovnik nägi seda ka ...»

«Kuidas, polkovnik...?» katkestasin ma. «Ta on ju Varssavist ära?»

«Jah, ta on Varssavist ära. Aga hüppas eile siit korraks läbi ja küsis, mis kuulda ...»

«See tähendab, ta teab, et Vahendaja on põgenenud?»

«Teab ... Ja kirjutas endale isegi šifri maha . ..»

Katkestasin kõneluse. Nähtavasti ei olnud Krzysia märganud Jemiola vestlust kuldaväärt ülemusega. Sellest ei teadnud ka MS.

Hammustasin sigaretipitsi puruks ja sülgasin killud kohe välja.

Kui ma PV-s oma tuppa tormasin, vaatas Jemiola Trachti juures toimunud läbiotsimisel konfiskeeritud marke. Kowalski aitas tal kataloginumbreid kirja panna. «Bristolist» Vahendaja toast leitud eksemplarid ootasid oma järjekorda.

«Vaata teraselt, Gleb! Seda näeb ainult kord elus!» ütles Jemiola mind nähes. «See on too kuulus «Krakovi kümnekroonine»!»

«Siin on «Baton-Rouge» number üks, «Millbury», «Zürich» esimene ja teine ...» seletas Kowalski.

Nad olid nagu vennad. See oli «The Rarest Stamps'i» kategooriasse kuuluvate markide tulemus.

Ma ei saanud endale lubada markide vaatamist. Sellest, et Gieniek ehk Al sai minu äraolekul salakirja ja sõitis kohe minema, võis, õigemini küll pidi järeldama, et jõuk on kavatsetud mõrva tähtaega lühendanud.

Me teadsime, et see pannakse toime. Andmed, mis Jemiola Ida eeslinnas käies oli saanud, lubasid oletada, et mõrv toimub lähima öö jooksul! Me ei teadnud ainult, kus kohas.

211

Ehkki Wilhelmi ja Trachti linnatulek seisis väljaspool kahtlust, tähendanuks nende vahetu otsimine miljonilisest Varssavist märgist möödalaskmist.

«Andke kiri!» pahvatasin ma «Kümnekroonisele» pilku heitmata.

«Missugune?» küsis Kowalski. «Esimese «Saksooniaga» on seitse kirja.»

«See, mille Al sai!» karjusin ma üle terve toa.

«Aa! Sa mõtled seda šifreeritud kirjatükki! Mis sa's sellepärast kohe möirgad!» ütles Jemiola kintsu kratsides. «Kusagil ta mul siin on .. .» Ta pistis käe enne ühte, siis teise tasku.

Rebisin halli ümbriku tal peaaegu jõuga käest.

Märkmikust väljatõmmatud lehel olid Vahendaja käega kirjutatud järgmised märgid:

«PD 4 PP 5 CM 354 + 354 SD 6 CM 72 + CM 72 +; + CM 72».

Ta andis oma käsu Alile edasi kataloginumbrite abil. Tegemist oli kindlasti piltšifriga!

Mulle tundus, et lõpus korduv CM 72 väljendab kiirustamist, et see on kiire tegutsemise sümbol.

Haarasin telefonitoru. Keskjaama signaal kõlas mu kõrvus otsekui tuletõrjesireen. See kordus pikalt, peaaegu lõpmatuseni. Sekundid möödusid, aga haigla ei vastanud.

Valisin doktor Kriegeri koduse numbri.

Ootasin jälle, mõlemad jahmunud kolleegid jälgisid mind imestusega.

Doktor oli kodus ja võttis toru.

«Doktor, mul on teile üks palve .. .»

«Ka mina pidin just praegu teile helistama,» katkestas ta mind. «Tunnen end tolle õhtusöögi pärast pisut võlglasena. Peale selle tõi Jozio mulle ümbriku,, millel on üks «Loodi» mark .. .»

Ma ei lasknud tal edasi rääkida, vaid küsisin kärmesti:

«Mida tähendavad kataloogimärgid PD 4 PP 5 CM 354 SD 6 CM 72 CM 72 CM 72? See on praegu erakordselt tähtis, doktor!»

«PD 4 PP 5 CM 72 .. .? Mida see võiks tähendada?» jäi ta mõtlema. «Paistab, et CM on lühend ... Jah, see on kahtlemata lühend sõnast commemorative. See tähendab väljalaset, mis on mingi sündmuse puhul trükitud, seeriaid, mida nimetatakse «mälestusseeriateks». Need numbrid on kindlasti Inkuse kataloogist... Scott, Gibbons, Yvert, Michel ja teised ei kasuta oma kataloogides selletaolisi

sümboleid. Inkus seevastu tõi sisse väljalasete jagamise kaheks: regular issues'teks ja just nendeks commemora-rj've'ideks.»

«Doktor, kas te saate mulle Inkuse kataloogi laenata?»

«Heh! Kui mul oleks! Aga ma küsin kohe tuttavate kogujate käest. Kui neil pole, siis nad ütlevad vähemalt, kust saada. Kümne või viieteistkümne minuti pärast helistan teile.» Ta pani toru käest.

«Kümne-viieteistkümne minuti pärast...»

Vahepeal ilmusid mu silmade ette kataloogide riiulid Lääne linnaosas. Ma ei suutnud meenutada, kas seal oli Inkuse kataloogi.

«Hallo? .. . Ah, teie olete? Mis teil jälle on.?» küsis pärija vastumeelselt.

«See ei ole minu isiklik palve, vaid ametlik asi. Palun olge nii lahke ja vaadake, kas kusagil riiulil on Inkuse kataloogi.»

«Inkuse kataloogi? Seda mul ei tarvitse vaadatagi. Oli küll, aga enam ei ole. Seda otsis juba minu traagiliselt surnud nõo abikaasa. Ma mäletan, et ta ei leidnud seda kätte, kui ta teiega nimistut koostas ...»

See näiliselt tühine fakt kinnitas veel rohkem mu veendumust, et kogu asja võti on sümboolika: «PD 4 PP 5 CM 354 SD 6 CM 72».

Vandusin oma ebaõnnestunud Tšehhoslovakkia-reisi. Kui seda poleks olnud, oleksin võinud juba eile mõistatuse lahendamisele asuda.

«Selle kataloogi ja šifriga ei ole asi lihtne,» lausus Jemioia kõrvalt. «Kõige parem oleks vastuluure poole pöörduda. Nad on niisuguste mõistatuste peale päris maiad. Aga enne tuleb ära oodata, kuni polkovnik ja MS tagasi tulevad. Andmed, mis MS kaasa toob ...»

«Ei!» katkestasin ma teda. «Selleks pole meil aega! Me peame selle enne teada saama, kui MS tagasi jõuab! Peame, ilmtingimata peame!» Hakkasin juba närveerima.

«Jah, mina!» hüüdsin ma toru haarates, kui doktor Krieger helistas ja mind küsis.

«Inkuse kataloogi võib saada kahel teel,» ütles doktor Krieger. «Üks eksemplar on Filateelia Keskuse juhatuse käsutuses. Teist eksemplari on nähtud koguja käes, kes elab Wlochys. Tema nimi on Tracht...»

Tänasin doktorit ja küsisin Jemiolalt:

«Kuule, kas sa läbiotsimise ajal Trachti juures Inkuse kataloogi nägid?»

«Ei. Olid Zumstein, Yvert, Michel. .. aga niisugust kataloogi seal ei olnud. Ma ei tunne seda ja oleksin sellele tingimata tähelepanu pööranud.»

Sedasama kinnitas Kowalski, kes otsis läbi Vahendaja toa «Bristolis».

«Oodake!» hõikasin ma neile välja joostes.

«Jah, meil oli niisugune kataloog,» öeldi mulle Filateelia Keskuses, «aga paistab, et keegi on selle enda kätte võtnud. Oodake veidi. Direktoril on nõupidamine...»

Istusin nurka laua juurde ja hakkasin nõupidamise lõppu oodates prospekte sirvima. See kestis umbes veerand tundi.

Nihelesin ja tõusin iga natukese aja tagant püsti. Vahetevahel piilusin ukse poole. Lõpuks see avanes. Nõupidamisest osavõtnud «kodumaiste markide spetsid» tulid välja.

«Olge nii lahke,» ütles direktor naeratades. «Millega võin teile kasulik olla?» Esitasin kähku oma soovi.

«Inkuse kataloog? Major, te olete juba teine inimene, kes meilt seda küsib. Esimene oli teie ülemus. Helistas eile siia ...»

Läksin vist näost kaameks. Direktor seletas oma läikiva pintsetiga mängides:

«Oleme sellele filatelistile kahel korral kirjutanud, kes meilt Inkuse kataloogi laenas. Paraku tulemusteta ...»

Nii olin taas suletud ringis. Et dešifreerida kirja, mille Wilhelmi koos Trachtiga Alile saatis, et jõuda mõlema kurjategijani, selleks pidin kasutama Inkuse kataloogi. Aga et saada Inkuse kataloogi, selleks pidin jõudma Wilhelmi ja Trachtini. Esimene võttis selle Lääne linnaosast, teine Filateelia Keskusest.

«Kas te ei tea ütelda, härra direktor, kellel võiks veel niisugune kataloog olla?»

«Varssavis mitte kellelgi. Teie ülema palvel küsisin juba Wroclawi Sidemuuseumist. Kahjuks ei ole ka neil...»

Niimoodi sulgusid mu ees kõik võimalused seda peaaegu Hiiobi sõnumit välja lugeda.

Polnud loota, et seda nii või teisiti oleks dešifreerinud ka polkovnik. Pealegi oli ta maal. Aga et ta end isiklikult operatsiooni lülitas, see andis mõtlemist. . .

Lahkusin Filateelia Keskusest täpselt kell kaksteist. Kesklinnas aeglaselt ringi jalutades arutasin endamisi: Me teame, et nad on olemas. Et nad on tagasi. Et nad plaanitsevad uut mõrva. Me teame isegi ettevalmistuste üksikasju. Aga me ei tea senini, kus see peab

toimuma. Käsk, mille nad Alile saatsid, sisaldab kindlasti inimese aadressi, kelle elu on ohus.

Sellele tuginedes, mida Tracht ja Wilhelmi «Zisis» rääkisid, on selle käsu dešifreerimine mõistatuse puänt. Kui me seda ei lahenda, loeme homme PV teiste teadete hulgas järgmist:

Öösel toimus X-is röövmõrv, mille ohvriks langes Y. On kadunud margid. Läheduses sattus patrull mõrvarite teisele ohvrile. Mõrvatuks osutus linnas tuntud hangeldaja, kes kasutas valenime Al.

Seda me ei tohtinud lubada. Minu kohus oli seda ennetada. Jah! Aga kuidas?

«Mu härra, vaadake pisut ette,» noomis mind keegi, keda ma olin kioski ees tõuganud ja tal õlut maha loksutanud.

«Niisugune jalutuskäik maksab kakskümmend zlotti, kui te valgusfooridest välja ei tee,» pidas mind ristteel kinni liiklusinspektsiooni kapral.

Pea kohises. Võitlesin seostamata mõtete tulvaga. Lihtsam oli maksta kui vaidlema hakata . ..

Kõndisin peaaegu pimesi, liikudes rohkem instinktiivselt kui teadlikult PV suunas.

«Kas said midagi ära õiendada?» küsis alati rahulik Kowalski juba lävelt.

«Mitte kui midagi!» ühmasin ma lühidalt.

Jemiola vangutas kaastundlikult pead.

Nad ei küsinud, mis Filateelia Keskuses öeldi. Et mina operatsiooni juhtisin ja polkovnik nad minu käsutusse oli andnud, siis oli juurdluse käigu visandamine minu asi.

Mõlemad nööpisid mundrikuue kinni. Minu juuresolekut kasutades jätsid nad margid lahtiselt lauale ja läksid lõunale.

Inventariseerimine oli alles pooleli.

Paarikümne minuti pärast avanes uks ja lävel seisis lõõtsutav MS.

Istudes minu vastu, otsekui oleks ta alles minuti eest siit välja läinud, hakkas ta jutustama:

«Noh .. . nagu sa juba kuulsid. Arvestades «Zisi» kuuldehäirete

arvu ja liiki, tulid arvesse kolm kohta. Pärast energeetilise kaardi uurimist saatsin maale telefonogrammi. Minu oletusi kinnitas Szydlowieci komandandi vastus. «Zis» leiti mõnisada meetrit teispool Szydlowieci jaama metsast. Kui ma Varssavisse tagasi jõudsin, otsisin üles vagunisaijad. Sellelt rongilt, millega nad sõitsid. Vagunisaatjatele olid kaks esimese klassi reisijat silma hakanud sellepärast, et neil polnud pagasit. Nad läksid maha kusagil enne Varssavit. Aga kus, seda nad tähele ei pannud. Advokaat Beraneki lugu tead sa kirjast, mille ma sulle laboratooriumisse jätsin. Sinu aruannet Praha-lennust kuulan mõni teine kord. Anna sigaret ja räägi, kui kaugele sa hommikust peale oled jõudnud?»

Laotasin nõutult käsi. Mul ei olnud paraku millegagi kiidelda.

Ta võttis minult šifri ja kuulas sõrmedega laual trummeldades Inkuse kataloogi otsimise lugu.

«Ma ei usu, et polkovnik midagi teaks,» ütles ta minu küsimusele vastates kindlalt. «Kui ta teaks, oleks ta oma teadmised Jemiolale ja Kowalskile edasi andnud. Tema huvi Inkuse kataloogi vastu on õletuli. Me tunneme teda selleks liiga hästi. Mis aga sellesse mõistatusse puutub, siis selle väljalugemiseks tuleb vastuluure poole pöörduda. Siin otsustavad tunnid .. . Nagu ma tean, tuhnib polkovnik hommikust saadik Gdanskis. Ma

sõidan laboratooriumi. Hakkan teda radiogrammidega püüdma. Kui midagi peaks juhtuma — helista.»

Olin talle tänulik, et ta polkovnikuga rääkimise enda peale võttis.

Major Kowalski ja leitnant Jemiola saabusid.

Töötasime umbes poolteist tundi Lääne linnaosa markide kallal.

Närvid äärmiselt pingul, panin peaaegu mehaaniliselt kataloginumbreid ja üksikute eksemplaride seisundit kirja. «The Rarest Stamps of the World'i» kategooria eksemplarid, kõige haruldasemad margid maailmas ... Tõotasin endale, et vaatan nad kord üle, nii et nad jäävad meelde, vähemalt niisama hästi kui doktor Kriegerile.

Nüüd olid nad mu ees. Ma ise tõstsin nad pintsetiga kahekordsesse ümbrikusse, millel olid meie allkirjad. Aga hetk hiljem olid nad mul juba meelest läinud.

Ainuke, millel minu jaoks tähtsust oli, oli küsimus: kus? üha enam kõrvetas rahutus, kas saame niikaugele, et jõuame kohale esimestena!

216

Kella viie paiku tärises telefon. MS teatas, et ta on juba polkovniku jälgedel.

«Igaks juhuks jätsin talle sõna, et kui ta mind kätte ei saa, helistagu otsekohe sulle ...»

Minut hiljem ...

Mul hakkas käsi värisema. Pigistasin huuled nii kõvasti kokku, et tundsin valu.

Aga see ei olnud siiski polkovnik. Helistas ema: «Äsja tuli imelik telegramm. Kui sa loodad sellest midagi aru saada, siis ma dikteerin ...» Võtsin alateadlikult pliiatsi ja paberilehe. «Ma kuulan, ema.»

«Telegramm on New Yorgist. Ja näib, et mingi šifr...»

«New Yorgist? Mulle?! No kuule ... ma ei taipa midagi.»

«Rahune. Istu maha... Või pean ma sul telefonitoru hoidma? Võib-olla võtaksid pervitiini?» segas major Kowalski vahele.

Ma ei taibanud midagi. Peas kohises. Olin hüsteeria piiril.

«Siin!» koputasin ma vastavale laekale vihjates lauale. Jemioia kiirustas koridorist vett tooma. Neelasin tableti alla.

Ema hakkas juba rahutuks muutuma. «Kirjuta ometi! Ma ei saa ju tund aega telefoni juures seista!» Väriseva käega panin kirja:

«Numbers explanation accordingly to Yvert... Numbrite seletus vastavalt Yverfi kataloogile: USA: 4, 5, 563, 8, 268. Stop. Sincerely yours — Jacques Inkus.» Toibusin.

«Kes selle mulle saatis?» «Ma ei tea!» vastas ema.

Viskasin toru hargile ja haarasin kohe käeulatuses lebava Yverfi kataloogi. Kirja dešifreerimine, mille Al oli saanud, andis minuti jooksul vajaliku vastuse!

«Klapib! Siin klapib tõesti!!!»

«Kus? Kas sa ei võtnud pervitiini asemel juhuslikult Midagi muud sisse?» muretses Kowalski.

«Tahaksin teada, mis sul klapib?» pomises sündmuste käigust vapustatud Jemiola.

«Pakkige margid kokku! Sõidame!» ütlesin ma kohe telefonitoru haarates.

MS valvas laboratooriumis oma telefoni juures, nn nagu

217

mina Peavalitsuses olin valvanud. Polnud aega seletada, kes milleks New Yorgist telegrammi oli saatnud. Mu endalgi polnud sellest aimu!

«Julek! Paki riistad ja poisid sisse. Sõidame üle Mosty See asi juhtub täna Dzwonys!»

«Dzwony! Üle Mosty! Oota ...»

Tundus, et keegi seisab tema kõrval.

«Mosty kolmkümmend üks,» korrutas ta. «Dzwony üksteist ida poole .. . Oota mind PV hoone ees, Gleb! Paari minuti pärast hakkame liikuma!»

«Jah, see toimub Dzwonys!» kuulutasin ma võidurõõm salt ja läitsin ülima rahuga sigareti. «Jõuame veel!»

Aga ehk... ehk saab koguja aadressi otsekohe kontrol lida? Ta ei tea, et viibib eilsest peale surmaohus! Ta osta" kindlasti Varssavist marke. Dzwony on Varssavi kesklinnast kõige rohkem tunni tee kaugusel. Ema on vist kõikide Filateelia Keskuse kauplustega kontaktis . . .

Helistasin uuesti emale.

Kui Kowalski ja Jemiola olid sulgenud laekad ja läinu erariideid selga panema, helistas ema tagasi:

«Sa rääkisid Dzwonyst. Tõepoolest, niisugune aadress on olemas. Blondiin Vanalinna kauplusest väidab, et Dzwonys kogub marke preester Joachim Wojtik. Sõidab igas kvartalis korra linna, et oma abonemendi-uudiseid kätte saad Just tema juurest, Vanalinna turuplatsilt.»

Preester Joachim Wojtik oligi filatelist, kelle elu pidin: päästma!

MS andis tänavalt signaali.

20

Me olime Dzwony küla juures mäenõlval.

Hoidsin käes Zeissi binoklit. All kuldasid päikesekiire kirikutorni, rohekaks tõmbunud lööve ja kiriku kõrv asuva preestrimaja katust. Selle vastas oli ilmselt rahv kõrts. Nagu Breugheli maalil sakutasid seal teineteist kak yintis talumeest. Küla taga tulid lehmad karjamaal Tarede õlgkatuste kohalt kerkisid suitsud. Väike poiss aj veski juurest hanesid koju. Need olid valged nagu mõn Jacek Malczewski portree taustal.

Missugune õndsa monarhi Franz Josephi aastaist pärinev maastik! «Külas rahu, külas lõbu,» meenusid Czarnola meistri sõnad. Pani päris imestama, et midagi niisugust oli

säilinud peaaegu riigi südames ja pidas maailma eest suletuna progressi kiusatustele vastu otsekui vallutamatu kindlus.

Meie ümber valitses rahu. Ei tahtnud nagu uskudagi, et säärast idülli võib nüüd või kaugemas tulevikus kuritegu tumestada!

«Seltsimehed,» pöördusin ma tamme otsast maha ronides retkest osavõtjate poole, «on tähtis, et meie saabumine oleks loomulik. Ametlikult teostame maamõõtmistöid. Nende tööde jooksul tuleb välja uurida, kas siia on tulnud tedretähnilise näoga kahekümneaastane loikam. Loikam kasutab mitmeid nimesid. Tema viimane valenimi on Al, Me ütleme, et ta on meie poolt ette saadetud ja pidi meile külas korteri hankima. Tuleb tähelepanu pöörata kahele teisele sellesama jõugu liikmele. Fotosid on teile näidatud. Neid mehi ei tohi hirmutada. Plaan näeb ette, et neil lastakse operatsiooni alustada . .. Veoauto peatub keset turuplatsi,, kiriku ees. Seal annate kogutud andmed šefile üle,» asusin ma MS-i poole viibates lõpetama. «Järgmised juhtnöörid saate kõrtsis pärast luure lõpetamist. Palun tunked selga panna!»

Kui meeskond, keda juhtis MS, tihnikusse puges, andsin isiklikke instruktsioone major Kowalskile ja leitnant Jemiolale:

«Ütleme, et te mõlemad tulite Dzwonysse põllusaaduste kokkuostu asjus, ostate rapsi, lina, söödajuurikaid, mooni-seemneid ja muud seesugust. Peate välja selgitama, kas Alil, Wilhelmil ja Trachtil on Dzwony kollektsionääride hulgas tuttavaid. See võimaldab neil mõne pere külalislahkust kasutada. On täiesti võimalik, et peale preestri on siin veel teisigi filateliste ...»

Nad noogutasid nõusoleku märgiks.

«Dekoraator minu juurde!» andsin ma käsu, nähes, et põõsastest tuleb välja kuus tunkedes «maamõõtjat». Seda nime kandis ammust ajast üks MS-i laboratooriumi mees, kes oli varem teatris töötanud.

Ta astus minu juurde ja avas kohvri, kus oli minke, parukaid ning muid grimeerimiseks vajalikke vahendeid.

«Major Kowalski ja leitnant Jemiola on kokkuostuagentide kohta liiga linnalikud,» ütles ta mu kolleege asjatundja pilguga hinnates. «Neile tuleb habemetüügas maalida, nad peavad särki määrima ja juukseid sasima. Sest ei olda veel niikaugel, et igas väikeasulas oleks hotell. Need mehed ei pea endale solvavaks, kui ööbivad heintes või õlehunnikus.»

Vaikides lasksid Kowalski ja Jemiola endale vastava grimmi teha.

«Kas vuntsid ä la Chaplin või Adolf Menjou?» küsis ta siis kännul istuvalt MS-ilt.

«Olgu nagu ... Chaplinil!» ütles MS järele mõeldes.

Mõne aja pärast oli tal pisut juhmakas nägu ees. Ta vaatas peeglisse ega tundnud end ära.

Mina muutusin kahe minuti jooksul hallpeaks. Ning kasvas vähemalt ühe sentimeetri võrra pikemaks. Lopsakad hennaga värvitud vurrud andsid mulle ehtsa aadliku välimuse.

«Jalakesed said tiigri käest näksata. Jahiretkel. Transvaalis. Seepärast palun veidi longata,» irvitas dekoraator.

Ta astus paar sammu eemale, vaatas mind eest ning kõrvalt ja tõmbas siis veoautost välja nivelleerimislati.

«Kes oma saabumisega Dzwonyle au teevad?» küsis ta. «Teadagi: geodeedid. Seepärast, major, latt kätte! See peab «dekavest» välja paistma.»

«Dekave» oli meil kaasas. MS sobis kõige paremi esindama artelli «Geodeetilised mõõtmised». Vastava kirja võis autoukselt ühe minutiga maha kustutada.

«Tjaah, aga kuidas ma preestriga jutule saan?» arutasin ma «dekaves», nivelleerimislatt käes. «Millest ma alustan? Ja mida ma talle õieti ütlen?»

«Mida? Ütled näiteks,» filosofeeris MS oma vuntse silitades, «et vana aadlimehena tunned huvi kirikute arhitektuuri vastu. Välimuse järgi otsustades pärineb see kirik aastaist, millal külgaltari pildi võis maalida, noh, ütleme, Guido Reni. Küll sa juba tead, kes. Sind valiti ju kord «Daami hermeliiniga» valvama!»

«Parem puuduta teoloogilisi küsimusi,» soovitas major Kowalski. «Küsi näiteks, kuidas on paavsti ilmeksimatuse dogmaga.»

«Mina läheneksin pigem köögipoolelt. Pigem ilmalikust küljest. Püüaksin vestelda majapidajaga. Sest keegi peab ju kogudusemaja eest hoolitsema!» arutas Jemiola.

Raske oli ette näha, kuidas preester mind vastu võtab. Kas ta üldse nõustub meid kuigivõrd aitama? Seda enam, et tema käes on vist vägeva summa eest ostetud «Loodi», kogu.

Jõudsime esimeste tarade vahele.

Meie saabumine kutsus esile paanika hanede ja põrsaste hulgas, kes tundsid end sõiduteel nagu koduõues. Veoauto tuututas, pidurdas ühtelugu, et kohevil sulgedega kalku-

220

neid mitte alla ajada. «Dekave» järel jooksis kari kriimu-näolisi poisikesi.

Täiskasvanud ei ilmutanud uudishimu ega ärevust. Dzwony ei kartnud «sihiajajaid», ei teinud neist väljagi.

Peatusime igiammu, võib-olla teoorjuse ajal sillutatud platsil. Kiriku vastas asuvast kõrtsist hoovas alkoholi-hõngu. See kõditas ninasõõrmeid. Teest veidi eemal valen-das aia keskel kogukas preestrimaja.

Andsin MS-ile valitsuskepina püstihoitud lati ja läksin longates «võimusid» otsima, kuna maamõõtjad hakkasid veoautolt maha hüppama.

Välja arvatud lapsed veoauto ümber ja pardid rohelises lombis-, oli Dzwony selles punktis peaaegu inimtühi.

«Issand olgu kiidetud!» tervitas mind maani küürus eideke.

Läksin kalmistule, olles kahevahel, kas minna kirikusse või astuda sellele rajale, mille lõpus oli koguduse hoonete juurde viiv puiestee.

«Igavesest ajast igavesti! Emake, ega te juhuslikult ei tea, kas preester on kirikus?»

«Jah on, jah on, noorhärra. Võtab ühte patust pihile.»

Astusin kirikusse ja seadsin sammud külgaltari poole. Värviliste ruutudega akendest langevates kiirtes mustendas pihitool. Oli jahe ja vaikne, ainult sealtpoolt kostis pattude registri vulisev oja.

Teine, noorem ja tragim eideke lõi seal endale vastu rinda ja tunnistas pihiisale kahetsedes, et ta kaetas öösel oma naabrinaise ära ja andis küla teises otsas elavale Magdale kolmekümne muna asemel tagasi kakskümmend üheksa, sest ülemöödunud aastal laenatud kolmekümnes muna oli mäda; et ta ei suutnud apluse pärast paastu pidada ja rebis kaks kalendrilehte välja, et neljapäeva järel tuleks kohe laupäev; et ta sokutas kahe või-naela sisse hiljuti margariini ja viib vastuvõtupunkti veega lahjendatud piima ...

Piiksuvad sõnad tulid tema suust kribinal nagu hiired kiriku eeskojas. Mul polnud kavatsust pealt kuulata, aga nad kandusid löövi, tulid kajana koorilt tagasi ja tungisid mulle kõrva.

Pihiisa lohutas, mõistis hukka, noomis. Kuigi ma tema nägu ei näinud, tundus ta kannatavat süütegude pärast, mida ta ise polnud toime pannud. Näis, nagu ei suudaks ka tema lõppu ära oodata. Kui eideke viimaks minema läks, tõusis ta otsekui kergendustundega.

Nägin reibast, juba aastates külapreestrit. Tõusin pingilt.

221

«Kas te ootate mind?» küsis ta vabandava häälega.

«Kas te olete preester Wojtik?»

«Jah.»

«Tahaksin teiega paar sõna juttu ajada.» «Olen teie teenistuses!» ütles ta ja juhatas mind altari kõrvalasuvasse käärkambrisse.

Oli juba hiline õhtu, kui ma Dzwony kõrtsi kahe poolega uksest sisse astusin. «Andke meile õlut!»

Einelauapidaja lihunikunägu muutus võõrast nähes tõrjuvaks. Ta võttis kannu, mille ma enne ise puhtaks olin loputanud, ja ütles:

«Õlu on zlott kallim, sest õlleauto vedru läks katki!»

«Olgu peale, kui te paremat ettekäänet ei leia!» ütlesin ma härrasmehelikult, köhatasin ja keerutasin oma uhkeid vuntse.

«Pole midagi. Parem ettekääne tuleb ka!» lausus otsekui maa alt väljakasvanud «propagandist» Kowalski ja lõi minuga kokku.

Tema saabumine tähendas, et Dzwony on juba hõivatud, et küla on meil nii-öelda käpa all.

«Aga nemad — need sihiajajad? Kas nad tulid kolhoosi asjus või tee pärast?» küsis üks kõrtsiline, kellele ma oleksin juba palja välimuse pärast paar nädalat soolanud.

Läksime veidi kõrvale, pisut vaiksemasse kohta, ja ist sime laua taha, mis oli niisama räpane nagu emake ma Teistega võrreldes oli sellel ainult see eelis, et ta seisis akna lähedal.

Vürtside ja rasvaheeringate hais kippus hinge matma. Halvaks läinud hapukurkide lehk kõditas ninasõõrmeid ja kärbsemustane lambipirn andis ruumile röövlikoopa ilme

Pilutasin silmi.

Jemiola pajatas nurgas rapsi eelistest ja . . . rahustas kaenla alla võetud hane («See maksab siin kaks kord vähem kui pealinna turul,» ütles Kowalski.) Kuus tunkedes ametivenda kinnitasid end nurgas õllega, mängides «sihiajajaid», kuna MS lükkas tagasi tuhandezlotise altkäemaksu. Asi ise oli tühine: tegemist oli lihtsalt piiripeenra edasinihutamisega. Mind nähes hakkas ta patusega, keda ma kirikus olin kohanud, kurjalt pragama.

Veidi aja pärast istus ta meie juurde.

«Nu, kak djela, boys?»

«All right,» vastasin ma rahvusvahelises argoos. «Smotrii!»

«Mis lahti on?»

«Mis? Kas sa ei näe? Võtmed. Kirikla kõikide tubade võtmed.»

«Hiivasid sisse?»

«Kus sa sellega! Preester on maru poiss. Andis oma käega.»

«Aga «Loodi» kogu?»

«Preestri käes. Sai «Inglise esimeste kolooniate» vastu.»

«Wilhelmi on peast segi,» oli Kowalski kindel. «Kes vahetab siis «Loodi» mingisuguste «kolooniate» vastu?»

«Ei ole ta midagi segi. Ta vahetas arvestusega, et saab selle kogu jälle enda kätte tagasi. Ja omandab vahepeal veel toredad «kolooniad».»

«Selge!» toetas mind Jemiola, «Kowalski, hoia! Mitte nii. Mis? Kas sa ei ole enne lindu süles hoidnud? Ega see imik ei ole,» õpetas ta ametivenda, toppides talle hane kaenla alla.

Selles polnud midagi erilist. Seina ääres ruigasid kotis põrsad, nööriga lauajala külge seotud kukk kires ja peksis tiibadega.

«Rääkisin möldriga, see kogub ka marke,» hakkas Jemiola aru andma. «Al oli tund aega tagasi veskil käinud ja küsinud, kui kauaks maamõõtjad Dzwonysse jäävad. Mölder vastanud, et meie mehed rääkinud peatsest ärasõidust ... Al oli natuke aega seal, sokutas möldrile valge «Tilisangi», istus jalgrattale ja läks. Ma nägin eemalt, kuidas ta pedaale

sõtkus. Kadus sinna metsa poole,» viipas ta läbi akna samasse suunda, kust meie olime tulnud.

«See tähendab, et nad on kohal ja ootavad?» küsis MS.

«Jah,» vastas Kowalski. «Võib arvata, et meie Dzwonys viibimine on neile koguni soodus. Nad loodavad, et kuriteo avastamise järel hakatakse kahtlustama maamõõtjaid. Kümne maamõõtja ülekuulamine tähendab neile nädalast priiust.»

Vaatasin aknast välja. Kiriku ümbruses oli juba pime, silm ei seletanud hämaras enam veoauto kontuure. Kõrtsi tuled vilkusid porilombist vastu nagu sootulukesed. Järjest sügavamaks muutuv pimedus polnud meelepärane mitte ainult meile.

«Pane tähele!» müksas Kowalski mind kergelt.

Nagu kõikides kõrtsides mere äärest kuni Tatra mägedeni läks siingi lahti õhtune lööming. Puhveti ees tekkis sagin. Keegi sai kelleltki vastu pead, kellelgi loodi silm siniseks, vastu seina hakkasid lendama pudelid ja kannud, kostis oigamist, kirumist ja halisemist.

«Kas me ei peaks ...?» alustas minu taga laua all kükitav MS.

«Mida? Vahele segama? Neid rahustama hakkama ja operatsiooni läbiviimist ohtu asetama? Ei!»

«Miks sa seda arvad?»

«Sest nad löövad nagunii linlaste vastu kampa...»

Kowalski oli maamõõtjatele kõige lähemal. Ta roomas nende juurde, käskides neil rahu säilitada.

Kaua see riid ei kestnudki, lõppes üsna varsti. Võitjad võtsid puhveti ees kohad sisse, kaotajad sidusid väljas kaevu ja küna juures haavu.

Ka meie tulime laua alt välja. Jemiola ja Kowalski pühkisid klaasikilde maha, mina jagasin poolihääli viimaseid käske:

«Autod sõidavad metsa. Peatuskoht on samal lagendikul, kus me ennegi kinni pidasime. Edasised käsud tulevad raadiotelefoni kaudu. Enne kui te kirikuesiselt platsilt ära, keerate, pöörake veoauto ringi. Virtsaauk sunnib ettevaatlikult manööverdama. Kui veoauto tagaots on vastu kirikla piirdeaeda, kustutab juht valguse. Mehed hüppavad kiiresti maha ja peidavad end aeda. Jemiola ja Kowalski võtavad kohad sisse maja seina ääres. Kui Al aknast sisse kargab, tulevad mõlemad akna alla ...»

«Aga kui nad tulevad varem ja asuvad positsioonidel enne, kui me jõuame ära sõita?» küsis MS igaks juhuk

«See on võimatu,» vastasin ma. «Veoauto seisab ju kalmistu värava juures. Üle aia nad ei saa hüpata. Kõrts tulede valgel oleks see liiga hästi näha ...»

Et küsimusi ei olnud, tõusin kergelt longates laua taga püsti. Maamõõtjad läksid kirikuesisele platsile. Nende järlonkisid Kowalski ja Jemiola oma hanega.

Veoauto juht käivitas mootori ja andis valjusti signaal

Koos MS-iga pidin kinni maksma kuus õllekannu, mis meie mehed olevat puruks löönud ...

Soe juuniöö oli juba laskunud üle kirikuplatsi ja Dzwony lagendiku. Siin-seal pilkusid väikestes taluakendes kollakad tulesilmad. Neid jäi aina vähemaks.

Tuul oli õhtu eel pakse pilveranku kokku ajanud. Luhal häälitsesid vihma igatsevad harksabad. Läheneva äikese kauge kõmin võis röövlikampa tagant kihutada.

Kiriklat ümbritsevad saared ja viljapuud kohisesid.

Siin-seal klähvisid aedade taga õuekoerad. Läbi une kaagatasid haned. Lautadest vastati neile röhkimise ja määgimisega.

224

Veoauto juures jagas MS tasase häälega käske ning täpsustas Kowalski ja Jemiolaga signaliseerimise süsteemi.

Võtsin «dekavest» dekoraatori poolt valmispandud paki, kus olid väike magnetofon ja välklambiga «Fed». Läbi kalmistu hiilides pugesin aeda. Oli ka viimane aeg. . .

Kui ma preestrimaja esikus ukse enda järel kinni panin, kuulutas õue poolt kostev mootorite surin Dzwony elanikele, et artell «Geodeetilised mõõtmised» on ärasõiduks valmis.

Pimikulampi kasutades läksin koridori lõppu. Kolmas uks viis tuppa, kus olid preestri margikogud ja kus ta harilikult magas. Askeldasin mõne aja tema peatsi juures, kinnitades sinna magnetofoni ja välklambi juhtmed.

Preester oli küünarnuki pea alla pannud ja magas õiglase rahulikku und. Tema profiil oli selgesti näha.

Istusin ukse kõrvale nurka. Väljast polnud mind näha, see-eest aga nägin mina akna vastasseinas asuva puhvet-kapi klaaside tagusest peeglist selgesti aknalauda. Voodi poolt varjasid mind preestri riided, mis ta oli toolile riputanud.

Kell kirikutornis lõi kümme.

Eemalt, üsna kaugelt küla tagant kostis veoauto mootori vaibuv surin. Äraviidava hane kaagatamine nõrgenes, seda saatis «dekave» kõrge tiiskandihääl...

Oli täiesti pime. Puutüvede vahelt paistnud kõrtsituled olid kustunud. Lõppes ka viimaste joodikute kakerdamine teel, mida lahutas kiriklast umbes viisteist meetrit aeda.

Oli vaikne ja rahulik, hoolimata puude kohinast, mattus Dzwony aina sügavamale hääletusse ööpimedusse.

Nii kulus umbes veerand tundi. Paar korda kostis akna tagant öökulli huikeid — märk, et MS-i meeskond on oma positsioonid sisse võtnud ja et kõik kulgeb plaanipäraselt.

Kuulatasin.

Oli justkui vanasti partisanipäevil... Küla teises otsas hakkas Pontu või Muri haukuma. Pärast lühikest vaheaega andis ta teatepulga edasi. Haugatused tulid järjest lähemale, järgmised koerad usaldasid teatepulga edasiandmise juba oma ametivendadele kirikuplatsi ümbruses. Nii teatasid Dzwony õuekoerad ühest kohast teise, ühest perest teise, et mehed on kohal ja tulevad!

Viimased kahtlused hajusid, kui kirikutornist kostis äkki kolm öökulli huiget. See tähendas, et kamp on täies koosseisus - kolmekesi - läbi kalmistu jõudnud ja astub aeda.

225

Tuul summutas nende sammud ...

Korraga näis, nagu oleks puhvetkapi peeglis vari värel-nud. Kuju ei olnud seletatav. Kuulsin, et keegi vinnas end kätega üles aknalauale ja laskus rinnuli, viivitades enne tuppa hüppamist hetk aega, et kindlaks teha, kus miski asub.

Pree^ler Wojtik magas. Tema pea oli peale puhvetkapi peegli toas ainuke, millel olid selged piirjooned.

«Mütsti!» hüppas äkki keegi vaibale. Pidasin hinge kinni ja jõudsin veel ainult niipalju mõtelda, et ta tuli paljajalu.. . Siis tõstis pikk must kogu kahe käega kangi, võttis hoogu — ja läbi öövaikuse kajas... kipsist kolba ragin.

«Said!» kähistas lööja.

Silmapilk süttis välklamp. Kuulsin magnetofonilindi kerget sahinat. Toolilt tõusmata lülitasin magnetofoni välja.

Pikk, laiade õlgadega kõõrsilmne loikam seisis pimestatuna voodi kõrval, käed rippu. Kui ta poleks hirmu pärast valjusti hambaid lõgistanud, oleksin võinud arvata, et minu ees on samasugune nukk, nagu preester Wojtiki asemel magaja kujutamiseks voodisse oli pandud.

«Noh, Al! Mis on? Klaps?» ütlesin ma keset tuba astudes

Ta vaikis. See, mis oli juhtunud, ei tahtnud kuidagi te: nürisse, piiratud mõistusega peakolusse mahtuda.

«Lootsid, et läheb niisama lihtsalt nagu tookord Lään linnaosas, eks?» küsisin ma rahulikult.

Ta ei saanud sõnagi suust. Vaatas kord kipsist ja vahas lömastatud pead, kord jälle mind. Ega kuulnudki vis midagi. Nii nagu minagi ei kuulnud midagi aias areneva test sündmustest. Kokkulepitud vilgutamisest mõistsin, e Jemiola ja Kowalski ootavad akna taga.

Meie meeskond nabis kinni minu ees hirmust väriseva Ali kaaslased.

«Kuidas on? Oled juba unustanud, mismoodi läks Lään linnaosas?» küsisin tal kergelt revääridest kinni haarates.

«Aga ... mina ... ma ... ei tahtnud seal üldse.. .!»

«Just nagu siingi, eks?»

Ta heitis instinktiivse pilgu minu jalgade ees lamavale kangile. Aga ei jõudnud. .. Saanud rusikahoobi vastu lõuga, lendas ta akna alla. Kohe tõusis ta istuli ja hakkas oma kõõrsilmi pilgutama.

«Ei tahtnud?»

«Ei!»

Tõstsin ta püsti ja tõin keset tuba tagasi. Mind valdas meeletu viha.

«Siin, Dzwonys, sa ju ka ei tahtnud?» «Ei!»

Seekord lendas ta ukse ette.

Tõstsin ta jalule ja toetasin nagu noti vastu seina . .. kuid äkki kerkis aknalaua kohal nähtavale MS:

«Gleb, jäta bandiit ja tule ruttu siia. Pull nali, et naera või surnuks!»

Kowalski ja Jemiola, keda ta vist tagant kiirustas, hüppasid sisse.

«Kas ma . . . võin ehk kuidagi aidata?» küsis terve ja elus preester pead ukse vahelt sisse pistes. «Mu jumal, mu jumal,» tõstis ta korraga käed pea juurde ja kummardus rohkem vihast kui valust oigava bandiidi kohale.

Võtsin preestril käe alt kinni.

«Palun vaadake siia!»

Ta vaatas voodi poole ja vajus toolile.

«Siis teie päästsite mind sellest?»

Tahtsin ütelda, et mitte mina, vaid üks telegramm, mille saatis keegi tundmatu ..

«Gleb!» hüüdis MS uuesti aknast.

Sel ajal kui Kowalski ja Jemiola Ali välja talutasid ja preester Wojtik vähehaaval toibuma hakkas, hüppasin mina aknast välja.

«Tule,» ütles MS kiirustades ja taskulambiga aia peenraid valgustades. «Tracht kukkus kohe kätte, aga Vahendaja jõudis põgeneda ja me ei leidnud teda mitte kusagilt. Nüüd me juba teame . . . Ainult et tema arvab, et me ei tea, kus ta on, ja sellest see pull nali.»

Ta juhtis mind läbi aia ja mööda jalgrada kalmistu väravasse, kus seisis noktoviisorit teenindav personal. Tracht istus valve all kännu otsas ja värises vastu kivi toetatud laterna valguses nagu kaller.

«Tasa .. . Vaata, et sa teda ära ei hirmuta, sest siis on naljal lõpp. Aga midagi niisugust näeb ainult üks kord saja aasta sees. Vaata!»

Vaatasin noktoviisori kupli alt. Minu ees oli kirikuplats, mille kõrval helkis virtsalomp. Selle ääres jooksid haukudes ringi kaks ebamäärast tõugu koera.

«Ma ei näe midagi.»

«Ei näe. Oota!»

Ta läks väravast välja ja näitas taskulambiga tuld. Teeskles, nagu otsiks midagi. Tuli lähemale ja läks kaugemale.

227

Kui valgus lombile langes, tõmbus kõntsase lombi-pinna kohal valendav Wilhelmi kiilaspea vee alla.

«Kas nägid?»

«Tee foto!» ütlesin ma vastuseks.

«Kas pole võimas pull?»

MS käitus nüüd nagu poisike.

«Võta ta kinni, Julek! Muidu saab nohu või laseb jalga,» püüdsin ma teda mõistlikkusele manitseda.

«Kuhu ta ikka pääseb!» itsitas MS kupli all. «Koerad ei lase minna. Aga muidu oleks ta küll poistel nina alt jalga lasknud .. . Kes tahakski valvata sihukest lurjust, kes sopaaugust välja ronib?»

«Ära ole sadist!»

«Hull oled või?» sai ta pahaseks. «Kui autod kohale jõuavad, laseme tal välja ronida. Ta viskab sopase ülikonna seljast, loputab end kaevu juures üle ja tõmbab tunked selga.»

Põldude poolt mäenõlv akult kostis jälle mõlema auto mootorisurinat. Need olid raadio teel välja kutsutud.

«Ega sa Ali vigaseks ei löönud?» küsis MS.

«Ei tea. Saad foto ja tema hääle, mis on just tapmiskatse ajal lindile võetud.»

«Dekave» oli päris lähedal. Veski poolt autodele vastu-tormav koerakari keeras kirikuplatsi poole. Sel viisil said jälitajate jõud neljajalgsete poolt toetust.

Päralejõudva veoauto tuled libisesid paar korda üle porilombi. Valgusvihk tantsis aedadel ja suletud kõrtsi seintel ning jäi pärast auto lõplikku peatumist sopalompi valgustama. Ei olnud enam juttugi, et tagaotsitav võiks end kuhugi varjata.

Alles nüüd läks lahti tõsine ja vägev haukumine. Wilhelmi märkas, et virtsa sisse pugemisel pole enam mingit mõtet. Ta tõusis põlvedelt püsti ja hakkas nutuse häälega anuma:

«Härrad, ma palun, lubage mind välja!»

Ta halises nii, et kogu Dzwony vastu kajas. Vesi porilombis ei ulatunud talle isegi vööni. Mida valjemini ta karjus, seda ägedamalt haukusid lombi äärde kokkujooks-nud koerad.

Ka preester jõudis kohale. Koos Jemiolaga ajas ta koerad laiali, nii et õnnetu Hiob võis kirikuplatsi kindlale pinnale astuda.

«Preestrihärra, püha isa!» hakkas ta haledalt vinguma. «Ära jäta oma lambaid hädas maha, püha isa!»

228

Preester astus sammu tagasi ja pigistas nina sõrmedega kinni.

«Kuulge, mees! Kui te otsekohe vait ei jää, jätame teid koerte valve all kuni hommikuni siia sopaauku!» sai Jemiola juba tõsiselt vihaseks.

Tema ähvardust toetasid siinsamas lähedal klähvivad krantsid.

Lõpuks lonkis Wilhelmi kaevu juurde, sikutas sopased riided seljast, laskis end veega üle valada ja ajas talle antud tunked selga.

Paluvatest pilkudest hoolimata leidis preester Wojtik lojaalselt, et see, mis keisrile kuulub, tuleb enne kätte anda. Pealegi oli pretensioone nii keisril kui jumalal. Kahtlane, kas viimane temaga üldse rääkida tahabki.

Tekki mähitud Hiob istus juba veoautol. Järgmiseks pakiti tekki hambaid plagistav Tracht. Al, kellel polnud häda midagi, püüdis sissepakkimisel jalgadega sipelda. Pärast rahustamist võttis temagi oma kambameeste jalgade ees istet. Endised semud näisid üksteist veriselt vihkavat, nende pilgud, mis taskulambi valgel aeg-ajalt ristusid, pildusid vastamisi välke.

«Valmis?»

«Ei,» vastas veoauto juht. «Dekoraator puudub, major.»

Ootasime veel. Dekoraator loputas Wilhelmi ülikonda. Lõpuks tõi ta selle kepi otsas kaasa, viskas autokasti ja tõmbas taskust särava seitsmekaliibrilise.

«Laetud, major! Ainult päästikukaitse on rikkis.»

«Kriminaalkoodeksi artikkel 23 kaks korda koos artikliga 225, paragrahv 1,» tähendas leitnant Jemiola.

«Arvad, et see oli varutud Ali jaoks, kui ta preestri-majast tagasi tuleb?» küsis MS.

«Ma ei usu, et nad tahtsid sellega varblasi laskma minna,» vastasin ma.

«Jaa ... Aga kuidas sa talle selle 23-nda koos 225-ga tuvastad?»

Preester Wojtik seisis kõrval ja leppis Kowalskiga «kolooniate» vahetamise suhtes kokku. Leitnant Jemiolal oli anda Vatikani seeria «Sede vacante», mida preester oma kogusse himustas.

«Valmis?»

«Jah.»

Kowalski ja Jemiola hüppasid veoautole. Üks pidi valvama hane, teine tahtis pääseda äralogistatud «dekavest», mille vedrude jälgi ta ikka veel oma kehal tundis.

Külakoerte hüvastijätuulgumisest ja unest äratatud

229

hanede kaagatamisest saadetuna pööras veoauto ringi ja asus nüüd tõepoolest tagasiteele.

«Olen teile lõpmata tänulik,» ütles preester jalgrajal, mis läbi kalmistu ja läbi aia kiriklasse viis.

«Meid huvitaks, kus ja missugustel asjaoludel te selle .., isikuga kes end porilompi peitis, esmakordselt kokku puutusite?» küsis MS.

«Ma juba ütlesin,» vastas preester Wojtik. «Ma ütlesin teile,» pöördus ta minu poole, «et tutvusin selle mehega, kelle nimi on Rieger, aasta tagasi Krakovis. Nüüd ta kirjutas, et tal on «Loodi» kogu ja et ta vajab «kolooniaid».»

«Rieger? ... Kas te ei tea selle Riegeri eesnime?»

«Muidugi tean. Mul on isegi tema nimekaart: Daniel Robert Adam Karol Rieger.»

Astusime majja.

«Selge,» ütles MS. «Nüüd hakkab ta õiendama, et tema nimi aeti segi ja sellepärast oli võõrkeelsetes bülletäänides dr. A. Krieger.»

«Kui te ära ei ütle, pakuksin teile hea meelega õhtusööki,» tegi preester ettepaneku.

Olime rohkem väsinud kui näljased. Operatsioon «Non stop» oli mind hommikust saadik jalul hoidnud. Homme tuli jõugu liikmed üle kuulata. Me pidime välja selgitama mõlema mõrva asjaolud. Oli vaja jagada süü selle vahel, kes mõrvava süsti tegi, ja selle vahel, kes hiljem lesele mürki andis. See polnud veel üldse selge .. .

Minu viisakat vastuseisu toetas MS. Aga preester käis peale. Pidin lubama, et tulen mõnel lähemal pühapäeval Dzwonysse lõunale.

«Jääb siis nii, et meest sõnast, major!»

Kui tegime võtteid toast, kus pidi toimuma mõrv, käis preester korra väljas ja tuli tagasi pudeli «Starkaga» Anno Domini 1902.

«Teie ja minu terviseks!» ütles ta klaasi tõstes.

Seda ei võinud põhjani joomata jätta.

«Niisuguseid tooste õpetas mulle üks nõukogude tanki-väe major. See oli neljakümne neljanda aasta talvel. Ta elas sellessamas toas,» jutustas ta heatujuliselt.

Kujutlesin endamisi, kuidas tol ajal Dzwonys missasid loeti!

«Selle majoriga — ta on nüüd erupolkovnik — vahetan tänase päevani marke,» jätkas preester, andes meile oma kirjutuslaualt kätte viimase jao Lääne linnaosas kadumaläinud partiist.

Andsin koos MS-iga albumi vastuvõtmise kohta kviitungi. «Loodi» kogu väärtus oli selleks liiga suur, et seda ainult ühe allkirjaga kviteerida.

Alles nüüd märkasin seinal. .. «Tilisangi»! See oli täpselt samasugune kui Wroclawi Sidemuuseumis. Wilhelmi oli võltsingu nähtavasti preestrile sokutanud.

Viimaks ometi istusime kõrtsi ees ootavasse «deka-vesse».

«Siin aga,» ütles preester kätt kuuetaskusse pistes, «on sarmaatlase vurrud! Et te ei arvaks, et ma teid ilma vurrudeta ära ei tunne. Need jäid klaasi põhja, major!»

Nii lõppes igas suhtes õnnestunud operatsioon röövlijõugu vastu Dzwonys, tehes tasa kunagise untsuläinud varitsemise Lääne linnaosas.

Sündmuste kuhjumise tõttu näis, nagu lahutaksid meid juba nädalad ebaõnnestunud õhtusöögist, Vahendaja ja Trachti põgenemisest, kõnelusest, mille «Zisi» saatejaam PV garaažidesse kandis, ja eksisõidust Prahasse.

Kolm viimast ööpäeva olid kaasa toonud ühelt poolt Lääne linnaosas röövitud markide ülesleidmise ja teiselt poolt närvilise õhkkonna seoses kirjaga, mille Wilhelmi ja Tracht olid Alile läkitanud. Ja ma ei teadnud ikka veel, kes saatis mulle telegrammi. Lõpuks kroonis meie pingutusi mõrva ennetamine Dzwonys. Nüüd saime kätte ka unikaalse «Loodi» markide kogu . . .

Mööda tühja, otsekui lõpmatusse suunduvat maanteed linna tagasi sõites vaikisime mõlemad. Kell oli juba ühe ligi. Taevas sirasid tähed, asfaldilindilt kumas vastu kuu, tee ääres saagisid rohutirtsud ja põldudelt tuli ristikheina ning mesika hõngu.

Ent selle meeldejääva juuniöö kõige tugevam tunne oli väsimus. Tahtsin lihtsalt magada.

Justkui meil muljetest puudu oleks, pidi enne hommikut toimuma veel üks üleprogrammiline lugu kodus Gornos-laskal.

Kartes ema üles ajada, võtsin juba trepil kingad jalast ära. Astusin oma tuppa hiirvaikselt, kikivarvul hiiliva varga sammuga, ja hakkasin end kähku riidest lahti võtma. Mul olid veel ainult püksikud jalas, kui ema toast kostis läbilõikav karjatus:

«Appi! Bandiidid!»

Kui ma pidžaamat käes hoides sisse jooksin ja tema voodi juurde seisma jäin, lõi ta silmad lahti: .«Ah, see oled sina? Oled juba tagasi,» pomises ta. «Mine

magama ... Nägin unes, et röövlid tulid, noad peos, ja tahtsid rohelist albumit saada.»

Selles hoidis ta oma margiklassika eksemplare!

Minuti pärast unes teist külge keerates naeratas ta õndsalt, otsekui oleks tal rohelises albumis vähemasti Stolowi firma reprodutseeritud esimese «Guajaana» blokk.

Ma ei teadnud õieti, mida teha, kas naerda või vanduda «hobi vampiiri», mis mulle enam oma koduski rahu ei andnud.

21

«Tore,» ütles kuldaväärt ülemus, kuulanud juba varahommikul ära ettekande öösel läbiviidud operatsioonist Dzwonys. «Tore,» kordas ta. «See on tõeline saavutus, mida kord veerandsaja aasta jooksul ette tuleb! Seda enam, et tegemist on markidega!»

Ta ei andnud mulle võimalust sõnagi öelda, püüdis asjatult jalga üle teise visata, säras rahulolust, mängis tamiili-keraga ja jätkas:

«Leppisin just MS-iga kokku. Kutsun asjatundjad ja hindajad kohale, korraldame täna lõuna ajal näituse. Vaata!» viipas ta seina poole.

Hommikune päike peegeldus lamedate laenatud näituse-vitriinide klaasil. Krzysia pidas telefoni teel läbirääkimisi ministri asetäitja sekretariaadiga.

Kuulsime paokile jäänud ukse vahelt, kuidas ta oma kolleegi õhinal veenis, et kõikide ülemuste ülemus jääb tingimata rahule. Et ta saab unustamatuid muljeid.

Polkovniku ümmargune nägu õhetas varjatud rõõmust.

«Nii,» arutas ta. «Aga sinust, Gleb, kujuneb näituse kõige tähtsam tegelane! Ministri asetäitja, kes kuulub minu sõprade hulka, kasutab kindlasti võimalust, et mulle, sulle ja MS-i meeskonnale tunnustust avaldada ...»

Ta rääkis lakkamatult, popsis kustunud piipu, loopis jalga üle teise ja mängis tamiilikeraga.

Jutt võimalikust tunnustuse avaldamisest oli mulle nagu hane selga vesi.

Kowalski ja Jemiola kuulasid juba hommikust peale kinnivõetud kolmikut üle. Mina ise tahtsin esialgu varju jääda. Neile antud korraldus käskis Lääne linnaosas toimunud mõrvadest vaikida. Mina pidin alles lõuna paiku välja astuma ja kogu materjaliga opereerides roimarite võimalikud vassingud paljastama. Polnud kahtlust, et nad hakkavad keerutama ja süüd üksteise peale veeretama.

Näitus ähvardas minu plaanidele kriipsu peale tõmmata.

Kära, mida kuldaväärt ülemus markide ümber tõstis, oli minu meelest ülearune. Katsusin uuest üritusest kõrvale puigelda.

«Gleb, ma ei võta sinu vastuväiteid kuulda,» ütles ta kohe ära. «Näitus tuleb paraadlik. Ja sina teed selle veel pidulikumaks, sest tulemuste eest võlgneme tänu peamiselt sinule ...»

«Poleks olnud mingeid tulemusi, kui poleks tulnud seda telegrammi New Yorgist!» tähendasin ma.

Ta ei teinud minu märkusest väljagi. Ja üldse pöördus ta minu poole niisuguse rõhutatud lahkusega ja oli seejuures nii sümpaatne, et pidin talle järele andma.

«Pärast, kui kõik on möödas, võin sind puhkuse mõttes kalale kaasa võtta. Muidugi, ega ma seda sulle peale ei pressi, aga kui sa ise peaksid tahtma, siis ...» ütles ta armulikult.

Minu toas laual olid arhiiviandmed kahe peamise tegelase, Wilhelmi ja Trachti kohta. Need olid hommikul Krakovi Valitsusest saabunud, mõlemad mehed olid varem selles linnas möllanud. Ütlesin seda polkovnikule.

«Kas sa arvad, et sul õnnestub enne näituse avamist kindlaks teha, kes neist süsti tegi ja kes lese mõrvas?»

«Ma ei tea,» vastasin ma. «Võib-olla jõuan, aga võibolla mitte. Vahel viivad juured üsna kaugesse minevikku!»

Ma olin juba uksel, kui ta tamiilikera käest pani.

«Selge see. Lääne linnaosas sooritatud mõrvade täpne kirjeldus ei teeks paha ja kujuneks isegi näituse üleplaaniliseks tõmbenumbriks. Nii et tööle! Vabastan sind ettevalmistustest. Lasen major Kowalskil margid vitriinidesse paigutada...»

Läksin oma tuppa ja hakkasin saabunud toimikuid uurima.

Märkmed ja ettekanded Krakovist olid pigem .. . lõbusad. Esimese, Vahendaja Wilhelmi curriculum vitae kinnitas, et teda tunti kui väljapressijat ja aferisti. Kahtlustati, et ta tegeles mustal börsil valuuta ostmise-müümisega. Ometi ei olnud õnnestunud vajalikul määral tõendeid koguda, pealegi oli ta seesuguse tegevuse aasta eest lõpetanud.

«Praegusel ajal,» olid Krakovi ametivennad kirja pannud, «kütib Wilhelmi küpses eas vanapiigasid. Paar süüdistust langes ära, sest osa väljapressitud kaasavarast on

ta tagastanud, ülejäänud osa aga katab vekslitega. Käis kumu, et tal on mõrsja Münchenis ja et ta taotleb sõitu Saksa FV-sse. Läbiotsimine tema korteris ei andnud tulemusi. Oma keskkonnas on Wilhelmi tuntud selle poolest, et kannatab ajupehmumuse all. Selle poolt räägib ka fakt, et ta on andunud markide kogumisele. Praegune elukoht: «Bristol», Varssavi. . .» Kannatab ajupehmumuse all. . .

Kolleegidel, kes ülalmainitud märkuse kirja panid, ei olnud filateeliast õrna aimu!

Nüüd asusin Trachti juurde. Nagu Krakovi ettekannetest selgus, ei olnud ka Tracht seal tundmatu kuju. Ta kadus nende silmapiirilt paar kuud enne Vahendajat, Wilhelmit. Oli teada, et ta elab Wlochys ja et tema «praeguseks tegevuseks on saanud kuuldavasti markidega kaubitsemine».

Selle märkuse iroonia peitus sõnas «kuuldavasti».

Minu ülesanne oli leida Wilhelmi ja Trachti minevikust fakte, mis kergendaksid nende süü dokumenteerimist.

Lääne linnaosa sündmuste algfaasi juurde tagasi pöördudes tuli sine qua non tingimuseks võtta, et kurjategijal pidi kas velskri või arsti kutse olema, sest esimene mõrv sooritati nii, et mürk juhiti veenidesse.

Sellega poleks Al iialgi hakkama saanud. Tema isikuga ei sobinud nii komplitseeritud tegevus kokku . ..

Tracht ei olnud kunagi meditsiinitöötajana või doktorina esinenud. Lesk, kelle juures ta Wlochys elas, pidas teda filosoofiadoktoriks. Mis Wilhelmisse puutus, siis tema doktoriks tituleerimine oli paljalt juhuse asi.

Selles suhtes pettis Krakovi materjalide läbivaatamine mu ootusi. Ma ei leidnud toimikutest midagi, mis oleks võinud saada sõlmpunktiks ja anda vastuse põhilistele küsimustele: kes, kuidas ja kelle abil?

Järelikult pidin ülekuulamiste algul millestki muust kinni haarama.

See miski muu võis leiduda lintidel, millele mu kolleegid olid võtnud röövlijõugu senised ülekuulamised.

«Äsja lõpetasime. Paari minuti pärast olen sinu juures,» vastas Jemiola minu telefonilisele küsimusele. «Anna toru Kowalskile!»

«Ma ei saa. Vana korraldab selle tobeda näituse. Kutsus Kowalski enda juurde ja käskis kataloogi, pintseti ja luubi kaasa võtta. Kowalski on muide rahul, sest see Vahendaja on tüütu nagu lagritsasiirup. Muudkui kiriseb, et on külmetada saanud, ja kipub haiglasse …»

Oodates teritasin pliiatsit, et ülestunnistuste huvitavamaid fragmente stenografeerida.

Lõpuks ilmus Jemiola. Vasakus käes oli tal diktofon, paremaga surus lindirulle vastu puusa. Lindistamine oli praktilisem kui käsikirjaline protokollimine:

«Sinu soovi kohaselt ei ole me mõrvu Lääne linnaosas seni puudutanud,» alustas ta. «Nii et jutt käib ainult markide röövimise ja selle ümber, mis Dzwonys juhtus. Siin on Ali speech,» ütles ta esimest kättejuhtunud rulli võttes.

«Hüva,» noogutasin ma. «Olgu alguseks pealegi Al. . .»

Ta laskis tema curriculum vitae esmalt kiiresti jooksma, öeldes selgituseks, et selles ei ole midagi erilist. Alles mõne aja pärast kostis aparaadist selge ja aeglane mõttevahetus:

«Tracht väidab, et sina oled kõiges süüdi, Al,» ütles Jemiola. «Ja sa kuulsid seda ise äsja lindilt, mille ma sulle ette mängisin. Kui see ei vasta tõele, võid praegu vastu vaielda.»

«Tracht on siga,» ütles ülekuulatav vihaselt. «Mõlemad on sead. Ka Wilhelmi. Mõlemad lubasid, et asi vajub nagu kivi kaevu, et teil pole markidest aimugi. Noh, kui ma kedagi neist pogris kohtan! — Asi oli nii. Esimest korda sain Trachtiga kokku Vanaturul margikaupluse ees. Ta küsis minu käest, kas mul on midagi huvitavat. Ma ütlesin, et midagi ikka on. Tema vastu, et kas ma ei tea midagi parematest markidest. Ütlesin, et tean. Jutt tuli jutust: üks markide koguja olevat öösel Lääne linnaosas ära tapetud. Ühel mu kambakal on seal ligidal oma punker. Tracht arutas, et kas ei saaks sellelt leselt midagi osta. Võttis kohe takso ja me sõitsime koos Lääne linnaossa. Minu tuttav näitas meile selle villa kätte. Kui Tracht lese ukse taga helistas — mina jäin alla —, ei olnud kedagi kodus. Läksime üle tänava ja jalutasime edasi. Tuttav näitas meile alt akna kätte. Tracht veel naeris, et mis see minutaolisel poisil ka teha on. Ja õrritas, et aga ega ma sellega toime ei tule. Et kardan laipa ja vanaeite. Tuttav ütles, et laip koristati öösel ära. Tracht nöökas, et siis ma kardan kindlasti vaime ...»

«See tähendab, ta õhutas sind röövimisele?» kostis Jemiola vaikne küsimus.

«Mõlemad on lehmad. See raskendab nende süüd,» kaitses end Al. «Ja mina ei ole veel kaheksateistkümnene. Tracht meelitas mind kuritööle. Nii see oli. Tuttav ütlesj Kui sa teaksid, missuguseid lõvisid, elevante, tiigreid ja

235

kängurusid seal albumites on! Sa taevas! Tracht ütles sell peale, et ei, väärt on ainult klassikalised, iga riigi esimesed margid... Leppis minuga kokku, et järgmisel päeva trehvame, ja läks Kommuuni väljaku postkontorisse. Mina jäin oma tuttava seltsi.»

«Miks ta postkontorisse läks?» küsis Jemioia.

«Seda ma ei tea,» tunnistas Al. «Võib-olla selleks, et see teine Krakovist siia sõidaks. Ma ei tea ... Aga tuttav ütles: Ära sa temale ütle, et ma olen seal juba käinud. Ta viis mu enda poole, ühte villasse, mis on seal lähedal. Tal olid võtmed. Valvas ühe inseneri korterit. Minul oli vedrug puss. Tuttav nägi seda ja ütles: Anna see mulle, ma anna sulle selle eest kolmkümmend marki.»

«Missugust marki? Seda sa pead täpsustama, Al,» tähendas Jemioia asjalikult.

«Noh, tuttav oli seal sees käinud,» seletas ülekuulatav. «Oli uudishimust kohe pärast seda, kui laip minema viidir, müüri pealt sisse roninud.»

«Oota,» katkestas Jemioia. «See tähendab, et esimesel ööl käis toas sinu tuttav ja võttis kolmkümmend marki? Kas nii?»

«Jah. Ja tal olid kindad käes, et jälgi ei jääks. Aga ta pani sealt kohe plehku, sest kass ehmatas teda. Tema arvas, et vaim. Ta ütles mulle, et toppis võtme seestpoolt lukuauku. Selleks, et ma jõuaksin sees olles enne ajama panna, kui nad avada jõuavad. Tuttav ütles, et tal endal ei ole enam tahtmist, et mis see viis või kümme zlotti va tühiste markide eest talle annab, tal on Vanalinnas üks kiosk tühjaks teha.»

«Ütle mulle oma tuttava nimi ja aadress, Al. Muidu ma ei usu,» kinnitas Jemioia.

«Keskkalmistu. Parempoolse müüri äärest vasakut kätt-kolmas haud. He-hee ...» kostis mõne aja Ali kähisev naer. «Ta uppus möödunud nädalal?ära. Uurige järele. Läks purjuspäi Vislasse ujuma. Tal olevat palav olnud.

Kuulasin neid ülestunnistusi üha kasvava närvilisusega. Tundsin, et mu senine teooria võib iga minut kokku variseda.. , Kui ta äkki valetab? Kui tema tunnistused or varem ette valmistatud? Et mul kogu asjast ülevaade puudub, siis on mul raske nende suhtes seisukohta võtta| Pean hinnangu andmisega ja kommenteerimisega ootama.]

«Kontrollisin telefoni teel,» märkis Jemiola rulli vahetades. «Õnnetusjuhtum, millest Al rääkis, on nii kiirabis kui ka jõemiilitsas registreeritud ...»

237

Ali edasised tunnistused selgitasid seda, mis oli mulle ilma tema seletustetagi juba selge.

Nemad oma tuttavaga märkasid järgmisel õhtul võõraid — mind ja MS-i. Kui me villasse läksime, tuli tuttaval mõte, et nad võivad telefoni teel kontrollida, kas koridoripoolne uks on lahti tehtud. Me kuulsime tollal koos MS-iga telefonihelinat toast, kus asusid kogud, ja lesk ütles: «Jälle helistatakse ...»

Teinud kindlaks, et kõik on kõige paremas korras, läks Al videvikus villa juurde. Ta ronis müüri pealt tuppa vähemalt tund aega enne mind. Puistas seal sees rahulikult Nagu tema tuttav eelmisel päeval, nii kandis ka tema nüüd kindaid. Ei jätnud jälgi. Tegi pimikulambiga valgust ja rebis albumitest markide esmatrükke välja. Ta tahtis juba ära

minna, kui väljas algas haarang. Ta ootas toas akna juures ja nähes, et keegi ronib müüri mööda akna poole, hüppas kirjutuslaua taha ...

Alguses arvas Al, et see on tema tuttav. Taibates, et on eksinud, järeldas ta, et tulijal on sama eesmärk mis temalgi. Parajat hetke oodanud, kargas ta järsku laua tagant välja ja andis mulle vastu pead!

Ta vaatas välja just siis, kui Kommuuni väljaku poolt lähenes majale auto. Ta peitis enda veel korraks ära ja ronis alla, kui MS-i polnud läheduses. Too jooksis ju sala-duslikuna näiva auto sabas ...

Al ja Tracht kohtusid järgmisel päeval, kusjuures Tracht ostis Alilt vedrupussi eest saadud kolmkümmend marki ja need kakssada seitsekümmend neli eksemplari, mis Al tema keelitamise peale oli röövinud.

Lääne linnaosas kadumaläinud markide koguarvu silmas pidades need arvud klappisid ...

«Ja mis Tracht selle peale kostab?» küsisin ma, kui Ali tunnistused olid lõpule jõudnud.

«Tracht eitab,» vastas Jemioia. «Tema versioonis näeb Lääne linnaosas toimunud röövimine ja pärastine Dzwony lugu muidugi mõista teisiti välja.»

«Mismoodi siis?»

Ta pani teise rulli keerlema ja vähendas pärast kriuksuvat curriculum vitae kontserti taas seal kiirust, kus võisin oma küsimusele vastuse saada:

«Selge see, kui ma oleksin teadnud, et margid on Lääne linnaosast röövitud ...» seletas vana rebase häälega Tracht kiirustades. «Kui te seda väidate — ma usun teid absoluutselt —, kui ma oleksin teadnud, siis ma ei oleks Aliga

rääkima hakanudki. Kahjuks mõistan alles praegu, et ta on tõepoolest tume tüüp. Kui ma oleksin seda varem taibanud, ei oleks kõne allagi tulnud, et ma oleksin selle röövmõrtsuka vabadusse jätnud. Ma oleksin ta jalamaid üles andnud...» Ta tasandas häält. «Muuseas, kodanik leitnant, kas te ei tahaks «Krakovi kümnekroonist» näha?»

«Tahaksin küll,» vastas Jemiola samuti tasase häälega.

«Hüva ... eks mängime siis lahtiste kaartidega! Niipalju kui ma tean, ei ole teil kuigi kõrged palgad?»

«Sellest räägime hiljem. Vahepeal ütelge mulle, palun, härra Tracht, millega seletada teie viibimist Dzwony preestrimaja lähedal, kui teil Lääne linnaosas toimunud vargusega midagi pistmist ei olnud?»

«Oo, see on äärmiselt lihtne.»

«Kas tõesti?» köhatas Jemiola kahtlevalt.

«Jah,» jätkas Tracht kiirustades. «Sest... nad otsustasid mind alatul viisil tappa!»

«See on midagi, millest meil üldse aimu polnud,» ütles Jemiola pilkavalt.

«Jah,» heietas Tracht edasi. «Õnnetuseks soostusin ma Wilhelmi ettepanekuga teha väike retk Dzwonysse. Eile õhtu eel sõitsime bussiga välja, sest tema sõnade järgi tahtis ta pärast pikemat linnamüüride vahel istumist korraks kevadet hingata. Jalutasime metsas ja põldude vahel, ja alles siis, kahjuks alles siis, kui saabus jalgrattal Al, sai mulle kõik selgeks. Nad püüdsid mind röövkäigule kaasa tõmmata, aga selle tagamõttega, et pärast mulle pähe virutada ja ise ära põgeneda. Kaitsku mina end hiljem kuidas tahes.»

«Aga te oleksite võinud lihtsalt ära minna, härra Tracht.»

«Jah, muidugi, kui mind kogu aeg kirbul poleks hoitud,» valetas ta silmagi pilgutamata. «Wilhelmi tonksas mulle aeg-ajalt püstolitoruga selga. .. Noh, õnneks jõudis teie abi parajal ajal kohale. Neil oli kindlasti nõu Dzwonyst Wlochysse sõita, et minu valduses olevat «Krakovi kümnekroonist» kaasa võtta.» Ta tasandas jälle häält: «Härra leitnant, kuidas siis jääb selle «Kümnekroonisega»? Olen teid Kesklinna filatelistide klubis näinud, teile pole vaja seletada, mis asi see on . .. Nii et. ..»

«Nii et... ei lähe läbi, härra Tracht. «Krakovi kümnekroonine» on meil juba käes. See oli põhukotis ... See-eest aga kuulsin, et teie oma «seitsmesega» pidite Aü vagaseks tegema?»

238

«Mismoodi?» küsis Tracht äkki. «Relv oli ju rikkis? Te ise tegite kindlaks.»

«Seda küll, härra Tracht. .. Aga mis «Kümnekroonisesse» puutub, siis sellest rääkisite te «Zisis» enne Szydlowieci jaama. Oli inimesi, kes seda pealt kuulsid . ..»

«Wilhelmi... koputaja?!» sai Tracht ootamatult maruvihaseks. «Sihuke . .. tõbraste tõbras! Ta peaks juba ammu võllas kõlkuma!»

«Parem rääkige meile, mida te teate «Kümnekroonise» ja «Loodi» kogu päritolust?» ründas Jemiola.

«Mida? Kas te siis ei tea, härra leitnant? Wilhelmi on meister vanade eitede ümber lipitsema. Mitte mina ei mõtelnud seda välja, vaid tema. Tema'p see oli, kes esimese mõrvakuuldüse peale Krakovist kohale ruttas. Hüään! Aniela peitis «Loodi» kogu ja «Kümnekroonise» ära. Läks esimesena sinna tuppa. Peitis lese eest ära. Ja Wilhelmi meelitas need temalt välja, justkui hoiulevõtmiseks.»

«Ja jagas saagi teiega, härra Tracht. Sest teie olitegi see, kes talle mõrvast teate saatis,» tegi Jemiola kokkuvõtte.

See oli Trachti senistest ülestunnistustest kõik. Lint oli lõpule jõudmas. Panin tähtsamad momendid vaikides kirja.

Selle järgi, mis Tracht rääkis, oli minu kontseptsioon Lääne linnaosa mõlemast mõrvast pihuks ja põrmuks pudenenud! Ma tundsin end niisama lööduna kui Tracht, kui Jemiola tsiteeris talle üksikuid lauseid «Zisis» toimunud jutuajamisest.

Lindid, millele oli võetud Wilhelmi ülekuulamine major Kowalski poolt, olid veel läbi kuulamata.

«Kui tahad, võin nad ette lasta,» ütles Jemiola.

«Praegu mitte,» otsustasin ma. «Räägi parem oma sõnadega.»

Ta lülitas diktofoni välja ja istus minu vastu: «Wilhelmi alustas sellest, et tema nõuab arsti. Et Trachtile lobisemise eest kätte maksta, siis ta mõne asja hiljem ütles. Üldiselt ei ole lintidel midagi sensatsioonilist. Kuna areteerimine Dzwonys oli ootamatu, siis on Lääne linnaosas toimunud röövimiste kirjelduste kokkulangemine lausa hämmastav. Üks on selge: Ali meelitas kuriteole Tracht. Tracht ise väidab, et langes Ali pettuse ohvriks. Niisamuti ei tea Wilhelmi mitte millestki, Ta pidas Trachti... korralikuks inimeseks!»

239

«See tähendab,» alustasin ma ebaledes, «et Al, Tracht ja Wilhelmi tulid siis, kui mõrv oli toimunud? Nende tunnistuste järgi ei olnud markide röövimine Lääne linnaosas mõrva põhjus, vaid tulemus ...»

Jätsin lause kinnitust oodates pooleli.

«Jah,» nentis Jemiola. «Kui nad oleksid esimesest mõrvast tesdnud, siis oleksime sel teemal ka midagi kuulnud, sest nad on juba sedavõrd pehmeks tehtud. Ja see oleks välja tulnud isegi hoolimata sinu käsust otseseid küsimusi vältida. Muidu ei saaks juttugi olla, et kõik laulavad ühest noodist. Nende ülestunnistuste kokkulangemine ei ole ime ... See asi on sinu ajada ja sa pead fakte arvestama. Ka Kowalski väidab, et vähemalt esimesest mõrvast pole neil aimu.»

«Oled sa juba proovinud pärijaga rääkida?»

«Ei. Aga igaks juhuks pandi ta luku taha. Istub hommikust saadik linnaosa arestikambris. Pärast näitust võin teda üle kuulata ja Wilhelmiga silm silma vastu seada,» lubas Jemiola.

«Meil on ligi nelikümmend minutit aega. Siis algab näitus ... Mul pole vaja sulle öeldagi, et see kõik on mind vähemalt segadusse viinud. Vana loodab, et kuuleb näituse ajal, kuidas seal kõik tegelikult toimus!»

«Ta on oma näitusega ogaraks läinud,» ohkas Jemiola sügavalt. «Tead, ma lähen nüüd oma tuppa ja kuulan lindid veel kord läbi. Ehk tuleb mõni mõte ...»

Selle loo sündmused, mis algul õlid aeglaselt hargnema hakanud, siis minu haiglasviibimise pärast veninud, Saksa DV-sse ja Prahasse sõitmise tõttu takerdunud, kuhjusid viimase paarikümne tunni jooksul kõik üksteise otsa. Ja see, mis pidi nüüd mõlema mõrva saladuse selgitama, mattus läbitungimatusse uttu.

Markide röövimise käik oli praegu juba selge. Selle röövimise kahjud olid likvideeritud. Või veel — kuldaväärt ülemus korraldas markidest isegi näituse!

Aga see kõik ei selgitanud põhilist.

Mul oli tunne, nagu tammuksin ma puuris.

Ta jättis mu ellu, märgates, et mu ainuke isikuttõendav dokument on tunnistus närvihaiglast vabanemise kohta. Jama! Seda sedelit ei märganud ta üldse, sest see kukkus mul taskust välja alles siis, kui ma laua taga kükitades tülikalt torkiva pintseti välja võtsin!

Tõsi küll, oli veel üks võimalus. Tundmatu mõrvar võis

taga ajada midagi niisugust, mida keegi meist ei teadnud! Oletame, et see oli... kuulsa «Guajaana» teine eksemplar?

Tõstsin telefonitoru ja palusin ennast Jemiolaga ühendada.

«Kuule, mis sa arvad, kas on võimalik, et peale Ali oli tookord veel keegi toas? Mees, kes end näiteks ukse-eesriide taha varjas ja nii tema kui minu toas-viibimisest teadis. Pärast seda kui mina vastu pead sain, ei tulnud ta ainult sellepärast lagedale, et end Ali ees mitte paljastada. Nähes pärast Ali äraminekut minu juures haigladokumenti, pidas ta uimaseks löömist küllaldaseks. Aga et see meile asja veel segasemaks teeb ...»

«Liialdus, Gleb! See meenutab võrrandit pii korda silm,» ütles Jemiola. «Ali lindil on niisugune lause: «Arvasin, et tapsin ta.» Niisamuti mõtlesid Wilhelmi ja Tracht. Wilhelmil on lause: «Olime veendunud, et ajalehed hoiavad Ali mõiva saladuses.» Sellega nad Ali hiljem šantažeerisidki. Temale, kui ta enda arvates villas ühe inimese — nimelt sinu — tapmisega juba hakkama oli saanud, oli kõik ükspuha. Seda hõlpsamini nõustus ta preester Wojtikit tapma ...»

Panin toru pahaselt käest.

Küllap olid need meetrid lindist läbikuulamise ajal liiga kiiresti jooksnud. Või lasksin ma selle kõrvust mööda või jätsin kuidagi kahe silma vahele ...

Nad rääkisid «Zisis»: «Alil oli liiga nõder käsi...» Kust ja kelle käest said nad teada, et Alil oli nõder käsi ja et ma olen elus?

Minu õnnetusjuhtumit hoiti saladuses. Lesel ega pärijal ei olnud aimu, kelle keha margikogude toast välja kanti... Kas siin peitub midagi, mis pole lõpuni «mängitud»?

Lasksin end taas Jemiolaga ühendada.

«Oota. Ma küsin Trachtilt.»

Trampisin paar minutit laua all närviliselt jalgu.

«Tracht täiendab: Ali jutu järgi oletas ta, et oled tapetud. Et toast sinu laipa ei leitud ja et Al ei ole kedagi tapnud, sai ta teada ühest pealtkuuldud jutuajamisest. Kui ta arestis istus, rääkisid sinust miilitsajaoskonna töötajad. Sellest siis Wilhelmi ja Trachti kahetsus «Zisis» ja etteheited Ali «nõdra käe» pärast...»

Haarasin peaaegu pimesi kinni pisifaktidest, mis mulle nüüd pähe tulid. Paraku oli nende taga tühjus. Kõik see oli nagu udus ekslemine.

Näituse alguseni oli jäänud veerand tundi. Palusin end Lääne linnaosa.miilitsajaoskonnaga ühendada. Ülem torises,

aga laskis siiski pärija kongist telefoni juurde kutsuda.

«Tahtsin teile teatada, et härra Wilhelmi on areteeritud!» ütlesin ma umbropsu torusse.

«See ei ütle mulle midagi. Kas te ikka veel ei tea, kes tappis minu sugulased ja kus on varastatud margid?»

«Kes tappis, seda ma ei tea. Seevastu tean ma teie kombinatsioonidest Wilhelmiga. Ja et te pärast mõrva esimesena tuppa läksite. Samuti on meil õnnestunud üles leida «Loodi» kogu ja «Krakovi kümnekroonise» eksemplar.»

Kostis mahapillatava toru kolksatus.

«Sattus hüsteerikasse,» ütles varsti jaoskonnaülem. «Käskisin talle vett pritsida. Tunnistas nüüd ilma küsimata, et kui ta tol õhtul linnast koju tuli, oli toa uks paokil. Ta astus sisse, ja niipea kui nägi laipa, võttis laekast välja mingi «Loodi» ja . . . mis seal veel oli, seersant? ... ja peitis ka «Krakovi kümme krooni» ära. Lesk tuli koju hiljem ... Aga kuidas sai ühes laekas olla korraga nii palju kroone? Ega ta pole hulluks läinud? ... Pärast võttis Krakovist tulnud Wilhelmi kõik enda kätte hoiule. Tuttavaks said nad kirikus missa ajal...»

«Kus Wilhelmi pärijaga tuttavaks sai?» küsisin ma mõne aja pärast telefoni teel Jemiolalt.

«Kirikus ... Ta raiskas -poolteist päeva, et pärija käike välja nuhkida. Trachtiga koos oli ta otsustanud ära kasutada kõik võimalused, et marke enda kätte saada.»

«Aga mida ütleb Wilhelmi 41. sidejaoskonnas võetud postkasti asjus?»

«Mitte midagi erilist,» refereeris Jemiola. «Tollal elas ta aasta otsa Varssavis, sest Krakov läinud talle vastikuks. Elanud seal läbi mingi hingelise draama.. Ja siis hakkas kirju vahetama. Lindile on võetud terve romaan tema pahandustest eelmise nime pärast. Tema nimi on Rieger. Ja tal on neli eesnime: Daniel Roman Adam Karol. Väidab, et kollektsionääride bülletäänides vassiti see ära ja trükiti eksikombel dr. A. Krieger.

Sellepärast vahetas ta perekonnanime Wilhelmi vastu ümber. Tal ei sobinud maailmas doktor Kriegerina ringi liikuda.»

«Tean,» katkestasin ma. «Aga nood... pruudid kogu maailmast?»

«Ta oskab saksa keelt, sellepärast siis luiskaski, et on kangelane, võitleja, kellel pole võimalik oma kodumaal

kohta saada. Üldse ei eita ta midagi. Idioodid saatsid talle raha ja pakke hilpudega, mis ta maha müüs.. .»

Paraku! Minu ajujahil ei olnud mingeid kokkupuutepunkte kahekordse mõrvaga Lääne linnaosas.

Isegi fakt, et Jemiola sai Passiosakonnast teate, et Wilhelmile on vormistatud välispass ja et ta kavatses koos Trachtiga ühe sugulase kutsel Saksa FV-sse sõita, ei selgitanud midagi.

Jäi järele ainuke võimalus: pärija.

Ta oli ainuke, kellest ma seni halba polnud oletanud. Tema kuritegu oleks teda otsekohe paljastanud. Ent me otsisime ju võtit, mis ei saanud olla lihtne, vaid pidi olema komplitseeritud!

«Gleb, näitusele! Ülim aeg!» helistas Krzysia kiirustades.

22

«Lähme! Tulin sulle just järele. Ministri asetäitja on juba kohal,» vuristas MS, kes mulle koridoris vastu sibas. «Säti lipsu ja üldse — ole nii hea ja käitu nagu haritud ja kultuurne inimene, mitte nagu mõni tuiam, sest ta ei tulnud mitte üksnes markide pärast. See siin aga on sulle tuju tõstmiseks!» lisas ta ja tõmbas taskust ootamatult välja .. . Nortoni kella.

Ta üllatas mind mõnevõrra oma kingitusega. Pidin teda tahtmatult tänama, ehkki mul olid olulisemad küsimused keelel.

«See on käsirahaks. Sinu Marianilt,» selgitas ta. «Homme sõidame lõpuks selle hollandi käo järele. Aga üldse — Marian annab mulle viisteist seeriat Rumeenia «sputnikuid»!»

«Oled sa puhkusel?» küsisin ma Nortoni kella hajameelselt tasku pistes.

«Ei, aga tuleb veidi meelt lahutada pärast seda...»

Ta ei jõudnud öelda, pärast... mida.

Astusime sekretariaati. Alles nüüd meenus mulle, et kell oli preemia transpordi organiseerimise eest, mida Marian minult muuseumis oli palunud ...

Vahepeal aga oli mul pea tähtsamaid asju täis. Näitus oli paari minuti eest avatud. Ministri asetäitja, tsiviilüli-konnas kindral, vestles tagapool kuldaväärt ülemusega. Lähemal lobisesid omavahel ametivennad PV naaberosa-kondadest.

Selles olukorras ei saanud me kahekesi juttu ajada.

Ühmasin vaid: ....

«Sina korraldad vanaga näitust, planeerid tolle kao järele sõitmist, aga mina olen nagu puuris, ei saa sammugi edasi.»

««Norton» on sul ju käes!» ütles ta varjatud irooniaga ja kadus saabunud külaliste hulka. Tahtsin teda sõimata, aga parajasti tuli kepsleval sammul kuldaväärt ülemus, nägu naerul:

«Noh, oled kohal! Ma tean, et sa midagi ei tea. Sul ei ole vaja ennast õigustada,» ütles ta heatujuliselt. «Jemiola rääkis mulle juba. Selle üle ei maksa kurvastada, Gleb.» Sealjuures vedas ta mind jõuga käistpidi kaasa.

Astusin kabinetti ja tervitasin ministri asetäitjat, kes oli kõhn ja pikk nagu taputeivas.

«Õnnitlen, major! Kuulsin, kuulsin,» lausus ta pidulike sündmuste puhul esinema harjunu toonil. «Tänan teid teenistuse nimel!»

Tugev prožektor valgustas kahe meetri pikkust alust neile paigutatud raamidega.

Klaasi all mustal taustal särasid kõigis vikerkaarevärvides «The Rarest Stamps'i» tillukesed paberitükikesed, mille pärast meil viimastel nädalatel nii palju tüli oli olnud.

Major Kowalski ja leitnant Jemiola olid kardinad alla lasknud, et kaitsta muuseumieksemplare päikese eest, ja seisid vitriinide kõrval. Nad olid valmis üksikasjal isteks seletusteks.

Ministri asetäitja läks minu juurest edasi, kummardus vitriinide kohale ja näis neid nokkivat nagu toonekurg.

«Lääne linnaosas röövitud kolmesaja kaheteistkümnest margist õnnestus meil tagasi saada kolmsada neli,» luges polkovnik varem koostatud sedelilt. «Väärtuse järgi arvestades moodustab see oma üheksakümmend üheksa koma üheksakümmend üheksa protsenti. Mis üldisse summasse puutub, siis selle anname teada hiljem, kui meie lugupeetud külalised on eksponaatidega tutvunud. Palun, võite alustada!» pöördus ta Jemiola poole.

«No nii,» köhatas leitnant Jemiola marke taktikeppi meenutava pulgaga osutades. «Esimene, kuninganna Victoria peaga telliskivikarva mark anti välja 1847. aastal Mauritiuse saare jaoks. Tollal maksis ta ühe pensi. See ei ole kõige kallim eksemplar suurte ja haruldaste «Mauri-tiuste» seeriast. Sellest hoolimata hindab Ameerika Scotti kataloog teda viieteistkümne tuhande dollari peale . ..»

«Hüva, aga see võib ju võltsitud olla? Ja kataloogihind

ei vasta alati tegelikule!» arvas ministri asetäitja pisut üllatatult.

Ametivennad teistest osakondadest ja kutsutud külalised hakkasid üksteise järel vitriinide juurde trügima.

«Muidugi mõista võib turuhind kõikuda nii plussi kui ka miinuse suunas,» täiendas Filateelia Keskuse direktor, kes viibis külaliste hulgas.

«Mu kallis, ehtsus on sellepärast vaieldamatu, et kogule pandi alus enne 1850. aastat,» segas polkovnik tähtsalt vahele. «Luba mul juhust kasutades esitleda sulle doktor Kriegerit, kes aitas meid uurimise ajal professionaalsete teadmistega!»

«Väga rõõmustav, väga rõõmustav, olen kuulnud,» tervitas ministri asetäitja lahkelt doktor Kriegerit.

Doktor oli endast väljas. Tema pilk oli kiindunud vitriinidesse ja mind ta vist ei näinudki. Kui me kätt surusime, siis ta isegi esitles ennast.

«Ärge olge mulle mu skepsise pärast meie esimesel kohtumisel pahane,» vabandas Keskuse direktor. «Tõepoolest, kes oleks selle peale tulnud, et Poolas on seesuguseid marke?»

Mul oli kibe tunne. Ma ei saanud... Phyrrose võidu puhul rõõmustada.

«Teine mark,» osutas Jemiola oma kepiga, «on toosama kaheteistkümnetsendine «Victoria» Kanadast, 1851. aasta väljalase. Hind seitse ja pool tuhat dollarit.. . Kolmas ja neljas eksponaat: «Vancouver», heleda tellise värvi, aastast 1865, viietsendine, väärtus kaks ja pool tuhat dollarit. Kahetsendine helesinine «Havai saared», vaadake, number «2» ornamendis, kiri «Two cents» ja «Hawaian Postage», aastast 1851. Praegune kataloogihind kümme tuhat dollarit... Edasi on meil Newfoundlandi mälestusmärk, ületrükiga esimese Atlandi-lennu puhul 1919. a. aprillis, mis ei õnnestunud; pronksi värvi, kolm tsenti. Mustas kirjas «First Trans-Atlantic Air Post» all on näha kariibi pead. Väärtus kaks ja pool tuhat dollarit... Edasi, niinimetatud kaasaegsest klassikast on siin väike hallikassinine kümnetsentaavone mark «Honduras», mis on üle trükitud kahekümne viie tsentaavoseks. Pealetrükk «Aero Correo»' põhjustas, et põhiliselt keskmise väärtusega mark muutus maailma kõige haruldasemaks lennuposti eksemplariks. Aastast 1925. Väärtus kaksteist tuhat dollarit...»

«Midagi ennekuulmatut! See on tõesti imeväärne!» kostis ühtelugu külastajate suust.

Hakkasin muigama, sest ehkki suurem osa külalistest

olid markide alal asjatundjad, ei olnud neil sellest tegelikult aimugi, mida nad uskusid tundvat.

«Sinu osakond peaks markide kogumise kohta käsiraamatu kirjutama,» tähendas ministri asetäitjast kindral kuldaväärt ülemuse poole pöördudes.

Näost färav ja rõõmus, punastas too kütustest. Ta kinnitas lojaalselt, et selles on veidi teeneid ka MS-il.

Külalised, kelle hulgas ma märkasin ka Kesklinna filatelistide klubi juhatajat ja sekretäri, astusid edasi teise, Euroopa vitriini juurde.

Nüüd andis seletusi major Kowalski.

Seal olid: esimene ja teine «Zürich» aastast 1848, suurte valgete numbritega 4 ja 6 mustal giljošeeritud taustal, väärtus üle viia tuhande Šveitsi frangi; heleroheline «Genfi» margipaar samast aastast, musta kantonivapiga, väärtus ligi kaksteistkümmend tuhat franki; kuuekroitse-rine kinaverpunane vana Austria mark Merkuriusega, mida kasutati ajalehtede porto tasumiseks; oma puhta trüki ja laia äärise tõttu pidi selle Liebhaberpieis — kokkuleppehind kataloogide järgi vähemalt kaheksateistkümne tuhande Šveitsi frangini ulatuma ...

Seisin kuldaväärt ülemusega seina ääres. Meie kõrval olid MS ja Krzysia, Berliinist või Pariisist pärit klipsid kõrvas. Eksponaatidest erutatud, silmitsesin ma publikut, unustanud isiklikud mured.

Ministri asetäitjast kindral nokkis jälle vitriine. Keskuse direktor tõstis talle aeg-ajalt mõne kataloogi nina alla ja andis koos major Kowalskiga seletusi.

«See avaldab isegi teatud muljet,» nentis kindral meie juurde astudes. «Inimestel, kes aastaid tagasi neid väikesi paberitükikesi kirjadele kleepisid, ei tulnud pähegi, et järelpõlved saavad nende pärast muret tunda ja vaeva näha. Ja et nende loomulik, kirjade saatmisega kaasnev funktsioon ei põhjusta tulevikus mitte üksnes rõõmu-puhanguid ja kurbust, vaid isegi kuritegusid!»

Ta hõõrus silmi, filosofeeris — oli ilmne, et ka tema on nakatatud.

«Palun!» ütles polkovnik Jemiolale silma pilgutades.

Nad astusid laua juurde. Jemiola lülitas sisse prožektori, et valgustada vist ainulaadset kogu margist «Kümme kopikat lood».

Ministri asetäitjast kindral võttis istet, avas talle ulatatud albumi ja hakkas seda leht-lehelt läbi sirvima, vesteldes seejuures kuldaväärt ülemusega:

246

«Nagu ma sinu seletustest taipan, oled sa peale kalade ka markidele spetsialiseerunud?»

«Noh, midagi me ikka teame,» tuli täiesti tõemeeli antud vastus.

«Ehk astuksid kord eraviisiliselt meile sisse. Mu poeg hakkas just koguma,» jätkas kindral albumit lehitsedes. «Arvan, et kui sa juba tead . ..»

«Jah. Miks mitte. Olen sulle meeleldi valmis nõu ja asjatundlikku abi andma. Mis kaladesse puutub ...»

Samasugune meeleolu valitses ka teiste külaliste hulgas. Vitriinide ees oli niisugune trügimine nagu kirikupüha ajal pühitsetud vee anuma ümber. Igaühel oli lootus, et säärane Vancouveri «Victoria» on tema jaoks tallel kui mitte kodus, siis tädi vanas kohvris, millest siiamaani välja ei tehtud.

Mul polnud seni võimalust MS-iga rääkida. Me kas ei olnud omavahel või ta kadus mul täiesti silmist. Just nüüd sattus ta minu lähedusse ja ma tahtsin talle kõik näkku öelda, mida ta oli ära teeninud ja mis talle ammu ära kulus.

Kahjuks tõusis kuldaväärt ülemus laua tagant püsti ja kuulutas valjusti:

«Nüüd aga meie näituse nael: kõige kallim, ühtlasi kõige haruldasem Poola mark — «Krakovi kümnekroonine». See on mul igaks juhuks tulekindlas kapis,» lisas ta võtmeid kõlistades. «Ainult ma palun, ole nii lahke ja ära suitseta,» hoiatas ta ministri asetäitjast kindralit.

Mul tuli kõrvale astuda. Algas pikk külaliste protsessioon. Nad liikusid üksteise kannul mööda nagu kabelis mõne reliikvia eest.

Jemiola hoidis vaheldumisi Kowalskiga kaasi, mille vahel oli sinine paberitükike. Külalised olid kas vapustatud või pettunud.

«Kas see on eraomand või pärineb ta sellest saadetisest, mis omal ajal ära varastati?» küsis kindral uudishimulikult.

«Seda me kahjuks veel ei tea,» vastas kuldaväärt ülemus.

«Kui lubate, polkovnik,» ütlesin ma vahele, «oleksin peaaegu unustanud: just albumist leidsime ümbrise vahelt spetsifikatsiooni. . .»

«Missuguste oma?» segas MS vahele.

«Nende markide oma, mis kord varastati, et sa teaksid,» ütlesin ma talle tüdinult. ««Krakovi kümnekroonine» peab olema muuseumis. Samuti nagu suurem osa «Loodi» kogu eksemplaridest. Nimestik sisaldab 1948. aastal hangitud

247

«Loodi» markide nummerdatud templite loetelu. Nüüd võime kindlaks teha, mis kuulub ja mis ei kuulu pärijale.»

«See on ju suurepärane, sest tuleb iga hinna eest seaduslikkuse piiridesse jääda,» kinnitas riiklikult mõtlev kindral.

Nüüd ignoreerisin mina omakorda MS-i kontaktiloomise katseid. Nimestiku ülesleidmine oli minu väike võit.

Osa külalisi jõi juba kohvi ja vestles Krzysiaga, kes sekretariaadis perenaise kohuseid täitis.

«Mulle meenub, et sa lubasid öelda siin täna nähtud markide üldväärtuse,» tuletas kindral polkovnikule meelde.

«Üldine kataloogihind ulatub mitme miljoni frangini Yverfi järgi ja mitmekümne tuhande dollarini Scotti noteeringu järgi,» tähendas MS. «See, mis on pärandi osa, läheb seaduse kohaselt Lääne linnaosa kollektsiooni. Mis puutub konkreetselt sellesse, kui palju võib saada muuseumi valduses oleva osa eest...»

«Tänan!» katkestas polkovnik rõhutatult.

Ta vaatas ringi ja nihutas tooli kindralile lähemale.

See oli märgiks, et nüüd pidi algama «arutamine kõrgemal tasandil», kusjuures näis, et mõlemad — nii MS kui ka tema — kavatsevad isiklikku kasu lõigata.

«Võib-olla astuksite kõrvaltuppa kohvile!» hakkas polkovnik külalisi tehtud häälega paluma.

Nagu kõige hoolitsevam peremees lükkas ta võõraid mõlema käega kabinetist välja.

Vandenõusse pühendatud Krzysia sulges kohe ukse.

Jäime omavahele . ..

Ja alles nüüd tajusin ma täie selgusega oma lüüasaamise suurust. Peab tulema lugu sellest, kuidas kõik oli. Ent samal ajal ootavad Al, Tracht ja Wilhelmi teistkordset ülekuulamist. Mina raiskan siin aega, kuid tuleb veel rääkida pärijaga ja selgitada lõpuks välja, kes provotseeris lunastava telegrammi saatmise.

MS langetas laud ja näis tukkuvat. Ta oli oma mõtetega ametis. Kindlasti sündisid tema peas jälle mõnesugused «ideed»!

Jemiola ja Kowalski kraamisid ümmargust lauakest, mille juures Krzysia pidi meile kohvi serveerima.

Kuldaväärt ülemus lõbustas külalist ja sõpra -— ministri asetäitjat. Kui Krzysia oli aurava kohvi sisse toonud, sirutas ülemus käe kirjutuslaua laekasse, et veini võtta.

«No nii!» pöördus ta MS-i poole.

Too virgus tukastusest, mille all ta nõupidamistel kannatas, avas portfelli ja ütles rõhukalt:

«Siin on pakkumised. Selgitasin nimelt eraviisiliselt nende markide hindu Londoni ja New Yorgi börsidel. Et ma ei öelnud, kellele ma nad müün, hakkas saabuma telegramme ...» Ta pani lauale kõhuka kiirköitja.

Ministri asetäitjast kindral võttis polkovniku käest kiirköitja ja hakkas seda tähelepanelikult uurima. Ta muutus näost ja köhatas erutusest. Lõpuks ei suutnud ta end enam pidada ja laskis kuuldavale nõrga vile.

«See tähendab, et see on väärt umbes kolmsada tuhat dollarit?»

«Just,» kinnitas polkovnik õhinal. «Ja nüüd võid sa minu, hm,» — ta köhatas — «tagasihoidliku osakonna töö riiklikku efekti õigesti hinnata!»

Müksasin jalaga MS-i, sest ta hakkas haigutama.

Ametiredeli pulkade barjäärid langesid. Kindral andis kohtumisele familiaarse tooni.

«Niisiis... teie saavutuste ja edu terviseks!» Ta lõi meiega kokku. «See, mis ma kuulsin, on tõepoolest imetabane!»

«Kuule, kallis sõber,» alustas polkovnik laua juurde astudes. «Mul on sulle üks palve. Helistan ja helistan sulle, aga sina püüad end kohtade koondamisega õigustada. Ma vajan tühist asja, ei midagi rohkemat kui ühte edutamist. Ole nii lahke. Siin on sulepea, ma vajan sinu allkirja,» ütles ta kavalalt ja võluvalt naeratades.

«Nõus. Täitmiseks,» nägin ma lähedalt ministri asetäitja, kindrali oma käega kirjutatud otsust. Polkovnik pistis paberi otsekohe põuetasku.

«Kasutasid mu nõrkuse ära. See nagu ei ole sünnis, mu kallis,» ütles kindral. «Noh, aga et ma markidest võlutud olen. .. Kõigi nende sündmuste käiku ma tean,» pöördus ta minu poole. «Aga ütelge mulle, major, kust te teada saite, et kallaletung tuleb Dzwonys?»

Jemiola ulatas mulle kõrvalt kataloogi. Võtsin pliiatsi, et numbreid kirja panna, ja vastasin:

«Wilhelmi ja Tracht andsid Alile kirjaliku šifreeritud käsu. Inkuse kataloog kui kõige kergemini käsitsetav, aga samal ajal ka suur haruldus, oli nende eraviisiliseks kirjavahetuseks eriti sobiv. Et mul seda käepärast ei olnud, sattusin raskustesse . . . Aga seal saabus New Yorgist ootamatu telegramm. See sisaldas Inkuse numbrite transponee-ringu Yverfi vastavatele numbritele ja see kataloog meil oli. Ainult tänu sellele telegrammile õnnestus meil õigel

ajal Dzwonysse jõuda. Alile antud konkreetne käsk kõlas ...» Pistsin talle pihku kiiresti kirjapandud ülestähenduse. «Sulgudes on markidel kujutatud piltide vasted.»

«PD4 (number «5»), PP5 (rong), CM 354 + CM 354 (sillad ehk Mosty), SD6 (jalgratas), CM 72 + CM 72 (kellad ehk Dzwony).»

«Niiviisi oleks iga telegrammi saatja selle sisu lühendanud: viiendal rongiga Mostysse, jalgrattaga Dzwonysse,» kinnitas kindral arusaavalt. «Aga kuidas te selle peale tulite, major?»

«Kuidas? Ma ei tulnudki selle peale, et asja tuumani võib jõuda ühe kataloogi numbrite võrdlemise teel teise kataloogi numbritega!» «Aga kuidas siis? ...»

Me vaatasime MS-iga kuldaväärt ülemuse poole. See itsitas juba mõnda aega.

«Asi on nõnda, mu kallis,» hakkas ta selgitama. «Juhtimine seisneb selles, et inimesi mitte takistada. Seevastu tuleb kohe nupule vajutada, kui su alluvad arvavad, et nad on ummikus. Inkuse kataloog oli kättesaamatu. Aga ma leidsin New Yorgi telefoniraamatust Inkuse kirjastuse aadressi. Krzysia saatis Glebi nimel telegrammi. Me palusime viisakalt, et härra Inkus transponeeriks oma kataloogi numbrid meile kättesaadava Yverfi kataloogi numbritele . . .»

See oli meistritükk, mis polnud ei mulle ega MS-ile pähe tulnud.

«Tuleb nupule vajutada!» pillas polkovnik niisama kergelt, nagu mokaotsast...

«Noh, sõbrad, me lobiseme ja lobiseme, aga aeg lendab,» tähendas kindral. «Selge, et pärast markide loo edukat lahendamist sobib mul avaldada soovi, et paljastaksite niisama kiiresti süüdlase või süüdlased mõlemas Lääne linnaosa mõrvas.»

«Kui jutt on sellest,» ütles MS mõru näoga, «siis ma võin ehk PV kolleegid hädast välja aidata!»

«Mis? Kas sina juba tead?» kargasin ma oma kohalt püsti.

«Jah. Tean,» vastas ta. «Mis siis? Kas ei meeldi?»

«See on ju täiesti... uskumatu!» pahvatas polkovnik. «Teada ja endale hoida? Kuni viimase hetkeni? ...»

«Kohe! Tasa, tasa!» katkestas MS teda rahulikult.

Ta pani suhkrut kohvi sisse. Puistas seda peaaegu tera-haaval. Lõpuks, kui me, kohvitassid käes, juba kannatust olime kaotamas, pigistas ta pikkamööda huulte vahelt:

«Vahest mitte niivõrd mõrvar kui mõrvamise abinõu on . .. siinsamas toas!»

«Kuidas seda mõista... siinsamas toas?» vaatas kindral rahutult ringi.

«Jah, siinsamas toas,» ütles MS lakke vahtides. «Ainult et see ... läheb pisut maksma!»

«Noh, olgu ... Olgu peale. Andke see paber allakirjutamiseks! Sest mul on tõesti kiire!»

«Palun,» pistis MS käe portfelli.

Hetk hiljem, rahul elektronmikroskoobi lubamisega tema laboratooriumile, hakkas ta jutustama:

«Asi on selles, et mõlema mõrvatu lahkamise protokollides hakkas mind huvitama üks detail. Muu hulgas tehti kindlaks quariol'i olemasolu. Aga quariol iseenesest ei saa tappa. Sellepärast öeldi ekspertiisi otsuses: «Tundmatu mürgi toimel.» Helistasin doktor Kriegerile jä me uurisime koos läbi kogu meile kättesaadava kirjanduse. Sellest ei tulnud midagi välja, sest näiteks üks saksa autor soovitab quarioli isegi lastele. Aga kui ollakse seitsmekümneaastane, reageerib organism rahustavatele vahenditele teisiti kui lastel või keskealistel. Hakkasin edasi uurima. Asetasin küsimuse nii: kas need koostisosad, mis põhjustasid patsiendi surma, pidi organismi viidama tingimata süstide abil? Doktor Krieger tegi korduslahkamise ja vastas, et ei, surnud kollektsionäärile võidi quariol'i manustada ka suu kaudu. Nüüd tõstatati ühes meditsiiniasutuses minu palve peale küsimus: kas strofantiin pluss quariol võib tappa? Katsed, mis viidi läbi küülikutega (pidin neid isiklikult ja oma kulul söötma), näitasid, et võib. Neile tulemustele tuginedes alustasin ma sel ajal, kui Gleb otsis Wilhelmit ja marke, teist katsete seeriat. Tuli kontrollida, kuidas mõjub erandjuhtudel kohv koos guariol'iga. Asi puutus lese arvatavasse murgitamisse kohvikus ...»

«Ja vastus tuli samuti jaatav?» küsis polkovnik. «Selge. Muidu ma ei oleks rääkima hakanudki,» vastas MS ja pani lauale rohelise pudelikese. «Seda võib saada turult,» jätkas ta. «Olevat ookeani tagant pärit. Leiti teise juhtumi puhul Lääne linnaosa korteri vannitoas asunud koduapteegist. Selle ostis mõrvatuks peetu lesk, kes kasutas seda koos mehega.» Ta kallutas pudelikest ja luges:

251

««Not popy, ñor mandragora:

nor all the drowsy syrups of the world

shail ever medicine thee to that sweet sleep

which thou ow'dst yesterday.»

Selle panatsea tootja on muide üks meie suguvend Kanadas, pan Fiefield ehk poola keeles Fafula5. Nagu etiketi i selgub, asub tema laboratoorium Torontos. Aga Fafula panatsea koosseisu kuuluvad kaevuvesi ja kolmkümmend protsenti quariol'i.»

«Võtke kohe ühendus Kanada diplomaatilise esindajaga!» ütles ministri asetäitja. «Nad peavad selle Toronto Fafula või Fiefieldi rahvusvahelise koostöö raamides likvideerima!»

«See ei ole enam vajalik, sest täna hommikul ta likvideeriti,» selgitas MS. «Kus?»

«Aga kus mujal kui Wolominis?» vastas MS. «Sakslaste ajast peale oli seal peidus teatav kogus quariol'i. Trükiti ainult etiketid, tsiteeriti sobivaid Shakespeare'i värsse, ja toodang läks mustal turul käiku kui ookeanitagune ravim. Etiketil on sõnad mandragora, siirup ja meditsiin, mis kõlavad meie keeles peaaegu samuti kui inglise keeles ...»

EPILOOG

Näitus lõppes.

---

5 F a f u l a — toss.

«Lähemal ajal ei lähe meil teda enam vaja!» ütles kuldaväärt ülemus ministri asetäitja järel ust sulgedes. «Nüüd ei anna ta terve aasta midagi. Tänavale leiab ta ise tee. Pole põhjust teda saata,» ütles ta kokkupigistatud hammaste vahelt ja istus laua taha. «Kolleeg!»

«Kuulen, polkovnik!» vastas leitnant Jemiola.

«Kas te sõidaksite minuga järgmisel pühapäeval kalale?» küsis kuldaväärt ülemus unistavalt.

«See tähendab, kui tohib küsida, mis ma selle eest saan, polkovnik?» vastas Jemiola.

«Midagi ikka saate!»

«Noh, olgu... saan, mis saan, ma sõidan!» riskis Jemiola. Ja läks kohe näost punaseks, saades äsja allakirjutatud käskkirja kapteniks ülendamise kohta.

«Gleb!» ütles nüüd kuldaväärt ülemus. «Sa said asja alguses meie arhiivist albumi ja margid ...»

Astusin laua juurde, kuna Kowalski samal ajal vitriine kattis, Jemiola aga aknakatteid üles tõmbas.

«Jah. Sain küll. Ja et tagastada sellest albumist tehtud «laenu», tasuda puudujääkide eest, nii selle eest, mis ma Kesklinna filatelistide klubis vahetasin või müüsin, kui ka selle eest, mis ema mult üle lõi...»

«Sul ei pruugi midagi tasuda,» katkestas ta mind otsustavalt. «Kohe saadame su emale kirja. Ta peab saama albumi koos minu õnnitlustega. Mul on fond, mis näeb ette eraisikute premeerimist juhtudel, kui nad on meile väärtuslikku abi osutanud. Telegrammi sai ju sinu armas ema, eks?»

«Seda küll. Aga minul ei olnud selles teeneid. Ja mul on isegi häbi...»

«Kas tohib küsida, polkovnik,» katkestas mind MS, «kuidas ja millal te operatsiooni lülitusite?»

«Oi lapsed, lapsed!» ütles ta piipu kõrvale pannes. «Ma

ju rääkisin operatsiooni algul, et margid on midagi niisugust, kus nii mõnigi võib pea kaotada, segi minna ... Meil on ju selle kohta näiteid: doktor Kriegeri ja Glebi ema areteerimine, õhtusöök «Bristolis», paanika pärija mürgitamise pärast, mõtlematu reis Prahasse. .. sel ajal kui lahendus — vastupidi esialgsetele oletustele — peitus siinsamas. Teiega õiendades ja tehtud lolluste pärast tõrel-des oleksin kõigutanud usaldust teie töö vastu. Seda ei olnud mul õigus teha. Tuli oodata, sest Gleb avastas Meis-senis, et on keegi teine doktor Krieger ja et sellel Krie-geril on isiklik postkast. Glebi teene oli ka Vahendaja Wilhelmi paljastamine «Norra esimese» abil. Tõsi küll, «Bristolis» pakkusite üle ... Ometi andis see meile margid tagasi. Sellest vaatepunktist lähtudes poleks olnud mõtet «Zisi» vargust uurida. Niipalju Glebi algatustest.. . Quariol'i lugu seevastu teeb täielikult heaks MS-i totrused ... Siin esitati küsimus, kuidas ja millal ma sellesse operatsiooni lülitusin. Aga kas ma olen sellest kunagi välja lülitunud? Kui lülitumisest üldse juttu võib olla, siis toimus see hetkel, kui andsin Krzysiale käsu Glebi nimel telegramm saata. Pole midagi lihtsamat kui võtta New Yorgi telefoniraamat ja saata telegramm. See ei anna end MS-i guariol'iga võrreldagi,» lisas ta veendunult.

«Quariol quariol'iks, aga ... see oli tõesti meistritöö, polkovnik!» vaidles MS väga kindlalt vastu.

Mul jäi vaid temaga nõustuda.

«Võib-olla nii, aga võib-olla ka teisiti,» vaidles kuldaväärt ülemus piipu popsides ja meid õrritades vastu. «Muide, kas olete minu kalu juba näinud?»

MS tõusis toolilt ja me kummardusime laua kohale.

Polkovnik võttis laekast ümbriku. Seejuures oli tema näol vana kollektsionääri muhelus.

«See on «Flying Fish», 12 tsenti, Barbados... «Delfiin» Kariibi merelt, see siin on «Cayman Islands». Sealtsamast on pärit kolmetsendine «Parrot». Uus-Meremaa «Vaal» ... («Ütleme, et ka see on kala!» pomises MS kõrvalt.) Sain selle oma sõpradelt Pariisist.»

«Hiljuti nägin doktor Kriegeri kogudes Newfoundlandi «Lõhesid», niisamuti Tšiili «Angerjat»,» tähendas MS.

«Kas tõesti? Kuidas neid kätte saaks?»

«Noh, kui ma oma kogu jaoks «sputnikuid» vastu saaksin . . .» vastas ta, ja tema näoilme muutus.

Laua juurde astus major Kowalski.

«Ma võin vahetada Rumeenias väljaantud «Laika». Mul on mõlemat värvi,» pakkus ta.

154

«Minul aga,» pistis Jemiola käe põue, «on paar Bulgaaria «Karu».»

Nad hakkasid lärmakalt vahetama, läksid käiku luubid ja hammastusemõõtjad, lõksatasid pintsetid ... Jäin üksinda kõrvale.

Oli selge, et mul tuli oma mahajäämus markide alal tasa teha.

«Nortoni» suurepärane mehhanism lõi kolmandat tundi, kui MS pani mu lauale korduslahkamise protokolli.

«Seda läheb vaja prokuratuurile,» ütles ta seejuures, «uurimise lõpetamiseks N. N. vastu mõrvade asjas Kriminaalkoodeksi artikli 225 § 1 järgi. Meedikuga ma rääkisin. Tuli välja, et ta valetas. Ta sõitis tol päeval harilikul ajal Lääne linnaossa. Patsient laskis ta sisse ja ta tegi talle tema toas süsti. Kui ta pärast süstla sissepakkimist ümber pööras, märkas ta, et patsiendiga on midagi lahti. See oli käe vastu kapi klaasi toetanud ja hakkas äkki põrandale vajuma. SMuidugi mõista sattus meedik paanikasse ja kummardus juamaja kohale. Mõne sekundiga tegi ta kindlaks, et see on lõpp. Trammiga koju sõites kombineeris ta imeliku loo võõra arstiga, telefoniga ja muu jamaga. Ta ei teadnud (ja kust ta oleks võinudki teada?), kuidas mõjub quariol pluss strofantiin.»

«Sellest hoolimata läheb ta valetunnistuse pärast istuma!»

«Jah, aga ta valetas sellepärast, et tahtis pääseda uurimisest ja sooritada lõppeksami. Ta tegi selle ära ja tuli täna ise minu juurde.»

«See ei õigusta teda.»

«Selge, et ei õigusta. Aga mõtle ainult, kui ta oleks noore või kogemusteta prokuröri kätte sattunud ... Mis sa arvad, mis on ühiskonnale tähtsam, kas see, et ta eksami ära tegi, või see, et ta pärast seda vangi pannakse, kui kõik on juba lõppenud?»

Tunnistasin, et tal on õigus.

Vaikisime mõne aja.

«Kuule, Gleb,» ütles MS vaikust katkestades, «kas sa ei võiks minu Olešit lõpuks rahule jätta?»

«Ja mida sina, Julek, minust jälle tahad?»

«Oles müüs «Spartaki» sinu süü tõttu maha ja on üldse rahast vähemalt paariks aastaks täiesti lage!»

«Ma ei saa millestki aru? ... Mis minul sellega ühist on? Ega sa juhuslikult ei soni?»

«Sina ju saatsid arestikambrist tema juurde Jözio, tolle

poisi sealt «Bristoli» eest? Kas andsid talle Oleši aadressi või ei?»

«Saatsin küll... Kas ta hiivas tema korterist midagi sisse? ...»

«Veel hullem!» katkestas MS süngelt. «See Jözio valduses olnud mark on unikaalne. See on senini maailmas Ainuke teadaolev «Loodi» praak. Keskkoht on trükitud, jalad ülespidi, Oles aga tahtis aus olla ja maksis Jõziole, õigemini küll tema vanematele nii palju, kui mark väärt on. Küsis Kesklinna klubis Teadusliku Uurimise Komisjonilt nõu. Need hindasid uunikumi saja viiekümne tuhande zloti peale. Muide, Oles arvab, et Jõziot tema juurde saates tegid sa tema istumapanemise heaks. Ja sul pole vaja talle enam õhtusööki välja teha ega daame kutsuda.»

«Ta võis selle ka ostmata jätta!» märkisin mina.

«Ha-haa ... See on ainult suusoojaks öelda ... Kui niisugune juhus sulle endale oleks trehvanud, kas sa ei oleks ostnud? Ütle!»

Ta tõusis, haigutas valjusti ja lõi ukse väga kahtlevati nägu tehes enda järel paukudes kinni.

Käesoleva raamatu autor, tuntud poola filatelist, kirjanik ja tõlkija Andrzej Piwowarczyk sündis 14. oktoobril 1919 ning debüteeris 1937. aastal poeemiga «Õhtune hetk», tuntuks aga sai eelkõige kriminaalromaanidega, millest populaarsemad on «Vana kell» (1956), «Kapten Gleb jutustab» (1958) ja paljudesse euroopa keeltesse tõlgitud «Lahtine aken» (1961). Avaldanud ka filateeliaalase teose «Poola markide laat» ja tõlkinud tšehhi kirjandust.